
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
Національна спілка краєзнавців України
ВГО Центр східноєвропейських наукових студій
Управління культури та розвитку туризму
Дрогобицької міської ради

Юрій Стецик

ХРИСТИЯНСЬКІ АСКЕТИЧНІ СПІЛЬНОТИ: ІСТОРИКО-ПРОСОПОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

**Т.І. ДРОГОБИЧЧИНА
(XIV – ПОЧАТОК XIX СТ.)**

Монографія

Дрогобич
Посвіт
2025

УДК 929.52(477.83):27-788“13/18”

С 79

*Рекомендовано до друку Вченою Радою ДДПУ ім. І. Франка
(протокол №12 від 24 жовтня 2025 р.)*

Рецензенти:

Леонід Тимошенко – док. істор. наук, професор кафедри
всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін ДДПУ
ім.І.Франка;

Ігор Смуток – док. істор. наук, професор кафедри всесвітньої
історії та спеціальних історичних дисциплін ДДПУ ім.І.Франка;

Микола Галів – док. пед. наук, професор кафедри історії
України та правознавства ДДПУ ім.І.Франка;

Стецик Юрій. Християнські аскетичні спільноти:
С 79 історико-просопографічні студії. Монографія. Т.1. Дро-
гобиччина (XIV – початок XIX ст.). Дрогобич. Посвіт,
2025. 212 с.

ISBN 978-617-8736-10-1

*Видання підготовлено за сприяння
Управління культури та розвитку туризму
Дрогобицької міської ради*

ISBN 978-617-8736-10-1

© Стецик Ю.О., 2025

© Посвіт, 2025

ЗМІСТ

Леонід Тимошенко. ПЕРЕДМОВА	5
ВСТУП	9
Розділ 1. ЗАСНУВАННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ МОНАСТИРІВ СХІДНОГО ОБРЯДУ (XIV – КІНЕЦЬ XVII СТ.).....	17
Розділ II. ВАСИЛІАНСЬКІ МОНАСТИРІ (XVIII СТ.)	25
Розділ III. ДРОГОБИЦЬКИЙ ВАСИЛІАНСЬКИЙ МОНАСТИР СВ.АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XIX СТ.)	35
Розділ IV. ДРОГОБИЦЬКИЙ КАРМЕЛІТСЬКИЙ МОНАСТИР (XVIII СТ.).....	53
Розділ V. ІСТОРИЧНІ НАРИСИ ПРО ОКРЕМІ ЧЕРНЕЧІ ОСЕРЕДКИ:	
5.1. Дерезицький монастир.....	65
5.2. Летнянський монастир.....	75
5.3. Лішнянський монастир	84
5.4. Нагуєвицький монастир	99
5.5. Документальні згадки про дрібні чернечі осередки.....	116
Розділ VI. ПРОСОПОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАСЕЛЬНИКІВ ОКРЕМИХ ОБИТЕЛЕЙ (друга половина XVIII ст.):	
6.1. Насельники Дерезицької обителі (1740 – 1774 рр.)...	125
6.2. Насельники Дрогобицької обителі (1783 р.).....	131

6.3. Насельники Летнянської обителі (1754 – 1774 рр.)....	135
6.4. Насельники Лішнянської обителі (1740 – 1774 рр.)...	139
ВИСНОВКИ	151
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	154
ДОДАТКИ	165

ПЕРЕДМОВА

Сучасне духовне відродження спричинило (і це яскраво видно на порозі III тисячоліття) величезний інтерес до історії церкви. Будемо сподіватись, що десятиліття нігілізму в цій ділянці історичної науки залишились в минулому і тому історики із захопленням поринули в царину церковної історії, яка продовжує приваблювати, передусім таємницями невивчених архівних фондів. Науковці залюбки досліджують нині так звану зовнішню історію церкви, намагаються зрозуміти її внутрішнє життя протягом віків, вивчають адміністративно-територіальну організацію церкви в минулому, прагнуть до наświetлення історії кожної, навіть невеликої сільської парохії.

Помітне місце в церковній історіографії посідає історія монастирів. Незважаючи на кількасотрічний досвід її вивчення (першими істориками церкви були, як відомо, середньовічні ченці), ця царина продовжує залишатися *terra incognita*. Зокрема, недостатньо вивченою є історія василіянських монастирів, що неодноразово підкреслювалось у фаховій літературі. Тож наукове зацікавлення Юрія Стеценка цією архіактуальною темою заслуговує всілякої уваги. Зрозумілим є також звернення автора до Дрогобицького краю: він народився у селі Уличне, закінчив місцеву школу, затим вступив на історичний факультет Франкового навчального закладу. Слухаючи спецкурс з історії церкви, Юрій ще на III курсі зацікавився монастирями Дрогобиччини, особливо їх ранньою історією. Студіювання на істфаці, кількарічна наполеглива праця у львівських бібліотеках та архівах спричинили появу цієї книги, яка є його дипломною роботою. Треба сказати також, що цьому всіляко сприяла атмосфера, створена на історичному факультеті Дрогобицького педагогічного університету ім.І.Франка для творчого розвитку студентів: тут працюють

історичні гуртки, відбуваються наукові краєзнавчі конференції, видається періодичний «Дрогобицький краєзнавчий збірник», функціонує аспірантура, формується наукова школа з церковної історії. В останні роки створено осередок Українського історичного товариства ім.М.Грушевського, відкрито філію Інституту Центрально-Східної Європи.

Ознайомлення з працею Юрія Стецика показує, що у всіх її складових частинах вона є самостійним науковим дослідженням джерельного типу. Прикметно також, що з цієї теми немає (крім опублікованої 1998 р. статті автора) спеціальних публікацій. Враховуючи те, що студент віднайшов цінний джерельний матеріал, значною мірою невідомий, наукова новизна праці не викликає жодних сумнівів. Привертає увагу робота автора над польськомовними джерелами і літературою, а також спроба прочитання латиномовних документів.

Структура книги раціональна і логічна. Періодизаційні системи, як і їх цезури, обґрунтовані, особливо порубіжжя XVII-XVIII ст., тобто перехід руських монастирів до унії. Автор застосував у дослідженні принцип поліконфесійного підходу, а в історії руських монастирів – конфесійний принцип. Юрій Стецик фахово послуговується проблемно-хронологічним методом як головним ключем у вирішенні поставлених завдань. Серед наукових проблем, порушених автором, варто виділити спробу хронологічної локалізації заснування монастирів на підставі перших писемних згадок та даних археології, а також обставин їх фундування. У роботі досить переконливо реконструйована система та внутрішня структура монастирів як осередків українського чернецтва, а також їх економічна діяльність. Зроблено спробу наświetлення душпастирської та культурно-освітньої діяльності ченців. Безсумнівним успіхом автора є віднайдення джерел, які проливають світло на іменний склад чернецтва дрогобицького монастиря Св. Петра і Павла. Дуже цінними та інформативними є виявлені у процесі пошуку каталоги бібліотек дрогобицьких монастирів другої половини XVIII ст. Окрасою роботи є її додатки, у тому числі таблиці, термінологічний словничок, копії документів та ілюстрації. Загалом у книзі чимало цікавого, досі незнаного. Це,

власне, добротна краєзнавча праця, яких в історіографії нашого краю не так вже й багато.

Поліконфесійний підхід до церковного минулого краю уможливив насвітлення в цій студії історії єдиного на Дрогобиччині католицького (кармелітського) монастиря. Цьому питанню присвячено окремий розділ. На перший погляд, він дещо дисонує з іншими трьома розділами, які розкривають історію українських монастирів. Проте зміст згаданого нарису переконує, що історія українців і поляків міста Дрогобича тісно пов'язана, особливо в аспекті культурно-національних та релігійних стосунків (серед католиків було чимало українців і навпаки). До того ж історія католицької церкви в Україні нині є предметом уваги переважно польських істориків, а українська наука досліджує поки що національні релігійно-церковні структури у межах сучасної території держави. Тож спроба Ю.Стецика змінити цю традицію на регіональному рівні заслуговує поцінування.

Розпочате дослідження потребує, звичайно, продовження. Ю.Стецикові не вдалося поки що віднайти візитаційні описи монастирів XVIII ст., які можуть дати унікальні свідчення. Варто також у майбутньому звернутися до перемиських актових книг, спробувати віднайти монастирські хроніки; важливий матеріал повинна дати археологія. Очевидно, потрібно розширити і географічні межі дослідження, охопивши монастирі всієї Перемиської єпархії. Загалом треба наголосити, що згадана вище тема є дуже перспективною.

Останнім часом у літературі з методології історії все частіше пишуть про неможливість об'єктивного осягнення минулого через фрагментарність джерельної бази та суб'єктивність історичного мислення кінця XX ст. Винними в цьому є передусім самі історики, які часто накидують на минуле власні небезпристрасні трактування. Цього аж ніяк не скажеш про книгу Юрія Стецика, найбільша цінність якої полягає у віднайденому фактичному матеріалі (факти, як відомо, річ уперта). Фактологічна картина, змальована автором, багатомірна: церковна історія краю показана справді діалектично, через призму суперечностей і закономірностей, а тому – справді реально. Торкаючись питань між-

конфесійних стосунків, Ю.Стецик уникає трафаретного, «єдино правильного» тлумачення. Тому минуле, як це часто буває, не повинне «вистрілити в теперішнє» і попасти тим самим у дуже болісні точки сучасного релігійно-церковного буття.

Сподіваємося, що книга Юрія Стецика прислужиться розвиткові історичної науки Франкового краю, а також його національно-культурному та релігійно-духовному відродженню. Пропонуючи студію молодого історика читачеві, віримо в її успіх.

Леонід Тимошенко

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження історії монастирів зумовлене сучасним духовним відродженням, а також святкуванням ювілею 2000-ліття Різдва Христового. Протягом тривалого часу, в умовах радянської атеїстичної політики, утворення та діяльність монастирів, особливо василіянських, подавалося в дусі безоглядного критицизму. Переважно висвітлювалися негативні сторони в житті ченців, особливо прояви духовного і морального занепаду в їх середовищі. Наголошувалося, в основному, на культурно-освітній діяльності ченців, яка зображувалася як боротьба проти феодалізму та національного гніту. Тому об'єктивне вивчення цієї теми повинно посісти важливе місце серед досліджень вітчизняної історії та культури.

Монастирі Дрогобицького краю досліджуваного періоду сприяли піднесенню освітнього рівня народу, збереженню національного культу і обрядів, традицій і звичаїв в умовах постійної політики асиміляції як з боку польських, так і австрійських властей. Без всебічного вивчення історії чернечого життя неможливо повною мірою зрозуміти середньовічну духовну культуру нашого краю та відповісти на питання, які виникають у сучасників при спогляданні історичних пам'яток культового призначення.

Хронологічні рамки дослідження. Нижня межа дослідження – XIV ст. – фіксується згідно перших писемних згадок про існування монастирів. Вибір верхньої – початок XIX ст. – зумовлений початком церковних реформ в Австрійській імперії, до складу якої увійшла наприкінці XVIII ст. Галичина. Певною цезурою в даній студії можна вважати кінець XVII – початок XVIII ст., тобто перехід Галичини до унії, що викли-

кало суттєві зміни в діяльності та структурі монастирів. Такий підхід дає можливість простежити особливості духовної культури середньовічної Дрогобиччини: переплетення різних культурних впливів, еволюцію релігійних засад монастирів від православ'я до унії, від довільних форм свого уставу до суворих правил Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ), а також формування усталеної традиції монастирського життя.

Вибір географічних меж дослідження зумовлений існуванням певної, доволі конкретної окремішності дрогобицького Підгір'я («Дрогобицької Русі» за М.С.Грушевським), територія котрого входила до церковної інфраструктури православної (у XVIII ст. – уніатської) та римокатолицької дієцезій Перемиської землі у складі Руського воєводства Речі Посполитої.

Основною метою дослідження є вивчення і комплексний аналіз процесу виникнення та діяльності монастирів Дрогобицького краю.

Головні завдання дослідження:

- з'ясувати перші писемні згадки про монастирі;
- визначити етапи еволюції монастирів від православ'я до унії;
- окреслити час і місце виникнення монастирів;
- з'ясувати їх титули та фундаторів;
- вивчити економічні засади функціонування монастирів;
- реконструювати структуру монастирів як осередків чернечих згромаджень;
- виокремити основні напрямки діяльності монастирів;
- з'ясувати основні принципи релігійної політики польської і австрійської влади щодо діяльності монастирів;
- вивчення особового складу чернечих громад;
- насвітлення культурно-освітньої діяльності монастирів.

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові принципи історизму та об'єктивності. Використано дослідницькі технології вітчизняної та зарубіжної історичної науки: порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, ретроспективний, статистичний та інші методи наукових досліджень. Особливу увагу акцентуємо на

принципі історичної поліконфесійності. Вивчення історії монастирів (XIV – поч. XIX ст.) охоплює переломний період у житті християн України, який зумовлений наступом католицизму та поділом східної церкви на православних та уніатів. Тому, уникаючи конфесійної однобічності, досліджуємо діяльність як православних, уніатських, так і католицьких чернечих згромаджень Дрогобицького краю.

Наукова новизна студії простежується, передусім, у залученні широкого кола джерел та матеріалів, у тому числі й архівних, які вперше вводяться до наукового обігу, а також у спробі комплексного дослідження теми з позицій сучасного історичного бачення.

Історіографія. Дослідження історії монастирів розпочалося із складання каталогів та шематизмів ЧСВВ. Найбільшу цінність складають узагальнюючі праці отців-василіян К.Срочинського, М.Коссака, О.Никоровича та І.Крип'якевича¹. Перший такий каталог з'явився у 1773 р. Згодом вони виходили неперіодично, а від 1894 р. – щорічно. На основі документів XVIII ст. М.Коссаку (ЧСВВ) вдалося зібрати відомості про існування на теренах середньовічної Галичини понад 250 монастирів. Згодом його праця стала основою для розробки нових каталогів як отців-василіян, так і світських дослідників і не втратила актуальності й досі. При складанні каталогів автори намагалися віднайти писемні згадки про монастирі та подати хронологічні межі їх існування. Проте із плином часу виявлялися нові джерельні свідчення, що вносили корективи та уточнення до укладених каталогів.

Історіографія XIX ст. загалом характеризується значним нагромадженням фактологічного матеріалу. На початку XX ст.

¹ Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім.В.Стефаника НАН України. – Ф.5. – Оп.1. – Од.зб.III. 1087; Коссака М. (ЧСВВ). Монастирі Галичини (перевидання 1862 р.) // Лавра. – 1999. – Ч.7. – С.49-56; Коссака М. (ЧСВВ). Шематизм провінції Св. Спасителя Чина Св. Василя Великого в Галіції и короткий поглядъ на монашество Руске и монастыри. – Львовъ, 1867. – 250 с.; Никорович Ю. (ЧСВВ). Схематісм всего клира греко-католицкого епархїи перемышльской на год 1877. – Перемышль, 1878. – 230 с.; Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині (Спроба каталогу) // Записки ЧСВВ. – Рік III, 1926. – Том II. – Жовква, 1927. – 240 с.

з'являються перші узагальнюючі спеціалізовані праці. Типовими для того часу стають дослідження о. Владислава Хотковського з історії різноконфесійних монастирів у Галичині за правління Марії-Терези та Йосифа II². У своїх студіях автор використовує архівні джерела Відня, Кракова, Львова, подаючи досить обширний опис василіянського чернечого осідку в м.Дрогобичі на тлі всіх галицьких монастирів. У додатках до праць подано маловідомі історичні документи, що й визначає наукову цінність даної студії. Зазначимо, що дослідник підійшов до викладу матеріалу з позицій поліконфесійності.

Цей напрямок розвинув Волиняк (Гіжицький), який подав описи документів, пов'язаних із діяльністю католицьких і василіянських монастирів на землях Литви й Русі. Його праці не втратили наукової цінності і в наш час. Їх можна охарактеризувати як «повторені хроніки» монастирів³.

Одночасно набула розвитку й конфесійна церковна історіографія. Так, у 20-30-ті рр. XX ст. отці-василіяни розпочали видання своїх «Записок ЧСВВ», у яких віднаходимо численні замітки з історії монастирів ЧСВВ на теренах Галичини. Василіянські дослідження відновилися по Другій світовій війні. Проте, церковна історіографія не могла, через об'єктивні причини, розвиватися в підрадянській Україні. Більшість ченців емігрувало до Риму, де продовжили свої дослідження і видання з історії монастирів ЧСВВ.

Особливої уваги заслуговують праці М.Ваврика (ЧСВВ)⁴. Автор подав велику кількість невідомих до цього часу джерел,

² Ks. Chotkowski W. Historia polityczna kościoła w Galicyi. – Kraków, 1909. – Т.1-2; Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijskich w Galicji. – Kraków, 1922. – 150 s.; Ks. Chotkowski W. Grabieże kościelne w Galicyi. – Kraków, 1919. – Т.1-2.

³ Wołyniak (Giżycki I.M.) Z przeszłości karmelitów na Litwie i Rusi. – Cz.1-II. – Kraków, 1918; Wołyniak (Giżycki I.M.) Z przeszłości zakonu bazylijskiego // Przewod. Nauk. i Lit. – Т.32. – 1904. – S.65-82.

⁴ Ваврик М.(ЧСВВ). По василіянських монастирях. – Торонто, 1958. – 280 с.; Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василіянського Чину XVII-XX ст. Географічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василія Великого. – Секція І. – Праці. Т.10. – Рим, 1979. – 180 с.; Ваврик М. (ЧСВВ) Історичний нарис чернечого життя та василіянських монастирів на Бойківщині // Бойківщина. – Філадельфія, Нью-Йорк, 1980. – С.7-37.

особливо із Ватиканського архіву, про діяльність василіян. Однак, і йому не вдалося виявити документів про культурно-освітню працю ЧСВВ. Наведені ним копії документів значною мірою розширюють знання про життя василіян на східних землях Речі Посполитої (XVII – XVIII ст.).

У наш час в римських церковних інституціях над історією церкви та василіянських монастирів в Україні творчо працюють отці-василіяни Б.Балик, І.Патрило, А.Пекар, В.Підручний⁵ та інші.

У сучасній історіографії ЧСВВ помітна тенденція до вивчення культурно-освітньої та душпастирської діяльності чернечих згромаджень. Започаткувала цей напрямок дослідження Марія Підлипчак-Маєрович, яка вдало узагальнила нагромаджений історичною наукою матеріал про діяльність василіянських шкіл та бібліотек і накреслила перспективи майбутніх досліджень. У своїй монографії⁶ вона дає можливість ознайомитися із детально опрацьованими польськими архівами.

Друга половина XIX – початок XX ст. представлений численними краєзнавчими працями з історії Дрогобиччини: В.Площанського, З.Культиса, Ф.Гонткевича, М.Мсцівуєвського, Г.Полячкувни⁷. Цю серію досліджень продовжили сучасні кра-

⁵ Балик Б. (ЧСВВ). Монастирі Перемиської єпархії за владцтва Ін.Винницького // Записки ЧСВВ. – Т.3. – Рим, 1958. – С.69-97; Балик Б. (ЧСВВ). 3 історії культу Святого Йосафата в Перемиській єпархії (XVII-XVIII ст.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція II. – Т.VIII. – Вип.1-4. – Рим, 1973. – С.1-55; Балик Б. (ЧСВВ). Ін.Винницький – єпископ Перемиський, Самбірський і Сянівський // Записки ЧСВВ. – Т.38. – Рим, 1978. – С.28-40; Патрило І. (ЧСВВ). Нарис розвитку Василіян 1743-1889 рр. // Записки ЧСВВ. – Т.48. – Рим, 1992. – С.160-210; Пекар А. (ЧСВВ). Доля занепаду українського чернецтва (др. пол. XIII – кін. XVI ст.) // Записки ЧСВВ. – Т.48. – Рим, 1992. – С.71-95; Підручний П. (ЧСВВ). Василіянський Чин від Берестейського з'єднання (1596 р.) до 1743 року // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція I. – Праці. – Т.48. – Рим, 1992. – С.96-159.

⁶ Piątupczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. – Wrocław, 1986. – 273 s.

⁷ Площанський В. Королівське вільне місто Дрогобич (перевидання 1867 р.). – Дрогобич, 1991. – 35 с.; Kultys Z. Historia gimnazjum Drohobyckiego. – Drohobycz, 1908. – 200 s.; Gątkiewicz F. Z Archiwum miasta Drohobycza. – Drohobycz, 1903. – 390 s.; Mściwujewski M. Z dziejów Drohobycza. – Cz.I-II. – Drohobycz, 1935-1939.; Polackówna H. Przedmowa // Księga radziecka miasta Drohobycza 1542-1563 rr. – Lwów, 1936. – S.XXI.

єзнавці: Р.Пастух, П.Сов'як, М.Гаврилук, О.Мацюк, Р.Тарнавський, Б.Добрянський та інші⁸. В їх працях зустрічаємо деякі дотичні відомості до історії монастирів Дрогобиччини.

Певний внесок у дослідження теми здійснили дослідники окремих періодів історії церкви: І.Шараневич, М.Грушевський, В.Пайташ, Т.Слива, С.Набиванець, В.Ульяновський, О.Крижанівський, С.Плохій⁹. В їх статтях і монографіях, написаних на основі історичних документів, віднаходимо деякі дотичні відомості з історії монастирів Дрогобиччини.

При написанні даної роботи були використані енциклопедичні видання: географічний словник, церковна і католицька енциклопедія, збірка пам'ятників містобудування і архітектури¹⁰.

Оглянута історіографія досліджуваної теми окреслена в загальних рисах і тому не претендує на вичерпність і потребує подальших пошуків. Аналіз літератури засвідчує, що в жодній

⁸ Пастух Р. Вулицями старого Дрогобича. – Львів, 1991. – 160 с.; Пастух Р., Сов'як П. Історія Дрогобича. – Львів, 1991. – 50 с.; Гаврилук М. Доля дрогобицьких храмів під час совітської окупації // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.35-43; Мацюк О. Пам'ятки оборонного будівництва Трускавця // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.I. – Дрогобич, 1995. – 28-32; Мацюк О. Замки і фортеці Західної України. – Львів, 1998. – 230 с.; Тарнавський Р. Походження назви Борислава в підтвердженому привілеї на с.Тустановичі польського короля Сігізмунда I Старого // Галицька Брама. – Серпень, 1997. – № 8 (32). – С.5-6; Добрянський Б. Унятичі: нові архівні дані // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.176-180;

⁹ Шараневич І. Іосиф Шумлянський руський єпископ Львовський (1666-1708 рр.). – Львовъ, 1896. – 20с.; Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т.V. – К., 1994. – 335 с.; Pajtasz W. Historyczne znaczenie dzieła biskupa Innocentego Winnickiego // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – Т.3. – S.51-59; Ks. Nabywaniec S. Recepja reform kościelnych cesarza Jozefa II w grekokatolickiej diecezji przemyskiej // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – Т.3. – Przemysł, 1995. – S.95-125; Sliwa T. Przemyska diecezja grekokatolicka w XVIII w. (do 1772 r.) // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – Т.3. – Przemysł, 1995. – S.130-138. Ульяновський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – В 3-х кн. – К., 1994.

¹⁰ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т.II, V. – Warszawa, 1881, 1884; Encyklopedia Katolicka. – Т.4. – Lublin, 1983. – 560 s.; Encyklopedia Kościelna. – Т.X. – Warszawa, 1877. – 220 s.; Памятники градостроительства и архитектуры УРСР. Львовская область. – Т.3. – К., 1985. – 230 с.

із згаданих праць проблема історії монастирів Дрогобиччини не розглядалася спеціально і комплексно.

Джерельна база. У дослідженні використано численні документи (XVIII – поч. XIX ст.): листування, акти пожертвувань, інвентарні описи майна, відомості про прибутки та видатки, матеріали про врегулювання прав власності на землю і майно, контракти купівлі-продажу, орендні договори, матеріали про фінансово-господарську діяльність, скарги, звіти, розпорядження, історичні довідки про монастирі, інвентарний опис каталогів бібліотек тощо. Їх удалося віднайти й опрацювати у фондах Львівського історичного архіву, наукових бібліотек та місцевого музею:

Ф.3 – Бібліотека та центральний василіянський архів у Львові (М.В.).

Ф.4 – Баворовських.

Ф.45 – Дідушицьких.

Ф.III – Рукописи інституту Оссолінських, зібрані др. А.Чоловським.

Ф.140 – Документи про католицькі монастирі, костели та окремі парафії.

Ф.146 – Галицьке намісництво.

Ф.159 – Галицька фінансова прокуратура.

Ф.358 – Андрей Шептицький.

Ф.364 – Лукань Роман – священник.

Ф.575 – Становий комітет.

Ф.684 – Протоігуменат монастирів Василіян Великої області Спасителя у Львові.

Ф.856 – Самбірська економія.

Однак слід зауважити, що джерела XV-XVII ст. та XVIII-XIX ст. представлені нерівноцінно, їх кількість різко зменшується у зворотній хронологічній послідовності. Згадана обставина змушує дослідників вдаватися до реконструкції як окремих фактів, подій, так і до характеристики більших історичних явищ на основі копій історичних документів значно пізнішого часу. Але при цьому золотим правилом кожного дослідника є якщо не пряме використання, то досконале знання усіх мож-

ливих джерел з студійованої теми. Це забезпечує глибину дослідження, міцний фундамент висновків і зменшує можливість помилкових суджень.

Розділ І.

ЗАСНУВАННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ МОНАСТИРІВ СХІДНОГО ОБРЯДУ (XIV – КІНЕЦЬ XVII СТ.)

Найдавнішу писемну згадку про монастир на теренах Дрогобиччини знаходимо у грамоті польської королеви Ядвіги від 1387 р.: «...Доводимо до відома всіх, як сьогоднішніх, так і прийдешніх, що, зважаючи на вірну службу Юрія та Ананія Добриславичів, нам вірних і приємних..., бажаючи відзначити спеціальною ласкою їх розважливість і приємну покору, що змогли вірно та чесно віддати на службу нашій величності. Надаємо... Юрієві і Ананію та їх дідичам і спадкоємцям законним наше село Тустановичі із монастирем, що зветься Борислав і знаходиться в землі нашій руській, а дистрикті Дрогобицькому, із усіма прибутками, вигодами, чиншами, урожаями, землями, луками, лісами, гаями, пасовищами та іншими всілякими дібрами, які є у самому селі, так і його межах та границях...»¹.

Документи цього часу свідчать про те, що цей монастир носив титул Св.Миколая. Польські королі надавали монастирі не тільки духовним, але і світським особам за «вірну і чесну службу» як у пожиттєве, так і спадкове володіння. Особа, котра отримала храм чи монастир у власність, керувала всіма справами як економічного, так і духовного характеру, її волі підлягали всі ченці. Світська особа задля духовних справ мала настановляти в монастирі вікарія (з духовним саном), що знав би Святе Письмо².

¹ Тарнавський Р. Походження назви Борислава в підтвердженому привілеї на с.Тустановичі польського короля Сігізмунда I Старого // Галицька Брама. – Серпень, 1997. - № 8 (32). – С.5-6.

² Ульяновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Кн.І. – К., 1994. – С.181.

Серед численних грамот, опублікованих в «A.G.Z.», зустрічаємо дотичні відомості про існування монастиря десь коло річки Солониці, правдоподібно, між Стебником і Гаями Вижніми. Про це читаємо в грамоті Ягайла від 20 серпня 1409 р. та Володислава Ягайловича від 8 березня 1440 р. при окресленні меж сіл Почаєвичі, Гаї Нижні і Вижні та Стебника («...розташовується навколо берегів р.Солониці... в іншому місці монастир... впритул до підвищення званого Храмота...», «...простягається з лугами над бурхливою р.Солоницею, поблизу монастиря, і над р.Колодницею...»)³.

Існують певні припущення, без документальних і археологічних підтверджень, про існування пізньосередньовічного оборонного монастиря у Трускавці. Цю версію висунув О.Мацюк, вважаючи, що це був один із численних в Галичині невеличких василіянських монастирів. Встановивши за переказами місце розташування, дослідник здійснив реконструкцію цього монастиря, який мав дерев'яну церкву (проіснувала до кінця XVIII ст.) та кладовище. Так, під час будівництва вілли «Львів'янка» будівельники натрапили на труну, яка була суцільною, тобто видовбаною у грубому дереві⁴. Проте наведені докази не є переконливими і потребують більш аргументованих підтверджень.

Про перший монастир в Дрогобичі відомо із 1496 р. Він короткочасно існував при церкві Св.Параскеви П'ятниці. Парафіянами церкви в той час були, крім самих дрогобичан, також селяни навколишніх сіл Рихтичі, Попелі, Стебник, Дерезичі, які в ті часи не мали власної церкви⁵.

Джерела середини XV – кінця XVI ст. фіксують невпинне зростання кількості руських монастирів на території Дрогобиччини. У цей період майже всі новозасновані монастирі були фундовані князівськими, магнатськими родами чи королем. У меншій кількості монастирі засновувались також міщанами, селянами, окремими членами громади чи навіть самими ченцями.

³ Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу // Лавра. – Ч.V. – 1999. – С.62.

⁴ Мацюк О. Пам'ятки оборонного будівництва Трускавця // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.I. - Дрогобич, 1995. – С.32.

⁵ Гаврилюк М. Доля дрогобицьких храмів під час совітської окупації // Дрогобиччина - земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.39.

Так, у 1531 р. (? – 1570 р.) в Дерезичах поблизу Дрогобича заснував монастир чернець Протасій Березич⁶. Згодом цей монастир претендував на статус архімандрії, будучи помітним осередком релігійного і громадського життя⁷. У 1680 р. польський король Ян III, користуючись правом призначати і затверджувати ігуменів монастирів, надав дерезицький монастир Успіння Пресвятої Богородиці Миколаєві Тарнавському. Проте обумовлено, що він повинен бути висвячений у ченці та заснувати дерезицьку архімандрію. Після смерті побожного ігумена Віктора Кам'янецького Тарнавський мав стати управителем монастиря «...із всіма грунтами, полями, лісами, сіножатями, ставами та із вибудуванням на них млином...». Король підтвердив давні права (привілеї) монастиря, надані йому його попередниками: «...вільне право пивоваріння та викурювання горілки, вільна вирубка лісу на опалення і на монастирські потреби...». Також затверджувався перехід із всіма «...підданими, доходами, пожитками, прилеглостями і приналежностями, як було за його попередників..., і право утримувати аж до останнього моменту свого життя...»⁸.

Нелегко з'ясувати конкретні розміри землеволодіння та прибутки дерезицького монастиря у XVI – XVII ст., через відсутність відповідної джерельної бази. Проте поставлення питання про утворення архімандрії та вище наведений перелік маєтностей і прав свідчить про утворення економічного підґрунтя функціонування монастиря.

Досить заплутаною виглядає справа щодо заснування монастиря Св.Миколая у Нагуєвичах. Одні дослідники вважають, що заклав його сам князь Лев І Данилович (в др. пол. XIII ст.), котрий надав частину нагуєвицької землі монастиреві. Проте автентичність цієї грамоти поставлено під сумнів. Інші наполягають на більш достовірній згадці про монастир під 1566 р., коли видано привілей короля Сігізмунда Августа на володіння зем-

⁶ Ульяновський В.І. Вказ. праця. – С.190-191.

⁷ Купранець О. (ЧСВВ) Церковне життя Дрогобича й Дрогобиччини // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.І. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С.147.

⁸ Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім.В.Стефаника НАН України (далі – ВР ЛБАН). – Ф.ІІІ (Чоловський). – Спр.507. – Арк.19-20.

лею. Монастир був спалений близько 1600 р. татарами. На його місці у 1801 р. побудовано церкву Св.Миколая, в якій збереглися монастирські ікони великої мистецької вартості. Залишилась також назва Монастирський потічок, що протікає поруч церкви⁹.

Перші писемні відомості про існування монастиря в с.Лішня зустрічаємо під 1660 р., коли йому було надано привілей Яна Казимира. Наявність малих прибутків змусила короля дозволити збудувати на монастирській границі броварню (пивоварню), а також влаштувати виноградник і корчму. Передбачалося, що всі отримувані від них прибутки будуть використовуватися на потреби монастиря. Ігуменом тоді був Сильвестр Ленкевич¹⁰. Проте, очевидно, монастир існував не так вже й довго і надалі розбудовувався, розширюючи свою економічну діяльність.

Після смерті Сильвестра Ленкевича ігуменом монастиря було призначено о.Сильвестра Тваровського¹¹ (1666 р.), якого згодом (1681 р.) король призначив архімандритом Овруцького монастиря, хоча братія вже обрала ігуменом іншого. За віровизнанням він був уніатом і належав до Василянського Чину¹². Процес призначення супроводжувався наданням Яном Казимиром повторного привілею Лішнянському монастирю (1666 р.) із перерахунком меж володінь, маєтностей та прав (привілеїв): «... із всіма ріллями, ґрунтами, доходами, вільним вирубом дерева у Лішнянському і Медвежицькому лісах для опалення та на інші монастирські потреби, вільним меленням у Лішнянському млині без міри та черги... а також вільним пивоварінням та торгівлею напоїв, що привозились звідусіль на празник Св.Іллі». Також до монастиря була включена раневисьька парафія у своїх давніх границях із церквою та повинностями парафії¹³.

У 1681 р. Ян Собеський підтвердив привілей Яна Казимира, а після смерті ігумена С.Тваровського призначив на цю посаду о.Митрофана Радзимінського із наданням нового привілею

⁹ Купранець О. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.147, 329.

¹⁰ Центральний державний історичний архів України у м.Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.1.

¹¹ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.141.

¹² Крижанівський О., Плохій М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Кн.3. – К., 1994. – С.129.

¹³ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.141, 143.

монастиреві. Під управління нового ігумена, крім полів, ріллі, лугів, садів, городів, будинків, лісів, ставів із млином та корчмою і підданих із всіма їх повинностями, надавалися сіножаті в Хаші Псіна та урочище Погар із навколишніми потоками та старими дворищами. Ці землі не були записані в давніх інвентарях і не належали до королівського економічного обліку. Також було пожертвувано землю на передмісті Дрогобича із вільним правом солеваріння для потреб монастиря¹⁴.

Монастирська церква Св.Іллі збереглася до наших днів, будучи кілька разів реставрованою. Ця пам'ятка належить до найкращих зразків народної архітектури галицької школи¹⁵.

З XVII ст. також бере початок летнянський монастир¹⁶. Конкретної дати його заснування не вдалося встановити через відсутність документальних свідчень. Проте відомо, що монастир був спустошений під час правління Владислава IV, який надав йому привілей для відбудови¹⁷. Ці факти польська офіційна історіографія (др. пол. XIX ст.) приписувала подіям 1648 р.¹⁸ Проте з погляду сучасної історичної науки все це не піддається логічному поясненню і потребує переконливих доведень щодо датування події та її учасників. Питання наруги козаків над руськими храмами і монастирями в сучасній історіографії дискутується. Так, Н.Яковенко, посилаючись на неперевірені свідчення, доводить, що в Західній Україні козаки однаково нищили як католицькі храми, так і руські церкви. В.Смолій та В.Степанков одразу це заперечили, бо їм такі факти не траплялися. Як з'ясував нещодавно І.Мицько, загін Б.Хмельницького разом із татарами пограбував 1648 р. Унівський монастир, спаливши також і церкву місцевого жіночого монастиря¹⁹.

¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.135-136.

¹⁵ Памятники градостроительства и архитектуры УРСР. Львовская область. – Т.3. – К., 1985. – С.127-128.

¹⁶ Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVII-XX ст. Географічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василя Великого. – Секція І. – Праці. Т.10. – Рим, 1979.

¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.137.

¹⁸ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T.V. – Warszawa, 1884. – S.183.

¹⁹ Тимошенко Л. Хмельниччина і міщансько-селянське повстання в Дрогобичі 1648 р. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.ІІІ. – Дрогобич, 1998. – С.29.

До нашого часу дійшла копія (1741 р.) привілею Яна Казимира (від 1683 р.), який був наданий летнянському монастирю. Він підтверджує факти його руйнування козаками за Владислава IV, проте не вказує конкретного часу подій. Цей привілей був спрямований на розбудову монастиря під титулом Преображення Господнього, що був розташований над потічком, званим Парканним (Parkanny). Польський король Ян Казимир підтвердив прохання про зміну ігуменів. Замість настоятеля Йосифа Білецького, який через старість та слабкість здоров'я не міг впоратися із управлінням монастирем, було призначено побожного отця Тараса Заячковського. За монастирем закріплювалися всі маєтності та права (привілеї), набуті протягом свого існування: сіножаті в Рівному, пасіка, два стави, вільне випасання худоби та вирубування дерев у летнянських лісах. Дозволено було також передавати в оренду монастирські землеволодіння, але без збирання будь-яких чиншів чи данини. Цей чернечий осідок віддавався під юрисдикцію перемиського владики, перед яким ставилися вимоги дотримуватися передусім королівських та церковних прав (розпоряджень)²⁰. Отже, зародження і розбудова монастиря супроводжувалися наданням королівських привілеїв. Порушена проблема руйнування монастиря козаками, очевидно, потребує більш ретельного і прискіпливого вивчення.

Зустрічаються відомості про існування монастиря Св.Онуфрія в Унятичах протягом XVII ст., який був зруйнований під час військових дій на початку XVIII ст.²¹ Можливо, це пов'язано із подіями, що описуються в судових актах (від 1779 р.): місто (Дрогобич) було майже розорене військом шведським, російським та саським в 1701-1709 рр.²²

В Дорожеві Нижньому, недалеко від села, на пагорбі, званому Дубина, засновано у XVII ст. монастир Преображення Господнього, на місці якого у 1877 р. побудовано каплицю Вознесіння

²⁰ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.137.

²¹ Добрянський Б. Унятичі: нові архівні дані // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.178.

²² Площанський В. Королівське вільне місто Дрогобич (перевидання 1867 р.). – Дрогобич, 1991. – С.28.

Ісуса Христа²³. Згадується він у помяннику Крехівського монастиря і належить до Мокрянського деканату²⁴.

До нашого часу дійшли досить уривчасті згадки про існування монастирів у Мокрянах, Лужку Долішньому, Підмонастирику. Про наявність монастиря у Лужку Долішньому свідчать метричні церковні книги: у 1780 р. парафія перебувала в розпорядженні отців-василіян. Церква, як і монастир, мала титул Св.Георгія і триденний відпуст на день Св.Георгія, який був наданий єпископом Інокентієм Винницьким²⁵. Проте важко розповісти про конкретні факти заснування і діяльності як монастиря у Лужку Долішньому, так і в Підмонастирику (монастир Богоявлення Господнього). Мокрянський Святомихайлівський монастир заснований у XVII ст., а в 1687 р. приєднаний до лаврівського²⁶.

Очевидно, наявність таких фрагментарних даних потребує виявлення і вивчення нових, досі невідомих, джерел інформації з даної тематики. Тому загальні уявлення про ці монастирі через призму сьогодення були б необ'єктивними і передчасними.

Монастирі XIV-XVII ст. були дерев'яними та не відзначалися багатством: земельними володіннями, грошима, майном. Все це більше наближувало їх до уставної діяльності, благочестивого життя та праці.

Названі монастирі були невеликими, по кілька ченців. Тільки згодом, на середину XVII ст., прийнято рішення, що 6-8 поселенців (разом із послушниками) мають становити мінімум монастирської братії. Інакше такий монастир не вважався самостійним і мав підпорядковуватися більшому. Проте в цей час діяли монастирі, в яких було три, а то й два ченці.

Дослідники зауважують, що у XV-XVI ст. чернецтво в Україні не мало органічної єдності, а монастирі існували автономно, відокремлено один від одного. Єдиного писаного чернечого уставу

²³ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т.ІІ. – Warszawa, 1881. – С.125.

²⁴ Схиматісмъ всего клира руского-католического... епархіи Перемышльской на годъ... 1879. – Перемышль, 1879. – С.426.

²⁵ Там само. – С.423-424.

²⁶ Ваврик М. Вказ. праця. – С.200.

також не існувало. Чернецтво керувалося зібранням писань-по-рад Святих Отців, неписаною традицією та місцевими чи фундаторськими уставами, що були швидше короткими розпорядженнями, а не чернечими правилами.

Східне чернецтво того часу не виявляло, на відміну від західного, якоїсь більшої душпастирської чи освітньої діяльності. Причиною цьому було те, що воно шукало повної аскези, тобто цілковитого усамітнення і відсторонення від світу і світських справ²⁷. Підтвердженням тому може слугувати процес виникнення монастирів на Дрогобиччині, які розміщувались не в самому місті Дрогобичі, а в лісистих місцевостях поблизу невеличких сіл.

Підсумовуючи процес виникнення та початкової історії монастирів Дрогобиччини, варто наголосити, що він реконструюється лише в загальних рисах. Тому перед сучасним дослідником стоїть завдання виявлення нових джерел інформації. Так, значний прогрес у дослідження поставленої проблеми внесли б археологічні розкопки на місцях колишніх монастирів.

Опрацьовані писемні джерела дають можливість визначити час та місце існування монастирів з огляду на відомий на цей час матеріал. Подані ними фрагментарні історичні факти доводять, що:

- доля монастирів тісно пов'язувалася із королівськими привілеями. Це свідчить про те, що вони, очевидно, засновувались на коронних землях;
- в монастирях була вироблена система призначення ігуменів польським королем із підтвердженням старого або наданням нового привілею;
- монастирі перебували на самоутриманні із прибутків власних маєтків та господарств.

²⁷ Підручний П. (ЧСВВ). Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596 р.) до 1743 року // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція I. – Праці. – Т.48. – Рим, 1992. – С.98.

Розділ II.

ВАСИЛІАНСЬКІ МОНАСТИРІ (XVIII СТ.)

Дрогобицький край у XVII-XVIII ст. входив до складу Перемиської єпархії, яка не прийняла одразу Берестейської унії, а приступила до неї значно пізніше, за владцтва Іннокентія Винницького, – у 1691 р. Поки це відбулося, протягом ряду десятиліть Перемиська єпархія була ареною боротьби уніатських та православних єпископів за владичий трон, церкву, прибутки, а також парафії і монастирі. Така боротьба найбільшого розмаху набрала між неканонічним православним перемиським єпископом Гулевичем та уніатським Крупецьким. Суперечка розгорнулася навколо Свято-Спаського монастиря, що поблизу Самбора. Отець Крупецький відмовився відступити монастир Гулевичу, який розпочав у відповідь кількаразові напади на монастир. На боці православного єпископа Гулевича брали участь каплани із околиць Дрогобича та Самбора¹.

На перешкоді прийняттю унії в Галицькій Русі стояли православні монастирі, як, наприклад, Скити Манявський та Почаївський, де висвячувалися засновники та ігумени монастирів. Також велика кількість ченців і аскетів ходили по лісових стежках, мандруючи із хлібом і водою та молитвою на вустах до православних центрів в Києві, Москві та на горі Афон. Тому перемиські уніатські єпископи не могли обмежити православних, але старалися ліквідувати свободу мандрівних монахів, які жили, не маючи постійного пристановища, із милостині і були готові розійтися в різні сторони, навіть і за кордон, із небезпечною для

¹ Nabywaniec Ks.S Diecezja Przemyska obrządku wschodniego w okresie sporów prawosławno-unickich // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – T.3. – Premyśl, 1996. – S.39, 43.

Польщі агітацією². Тому І.Винницький був обережний у своїх перших кроках по наверненню єпархії і монастирів до унії. Спочатку він сам таємно прийняв унію у 1681 р. на сеймі у Варшаві, де підтримав «Пункти порозуміння». Ці пункти щодо монастирів передбачали:

- 1) скасування в Люблінському трибуналі податків, накладених на руських єпископів і монастирі;
- 2) можливість вислання представників від єпископів і архімандритів до трибуналу;
- 3) застосування юрисдикції уніатського ординарія над монастирями східного обряду.

Їх підписали, крім Іннокентія Винницького, також львівський єпископ Йосиф Шумлянський та архімандрити – Варлаам Шептицький із Унева та Сильвестр Тваровський із Овруча. Подальший перехід до унії мав проходити на синодах, які мали за мету підкреслити добровільність процесу.

Тому 4 квітня 1691 р. єпископ І.Винницький скликав до Самбора синод із метою оголошення унії церков. Джерела свідчать, що на ньому були присутні ігумени семи переведених монастирів, 12 деканів і 17 представників шляхти та братств. Для укладення остаточного акту закріплення унії в Перемиській єпархії було скликано 27 квітня 1693 р. синод в Перемишлі. Декларацію унії, крім єпископа І.Винницького, підписали всі члени Перемиської капітули, всі ігумени перемиських монастирів, декани і єпископські каплани.

По завершенню синоду відбулося урочисте оголошення унії і доручено складання присяги серед вірних у всіх парафіях³. 1700 р. відбулося урочисте внесення образу блаженного Йосафата в церкву Святого Спаса на дрогобицькому передмісті Задвірне у супроводі перемиського єпископа І.Винницького. Урочистим актом внесення він прагнув посилити унійні нахили серед парафіян⁴.

² Шараневич І. Иосиф Шумлянський рускій єпископъ Львовскій (1666-1708 pp.). – Львовъ, 1896. – С.17.

³ Pajtasz W. Historyczne znaczenie dzieła biskupa Innocentego Winnickiego // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – Т.3. – S.51-59.

⁴ Балик І. (ЧСВВ). З історії культу Святого Йосафата в Перемиській єпархії (XVII-XVIII ст.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція II. – Т. VIII. – Вип. 1-4. – Рим, 1973. – С.50.

У джерелах не знаходимо жодного прикладу застосування І.Винницьким примусу проти православних. У своїх вчинках він був таким обережним, що деякі католики підозрювали його навіть в нещирості щодо унії⁵.

Так в історії монастирів нашого краю настає перехід до уніатської епохи, яка розпочинається приєднанням до унії (1691 р.) Дерезицького Святопокровського, Дорожівського Преображенського, Лішнянського і Летнянського монастирів⁶. Про решту монастирів, що згадані в першому розділі, не зустрічаємо жодних відомостей.

Після того, як Перемиська єпархія приступила до унії у 1691 р., стала помітною тенденція до об'єднання її монастирів. Так, у 1693 р. єпархіальний синод у Перемишлі, в якому брали участь 10 ігуменів, прийняв ряд рішень про загальне управління монастирями. Було обрано протоігумена, який мав бодай раз у рік візитувати всі монастирі, яких на той час нараховувалися 22. Він зобов'язаний був контролювати прибутки й витрати по всіх монастирях та судити і карати порушників. Сам же єпископ І.Винницький намагався приєднати перемиські монастирі до Конгрегації Пресвятої Трійці, яка належала отцям Ордену Чину Святого Василя Великого (далі – ЧСВВ). Цей Чин був утворений у 1617 р. з ініціативи В.Рутського та Св.Йосафата Кунцевича на зразок західних чинів. Він був поширений на теренах Литви і Білорусі. ЧСВВ визнавав унію і його основою були колишні східні православні монастирі, що були прибічниками з'єднання із Римом. Справа йшла до об'єднання, але не дала жодного результату і здійснилася аж у 1739 р. на Львівській Капітулі. Вона відбувалася у катедрі Св.Юра під головуванням митрополита Атанасія Шептицького. З капітульного протоколу, що зберігся в Римі, довідуємося, що на основі Конституції Новгородської Капітули (1617 р.) було засновано нову Конгрегацію Покрови Пресвятої Богородиці, пізніша назва якої – Руська. Вона налічувала понад 120 монастирів та коло 700 ченців⁷. І серед них зустрічаємо Дерезицький, Лішнянський та Летнянський монастирі⁸. На гене-

⁵ Pajtasz W. Op. cit. – S.60.

⁶ Ваврик М. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.192, 199.

⁷ Підручний В. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.141.

⁸ Ваврик М. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.192, 199.

ральний капітулі в Дубні (1743 р.) незалежні до цього часу конгрегації: Литовська (Пресвятої Трійці) і Руська (Покрови Матері Божої), об'єдналися в один «Руський Чин Святого Василя Великого» із збереженням старого поділу⁹. В цей час до ЧСВВ приступили Дорожівський Преображенський монастир та чернечий осідок Святого Михайла в присілку Брюховиця, що біля Рибника. Останній був заснований десь на початку XVIII ст.¹⁰

Дубнівська нарада (1745 р.) розділила Святопокровські монастирі на самовистачальні й такі, що в злучі з іншими були б спроможні утримувати братію, принаймні 8 ченців, решта піддавалися скасуванню. До другої категорії зараховувався Лішнянський, Дерезицький і Летнянський монастирі. Тоді ж закрито монастирі в Дорожіві (1746 р.) та в присілку Брюховиця (1745 р.)¹¹.

У 1754 р. папа Венедикт XIV дозволив, щоб до наступного рішення Апостольського Престолу не скасовувалися чернечі осідки, які спроможні утримувати 6 ченців (згодом скорочено до 5), а всі менші наказано прилучити до володінь більших монастирів, де фундації були без душпастирських зобов'язань, із заборорою тримати там постійно ченців. Також було наказано повернути єпископам решту монастирів, у яких церкви були первісно фундовані для світських священиків. Коли ж у 1764 р. закінчився термін дії папського розпорядження, протоархімандрит І.Білінський і Святопокровський протоігумен Седлецький попросив дозволу залишити ще на 10 років відсталу десятку монастирів, оскільки були надії на поправу їхніх фундацій. Вже тоді за розпорядженням Седлецького були приєднані монастирі: Летня до Лішні, а згодом до Добрян¹². Проте в каталозі Братковського (1775 р.) продовжують існувати монастирі у Лішні, Летні, Дерезичах¹³.

Розглянемо тепер маєтності та економічні засади функціонування згаданих монастирів, зауваживши, що цей огляд проводимо в ретроспективному баченні на основі документальних даних початку XIX ст. Так, виписки із інвентарних описів (1803 р.)

⁹ Підручний В. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.143.

¹⁰ Ваврик М. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.92, 199.

¹¹ Там само. – 26-28.

¹² Там само. – С.45-46.

¹³ Там само. – С.47.

подають інформацію про розміри володінь і підданих Дерезицького монастиря:

- поля – 20 моргів 67 сажнів;
- поле від границі Модрицької – 4 морги;
- ліси – 4 морги 300 сажнів;

усього разом – 36 моргів 834 сажні.

Усі монастирські землі роздані підданим, 24 загородникам і 3 халупникам, які повинні один раз на тиждень влітку та взимку відбувати панщину та випрясти по пів штуки кужелі. Вони більше нічого не сплачували і жодних інших повинностей не виконували¹⁴. За даними на 1754 р. щорічний прибуток із своїх землеволодінь становив 600 флоринів., що було достатньо для утримання 6 ченців¹⁵. Також монастир володів прадавніми правами, які надавалися і підтверджувалися польськими королями:

- право вільного вирубування дерева у Попельських лісах;
- право вільного помелу в Бориславському млині;
- право володіння лугами біля Тисмениці на границі із Модричами, на Глинному потоці та нивами Жучковськими¹⁶.

Всі ці права значно розширювали господарську діяльність монастиря, надаючи можливість створити самодостатню фінансову структуру своїх прибутків та витрат.

Певну інформацію отримуємо із переліку монастирського нерухомого майна. Тут включено загальні описи церкви Благовіщення Пресвятої Діви Марії, яка була побудована із старого гильованого дерева та покрита гонтами. Загальна її вартість становила 250 флоринів. До господарства належала стодола., яка була дерев'яною із солом'яним покриттям та оцінена в 7 флоринів¹⁷.

Такі короткі відомості зумовлені тим, що в 1758 р. на самий Великдень згорів Дерезицький монастир і на 1803 р. відсутня загальна картина уявлень про нього¹⁸. Тому, через недостатність джерельної інформації, важко реконструювати господарську базу Дерезицького монастиря.

¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.35-95. – Арк.6-30.

¹⁵ Ваврик М. Вказ. праця. – С.105.

¹⁶ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.35-95. – Арк.6.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Площанський В. Вказ. праця. – С.27.

Досить важким для остаточного вирішення є питання про склад чернечої громади. На основі каталогів Святопокровської провінції (др. пол. XVIII ст.), вдалося з'ясувати деякі фрагментарні відомості, що окреслюють загальне уявлення цієї проблеми. На 1754 р. братія Дерезицького Святопокровського монастиря налічує 6 братчиків:

- 1) Преподобний о. Іннокентій Гарасимович, настоятель;
- 2) о. Езехіл Негребецький, вікарій;
- 3) о. Серафим Левицький;
- 4) о. Іов Адамович;
- 5) о. Єронім Медевський;
- 6) брат Нектарій Розолович.

Монастир, проте, мав можливості для утримування 7-8 ченців. Це зумовлювалося тим, що монастир в XVII ст. мав статус архімандрії. На 1772-1773 рр. в монастирі перебувало 7 ченців, із яких 6 отців та 1 лаїк¹⁹.

Таким чином, дерезицький Святопокровський монастир був невеликим чернечим осідком із утримуванням 7 ченців. Проте, прискіпливі вимоги цісарської релігійної політики призвели до закриття монастиря і прилучення його володінь до новоутвореного дрогобицького монастиря Св. апостолів Петра та Павла (1775 р.).

У цей час продовжує функціонувати лішнянський монастир Св.Іллі, заснований перед 1660 р. За короткий час йому вдалося здобути великі землеволодіння. Про це дозволяє стверджувати виписка із інвентарного опису (1803 р.):

- поля – 49 моргів;
- лугів – 3 морги 1688 сажнів;
- ліс, званий смерекова Дуброва, – 36 моргів;
- ліс березовий – 4 морги.

Також 28 моргів 936 сажнів у полях, городах посідали монастирські піддані. До них належали 14 загородників:

1. Іван Бойко - поле, садиби, городи – 1 морг 146 сажнів.
2. Ілько Василик - поле - 3 морги.
– ' – городи - 539 сажнів.
3. Ілько Баняс - рілля - 2 морги.
– ' – городи - 490 сажнів.

¹⁹ Ваврик М. Вказ. праця. – С.105, 136.

4. Яцько Білах - поле - 3 морги.
5. Гринь Бойко - город - 777 сажнів.
- ' - поле - 3 морги.
6. Яцько Лисович - поле - 1 морг 1373 сажні.
7. Данько Лисович - поле - 1 морг 1000 сажнів.
- ' - город - 406 сажнів.
8. Грин Лисович - поле - 2 морги 3873 сажні.
9. Стефан Хабриор - поле - 1 морг 113 сажнів.
10. Федір Кунікор - поле - 3 морги 208 сажнів.
11. Стефан Банич - поле - 1166 сажнів.
12. Іван Білах - поле - 2 морги 1440 сажнів²⁰.

Ці піддані повинні були виконувати покладені на них сервітути (повинності): один день панщини взимку та влітку та прядиння по півштуки кужелі.

Отже, монастир володів 125 моргами 128 сажнями, до числа яких входили пізніше відібрані ліс Погар, лути Медіна, Мамінка, Варадина²¹. Річний дохід монастиря на 1754 р. становив 800 флоринів, що було достатнім для утримання 6 осіб²².

Як кожний монастир, так і лішнянський користувався певними правами, які надані були ще у XVII ст. польськими королями Яном III і Казимиром. Проте вони були обмежені до двох основних:

- 1) право вільної вирубки дерева в медвежицьких і лішнянських лісах;
- 2) право вільного помелу в лішнянському млині²³.

Уявлення про структуру монастиря подає інвентарний опис нерухомості від 1803 р.:

1. Монастирська церква Св. пророка Іллі, яка не визнана парафіальною. Побудована із різьбленого і гибльованого дерева. Крита гонтом. Досить в доброму стані. Оцінена в 200 флоринів.
2. Дзвіниця із старого дерева. Покрита гонтом. Нахилена до землі. Оцінена в 30 флоринів.
3. Резиденція ченців, збудована з дерев'яних балок та покрита гонтом. Має 6 келій. Нахилена до землі. Оцінена в 60 флоринів.

²⁰ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.32.

²¹ Там само. – Арк.6.

²² Ваврик М. Вказ. праця. – С.108.

²³ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.32.

4. Корчма, що стоїть окремо на границі володінь монастиря та занепадає. Очевидно, що християнська мораль не дозволяла утримувати корчму всередині монастирських володінь.

5. Господарські будівлі: комора із ячменем та зеленими овочами, яка покрита соломою та оцінена в 10 флоринів; стайня для худоби та кормів, яка також покрита соломою та злучена із стодолюю і оцінена в 10 флоринів²⁴.

Таким чином, монастир Св. пророка Іллі представ собою комплекс дерев'яних будівель культового та господарського призначення. Перші із них відзначалися кращою побудовою і оцінювалися більшою вартістю, ніж останні.

Як вище згадано, монастир був розрахований на 6 ченців. На 1754 р. у його келіях перебували:

- 1) Преподобний о. Габріель Смольницький, ігумен;
- 2) о. Йосиф Концевич, вікарій;
- 3) о. Йосиф Михайлович;
- 4) о. Фауст Яремкевич;
- 5) о. Юстініан Філянський;
- 6) о. Варлаам Поможанський²⁵.

Проте, вже у 1802-1803 рр. монастирська братія складалася із 4 отців та 1 лаїка²⁶.

Слід зазначити, що, незважаючи на фінансові можливості лішнянського монастиря, які не використовувались повністю, він не виходив за межі невеликої чернечої посілости. Це й стало приводом до його ліквідації та перетворення володінь у фільварок дрогибицького монастиря (1775 р.).

У XVIII ст. не згасає монастирське життя і в летнянському монастирі Св. Іллі. В цей час у ньому було сформовано систему маєтностей і землеволодінь, яку можна охарактеризувати такими показниками:

- поля, городи, пасічні луки, надані від короля Яна III – 49 моргів 812 сажнів;
- поле, надане державою взамін на ґрунт для колоністів – 22 морги 658 сажнів;

²⁴ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3623. – Арк.1-2.

²⁵ Ваврик М. Вказ. праця. – С.108.

²⁶ Ваврик М.. – С.138.

- дубовий і яловий ліси – 8 моргів.

Отже, власне монастирські землі складали 79 моргів 1470 сажнів. Також монастир мав 12 загородників, які володіли 9 моргами 158 сажнями. Вони виконували ті ж повинності, що й в інших монастирях: один день панщини на тиждень взимку і влітку та прядіння по півштуки кужелі²⁷.

Розміри землеволодінь цих підданих були невеликими: від 500 сажнів до 2 моргів. До них належали: Василь Буняк, Петро Мондзала, Лесь Шелехманович, Василь Маслакович, Павло Лисик, Мацько Коник, Василь Мавлін, Петро Малунович, Сень Лисик²⁸.

Документи свідчать, що монастирські привілеї, надані польськими королями у XVII ст., поступово зникають. Єдиним правом, яким користується на той час згаданий монастир, є вільна вирубка лісу, яка згодом обмежується певною кількістю та територією²⁹.

Важко з'ясувати щорічні прибутки монастиря, які отримували ним від своєї господарської діяльності. Проте огляд землеволодінь, кількості підданих та давніх прав, дозволяють стверджувати про створення достатнього матеріального рівня функціонування монастиря.

Опис нерухомості (1803 р.) дозволяє змодельовати комплексну структуру даного монашого осідку, який мав такий стан:

1. Дерев'яна церква Благовіщення Божої Матері із прилученим захристям та дерев'яним вівтарем. Покрита гонтом. Оцінена у 268 флоринів 10 крейцерів.
2. Дзвіниця, побудована разом із шпихліром. Покриті гонтом. Оцінені у 50 флоринів 20 крейцерів.
3. Резиденція із 6 келіями. Покрита соломою. Оцінена – 156 флоринів 30 крейцерів.
4. Стодола із тесаного дерева. Покрита соломою. Оцінена в 40 флоринів.
5. Шопи для зберігання зерна та реманенту. Побудована із тесаного дерева. Покрита соломою. Нахилена до землі. Оцінена в 36 флоринів³⁰.

²⁷ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.23.

²⁸ Там само. – Арк.31.

²⁹ Там само. – Спр.3621. – Арк.9.

³⁰ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.23.

Даний опис дозволяє не тільки сформулювати уявлення про зовнішній вигляд монастиря, але й визначити основні напрямки його діяльності: відправлення культу, духовне вдосконалення і ведення господарства із метою створення матеріальних засобів існування. Як зазначено в поданому описі, монастирське приміщення було розраховане на проживання 6-8 осіб. На 1754 р. в ньому проживало тільки 4 ченці:

- 1) о. Банабас Барицький, ігумен;
- 2) о. Кіпріян Гамараківський;
- 3) о. Теофіл Охримовський;
- 4) брат Антоній Куземський..

Така малочисельність зумовила те, що летнянський монастир у 1755 р. на деякий час став резиденцією крехівського ігумена. Тому вже у 1772-1773 рр. не зустрічаємо про нього відомостей як про окремий монастир, а як складову частину інших чернечих осідків. У 1775 р. інкорпорований до новоутвореного дрогобицького монастиря³¹, що стало підсумком його багатолітнього існування.

Вузькість джерельної бази не дозволяє детально простежити процес переходу православних монастирів до унії. Тому розглядувані нами події подаються в загальних рисах. Проте, слід зазначити, що прийняття унії монастирями спричинило тенденцію до їх об'єднання та вступу до Чину Святого Василя Великого. Всі ці перетворення призвели до скасування ряду чернечих посіlostей. І вже наприкінці XVIII ст. зустрічаємо відомості про існування тільки трьох монастирів на Дрогобищині: Дерезичі, Лішня, Летня. Розглянуті маєтності та економічні засади цих монастирів дають підстави стверджувати, що вони не були великими землевласниками та не володіли значними прибутками. Однак їм вдалося створити відповідне підґрунтя для свого функціонування. На основі інвентарних описів пізнішого часу вдалося здійснити загальну реконструкцію складових елементів найбільших василіянських монастирів Дрогобицького краю.

Підсумовуючи, зауважимо, що порушені проблеми в даному розділі не претендують на вичерпність і потребують пошуку нових джерел.

³¹ Ваврик М. Вказ. праця. – С.124, 198.

Розділ III.

ДРОГОБИЦЬКИЙ ВАСИЛІЯНСЬКИЙ МОНАСТИР СВ.АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XIX СТ.)

Поділ Речі Посполитої та входження Галичини до складу Австрії започаткували нову епоху в історії монастирів нашого краю. Цей період був сповнений численними перемінами не тільки в політичній, соціально-економічній, але й духовній сферах життя суспільства. Всі ці зміни привели до значних втрат церкви та чернечих Чинів. Тому цей період в історії монастирів можна назвати часом боротьби за право на існування.

Вже 4 червня і 23 липня 1774 р. були вислані декрети із Відня до Львова, які зобов'язували губернатора розглянути питання об'єднання малих монастирів із більшими, одночасно провінціал василіян в Галичині, о. Онуфрій Братковський вніс прохання (квітень 1774 р.) до імператорського трону про скасування трьох монастирів (Лішня, Летня, Дерезичі) і заснування одного (Дрогобич). Прохання було подано від імені цілої провінції із поясненням, що утримування малих монастирів не є виправданим. Василіяни передбачали, що вже будуть мати в місті обширніше поле для своєї діяльності та служіння громадськості через духовне проповідування та навчання в школі. Про це також прохали і самі жителі міста Дрогобича, які були готові разом із навколишньою шляхтою надати кошти, необхідні для будівництва.

Архімандрит звертався до губернатора, але був відісланий до Відня. Прохання потрапило до Відня 4 травня 1774 р. і було відіслано до Галицької надвірної канцелярії. Доповідає про нього на сесії Еверс і висловив таку думку: «...Само собою зрозуміло,

що в наших малих монастирях жодною мірою не вдається встановити та підтримати дисциплінованість та порядок, як у великих монастирях. Тому це буде корисним для тих, хто вступає у ченці та потрібним для виконання обов'язків та покликання...». Проте, Марія Тереза бажала дістати від губернатора пораду щодо запропонованого об'єднання. Тільки згодом нею було підписано прохання власною рукою: «...схвалюю тепер, якщо губернатор не має цьому заперечень...». При цьому додано досить суворі зауваження:

- щоб у новому монастирі в Дрогобичі число ченців не перевищувало їх загальної кількості в колишніх трьох скасованих монастирях;

- будівництво монастиря мало проводитися тільки за кошти василіян, отримувані від прибутків маєтків трьох скасованих монастирів¹.

На прийняття рішення вплинула та обставина, що господарства вищезгаданих монастирів за останні роки існування були малопродуктивними. Літа були посушливими, град витовкав посіви на неродючих ґрунтах, вироджувалась худоба. Також додалися незначні пожертвування, які зрідка надходили до монастирів. Ще у 1745 р. було запропоновано подібні плани об'єднання навколо багатого і більшого Лішнянського монастиря, але в той час до згоди так і не дійшли.

До виконання розпочатих намірів вдався о. Йоахим Маргуліс, ігумен монастиря Св. Іллі в Лішні, найстарший і найдосвідченіший серед братії. Він уклав контракт купівлі землі на Лішнянському передмісті в Дрогобичі із Миколою Яворським на дві чверті поля за три тисячі злотих, котрий підписано ще напередодні об'єднання, 18 листопада 1773 р.² Про котрі ґрунти тут мова, докладно не знаємо, але маємо підстави вважати, що йшлося про велику посілість землі, що тягнулася 16-ма загонами від вулиці Самбірської аж до Старого Села³.

¹ Ks. Chotkowski W. Historia polityczna kościoła w Galicyi. – T.2. – Kraków, 1909. – S.380-382.

² Mściwujewski M. Z dziejów Drohobycza. – Cz.II. – Drohobycz, 1939. – S.60.

³ Купранець (ЧСВВ). Церковне життя Дрогобича й Дрогобиччини // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.1. – Нью-Йорк - Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С.146

Проте, дозвіл на будівництво отримано аж через рік, 31 грудня 1774 р., який був оформлений окремим вищезгаданим декретом Марії Терези. Ігуменом майбутнього монастиря в Дрогобичі призначено о. Гліцерія Дубицького, який в той час був замойським місіонером і на новопризначеній посаді керував протягом 30 років. За короткий час (1775-1777 рр.) було побудовано дерев'яний монастир і церкву Св. апостолів Петра і Павла (сучасна вулиця Стрийська) на полі, купленому у Василя Ортинського⁴.

Незважаючи на те, що до монастиря відійшли всі землеволодіння трьох ліквідованих чернечих осідків, було придбано нові ґрунти в межах міста Дрогобича, оскільки поле Ортинського виявилось замалим для монастиря, крім того, в його володіння врізався клином ґрунт Станіслава Стефікевича. Тому о.Г.Дубицький вдавсь із проханням до генеральної адміністрації державних володінь про дозвіл на купівлю землі. До цього прохання приєдналися як голова ради міста Дрогобича, так і вїйт із райцями, які засвідчили, що не мають жодних заперечень. Губернатор доручив справу старості в місті Самборі. Тільки 16 квітня 1779 р. староста Юзеф Піхлер вислав своє рішення до губернатора. І 3 липня 1779 р. видано у Відні цісарський дозвіл на купівлю ґрунту. Кількамісячна бюрократична тяганина у справі закупівлі невеличкого ґрунту в три сажні, свідчить про «дбайливу» фіскальну «опіку», якою уряд охопив маєтки монастирів вже за панування Марії Терези⁵. Згодом було закуплено за 400 злотих чверть сусіднього поля від Григорія Трускавецького та приєднано до вже набутої власності монастиря⁶. І вже на 1803 р. монастир Св. апостолів Петра і Павла має своє власне землеволодіння в межах міста – 95 моргів 1008 сажнів, у котре входило :

1. поле Ортинських -	32 морги 865 сажнів;
2. поле -	9 моргів 1412 сажнів;
3. город -	2 морги 595 сажнів;
4. трое лугів -	690 сажнів;
всього	45 моргів 362 сажні.

⁴ Mściwujewski M. Op. cit. – S.61.

⁵ Ks. Chotkowski W. Op. cit. – S.382-384.

⁶ Mściwujewski M. Op. cit. – S.61.

віту Яна Стельмаховича та сплати боргів (64 фунти воску) свого батька, Дмитра Захарка, до церкви Св. Трійці. Це поле у 1746 р. Я.Стельмахович заповідав костелу Св. Михайла при кармелітському монастирі, поставивши перед орендаторами вимогу сплати 4 фунтів воску щорічно до названої церкви. У 1791 р. цей заповіт отримали отці василіяни при передачі у їх розпорядження костелу Св. Михайла, який перейменували у церкву Св. Трійці. Тому перед Яном Захарком було поставлено законні вимоги василіян¹¹.

У 1803 р. циркульне управління наклало штраф на Михайла Сегіна, за те, що померлий Григорій Сегін не сплатив до церкви 12 злотих ринських і 30 крейцерів¹². Тому у 1795 р. Львівська фіскальна колегія зверталася до головної церкви василіян в Дрогобичі (Св. Трійці) з проханням укласти орендні договори із суворим дотриманням загальноприйнятих юридичних норм при їх оформленні¹³. Все це проводилось із метою запобігти фінансовим і майновим втратам церкви.

Також василіяни змушені були у судовому порядку відстоювати свої права, які вони успадкували від трьох ліквідованих монастирів, що стали їх фільварками. Так, дрогобицькі василіяни користувалися правом (привілеєм) вільної вирубки дерев у давніх королівських, а тепер камеральних (державних) лісах до 1841 р. Це розходилося із патентом Марії Терези від 20.01.1773 р., який ліквідовував усі права вільної вирубки в державних лісах, пояснюючи це тим, що монастирі отримали цей привілей як надання милостині. Запроваджувалася постанова, що замість Меденицького лісу дозволено василіянам вирубку в дрогобицьких державних лісах щорічно по 50 сажнів, і то по 25 твердого і 25 м'якого дерева. Василіяни зобов'язані були оплачувати вартість цього дерева. Проте у 1841 р. губернатор наказав викреслити із монастирського інвентаря це право, а записати його на користь парафії в Дрогобичі. Губернатор виходив із того переконання, що монастир володітиме цим правом, поки в його розпорядженні перебуватиме керівництво дрогобицькими парафіями. Всупереч

¹¹ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.50. – Спр.1416. – Арк.19-23.

¹² Там само. – Спр.1415. – Арк.50.

¹³ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.50. – Спр.1415. – Арк.24.

цьому, монастир подав апеляцію, але губернатор звернувся до Відня із проханням про відхилення апеляції. Надвірна скарбова прокуратура визнала апеляцію безпідставною, а ще більше – вписання даного права для місцевої парафії. Надвірна бухгалтерія погодилася на такий висновок, але вимагала, щоб губернатор з'ясував, яке право має дрогобицька парафія до вільного вирубу дерева у державних лісах. Такий же декрет видала надвірна канцелярія до Львівського губернаторства (1847 р.). Тим часом, справа набула цілком іншого напрямку. Василяни стали на захист своїх прав і вдало виграли судові процеси у двох інстанціях. Вони документально довели свої права вільного вирубу у державних лісах із тією тільки різницею, що від 1831 р. дозволено їм вільний вируб в дрогобицьких лісах замість меденицьких. Тому Галицьке губернаторство отримало декрет Міністерства внутрішніх справ (1848 р.), який дозволяв залишити в інвентарі монастиря позицію, яка описувала право вільного вирубу у державних лісах¹⁴. Проте вже у 1905 р. права монастиря зазнали певних змін:

1) обов'язок утримувати чотирикласну школу у своєму монастирі;

2) навчати науки релігії в школі на Лішнянському та Задвірному передмістях;

3) право не сплачувати «акцизи» за варіння пива, вина та інших напоїв¹⁵

Також у 1804 р. держава відібрала у монастиря значну частину посіlostей у його фільварках та право варіння солі, надане ще Яном Собеським Лішнянському монастирю, а за це призначила йому річну ренту у 200 злотих ринських¹⁶

Таким чином, австрійський уряд, переслідуючи власні економічні інтереси, вдавався до численних обмежень або ліквідацій давніх і законних прав монастирів, які створювали певну матеріальну базу для їх функціонування.

На основі вивчених архівних матеріалів удалося виділити такі основні господарські галузі монастиря:

¹⁴ Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijańskich w Galicji. – Kraków, 1922. – S.65-66.

¹⁵ ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1466. – Арк.1.

¹⁶ Ваврик М.(ЧСВВ). По василянських монастирях. – Торонто, 1958. – С.149.

1. Землеробство. Вирощували жито пшеницю, біб та городину¹⁷. Зібраний урожай зберігали в коморах, шпихлірах¹⁸.

2. Тваринництво:

а) утримування десяти коней¹⁹ для обробітку землі та інших сільськогосподарських потреб;

б) розведення великої рогатої худоби (бугаїв, бичків, корів, телят)²⁰, для якої побудовано стайні²¹;

в) розведення свиней (кнурі, льохи, веприки)²²;

г) птахівництво (індики, гуси, качки, кури)²³.

3. Варіння пива в броварні, яка збудована із старого дерева та покрита гонтом. Складалася із двох кімнат і шпихліра²⁴. У ній знаходилися: котли для варіння горілки, пивний і медовий котел, бочки, великі цебри, ручна коновка, маленька бочка та інші дрібні речі, необхідні під час пивоваріння²⁵. Оцінена в 50 флоринів²⁶

4. Випічка хліба проводилася в дерев'яній пекарні, покритій гонтом. Вона містила в собі просту пічку та комору. Оцінена в 25 флоринів²⁷.

Отже, монастир проводив різноманітну господарську діяльність не стільки для отримання додаткового прибутку, а для свого існування.

Як відзначають дослідники, новозакладений монастир в Дрогобичі був таким же убогим, як і всі інші василіянські монастирі Галичини, аргументуючи свою думку конкретними цифрами: в 1789 р. монастир мав тільки 807 флоринів 43 крейцери, а з цього річного доходу мали жити 25 осіб. Цілий його маєток оцінювався в 18945 флоринів 2 крейцери²⁸. Проте із часом річний дохід зро-

¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1470. – Арк.14.

¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.4.

¹⁹ ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1470. – Арк.8.

²⁰ Там само. – Спр.1466. – Арк.20 зв.

²¹ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.4.

²² ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1466. – Арк.20 зв.

²³ Там само. – Спр.1470. – Арк.7.

²⁴ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.4.

²⁵ ВР ЛБАН. – Ф.Чоловський.ІІІ. – Спр.628. – Арк.28.

²⁶ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.61-62.

²⁷ Там само. – Арк.5.

²⁸ Ks. Chotkowski W. Historia polityczna kościoła w Galicyi. – T.2. – Kraków, 1909. – S.384.

стає і вже на 1795 р. становить 1088 флоринів 424 крейцери²⁹, а в 1800 р. на 12 монахів припадало 1051 флоринів. Очевидно, що прибутки були замалими, але перемиські владики обстоювали думку про збереження монастиря в Дрогобичі, пояснюючи це тим, що в гірських округах монастирі потрібніші, ніж на рівнинах³⁰. Так, за своїми капіталами дрогобицький монастир на 1804 р. (12250 флоринів 37 крейцерів) наближувався до монастирів в Бучачі та Жовкві, проте відставав від Лаврова, Добромиля, Крехова, але переважав Гошів і Білину³¹.

Одержував монастир доходи не тільки від господарської і парафіяльної діяльності, але й від принесення пожертвувань. Нам відомо, що пан Олександр Ліцлонський, червоногородський підчаший, подарував монастиреві 37500 польських злотих. За це ченці були зобов'язані на його честь проводити святе читання шість разів щотижня³². У 1803 р. пані Мар'яна Трускавецька допомогла церкві Св. Трійці, що належала василіянам, подарувавши 500 флоринів³³.

Важливим є з'ясування видатків монастиря, оскільки австрійський уряд накладав на нього різноманітні податки. Так, у 1793 р. василіянський монастир в Дрогобичі був зобов'язаний сплатити військову контрибуцію у сумі 18 флоринів³⁴.

Історичні джерела дають можливість простежити динаміку чисельності монастирської братії у дрогобицькому монастирі Св. Петра і Павла в хронологічних межах 1775-1802 рр.³⁵:

Роки	Пресвітер (отці)	Клерики (брати)	Лаїки (по-слушники)	Примітки	Разом
1775	7	3	–	2 – поза монастирем (Летня, Лішня)	10
1780	–	–	–		11
1781	–	–	–		18

²⁹ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1256. – Спр.4. – Арк.1.

³⁰ Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijańskich w Galicji. – Kraków, 1922. – S.57

³¹ ВР ЛБАН. – Ф.Чоловський. II. – Спр.672. – Стр.

³² ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1255. – Спр.7. – Арк.1.

³³ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.50. – Спр.1415. – Арк.51.

³⁴ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1255. – Спр.4. – Арк.3.

³⁵ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1238, 1239, 1254, 1256. – Спр.1-5.

1784	11	3	1		15
1785	11	3	1		15
1787	11	–	1		12
1790	11	–	1		12
1791	11	–	–	4 – поза монасти- рем	11
1795	12	–	1	2 – поза монасти- рем на місіях	13
1797	9	4	–		13
1799	12	–	1		13
1800	10	2	–	3 – поза монастром	12
1801	11	2	–		13
1802	10	2	–		12

Така нестабільність складу братії була зумовлена постійним переїздом ченців із монастиря в монастир, а також їхньою місійною діяльністю чи навчанням. Так, у 1786 р. до Дрогобича із Бучацького монастиря прибув отець Амврозій Гурлецький для студювання німецької мови. Із Дрогобича в цей час вибули: о. Лерегінус Канович, який вирушив до Підбужа 27 серпня 1786 р., отець Юстініан Чолковський до Сяноку, брат Теофіл Дуринський вирушив до монастиря в Підгірці³⁶. Із наведених приміток у таблиці, що вище наведена, можна помітити, що певна кількість ченців (2-4) розподілялися по монастирських фільварках як для управління господарством, так і парафіяльної діяльності. Так, у 1790 р. у Дерезичах перебуває брат Теодозій Антоновський, у Лішні – о.Йосиф Білинський, у Летні – о. Теофіл Леснівський³⁷.

Проаналізуємо тепер відомості про особовий склад Дрогобицького монастиря за 1775, 1784, 1791 рр.:

а) вік – від 22 до 68 років;

б) час висвячення в ченці: як правило в 21 – 25 років. Проте наявні винятки ранішого вступу в – 16-19 років та пізнішого – 42 роки;

в) в монастирі перебували досить молоді за стажем ченці – від 2 до 7 років. Таких була меншість, бо більшість складали досвідчені ченці із 20-40 роками перебування в ЧСВВ;

³⁶ Там само. – Оп.1254. – Спр.1. – Арк.2.

³⁷ Там само. – Оп.1256. – Спр.6. – Арк.12.

г) більшість ченців походило із невеличких сіл (Жарова, Підгірці, Білина, Криниця) та міст (Городок, Дрогобич, Перемишль, Львів) Галичини, а також вихідці із Волині (м.Дубно, Кунів) та Поділля (м.Вінниця);

д) вони висвятилися в ченці у Почаєві та Добромилі;

е) кожний досвідчений монах знав кілька мов (латинська, грецька, німецька) і знав певну науку (філософія, теологія, гуманістика, моральна теологія, математика, економіка, література), які викладалися у василіянській школі;

є) серед монастирської братії зустрічаємо певну кількість ченців, що займалися душпастирською роботою, але досить короткий час – від 1 до 8 років;

ж) більшість ченців відзначалася задовільним станом здоров'я і хворіла незначними тимчасовими захворюваннями³⁸.

Таким чином, монастирська братія об'єднувала в собі як молодше, так і старше покоління (людей із різним досвідом), а також вихідців із західноукраїнських земель, що увійшли до складу австрійської імперії. Більшість ченців займалася своїм духовним вдосконаленням, тільки частина – пастирською і місійною діяльністю.

Опрацьовані нами джерела дозволяють виділити систему рангування чернечих ступенів: послушник – брат – отець (пресвітер). Однак слід зауважити, що із прийняттям унії василіяни використовують, поряд із православною термінологією, також католицьку: лаїк – новіціат – клерик – каплан. Серед ченців практикувалося використання різноманітних звань (титулів), що відображали поважність і авторитет особи та надавалися за духовні вислуги: архімандрит, провінціал, ігумен, протоігумен, номінат. Поряд із цим, зустрічаються багаточисленні епітети, якими іменували ченців: чернець, сповідник, молільник.

В цей час у монастирській практиці продовжує використовуватися чіткий розподіл посад ченців із певною регламентацією функцій: резидент, прокуратор, консультатор, катехит, професор, вікарій, місіонер, настоятель, ректор, кооператор, поручитель, адміністратор.

³⁸ Там само. – Спр.1,3. – Арк.1,6.

Таким чином, дрогобицький василіянський монастир Св. апостолів Петра і Павла являв собою своєрідну установу, яка мала внутрішню систему організації життєдіяльності, поєднуючи в собі давні православні традиції та запозичені із католицької монастирської практики³⁹.

До нашого часу дійшов рукописний «Збірник житій, слів і повчань без кінця» (XVI ст.). Покрайні написи пізнішого часу (близько XVIII ст.) в ньому свідчать про те, що даний рукопис можна ототожнювати із кодексом монастиря в Дрогобичі. Цей кодекс має дві редакції, одна з яких побудована на узгоджених розповідях, але сповнена короткого опису багаточисленних жертвних діянь. Проте друга редакція нетотожна першій і наведені діяння були описані із певними відхиленнями. Дрогобицький кодекс побудований у вишуканій творчій формі на основі відібраних розповідей про святі діяння⁴⁰.

Отже, дрогобицькі василіяни крім того, що дотримувалися статуту ЧСВВ, також використовували свій давній кодекс, який одержали, очевидно, від давніх монастирів, що були на теренах нашого краю у XVI ст.

Василіянський монастир Св. апостолів Петра і Павла провадив освітню діяльність. У 1775 р. при ньому було відкрито гімназію та початкову школу. Міщани підтримували гімназію коштами, маючи прибутки від варіння солі та прагнучи стати меценатами науки⁴¹.

Система навчання василіян була подібною до єзуїтської. Використовувались, зокрема, методи, які набули поширення в тогочасних освітніх установах, коли все заучувалось напам'ять. Подібною була і система виховання, яка практикувала загально поширені засоби: гостре покарання різкою або канчуком. Можна навести ряд фактів, які свідчать про те, що насправді дрогобицька василіянська гімназія відзначалася високим рівнем навчання. У 1780 р. Тороканська генеральна Капітула надала їй вчителям найвищу похвалу, а отцеві настоятилеві - титул ректора. Згодом в 1783 р. учень 6-го року навчання (філософ) М.Чайковський виголосив промову на захист єретичної науки коперниківської

³⁹ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1238, 1254, 1256. – Спр.1, 3, 4.

⁴⁰ Там само. – Оп.106. – Арк.26-27.

⁴¹ Kultys Z. Historia gimnazjum Drohobyckiego. – Drohobycz, 1908. – S.5.

системи, яка переслідувалася католицькою церквою⁴². При школі було створено бібліотеку, яка згоріла 1825 р. Короткі відомості про неї подають інвентарні описи (1803 р.). Її приміщення було прибудовано до церкви Св. апостолів Петра і Павла⁴³. Вдалося з'ясувати, що в ній зберігалися такі книги:

1. Приписи для вчителів народних шкіл... - Львів, 1788⁴⁴.
2. Біблії.
3. Польська моральна теолоія.
4. Зібрання правил Святого Василя Великого (руською та польською мовами).
5. Руське євангеліє (взяте із церкви для читання).
6. Недільні науки (руською мовою).
7. Гіфтинський «Пасторальна теологія».
8. Громадський церковний закон.
9. Історія церкви (невстановлена особа).

Бібліотека не мала повного переліку книг, а тому передбачалося провести її обширну інвентаризацію⁴⁵.

У 1784 р. Йосиф II здійснив реформу освіти, вдавшись до скорочення гімназій у Галичині. Було закрито, зокрема, одну із них в місті Дрогобичі. Дворазове прохання перемиського владики Максиміліана Рила та гміни Дрогобича не змогли скасувати прийняте рішення⁴⁶. Проте, 30 січня 1784 р. в монастирях міст Дрогобича, Бучача та с.Лаврова проголошувалося утворення Головних народних шкіл на основі ліквідованих василіянських освітніх установ⁴⁷. В цій школі виклад духовних дисциплін провадився латинською мовою. Утримування школи покладалося на місто, а навчання провадили василіяни⁴⁸. Згодом василіяни перейшли на німецьку мову викладання. Цікаво, що василіянське шкільництво австрійських часів мало тільки дві громадські школи: в Бучачі та Дрогобичі⁴⁹.

⁴² Mściwujewski M. Op. cit. – S.61.

⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. - Арк.4.

⁴⁴ Piłtyczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. – Wrocław, 1986. – S.235.

⁴⁵ ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1470. – Арк.13.

⁴⁶ Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijskich w Galicji. – S.63.

⁴⁷ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.660. – Спр.2. – Арк.1.

⁴⁸ Ks. Chotkowski W. Op.cit. – S.63.

⁴⁹ Piłtyczak-Majerowicz M. Op.cit. – S.46.

В 1822 р. на провінційній капітулі ордену отців василіян у Львові постало питання про заснування при кожному монастирі школи з руською мовою навчання. Такі освітні заклади вже перед 1822 р. існували при деяких монастирях: в Дрогобичі, Бучачі й Лаврові, які широко славилися наукою на Галицькій Русі, де освіту здобули ряд провідних вчених⁵⁰. Тобто, крім Головної окружної школи, дрогобицькі василіяни утримували в підпільних умовах свою «руську шкільку» (до 1830 р.)⁵¹. Таким чином, василіянське шкільництво було нерозривно пов'язане із двома типами культур: західною – польською, німецькою та східною – руською. Вони зуміли взяти участь в процесі взаємодії обох культур⁵².

В заяві представників ЧСВВ щодо збереження монастирів, що містять зобов'язання утримувати школи із поступовим запровадженням у них німецької мови, згадано про монастирську Головну окружну школу в місті Дрогобичі⁵³. Згубним для василіян виявився декрет від 20 травня 1781 р., який встановлював «*numerus fixus*» (сталу кількість) ченців. Згідно із цим декретом, у дрогобицькому василіянському монастирі мало проживати 13 осіб. Декрети 1782-1788 рр. не закривали остаточно монастирських воріт для кандидатів, але відкривали їх тільки для вибраних з огляду на підвищені вимоги щодо віку та освіти кандидатів⁵⁴.

Патент від 17 квітня 1783 р. обмежував права монастирів:

1) монастирі, які мали менше 10 осіб, ліквідовувалися шляхом об'єднання в один або шляхом збільшення чисельності ченців;

2) 12 монастирів одного ордену могли утворювати окрему чернечу провінцію в Галичині. Якщо орден не мав такої кількості для утворення окремої провінції, то мав бути прилучений до однієї із монастирських провінцій у німецьких дідичних краях;

3) галицькі монастирі відокремлювалися від польських. З Польщі переводились до Галичини ченці-галичани і навпаки;

⁵⁰ Деканальний протокол (1817-27 рр.) // Календар «Місіонаря». – 1939. – С.59.

⁵¹ Ваврик М. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.149.

⁵² Piótyrczak-Majerowicz M. Op. cit. – S.55.

⁵³ ВР ЛБАН. – Ф. 3 (МВ). – Оп.660. – Спр.1. – Арк.2.

⁵⁴ Ks. Nabywaniec S. Recepcja reform kościelnych cesarza Józefa II w greckokatolickiej diecezji przemyskiej // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – T.3. – Przemysl, 1995. – S.123.

4) встановлювалася судова юрисдикція єпископів над монастирями;

5) заборонялися подорожі до Риму без спеціального дозволу;

6) кожний монастир на свій кошт відсилав по 6 клериків на студії до німецьких провінцій;

7) відібрати парафії в ченців, а передати їх світському духовенству⁵⁵.

Під впливом таких розпоряджень перемиський єпископ М.Рило прийняв рішення 1782 р. про приєднання монастиря в Біліні до василіянського монастиря в Дрогобичі⁵⁶. Проте із невідомих причини це рішення не було реалізоване, бо зустрічаємо відомості про те, що Білінський монастир проіснував до 1811 р. у складі Лаврівського, будучи його резиденцією ще із 1775 р.⁵⁷

У 1795 р. урядовим декретом передано під василіянську управу усі тогочасні підміські церкви та душпастирство у монастирських фільварках. Внаслідок цього всі дрогобицькі парафії були сконцентровані в одну парафію навколо покармелітського костелу, який уже із 1790 р. був василіянською церквою Св. Трійці⁵⁸. Надання таких прав василіянам призвело до численних скарг місцевого світського духовенства до Перемиської греко-католицької консисторії, яке вважало урядові рішення несправедливими⁵⁹, що загострювало відносини між «білим» і «чорним» духовенством. Світські священики запротестували проти передачі своїх парафій василіянам. У 1803 р. ченці посідали тільки три дрогобицьких парафії (Св. Параскеви, Різдва Божої Матері і Св. Трійці) із шести. Це було зумовлено тим, що при деяких церквах ще жили парафіяльні отці, а на передмісті Задвірному, де помер парох, церква Преображення Господнього не була передана василіянам через зволікання греко-католицької Консисторії⁶⁰. Таким чином, дрогобицьким василіянам доводилося вирішувати свої

⁵⁵ Ks. Chotkowski W. *Historia polityczna kościoła w Galicyi*. – T.2. – Kraków, 1909. – S.343-344.

⁵⁶ ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.406. – Спр.1. – Арк.2.

⁵⁷ Ваврик М. (ЧСВВ). *Нарис розвитку і стану...* – С.56.

⁵⁸ Ваврик М. (ЧСВВ). *По василіянських монастирях*. – Торонто, 1958. – С.150.

⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.50. – Спр.1418. – Арк.27.

⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.7.

суперечки не тільки із державною владою, а й місцевим духовенством.

Інвентарні описи початку XIX ст. дозволяють реконструювати структуру монастиря Св. апостолів Петра і Павла. На 1803 р. до його складу входили:

1) церква із бабинцем під титулом Св. апостолів Петра і Павла. Побудована із дерева на мурованім фундаменті. Віддалена від громадської дороги на 31 крок. До цієї церкви із сходу прибудовано дерев'яне захристя, довжиною 14 ліктів та шириною 8 ліктів. Склад розташований в льоху (підвал церкви). По обидва боки церкви знаходяться різні дерев'яні прибудови. До церкви прилучена бібліотека та скарбниця, які побудовані із дерева. Всі ці будинки покриті гонтом та оцінені в 750 флоринів.

2) При дорозі, попереду церкви, стоять 4 муровані колони із воротами та мурованою покрівлею. Територія оточена парканом. Всі ці будинки оцінені у 100 флоринів.

3) Дерев'яний монастир розташований на дубових підвалинах. Покритий гонтом. Із сходу сполучений з церквою. Містить в собі 14 келій. Потребує коштів на ремонт. Оцінений у 600 флоринів.

4) З сходу по лівій стороні, розташований будинок із коридором та 4 кімнатами. Покритий гонтом. Тягнеться однією лінією і завершується школою. Оцінений в 250 флоринів.

5) Із боку воріт (огорожі) до монастиря прилягає стайня для коней та возів. Побудована із дерева та покрита гонтом. Оцінена в 30 флоринів.

6) Дерев'яна пекарня із передньою залогою, пічкою та коморою. Покрита гонтом. Оцінена в 25 флоринів.

7) Броварня (пивоварня) разом із шпихліром, яка складається із двох кімнат. Побудована із дерева та покрита гонтом. Оцінена в 50 флоринів.

8) Господарські будівлі: дві дерев'яні стодоли, які покриті соломою і оцінені в 50 флоринів. Господарський двір за дорогою, де знаходився дерев'яний будинок із 4 кімнатами (комора, стайня для коней і корму, возів, шпихлір, кухня) та льох у підвалі. Все це покрито гонтом і оцінено у 560 флоринів.

Загалом вся нерухомість монастиря оцінена у 2419 флоринів⁶¹.

Отже, монастир Св. апостолів Петра і Павла складався із традиційного комплексу будівель, які були типовими для монастирів нашого краю (XVII – XVIII ст.): приміщення культового та господарського призначення.

Через погане становище своїх будівель василіяни у 1812 р. просили магістрат подарувати їм покармелітський монастир. Гміна Дрогобича придбала покармелітські монастирські будинки, але магістрат заявив, що дешево перепродасть їх василіянам. Проте, поставив перед ними такі умови⁶²:

1) розмістити в покармелітському монастирі нормальну тривіальну школу;

2) відновити попередній стан будинку покармелітського монастиря. Перебудувати кімнати під навчальні класи. При виникненні додаткових витрат місто обіцяло надати відшкодування;

3) надаються землі поблизу монастиря для побудови нового шкільного приміщення у випадку, коли дрогобицьке духовне управління прийме відповідне рішення;

4) нормальна школа має беніфіцію: магістрат фондує дрова на опалення, для купівлі лавок, чорнила, дощечок для писання, губок тощо;

5) василіяни зобов'язані залучати до школи дітей;

6) збереження за василіянами церкви Св. Трійці із дозволом її перебудови;

7) впорядкування прийому і обліку громадських жертвоприношень та дарувань. За ці справи мали відповідати обрані світські провізори, а не отці василіяни⁶³.

Станом на 13 травня 1813 р. будинок головної міської школи перебував в занепаді. Тому вже у 1810 р. дрогобицька гміна мала будувати школу, на що передбачала витратити 24224 флорини. Василіяни погодилися на умови, висловлені магістратом, та зобов'язалися продати свою дерев'яну церкву із монастирем, а

⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр3595. – Арк.4, 61-62.

⁶² Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijskich w Galicji. – Kraków, 1922. – S.63.

⁶³ Gątkiewicz F. Z Archiwum miasta Drohobycza. – Drohobycz, 1903. – S.306-311.

за одержані кошти відремонтувати покармелітський монастир. Але на перешкоді стояв військовий виховний заклад, який був розташований в покармелітському монастирі. Губернатор звертався до генеральної команди із проханням знайти собі інший будинок для навчання, але команда із цим не поспішала.

Надвірна канцелярія затвердила договір, узгоджений із містом, і доручила швидше його виконання (26 березня 1816 р.). Проте, самбірське староство перешкоджало справі. З огляду на згадані обставини, магістрат частину покармелітського монастиря віддав в оренду війську і розмістив там міську касу і гауптвахту поліції⁶⁴. 21, 31 січня та 9 лютого 1825 р. сталися три пожежі на території монастиря. Згідно із свідченням ігумена о. Йосафата Качановського, винуватцями цих несподіваних пожеж був міщанин Василь Баранович та службовець монастиря Ілько Лісовець. Згідно із визнанням самих винуватців, метою їхніх дій було бажання пограбувати скарбницю монастиря та багаті прилеглі до нього міські будинки. Пожежа охопила не тільки територію монастиря, а все Лішнянське і Задвірне перемістя та поширилася до Війтівської Гори⁶⁵. Тому василіяни перейшли до покармелітського приміщення разом із головною школою. Зубожілі василіяни не тільки нічого не заплатили місту, але й вимагали, щоб магістрат дав кошти на ремонт монастирських будинків. Все це мало коштувати 3555 флоринів. Василіяни погоджувалися навіть на меншу суму у 2300 флоринів.

Губернатор наказав вивчити рахунки міста і виявилось, що магістрат мав (від червня 1819 до 1825 р.) за оренду монастирських будинків 2578 флоринів 17 крейцерів прибутку, який наказано виплатити василіянам. Надвірна канцелярія затвердила це розпорядження, але губернатор отримав догану, за дозвіл самбірському старості так довго занедбувати справу⁶⁶.

Розмістившись у приміщенні покармелітського монастиря і костелу, василіяни провели значні зміни, перебудувавши та оздобивши їх на візантійсько-український лад. Так, було пере-

⁶⁴ Ks. Chotkowski W. Op. cit. – S.64..

⁶⁵ ВР ЛБАН. – Ф.Чол. III. – Спр.628. – Арк.26-37.

⁶⁶ Ks. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazylijańskich w Galicji. – Kraków, 1922. – S.63-65.

будовано верхню частину храму: знято дві готичні вежі. Згодом католики спробували через суд повернути колишній костел Св. Михайла, тому василіяни, на всяк випадок, відновили як діючу для парафіян церкву Св. Петра і Павла, яка була заново відбудована у формі ротонди у 1825-31 рр. Однак суд не задовільнив позову католиків, заявивши, що їх вимоги за давністю літ безпідставні⁶⁷.

Перехід василіян до покармелітського монастиря започаткував нову епоху в їх діяльності. Вони стають центром духовного життя міста. Пізніше, на початку ХХ ст., отримують доповнення численними жіночими василіянськими посіlostями, що поширюються по містах і селах Дрогобицького краю. Цей період характеризується появою нових тенденцій у діяльності ЧСВВ на теренах нашого краю і вимагає окремих досліджень.

Таким чином, утворення дрогобицького греко-католицького монастиря відбувалося в умовах жорсткої релігійної політики нової австрійської влади. Новоутворений монастир об'єднав в собі землеволодіння і господарства довколишніх скасованих чернечих посіlostей, що стали його фільварками. Економічні засади та маєтності були самодостатніми для його функціонування. Проте всі успадковані давні привілеї колишніх монастирів довелося обстоювати у судових інстанціях, як і чисельні порушення орендарів землеволодінь.

Монастир Св. апостолів Петра і Павла провадив обширну господарську діяльність, займаючись землеробством, скотарством, пивоварінням тощо. Монастирська братія зазнавала постійних змін у своєму кількісному та якісному складі. Персональні відомості про ченців свідчать про наявність чіткої системи регламентації посад та обов'язків.

Василіяни продовжили освітню традицію, започатковану кармелітами в місті Дрогобичі. При цьому вони поєднали у своїй діяльності два типи культур: західної (польської і німецької) і східної (руської).

⁶⁷ Пастух Р. Вулицями старого Дрогобича. – Львів, 1991. – С.15, 23.

Розділ IV. ДРОГОБИЦЬКИЙ КАРМЕЛІТСЬКИЙ МОНАСТИР (XVIII СТ.)

Входження Дрогобицького краю до складу Руського воєводства Речі Посполитої зумовило створення на його теренах цілої мережі католицьких парафій та монастирів. Так, наприкінці XVII ст. постав католицький монастир кармелітів взутих в місті Дрогобичі.

Фундаторами цього монастиря із костелом Св.Михайла були дрогобицький староста Мартин Хоментовський та скарбник Ян Бекерський.

1697 р. перемиський католицький єпископ Денхоф підтвердив монастирську фундацію Яна Бекерського. Для керівництва цим процесом було призначено уповноваженого отця – ігумена Аньола Остророга, апостольського комісара, який уклав у Жидачеві письмову угоду із Бекерським. Згідно договору, поля та городи, розташовані поза межами міських валів, поблизу Угорських воріт, а також фільварок, дві соляні вежі, два будинки та броварня (пивоварня) перейшли у власність кармелітів. В цьому акті Бекерський зобов'язався побудувати власним коштом костел та пожертвувати 2000 злотих на плату робітникам та майстрам. Також надав право монастиреві збирати проценти по вічні часи із певної частини своїх дібр.

Але подаровані Бекерським землі були розташовані поза валами міста, тоді як дрогобицькі міщани бажали мати костел у межах міста, а не на передмісті. Тому дрогобицький староста Мартин Хоментовський оформив продаж міського пустельного місця при Угорських воротах та пожертвував 1000 злотих на викуп цієї землі¹.

¹ Mściwujewski M. Z dziejów Drohobycza. – Cz.II. – Drohobycz, 1939. – S.9-10.

Через недостатню вивченість архівних матеріалів (переважно польських) важко з'ясувати конкретну дату побудови костелу і монастиря. Проте із впевненістю можна сказати, що будівництво святині було завершено перед 1721 р., коли укладено контракт із Лукашем Зайдакевичем, дрогобицьким столярем, на виготовлення лавок для пресвітерів. За свою роботу майстер отримував платню в 200 польських злотих та харчування під час праці, яке включало в себе порцію горілки зранку та пива при обіді². Сучасні дрогобицькі краєзнавці вважають, що костел і монастир кармелітів побудовані у 1700-1709 рр.³ У цей час отці кармеліти встигли себе проявити в місті. Так, у 1679-1700 рр. відбулося святкове внесення образу блаженного Йосафата у церкву Святого Спаса на дрогобицькому передмісті Задвірне. На урочистість прибуло духовенство не тільки з дрогобицьких церков, але і з латинських костелів: парафіяльного та конвенту отців-кармелітів. Останні для цієї урочистості використали власну музичну капелу, до якої входили вихованці бурси⁴. Тому ці та інші факти дають підстави стверджувати, що початки кармелітського монастиря сягають кінця XVII ст.⁵ Однак ці твердження не підкріплені джерелами, тоді як початок XVIII ст. рясніє актами гродських і земських судів про діяльність монастиря⁶.

В 1710 р. Ян Казимир Бокум, римо-католицький перемиський єпископ, затвердив фундацію монастиря, яка, однак, довго ще не мала згоди станів Речі Посполитої. З цього питання шляхта Руського воєводства зверталася кількаразово (1720, 1730, 1740, 1744 рр.) до сейму⁷.

² Zaucha T. Dawny kościół P.W. SW.Michala i klasztor O.O. karmelitów trziewiczkowych w Drohobyczu // Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa Ruskiego. – Т.6. – Kraków, 1998. – S.80, 83.

³ Пастух Р., Сов'як П. Історія Дрогобича. – Львів, 1991. – С.10.

⁴ Балик І. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.52-53.

⁵ Назарук О. (ЧСВВ). По наших монастирях Дрогобича // Нова Зоря. – 1939. – Ч.26. – С.10.

⁶ Мацюк О. Пам'ятки оборонного будівництва Дрогобича (короткий історіографічний огляд) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.3. – Дрогобич, 1998. – С.161-162.

⁷ Polaczówna H. Przedmowa // Księga radziecka miasta Drohobycza 1542-1563 rr. – Lwów, 1936. – S.XXI.

Костел Св.Михайла мав братство Святого Юзефа, яке було закладено у 1710 р. Посвячення святині відбулося під час душпастирської подорожі перемиського римо-католицького єпископа Вацлава Єроніма Сераковського. Костел (сьогодні церква Св.Трійці) був розташований на південно-західному куті ринкової площі, побудований із цегли, поштукатурений. Корпус потрійний, базиліковий, трихарковий із трьома низькими вежами при фасаді. Двоскатні дахи, над вежами трискатні, вкриті бляхою. Вежа на дзвіниці оббита бляхою, восьмибічна із просвітленнями, що завершується півколом, накрита дзвоноподібною банею.

Будинок монастиря прилягає до костелу з півдня, мурований, трикрилий, із невеличким монастирським садом посередині, двоповерховий, а фронтове крило триповерхове. Фасад гладкий, прикрашений профільованим карнізом.

Сьогодні, названі споруди перебувають в доброму технічному стані, але їх архітектура піддана значним перетворенням відповідно до первісного вигляду. На місці не залишилися жодних елементів декорації та майна із часів ще до скасування. В будинку монастиря також є значні зміни, проте їх не можемо окреслити. Простота будови і значний ступінь її перетворення обмежують також можливості порівняльного аналізу. Без спеціальних архітектонічних досліджень не можна в загальному встановити, які зміни настали в архітектурі костелу за останні 200 років. Проте в будь-якому випадку ціла верхня частина фасаду не є оригінальною, вежі плановано значно вище, хоча невідомо, чи цей задум був коли-небудь зреалізований. Перебудову костелу слід віднести до другої половини XIX ст., коли він належав отцям-василіянам.

Якщо говорити про первісне майно костелу кармелітів – лавки, престоли, дзвони, літургійне вбрання, ікони та навіть плитку для підлоги – то його перенесено до місцевого парафіяльного костелу. Однак замість святих кармелітських образів, які спочатку були поміщені на задніх стінах місцевого костелу, Андрій Солецький намалював у 1791 р. отців костелу⁸. Туди

⁸ Zaucha T. Op. cit. – S.80-82.

ж потрапила кармелітська бібліотека. Її інвентарний опис від 1772 р.⁹ збігається із інвентарним описом бібліотеки костелу 1826 р.¹⁰

Монастир постійно поповнювався особистими пожертвами. Так, у 1710 р. Вишенський сеймик подарував йому 300 злотих, обіцяючи нове забезпечення на наступному сеймику¹¹. О. Мацюк вважає, що ці кошти мали використовуватися для посилення обороноздатності монастиря. Також вище названий дослідник без достатньої аргументації зараховує даний монастир до оборонних споруд¹².

В 1720 р. Ілля Михайловський та Інокентій Винницький збільшили посілості кармелітів даруванням ґрунтів поза межами міста. Микола Копистинський, власник Попелів, записав у 1731 р. заставний двір на Завіжному із шістьма прутами поля (1 прут = 4,5 м) та надав право брати щорічно двадцять ялинок із попельських лісів, що пізніше в заповіті змінив на одноразове пожертвування у сумі 500 злотих. Серед добродійників зустрічаємо і інші прізвища: М.Криновський, Ф.Нагуєвський, Я.Копистинський, А.Гавінський і багато інших. Більшість з цих заможних меценатів було поховано у підземеллях монастирського костелу. Проте, після скасування монастиря їх перепоховано на новозакладеному цвинтарі (сучасна вулиця Трускавецька). Однак, із поваги до вчинених справ, Ф.Нагуєвського, Я.Копистинського і А.Гавінського було поховано в склепах парафіяльного костелу¹³.

Монастир мав володіння не тільки в околицях Дрогобича, а й у Перемишлянській землі. У 1758 р. чортківський староста Скарбек Рафаїн заповідав 10 млн флоринів та ґрунт у с.Чишки, оцінений у 80 флоринів із збиранням річного цензу 7 %.¹⁴

⁹ Відділ рідкісної книги та стародруків бібліотеки Львівського Національного університету ім. І.Я.Франка (далі – ВРК БЛНУ). – 362.I. – Арк.1-42.

¹⁰ Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім.В.Стефаника НАН України (далі ВР ЛБАН). – Ф.5. – Оп.1. – Од. зб.III – Арк.1-30.

¹¹ Polackówna H. Op. cit. – S.XXI.

¹² Мацюк О. Вказ. праця. – С.161-162.

¹³ Mściwujewski M. Op.cit. – S.10, 14.

¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.154. – Оп.2. – Спр.866. – Арк.1-2.

Листування фінансової прокуратури та державної бухгалтерії пізнішого часу (1838-1859 рр.) свідчить про те, що дрогобицьким кармелітам належали також землеволодіння в сс.Ролів та Бояри. Піддані цих маєтків Текля Журовська, Яломея Нановська, Михайло Гординський, Антоній Бельхацький, Фелікс Скорупка, Віктор Котовський та їх спадкоємці на 1835 р. не сплатили конвентові за отримання прибутків від землекористування боргу в сумі 1000 флоринів¹⁵.

Отже, ми в змозі назвати землеволодіння, майно та добродійників католицького монастиря. Кармеліти зуміли організувати економічні засади функціонування свого чернечого осідку, що стали основою не тільки душпастирської, місійної, а й освітньої діяльності. За досить короткий час (1700-1789 рр.) отці кармеліти набули популярності серед довколишньої заможної шляхти, про що свідчить досить великий перелік їхніх добродійників та розкиданість землеволодінь по різних місцевостях Галичини.

Для проведення освітньої діяльності кармеліти заснували бурсу для юнаків. Подібні бурси існували на той час тільки у Кракові та Львові. Отці провадили в бурсі навчання, виходячи із своїх практичних потреб: утримування церковного хору та духовного оркестру. Юнаків приймали до бурси за таких умов:

- родичі зобов'язані були підтвердити, що віддають свого сина на сім років до монастиря;
- ченці повинні були за цей час безплатно утримувати та навчати бурсака;
- після закінчення школи родичі учня зобов'язані були відшкодувати монастиреві витрачені кошти на його утримування та навчання;
- якщо випускник перебував у Дрогобичі, то був зобов'язаний у святковий день брати участь в церковному хорі або оркестрі. Бурсак міг звільнитися тільки в тому випадку, якщо прислав замість себе заміну¹⁶.

¹⁵ ЦДІАЛ. – Ф.146. – Оп.50. – Спр.1532. – Арк.5.

¹⁶ Mściwujewski M. Op.cit. – S.11.

Школа отців-кармелітів була забезпечена необхідною духовною та навчальною літературою, яка знаходилася в монастирській бібліотеці. Вже на той час існувала чітка система впорядкування бібліотечних книг. Згідно інвентарних описів 1766-1772 рр., книги розподілялися по відділах, за кожним із яких була закріплена відповідна літера (А, В, С, D та інші), що відповідає спрощеному варіанту сучасного шифру. Класифікація книг відбувалася за тематикою (духовні, полемічні, історичні і т.д.), за форматами (4, 8, 12, 20 розміри) та за зовнішнім оздобленням (в шкіряній оправі та без неї).

Каталог книг 1766 р. не є, звичайно, досконалим, оскільки відділи бібліотеки сформовані умовно і тому часто містять в собі багато літератури із інших галузей знань. Проте, каталог 1772 р. дотримується вже більш жорсткої регламентації. Умовно всі ці відділи можна поділити на: власне духовні (священні писання, роздумування, зібрання, катехизми, теологічно-моральні, полемічні, духовні, молитовні прохання) та допоміжні (юристика, каноністика, рукописи, різні твори – історичні, політичні).

До священного писання належать латинська, польська, узгоджена Біблія, біблійні приклади, а також праця о. Сільвія Інсітанці «Священні сандалі». Отже, джерелами духовного зростання ченців були не тільки Біблія, але й твори отців ордену кармелітів взятих.

Серед духовних книг переважає аскетична література: «Боже звернення до ченця», «Духовні вправи Святого Ігнатія Лойоли», «Правила апостольського життя», «Побожне життя у Христі і вступ до містичного життя», «Дотримування духовного життя», «Провід до досконалості життя», «Провісник смерті», Гаспарій Дружбицький «Релігійні новели та різнотипові роздумування». Зустрічаємо і душпастирську літературу: «Пам'ятка пастирського афекту», Тома «Про чудеса» (книга IV); «Побожна пам'ятка Гошської матері Ісуса», «Інструкція священників», «Нова форма лікування», «Духовне виліковування», «Праведність християнства», «Святе право християнської церкви про пости», різного роду реколекції та ін. Серед цього типу літератури віднаходимо

і суто праці отців кармелітів: Михайло (Св. Августин) «Введення в землю кармелітів».

В теологічно-моральному відділі наявні власне тематичні праці: Стефан (Св. Павло ордену кармелітів) «Моральна теологія», Ілля (Св. Франциск) «Ідея моральної теології», Миколай Мосціценський «Моральна теологія», Ф.Янушевський «Моральні тенденції», Бекані «Теологічні схоластичні зібрання», «Про священну службу», А.Діана «Моральна настанова», Я.Мархантій «Моральні зібрання», Й.Крашевський «Євангельські правила» та ін. Поміж цих книг зустрічаємо також аскетичну та душпастирську літературу: о. Маврій Образхер «Трактат про практичний образ священності» (в двох частинах), Мосценський «Випробовування віруючого», В.Сениця «Випробовування управителя ордену»; «Зібрання праць про святих», Мархантій «Пастирські розпорядження», «Вибрані бесіди», Віктор «Тріумфальна пальма», Санотавій «Привітання нунція»; «Про мистецтво промови під час святих зібрань».

Полемічна література містить перелік праць, що спрямовані на захист Христової віри та критики «віровідступників»: Г.Гендель «Атеїстичний переворот», о.П.Дрогошевський «Захист віри Христової», о. Щанецький «Щира правда проти облудних пастирів», «Алфавітний перелік невірних єретиків», «Торунська нарада», «Соромний престиж нових Аріанів», С.Гасій «Віруючі католицькі християни», Г.Ганкенберг «Полемічна теологія», «Етика теологічної полеміки», «Схоластичні теологічні роздумування», «Крок до атеїзму». Очевидно, кармелітський орден також відчув вплив реформації, про що свідчить праця о. Валентина «Захист героїчного ордену кармелітів».

Серед відділу зібрань переважають душпастрські промови (казання) на неділі, свята, цілий рік для різних зібрань, а також панегіричні проповіді на звеличення Божої Матері, святих тощо. Зустрічається багато допоміжної літератури: «Католицькі пости», о. Я.Вольський «Дні вибраних служб Божих», Й.Плебарті «Вільні бесіди», Б.Сотажій «Схема правил», О.Симон «Діаріюш... проповідницького року», Петро Боссаї «Теологічна концепція для лікування»; «Зібрання про страждання», словникові зібрання.

Окремо слід назвати аскетичні довідкові зібрання, які використовувалися монахами кармелітами: «Зібрання і вправи побожності», різного роду медитації тощо.

Тематика книг відділу коментарів до Священного писання дозволяє виділити основні проблеми, якими переймалося чернецтво у своїй діяльності: «Духовне зростання та збереження моральності», «Пояснення Святого Писання», «Різні виписки із праці божественного Аврелія Августина», Р.Голкат «Для книги мудрості», С.Краківський «Життя», В.О.Кирил (ордену кармелів босих) «Практика доброї смерті», Йоан Ніцій «Приклад благородства», Ілля (Св. Франциск) «Теологічна ідея моральності», о.М.Кромері «Про правду і брехню», І.Крашевський «Євангельський закон» та ін.

Для навчання в школі християнської релігії використовувалися катехизми, яких в монастирській бібліотеці було кілька видів: римський, католицький, латинський, детально викладений в кількох частинах. Проте були інші книги з вивчення віри Христової: «Зібрання прикладів досконалості християнської науки», «Зібрання християнської доктрини», «Катехитичні висновки», Б.Меркаторій «Катехитичне зерно», «Катехитична інструкція» та ін.

Бібліотека мала чималий відділ молитовних прохань, що використовувався для відправлення богослужень та навчання бурсаків: «Молитви до серця Ісусового», «Вибрані католицькі молитви», «Прикраса молитви», «Молитви і роздумування про Бога», «Побожні християнські вправи» та ін.

Кармеліти цікавилися не тільки своїм духовним вдосконаленням, але й історією свого ордену: «Прикрашення ордену кармелітів або життя Святих кармелітів», «Кармелітський скарб без початку та кінця» та ін. Поряд із тим, перечитували літературу з всесвітньої історії та історії Польщі: «Передісторія», Ян Босер «Всесвітня історія», П.Скарга «Історія по роках», «Історія турків, мусульман» (в документах, 10 книгах), «Історія про турецьку війну», Станіслав Оріховський «Аннали Польщі»; «Хронологія Польського королівства» (в 4 частинах), «Історія Галії», «Історичні виписки», П.Бугій «Про шведську війну». Однак більшу

увагу приділялося вивченню історії церкви та святих: Евсебій «Історія божої церкви», історії життя святих, Ісуса Христа, Божої Матері, чудес Божих і інші. Проте ченці дбали і про написання своєї власної історії, ведучи «Хронологічні записи конвенту від 1710 року» та постійно поповнюючи мартиролог та реєстр провідників ордену кармелітів взутих.

Також у монастирській бібліотеці знаходилися твори, що використовувалися для різноманітних потреб: о. Порнотій «Требники»; «Духовні вправи», «Набожні розмови», о. І. Моравський «Набожна школа красномовства», П. Бруні «Медитації»; «Про священний обов'язок», «Священні ритуали», «Старовинні церемоніали», Йоан де Глоговія «Логічні вправи», Ю. Делівіні «Книжка лікувальних порад», «Про привілеї, надані від королів польських» та інші.

Не дивлячись на аскетичне життя, ченці включили до своєї бібліотеки політичну літературу, серед якої зустрічаємо різноманітні трактати: «Політичні зразки», «Багатство політики», «Політичний оратор», «Поради з управління провінціями в Європі», промови і листи античних політиків, «Політичні запитання», П. Грегорій «Про республіку» (книга 25), Х. Безольд «Погляд політичної юристики», С. Менохій «Побудова політики». Також сюди входили навчальні праці з оволодіння мистецтвом політичної діяльності: Трапезунтій «Риторика», о. А. Залуський «Промови на радах і сеймах»; «Мистецтво ведення дискусій», К. Валерій «Побудова граматики», Цицерон «Різноманітні промови», «Поетичне багатство», «Інструкція проголошення промов» та інші.

Кармеліти у своїй повсякденній діяльності керувалися своїм статутом та загальносупільним законами, перелік яких зберігався у монастирській бібліотеці у відділі юристики та каноністики. Найтиповіші із них: «Теологічна історія кармелітів», «Декрети Апостольського престолу», «Правила і постанови кармелітського Ордену», «Синодальні постанови», «Героїка Кармелітського Чину», «Різні акти моральної досконалості», о. Й. Андрес «Прикраса кармелітів», Й. Гасій «Ордени та інституції»; «Юридичний кодекс Юстиніана» та постанови різноманітних нарад¹⁷.

¹⁷ ВРК БЛНУ. – 382.I. – Арк.1-40.

На основі порівняння каталогів монастирської бібліотеки за 1766-1772 рр. та парафіяльного костелу Св.Бартоломія за 1826 р. вдалося встановити час та місце видання книг. В часовому просторі вони охоплюють кінець XV – XVIII ст. Проте переважають видання XVII-XVIII ст. В бібліотеці були видання не тільки міст Речі Посполитої (Варшава, Краків, Перемишль, Люблін, Львів, Вільно, Сандомир, Замостя, Каліш та ін.), а й зарубіжних (Париж, Вестфалія, Відень, Бранденбург, Прага, Венеція, Рим, Буда, Ліон, Стасбург, Амстердам, Тирново, Липськ та ін.)¹⁸.

За монастирською бібліотекою проводився постійний контроль, про що свідчать проведення численних візитацій її майна у 1767, 1770, 1772, 1773, 1774, 1777, 1779, 1780 рр. Ці візитації проводили ченці, що обіймали посаду провінціала: брат Августин (Св. Антоній), Альбін (Св. Казимир), Кіпріян (Св. Герардо), Михайло (Св. Матвій), Йоахим (Св. Франциск)¹⁹.

Існування при монастирі багатой бібліотеки із різноманітними тематичними відділами, свідчить про досить широкий світогляд та освіченість ченців того часу.

Існують поодинокі відомості щодо чисельності монастирської братії, її посад та обов'язків. Маємо можливість тільки вибірково зробити огляд цієї проблеми:

- 1737 р. – 16 ченців, із них 13 капланів та 3 послушники (відсутні клерики)²⁰;
- 1779 р. – 14 ченців (без зазначення поділу)²¹;
- 1783 р. – 16 ченців, із них 11 отців (капланів) та 5 братів послушників²².

Отже, кармелітський монастир постійно змінювався у чисельності своєї братії. Проте середня кількість становила 16.

Дрогобицький конвент належав до галузі ордену кармелітів взутих (строногого статуту) та входив до складу великопольської

¹⁸ ВР ЛБАН. – Ф.5. – Оп.1. – Од. зб.ІІІ. – Арк.1-18.

¹⁹ ВРК БЛНУ. – 382.І. – Арк.41-42.

²⁰ Wołyniak (Giżycki I.M.) Z przeszłości karmelitów na Litwie i Rusi. – Cz.1. – Kraków, 1918. – S.31-32.

²¹ Ks. Chotkowski W. Historia polityczna kościoła w Galicyi. – T.2. – Kraków, 1909. – S.511-512.

²² Zaucha T. Op.cit. – S.82.

провінції²³. Після першого поділу Речі Посполитої в її австрійській частині залишився один дрогобицький монастир «бельгів» на всю Малу Польщу²⁴, а також і Галичину. В Речі Посполитій «бельгами» називали кармелітів взятих строгого статуту через походження нових зреформованих правил монашого життя із Бельгії²⁵. Проте вже у 1779 р. вищеназваний монастир включений до списку чернечих посілостей, які мають бути прилучені до монашої провінції в німецьких дідичних краях²⁶.

Однак через 10 років (1789 р.) австрійська влада ліквідувала монастир, вважаючи його непотрібним, передавши набуті монастирські маєтності до «релігійного фонду», а частину майна до місцевого парафіяльного костелу. У 1790-91 рр. покармелітський костел передано василіянській управі. Монастирське приміщення надано місту для власного використання, яке в 1802 р. розмістило тут свої уряди (сільне і гірниче управління, магістерські бюро) та виховний заклад для хлопців, місцевих військовослужбовців²⁷.

Таким чином, на основі опрацьованих джерел та дослідницької літератури вдалося простежити в загальних рисах утворення, діяльність та закриття католицького монастиря, якому були притаманні свої особливості в порівнянні із православними монастирями нашого краю:

- побудова монастиря не на передмісті, а в центрі міста;
- численні пожертви заможної польської шляхти та побудова мурованого, а не дерев'яного монастиря і костелу;
- розкиданість землеволодінь у різних місцевостях Галичини.

Кармеліти зуміли організувати економічні засади функціонування своєї установи, що стали також основою їхньої душпастирської, місійної та освітньої діяльності. Відкриття бурси при монастирі отців кармелітів перетворило місто Дрогобич в один із освітніх центрів Галичини, бо подібні школи існували тільки

²³ Ibid. – S.80.

²⁴ Площанський В. Вказ. праця. – С.53.

²⁵ Encyklopedja Kościelna. – T.X. – Warszawa, 1877. – S.27, 42.

²⁶ Ks. Chotkowski W. Op. cit. – S.511-512.

²⁷ Mściwujewski M. Op.cit. – S.12.

у Кракові та Львові. Започаткована освітня діяльність після закриття монастиря була перейнята та продовжена отцями василіанами. Хоча кармелітський монастир проіснував недовгий час (≈1709 – 1789 рр.), однак залишив по собі історичний відбиток на теренах нашого краю. Багато порушених проблем вимагають подальших досліджень із використанням нових джерел інформації (архіви Перемишля, Кракова, Варшави, Відня).

Розділ V.

ІСТОРИЧНІ НАРИСИ ПРО ОКРЕМІ ЧЕРНЕЧІ ОСЕРЕДКИ

5.1.Дережицький монастир

Історія дережицького монастиря не була предметом спеціального дослідження, окрім окремих розвідок автора¹. Фрагментарні історичні відомості про монастир подають узагальнюючі каталоги монастирів Галичини, без використання інформаційних даних візитаційного опису 1763 р². Аналогічні, досить загальні відомості подано і в працях діаспорних істориків Чину Святого Василя Великого, які у своїх дослідженнях в основному послуговуються актовим матеріалом польських та ватиканських архівів³.

¹ Стечик Ю. Монастирі Дрогобиччини (XIV – початок XIX ст.). – Дрогобич: Коло. – 75 с.; його ж Дерезицький монастир XVI – XVII ст. // Літопис Бойківщини. – Ч. 1/64 (75). – ЗСА-Канада-Україна, 2003. – С. 72 – 76.; його ж Дерезицький василіянський монастир (XVI – XVIII ст.) // Старожитності Дрогобиччини. Науково-популярний краєзнавчий часопис історичного факультету ДДПУ імені Івана Франка. – № 2. – Квітень 2008. – С.14–15.; його ж Візитація дерезицького василіянського монастиря 1763 року // Дрогобицький краєзнавчий збірник / ДДПУ імені Івана Франка. – Дрогобич: Коло, 2011. – Вип. XIV – XV. – С. 519 – 529.

² Коссак М. (ЧСВВ) Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // Лавра. – 1999. – №7. – С.46.; Никорович Ю. (ЧСВВ) Церкви та монастирі Перемишля та Перемишльської єпархії (передрук праці 1879 р.) // Лавра. – 1999. – №11. – С.49.; Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині. Спроба каталогу (передрук праці 1930 р.) // Лавра. – №5. – 1999. – С. 47.

³ Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василіянського Чину XVII – XX ст. Топографічно-статистична розвідка // Записки Чину Св. Василя Великого. – Серія II. – Секція I. – Т.10. – Рим, 1979. – 180 с.; Балик Б. (ЧСВВ). Монастирі Перемишльської єпархії за владництва Ін. Винницького // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція II. – Т.3. – Рим, 1958. – С.69 – 97.; Патрило І. (ЧСВВ) Нарис історії Галицької Провінції ЧСВВ // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція II. – Т.XI (XVII). – Рим, 1982. – С.43 – 130.

Сучасний дослідник з історії Церкви в Україні В. Ульяновський⁴, посилаючись на джерелознавчі пошуки М. Грушевського⁵, вважає, що заснування монастиря в Дерезичах відноситься до 1531 (? – 1570) р. ченцем Протасієм Березичом. Проте, постать фундатора досі залишається маловідомою, як в церковній історіографії, так і в актових джерелах пізнішого часу. Зокрема, візитаційний опис монастиря (1763 р.) зовсім не згадує про цю постать, а відлік його історії розпочинає із 1578 р. Монастир був фундований за згодою польського короля Стефана Баторія із подання Станіслава Гербурта, каштеляна Львівського, старости Самбірського. Місцем для розташування монастиря обрано ґрунт, званий Березинка, який був віддалений за четверть милі від міста Дрогобича і входив деякий час до Дрогобицького староства, а у XVIII ст. до Дрогобицького ключа Самбірської економії⁶.

Також і подальша історія чернечої обителі залишається на сьогодні маловідомою і постає перед нами в загальних рисах. Таким чином, дослідження діяльності монастиря можливе тільки епізодичними фрагментами, які були документально зафіксовані та старанно збереженні до наших днів.

Монастир впродовж XVI – XVII ст. посідав статус архимандрії, котру отримав у 1676 році від польського короля Яна III Собеського. Він, користуючись правом патронату призначати і затверджувати ігуменів монастирів, після смерті отця-настоятеля Віктора Кам'янецького, надав у володіння дерезицький монастир шляхтичу Миколі Тарнавському. Однак, у королівському привілеї зазначалося, що М. Тарнавський, перед тим як зайняти посаду ігумена, зобов'язаний прийняти чернечий постриг та висв'ячення греко-руського обряду.

Призначення нового ігумена відбулося передусім за поданням Київського православного митрополита Антонія Винницького, котрий рекомендував М. Тарнавського польському королеві – як людину шляхетну, котра мала військові заслуги перед польською короною, однак втративши фізичне здоров'я не могла

⁴ Ульяновський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – В 3-х кн. – Кн. 1. – К., 1994. – С. 190.

⁵ Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т. V. – К., 1994. – С. 267.

⁶ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 72.

в подальшому сповняти обов'язки свого стану. Після смерті о. Віктора Кам'янецького (1675 р.) польський король Ян III затвердив о. Миколу Тарнавського, який склав довічні чернечі обіти професа, архимандритом Derezijskogo монастиря.

Відповідно за архимандрією закріплювалися певні права:

- архимандритові надавалося право духовного суду та управління над місцевими ченцями;
- посада архимандрита проголошувалася пожиттєвою;
- право побудови млина на монастирських ставках та збирання із нього прибутків до монастирської скарбниці;
- право пропінатії (вільного пивоваріння та викурювання горілки);
- право вільного вирубу дерева у Дрогобицькій дуброві для опалення і монастирських потреб⁷.

Цей привілей було укладено в м. Кракові, дня 29.02.1676 р., а згодом у 1679 р. внесено до Перемишльських гродських актів⁸.

Згідно привілею монастир володів ґрунтами, полями, лісами, сіножатями, ставками та підданими. Про розміри цих володінь довідуємося із значно пізніших інвентарних описів (1803 р.):

- поля – 20 моргів 67 сажнів;
- поле від границі Модрицької – 4 морги;
- ліси – 4 морги 300 сажнів;

усього разом – 36 моргів 834 сажні⁹.

Основними джерелами поповнення монастирських землеволодінь були дарування та заставні записи. Так, у 1743 р. о. Порфирій Баранкевич, ігумен Derezijskogo монастиря, вніс дві обляти одного і того ж акту дарування до Перемишльських гродських книг. Відповідно до якого шляхтич Бориславський подарував для згаданої обителі один лан поля (між селами Мразниця і Борислав) для відправлення заупокійних богослужінь. Один акт дарування від 02.03.1743 р. підтвердив Львівський єпископ Атанасій Шептицький, а другий о. Іннокентій Липпицький, генеральний вікарій ЧСВВ¹⁰. В цьому ж році о. Філарет Пелкінський,

⁷ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр. 246. – Арк. 141.

⁸ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.431. – С. 1268 – 1270.

⁹ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк. 6.

¹⁰ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.560. – С. 2231 – 2232.

прокуратор Дерезицького монастиря, уклав угоду із громадою с. Дерезичі про надання грошової позики у розмірі 300 злотих. Громада с. Дерезич набула значних боргів і через неможливість їх сплатити надала для ченців Дерезицького монастиря поле, яке межувало з однієї сторони із потоком Глинним, а з іншого – границею передмістя Дрогобича, а з третьої сторони – луками званими «Радечі». Монастир використовував ці поля і луки доти, поки не було повернуто позику. Громада зобов'язувалася щороку надавати 15 женців та 10 косарів¹¹.

Монастирські землеволодіння розподілялися поміж підданими. На 1763 – 1764 рр. за монастирем було закріплено 18 підсадків, котрі відбували панщину протягом року по 1 дню на тиждень¹². А вже на 1803 р., коли монастир входив до складу дрогобицької чернечої обителі, його землеволодіння обробляли 24 загородники та 3 халупники, які були зобов'язані один раз на тиждень влітку та взимку відбувати панщину та випрясти по пів штуки кужелі. У веденні господарських справ допомагала також монастирська челядь (господар, господиня, пастухи, парубки для прислугування). Основними напрямками діяльності монастирського господарства були рільництво, млинарство, скотарство, птахівництво, бджільництво, рибальство, гуральництво, шовківництво¹³.

Економічне підґрунтя функціонування монастиря підтримував не тільки дохід від ведення господарства, який складав орієнтовно 600 флоринів, але й інші додаткові грошові надходження. Так, річний прибуток монастиря за 1763 – 1764 рр. складав 1804 польських злотих, більшість в якому становили пожертвування віруючих – 980 польських злотих. Також щорічно ченці отримували 200 польських злотих, згідно заставного запису, із замку від польного гетьмана Вацлава Жевуського, дрогобицького старости. На 1763 р. ця сума виплат склала 724 польських злотих. Капітал монастиря становив 4 000 польських злотих¹⁴.

¹¹ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.559. – С. 237 – 238.

¹² ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 75.

¹³ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк. 6-30.

¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 76.

Інформаційні дані візитації 1763 р. дозволяють в деяких аспектах розкрити економічне підґрунтя функціонування монастиря, адже в ній подано досить докладний інвентарний опис фільварків, починаючи від детального переліку господарського реманенту та завершуючи поданням статистики зібраного врожаю. У веденні фільваркового господарства допомагала монастирська челядь (господиня, пастухи, парубки для прислуговування)¹⁵.

Монастир користувався певними королівськими привілеями, виданими ще у XVII ст., які надавали ченцям права для полегшення ведення господарства. Однак візитатор не подає переліку прав і привілеїв, про котрі довідуємося із інших джерел. До нашого часу збереглася тільки копія (1780 р.) королівського привілею Яна III Собеського від 1676 р. про надання статусу архімандрії Дерезицькому монастиреві із підтвердженням всіх його прав і повинностей¹⁶.

На основі візитаційного опису 1763 р. можна реконструювати забудову монастиря, котрий був оточений дерев'ним парканом, який знаходився в поганому стані і потребував відбудови. Вхід до монастиря пролягав через старі дерев'яні ворота, покриті гонтовим дахом. За ними одразу з лівого боку була стара дерев'яна дзвіниця, оббита гонтом. На ній знаходилися чотири дзвони, один великий, а три менші. Поза дзвіницею розміщувалась стара пекарня з коморою, також покрита гонтом. Далі знаходились броварня, шопи для возів та резиденція монахів. Шість келій розміщувалися у двох дерев'яних будинках з рефектарем, кухнею та коморою. Житлові приміщення під солом'яною або гонтовою покрівлею обігрівали кафельові п'єци. Поза келіями розміщувалися шпихлір, пивниця, стодоли, стайня, шопи, обороги. Монастирське обійстя оточував сад та ліс. Будинки підсадків знаходилися поза монастирським подвір'ям.

Церква була розташована посеред монастирського двору. Давній монастирський храм Успіння Богородиці згорів на Великдень у 1758 році. Новозбудована маленька церковка Благовіщення Божої Матері була трибанною з трьома залізними хрестами (посередині – велика баня, а над бабинцем і вівтарем – малі). Всередині

¹⁵ Там само. – Арк. 74.

¹⁶ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр. 246. – Арк. 141.

церкви були два бічні вівтарі із образами Успіння Божої Матері та Святого Миколая.

Для відправ у монастирській церкві використовували різноманітний літургійний посуд. Традиційно застосовували срібні чаші, ложечки, зірки, дароносиці, хрести, мідні котли для освячення води, карбонки для вугілля, цинкові ліхтарики, ложечки для кадила, кадило, латунні таці та вівтарний дзвіночок¹⁷.

Під час богослужінь отці-василіани використовували спеціальний одяг різного призначення і пошиття. Священічі ризи (апарати) відрізнялися за матерією (дамастові, атласові, парчові) та за кольором і декором (червоні, темно-зелені, білі, світло-сині, жовті; із позолоченими квітами, срібними хрестиками). Підризники (альби) були швабські зі Спіжу, лляні, білого кольору, із позолотою на руках та раменах, із зображенням корон та іноді вишивані. Стихарі (далматики) були вовняними, китайковими, зеленого кольору, із накидкою, прикрашеною квітами. Гумерали, обруси (покривала) були шовковими, лляними із Гданська. Візитатори звертали особливу увагу на наявність відповідного літургійного спорядження, передбаченого канонами церкви, і відсутність якого унеможливлювала проведення богослужіння: антимінси, хоругви, плащаниця¹⁸.

Як свідчать матеріали візитації в монастирі був повний набір богослужбових книг для організацій літургій, до котрого входили: Євагелії, Служебники, Тріоді (Квітна та Постна), Апостол, Октоїх, Мінея, Псалтир, Часослов, медитації на цілий рік, Требник, Трефолой, Ієрмологіони, книга щоденних богослужінь. Найкраще були оформлені Євангелії, адже вони посідали основне місце в Літургії. Зверху на шкіряній оправі Євангелія знаходились 11 срібних “штучок”, а збоку кріпилися срібні защіпки. Друге старе Євангеліє було рукописне з маргінальними записами. Візитатор в більшості випадків не вказує часу і місця видання, натомість обмежується загальною характеристикою стану збереженості: стара, нова, дописана, половина книги. Тільки іноді згадує про окремі видання острозької та почаївської друкарень.

¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 71 – 72.

¹⁸ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 73.

Варто зауважити, що на означення Острозької Біблії використовується термін «руська», тобто та, яка відповідає православному канону. Відповідно це видання було вилучено із літургійного вжитку, через свою неповноту і не відповідність католицькому канону, та зберігалася у монастирській бібліотеці. Бібліотека була невеликою, оскільки її книжкові фонди склалися в основному із богословської літератури необхідної для підготовки проповідей. Значна увага зверталася на наявність Почаївських видань, які продукувала василіянська друкарня відповідно до канонічних вимог унійної Церкви¹⁹.

Таким чином, організація душпастирської діяльності чернецтва відповідала канонічним вимогам церкви, а наявність різноманітної богослужбової та богословської літератури задовільняла не тільки богослужбові та духовні потреби монахів, але й сприяла піднесенню та вдосконаленню їхнього освітнього та культурного рівня.

При монастирі, окрім бібліотеки, функціонував архів, в якому зберігалася не тільки фінансово-майнова документація обителі, але й важлива документація місцевої шляхти. Нажаль візитатори у 1763 р. не уклали опису монастирського архіву. Однак, про його існування довідуємося із фрагментарних згадок в актових джерелах. Так, зокрема у 1735 р. Олександр Погорецький, Брацлавський чашник, від свого імені та від імені своєї дружини Олександри Яворської, подав до Перемишльських гродських актів маніфестацію щодо умов збереження родинної майнової документації, яку він віддав до Дерезицького монастиря, відчуваючи загрозу під час вторгнення козацьких і московських військ. Однак, ці документи було передано до Лішнянського монастиря у зв'язку із виникненням небезпеки пожежі у Дерезицькому монастирі. Проте, не був вчасно про ці зміни поінформований, тому отримав образу честі і достоїнства²⁰.

Зауважимо, що візитаційний опис 1763 р., незважаючи на неповноту, подає загальне уявлення про вигляд і матеріальні засади дерезицького василіянського монастиря в другій поло-

¹⁹ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр. – 1917. – Арк. 74.

²⁰ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.544. – С. 711.

вині XVIII ст. Однак, слід відзначити, що віднайдення реформаційного декрету та докладне вивчення збереженого комплексу монастирських джерел (каталогів ченців Святопокровської провінції, актів Перемишльського гродського суду та духовного суду Перемишльської унійної Консисторії, «Книги актів домових лішнянського, летнянського та дережицького монастирів»²¹). дозволить дослідникам заповнити лакуни в певних галузях внутрішньої історії чернецтва, чого не дозволяють зробити суто інвентарні описи візитаційних актів василіянських монастирів другої половини XVIII ст.

Варто звернути увагу й на іменний склад монастиря та на характеристику діяльності чернецтва. Однак, слід зауважити, що наявні джерела надають можливість, зробити це вибірково. Протягом 1754 – 1775 років у Дережицькому монастирі проживали: (подаємо у формі таблиці).

Ім'я	Посада	Час перебування в монастирі
о. Іннокентій Гарасимович	Ігумен	1754 р.
о. Езехіл Негребецький	Вікарій	1754 р.
о. Серафим Левицький	Не вказана	1754 р.
о. Іов Адамович	Не вказана	1754 р.
о. Єронім Медевський	Не вказана	1754 р.
брат Нектарій Розолович	Не вказана	1754 р.
о. Геронтій Затвардницький	Прокуратор	1762-67 рр. Із 1767 р.
Брат Мартинян Білінський	Диякон	Із 1762 р.
о. Методій Гордовський	Ігумен	1764-69 рр.
о. Бенедикт Величкович	Резидент, прокуратор	1765-68 рр.
о. Йосиф Березецький	Ігумен Прокуратор	1767-68 рр. Із 1768 р.
Брат Лукіян Опатцький	Не вказана	Із 1769 р.
о. Самуель Седлинський	Ігумен	Із 1770 р.
о. Діонісій Божовський	Ігумен	До 1770 р.
Брат Йосиф Березецький	Диякон	Із 1769 р.

²¹ Музей «Дрогобиччина». – Архівна частина. – Спр.4929. – Арк. 1-19.

о. Черневський	Ігумен	Із 1769 р.
о. Антоній Чернявський	Не вказана	Не вказаний
о. Йосиф Березецький	Не вказана	Із 1769 р.
Брат Маврикій Копистинський	Не вказана	Із 1774 р.

Джерела засвідчують несталість складу монастирської братії, яка зумовлювалась постійним обміном ченцями. Так, наприклад, у 1762 – 67 рр. у Дережицькому монастирі мешкав о. Геронтій Затвардницький, який у 1767 р. переїхав до Летнянського монастиря. Постійний рух ченців, мандрювання з одного монастиря до іншого можна розглядати як місцеве пілігримство, переїзд з метою виконання нових обов'язків, зрештою, це була звичайна місійна діяльність в селах Дрогобиччини. На вакантні посади ігумена, прокуратора, організатора згромаджень присилалися досвідчені отці із більших монастирів Провінції: Кристинопільського, Львівського (св. Онуфрія), Замойського, Сокальського, Збаразького, Білинського, Гошівського²².

Як свідчать джерела, ченці не завжди сумлінно виконували свої обітничі та обов'язки. Траплялися часті випадки зловживання спиртними напоями, що призводило до уникання богослужінь, занедбання церковної науки, збільшення гріхів, розтрат пожертв і збережень, до пожеж, крадіжок і привласнення монастирського майна. Так, Мелетій Пікульський через відмову послушання ігуменові був переведений до Львівського монастиря св. Онуфрія. Отець Еразм Зінкевич, намагаючись уникнути влади ігумена, протягом двох із половиною років блукав по різних місцевостях польського королівства. До падіння морального рівня призводили часті святкування поза межами монастиря під час місійної роботи по селах краю, де ченці були позбавлені опіки ігумена. Так, наприклад, о. Іван Шмирецький разом із групою братчиків був у селі Кропивнику на святі св. Миколая, затримався там на довгий час і прибув до монастиря у нетверезому стані, осоромивши себе перед людьми. Отець Березецький, скерований до міста для виконання певних доручень, провів три дні у нетверезо-

²² Музей «Дрогобиччина». – Архівна частина. – Спр.4929. – Арк. 11.

зому стані. Наймолодший брат, Маврікій Копистинський, під час подорожі із Лішнянського до Дерезицького монастиря, зайшов до одного чоловіка в Лішні, де загубив подушки із пакунками. Для наведення дисципліни і послуху ігумени монастирів накладали на монахів важкі покути за провини: відбування реколекцій протягом восьми днів, поцілування пастирського посоху ігумена, побиття різкою, віддання під суд, моральну проповідь ігумена, позбавлення посади, нічні поклони і молитви (від півночі до ранку). За крадіжку або незаконне привласнення монастирського майна приписувалося ув'язнення в карцері до семи днів на хлібі і воді та повернення майна (передбачалося утримувати в карцері доти, поки не поверне вкрадене). Траплялися випадки, коли відпущені із ув'язнення ченці, знову поверталися до старих гріхів. Звільнений із карцера о. Єротеї, був знову пійманий у нетверезому стані та покараний вдруге. Тому всі щорічні видатки монастиря, що надавалися ченцям, записувались у книгу. Відомо, що о. Йосиф Березецький, що проживав у Дерезицькому монастирі, переїхав у 1769 р. на помешкання до Лішнянського монастиря. В 1770 р. отець отримав там нові панчохи, черевики та полотно для однієї сорочки, шкіру на підошви для чобіт та черевиків. А згодом узяв ще новий капелюх, халат та чотири червоних злотих²³.

Для наведення порядку в монастирях Галичини видавалися численні розпорядження протоігумена отця Онуфрія Братковського про дотримання ченцями обітниць, обов'язків та покарання за порушення дисципліни. Заборонялася марна витрата грошей та дармування часу. Однак ці заходи, очевидно, не мали відчутного успіху, що змусило нову австрійську владу вдатися до редукції дрібних монастирів під котру потрапив і Дерезицький монастир, поряд із двома іншими обителями краю (Летнянською та Лішнянською), які прислужилися до утворення нового василіанського осередку в м. Дрогобичі (1775 р.).

Отже, Дерезицька чернеча обитель належала до дрібних василіанських монастирів Галичини, незважаючи на те, що деякий час вона посідала статус архимандрії, адже в ній проживало 7 – 8 монахів. Напередодні закриття 1772 – 1773 рр. у монастирі

²³ Музей «Дрогобиччина». – Архівна частина. – Спр.4929. – Арк. 12 – 13.

проживало – 6 отців та 1 брат. А після приєднання до Дрогобицького монастиря (1775) в дережицькій чернечій резиденції перебували 2 монахи, котрі проводили душпастирську, місійну діяльність та доглядали за господарськими справами фільварку.

5.2. Летнянський монастир

З XVII ст. бере свій початок летнянський монастир. Конкретної дати його заснування не вдалося встановити через відсутність фундаційної документації. Адже відомо, що монастир був спустошений під час правління Владислава IV, який надав йому привілей для відбудови²⁴. Ці факти польська офіційна історіографія (др. пол. XIX ст.) приписувала подіям 1648 р²⁵. Проте з погляду сучасної історичної науки все це не піддається логічному поясненню і потребує переконливих доведень щодо датування події та її учасників. Питання наруги козаків над руськими храмами і монастирями в сучасній історіографії дискутується. Так, Н. Яковенко, посилаючись на неперевірені свідчення, доводить, що в Західній Україні козаки однаково нищили як католицькі храми, так і руські церкви. В. Смолій та В. Степанков одразу це заперечили, бо їм такі факти не траплялися. Як з'ясував І. Мицько, загін Б. Хмельницького разом із татарами пограбував 1648 р. Унівський монастир, спаливши також і церкву місцевого жіночого монастиря²⁶. Сучасний польський дослідник А. Гліва, досліджуючи татарсько-козацькі напади на Червону Русь, встановив, що у 1648 р. с. Летня була піддане руйнуванню та пограбуванню спільними загонами козаків та татарів. Загалом було спустошено 6 ланів (половина попівського лану, 2 вйтівські лани, а решта громадські), 15 господарств комірників, попівство, млин та корчму. В цілому по Дрогобицькому повіті було зруйновано 3 церкви та 10 попівств²⁷.

²⁴ ЦДІАЛ. – Ф.575 (Становий комітет). – Оп.1. – Спр.245. – Арк. 135

²⁵ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T.V. – Warszawa, 1884. – S.183.

²⁶ Тимошенко Л. Хмельниччина і міщансько-селянське повстання в Дрогобичі 1648 р. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.III. – Дрогобич, 1998. – С.29.

²⁷ Gliwa A. Najazd tatarsko-kozacki na Ruś Czerwoną w 1648 r. Straty materialne i demograficzne na terenie ziemi Przemyskiej // Rocznik Przemyski. – T. XLV. – z.I. – 2009. – S.116.

До нашого часу дійшла копія (1741 р.) привілею Яна Казимира (від 1683 р.), який був наданий летнянському монастирю. Він підтверджує факти його руйнування козаками за Владислава IV, проте не вказує конкретного часу подій. Цей привілей був спрямований на розбудову монастиря під титулом Преображення Господнього, що був розташований над потічком, званим Парканним (Parkanny). Польський король Ян Казимир підтвердив прохання про зміну ігуменів. Замість настоятеля Йосифа Білецького, який через старість та слабкість здоров'я не міг впоратися із управлінням монастиря, було призначено побожного отця Тараса Заячковського. За монастирем закріплювалися всі маєтності та права (привілеї), набуті протягом свого існування: сіножатті в Рівному, пасіка, два стави, вільне випасання худоби та вирубування дерев у летнянських лісах. Дозволено було також передавати в оренду монастирські землеволодіння, але без збирання будь-яких чиншів чи данини. Цей чернечий осідок був переданий під юрисдикцію перемишльського владики, перед яким ставилися вимоги дотримуватися передусім королівських та церковних прав (розпоряджень)²⁸.

Отже, зародження і розбудова монастиря супроводжувалися наданням королівських привілеїв, оскільки місцеві землеволодіння належали королівській власності.

Перехід Перемишльської православної єпархії до унії (1691 р.) започаткував нову епоху в історії місцевих монастирів, які одразу ж приступили до унійного віровизнання: Дережицький, Лішнянський і Летнянський. Для цієї епохи стала помітною тенденція до об'єднання дрібних монастирів. Так, у 1693 р. єпархіальний синод у Перемишлі, в якому брали участь 10 ігуменів, прийняв ряд рішень про загальне управління монастирями. Було обрано протоігумена, який мав бодай раз у рік візитувати всі монастирі, яких на той час нараховувалося 22. Він зобов'язаний був контролювати прибутки й витрати по всіх монастирях та судити і карати порушників. Сам же єпископ І. Винницький намагався приєднати перемишльські монастирі до Конгрегації Пресвятої Трійці, яка

²⁸ ЦДІАЛ. – Ф.575 (Становий комітет). – Оп.1. – Спр.245. – Арк. 135 – 136.

належала отцям Чину Святого Василя Великого (далі – ЧСВВ). Цей Чин був утворений у 1617 р. з ініціативи В. Рутського та св. Йосафата Кунцевича на зразок західних чернечих орденів. Він був поширений на теренах Литви і Білорусі. ЧСВВ визнавав унію і його основою були колишні східні православні монастирі, що були прибічниками з'єднання із Римом. Справа йшла до об'єднання, але не дала жодного результату і здійснилася аж у 1739 р. на Львівській Капітулі. З капітульного протоколу, що зберігся в Римі, довідуємося, що на основі Конституції Новгородської Капітули (1617 р.) було засновано нову Конгрегацію Покрови Пресвятої Богородиці (1739 р.), пізніша назва якої – Руська. Вона налічувала понад 120 монастирів та коло 700 ченців. І серед них зустрічаємо Летнянський монастир. На генеральній капітулі в Дубні (1743 р.) незалежні до цього часу конгрегації: Литовська (Пресвятої Трійці) і Руська (Покрови Матері Божої), об'єдналися в один «Руський Чин Святого Василя Великого» із збереженням старого поділу²⁹.

Дубнівська нарада (1745 р.) розділила Святопокровські монастирі на самовистачальні й такі, що в злуці з іншими були б спроможні утримувати братію, принаймні 8 ченців, решта піддавалися скасуванню. До другої категорії зараховувався Лішнянський, Дережицький і Летнянський монастирі. Тоді ж закрито монастирі в Дорожові (1746 р.) та в присілку Брюховиця (1745 р.)³⁰.

У 1754 р. папа Венедикт XIV дозволив, щоб до наступного рішення Апостольського Престолу не скасовувалися чернечі осідки, які спроможні утримувати 6 ченців (згодом скорочено до 5), а всі менші наказано прилучити до володінь більших монастирів, де фундації були без душпастирських зобов'язань, із забо-роною тримати там постійно ченців. Також було наказано повернути єпископам решту монастирів, у яких церкви були первісно фундовані для світських священиків. Коли ж у 1764 р. закінчився термін дії папського розпорядження, протоархимандрит І. Білін-

²⁹ Pajtasz W. Historyczne znaczenie dzieła biskupa Innocentego Winnickiego // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – Т.3. – S. 53.

³⁰ Патрило І. (ЧСВВ). Нарис розвитку Василян 1743 – 1889 рр. // Записки ЧСВВ. – Т.48. – Рим, 1992. – С.161.

ський і Святопокровський протоігумен Седлецький попросив дозволу залишити ще на 10 років відсталу десятку монастирів, оскільки були надії на поправу їхніх фундацій. Вже тоді за розпорядженням Седлецького було приєднано монастир в Летні до Лішнянського чернечого осередку. Проте в каталозі Братковського (1775 р.) продовжують існувати монастирі у Лішні, Дерезичах та резиденція у Летні³¹.

Розглянемо маєтності та економічні засади функціонування Летнянського монастиря. Впродовж XVII – XVIII ст. було сформовано систему маєтностей і землеволодінь, яку можна охарактеризувати такими показниками:

- поля, городи, пасічні луги, надані від короля Яна III – 49 моргів 812 сажнів;
- поле, надане державою взамін на ґрунт для колоністів – 22 морги 658 сажнів;
- дубовий і яловий ліси – 8 моргів³².

Отже, власне монастирські землі складали 79 моргів 1470 сажнів. Також монастир мав 12 загородників, які володіли 9 моргами 158 сажнями. Вони виконували ті ж повинності, що й в інших монастирях: один день панщини на тиждень взимку і влітку та піддіння по півштуки кужелі.

Розміри землеволодінь цих підданих були невеликими: від 500 сажнів до 2 моргів. До них належали: Василь Буняк, Петро Мондзала, Лесь Шелехманович, Василь Маслакович, Павло Лисик, Мацько Коник, Василь Мавлін, Петро Малунович, Сень Лисик підданий Летнянський³³.

Документи свідчать, що монастирські привілеї, надані польськими королями у XVII ст., поступово зникають. Єдиним правом, яким користується на той час згаданий монастир, є вільна вирубка лісу, яка згодом обмежується певною кількістю та територією.

³¹ Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVII – XX ст. Географічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василія Великого. – Секція I. – Праці. Т.10. – Рим, 1979. – С. 124.

³² ЦДІАЛ.. – Ф.159 (Галицька фінансова прокуратура). – Оп.9. – Спр.3595. – Арк.8.

³³ Там само. – Арк. 23.

Найбільш повний опис монастирської церкви, резиденції та господарського двору зустрічаємо у візитаційному описі за 1763 р.³⁴. Вже станом на 1763 р. монастир посідав статус резиденції Лішнянського монастиря. Візитація дозволяє визначити, на основі докладного опису, географічне розташування монастиря, приміщення якого не збереглися до нашого часу.

Докладна географічна прив'язка дозволяє локалізувати місце розташування монастиря. Мандруючи із Дрогобича, минувши село Довге, наближаємося до монастиря. По правій стороні знаходилися три будинки підсадків. Ліворуч за дорогою по обидва боки простягався ліс аж до гостинця, що належав монастиреві. Монастирське подвір'я було оточене довкола високими деревами, особливо дубами, березиною, ялиною та осикою. Від останньої хатини, праворуч монастиря, починався город одразу із великим монастирським садом, в якому стояла дерев'яна стодола. Обійшовши загороду від сходу ліворуч знаходився другий великий монастирський город на один сажень, а праворуч розпочинався паркан, сильно нахилений, який примикав до воріт разом із дзвіницею. Дзвіниця побудована на фундаменті, який руйнувався. На ній було три дзвони, один більший, а два менші. Увійшовши у ці ворота можна було побачити ліворуч паркан нахилений до землі, що тягнувся аж до фіртки, що поблизу резиденції, якою можна було вийти до другого саду, що розпочинався за потоком та межував із королівським лісом. У цьому великому саду була криниця поблизу паркана, а в долині була збудована гребля, а на заході знаходилися два зарослі ставки, які могли би бути не без пожитку, якщо б їх очистити. За ставками на північ під садом, який розпочинається від дороги, побудовано на пагорбі сушарню для фруктів. Від цієї сушарні простягався паркан по при саму резиденцію (помешкання ченців), а за тим парканом під самими вікнами на захід був розміщений господарський двір, на

³⁴ Україномовний переклад рукописного документа із польської та латинської мов опублікований автором: дивись Стецик Ю. Візитаційний опис Летнянського василіанського монастиря (1763 р.) // Парадигма *sacrum & profanum* в літературі та культурі. Збірник наукових праць. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – Вип. 6 – С. 230 – 240. Рукопис візитації зберігається у ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 77 – 78 (зв).

якому знаходилися стайня, возівня та інші шопи, які оточували помешкання ченців, прилягаючи аж до пекарні, що була зведена на північному розі монастирської резиденції. Від тієї пекарні паркан був поставлений у напрямку до іншого паркана, що при- ставав до воріт. По середині обгородженої території стояла невелика, дерев'яна церква під титулом Преображення Господнього із трьома гранчастими куполами, ганком та хорами. Всередині церкви знаходився великий вівтар із образом Пресвятої Диви Марії разом із образом Спасителя. По лівій стороні при стіні знаходився бічний вівтар для прославлення Пречистої Диви Марії із балясами. Для відправлення богослужінь використовувалися два оновлені антими́нси, які розміщувалися на двох вівтарях (великому та бічному).

Монастир мав свою невеличку бібліотеку, яка в основному складалася із богослужбї літератури: дві Євангелії, Трифолой (Львівського друку), два Октоїхи (Львівського друку), дві Тріоді (постна та цвітна), Апостол, дві Божественні Літургії (Львівського та Унівського друку), два Требники (Львівського та Унівського друку), дванадцять старих рукописних Міней, Псалтир, Акафіст, «Спільнота» (не вказаного автора і місця друку), Пом'яник в оправі.

Резиденція (помешкання) ченців складалося із двох дерев'яних хатинок, які знаходилися в західному куті монастирського подвір'я, розміщених навпоперек в одному зрубі, накриті наполовину соломою та гонтами. В одній, на південь від ставка, є дві келії, де проживають монахи. Цей будинок – вишуканої роботи, будучи цілком розмальованим. Друга хатинка розміщена навпроти із однією келією, яка зрушилася із фундаменту.

За підрахунками візитаторів цей провінційний монастир міг отримувати із різних джерел загальний прибуток у 500 злотих. Зокрема від провізій може надходити 100 тис. злотих, а від проведення відпустів – 200 і більше злотих. На репарації міг би мати цей монастир прибуток із лісового господарства, проте тільки потрібно ремісника, бо дерево придатне для будівельних робіт.

Летнянський монастир мав тільки чотирьох підсаджів. Однак, поля було так багато, що вони фізично не могли його обробляти,

тому зорано тільки потрібне, а могло би вистачити ґрунту на двадцятьох. Для обслуговування монастирського двору залучалася челядь: парубок, господиня, пастух³⁵.

Опис нерухомості (1803 р.) дозволяє прослідкувати зміни в монастирському господарстві та його сакральних споруд, після приєднання до новоутвореного Дрогобицького василіанського монастиря св. апостолів Петра і Павла (1775 р.):

1. Дерев'яна церква Благовіщення Божої Матері із прибудованими захристям та дерев'яним вівтарем. Покрита гонтом. Оцінена у 268 флоринів 10 крейцерів. (*авт. зміна титулу церкви, очевидно була зумовлена спорудженням нового храму*).

2. Дзвіниця, побудована разом із шпихліром. Покриті гонтом. Оцінені у 50 флоринів 20 крейцерів.

3. Резиденція із 6 келіями. Покрита соломою. Оцінена – 156 флоринів 30 крейцерів.

4. Стодола із тесаного дерева. Покрита соломою. Оцінена в 40 флоринів.

5. Шопа для зберігання зерна та реманенту. Побудована із тесаного дерева. Покрита соломою. Нахилена до землі. Оцінена в 36 флоринів³⁶.

Даний опис дозволяє не тільки сформувати уявлення про зовнішній вигляд монастиря, але й визначити основні напрямки його діяльності: відправлення культу, духовне вдосконалення і ведення господарства із метою створення матеріальних засобів існування. Як зазначено в поданому описі, чернеча резиденція було розраховане на проживання 6 – 8 осіб.

На 1754 р. в ньому проживало тільки 4 ченці: о. Барнабас Барицький, ігумен, о. Кіпріян Гамараківський, о. Теофіл Охримовський, брат Антоній Куземський³⁷.

Така малочисельність зумовила те, що летнянський монастир у 1755 р. на деякий час став резиденцією крехівського ігумена. Тому вже у 1772 – 1773 рр. не зустрічаємо про нього відомостей

³⁵ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 77 – 78 (зв).

³⁶ Там само. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк. 23.

³⁷ Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василіанського Чину XVII – XX ст. Географічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василія Великого. – Секція І. – Праці. Т.10. – Рим, 1979. – С. 198.

як про окремих монастир, а як складову частину інших чернечих осередків³⁸.

До нашого часу збереглася спільна «Книга актів домових» Лішнянського, Летнянського та Дерезицького монастирів ЧСВВ (1762 – 1774 рр.), яка дозволяє в загальному охарактеризувати діяльність місцевого василіанського чернецтва³⁹. Як свідчать джерела, ченці не завжди сумлінно виконували свої обітничі та обов'язки, що покладалися на них тією чи іншою посадою. Траплялися часті випадки зловживання спиртними напоями, що призводило до уникання богослужінь, занедбання церковної науки, збільшення гріхів, розтрат пожертв і заощаджень, до пожеж, крадіжок і привласнення монастирського майна. Так, Мелетій Пікульський через відмову послушання ігуменові був переведений до Львівського монастиря св. Онуфрія. Отець Еразм Зінкевич, намагаючись уникнути влади ігумена, протягом двох із половиною років блукав по різних місцевостях польського королівства. До падіння морального рівня призводили часті святкування поза межами монастиря під час місійної роботи по селах краю, де ченці були позбавлені опіки ігумена. Так, наприклад, о. Іван Шмирецький разом із групою братчиків був у селі Кропивнику на святі св. Миколая, затримався там на довгий час і прибув до монастиря у нетверезому стані, осоромивши себе перед людьми. Отець Березецький, скерований до міста для виконання певних доручень, провів три дні у нетверезому стані. Наймолодший брат, Маврикій Копистинський, під час подорожі із Лішнянського до Дерезицького монастиря, зайшов до одного чоловіка в Лішні, де загубив подушки із пакунками. Для наведення дисципліни і послуху ігумени монастирів накладали на монахів важкі покути за провини: відбування реколекцій протягом восьми днів, поцілування пастирського посоху ігумена, побиття різкою, віддання під суд, моральна проповідь ігумена, позбавлення посади, нічні поклони і молитви (від півночі до ранку). За крадіжку або незаконне привласнення монастирського майна приписувалося ув'язнення в карцері до семи днів на хлібі і воді та

³⁸ Там само. – С. 126.

³⁹ Музей «Дрогобиччина». – Архівна частина. – Спр. 4929. – Арк. 1 – 121.

повернення майна (передбачалося утримувати в карцері доти, поки не поверне вкрадене). Траплялися випадки, коли відпущені із ув'язнення ченці, знову поверталися до старих гріхів. Звільнений із карцера о. Єротей, був знову пійманий у нетверезому стані та покараний вдруге⁴⁰.

Для наведення порядку в монастирях Галичини видавалися численні розпорядження протоігумена отця Онуфрія Братковського про дотримання ченцями обітниць, обов'язків та покарання за порушення дисципліни в монастирях. Заборонялася марна витрата грошей та дармування часу. Обіжники отця Онуфрія Братковського, протоігумена ЧСВВ в Галичині, за 1773 – 1774 рр., були присвячені, в основному, постановам у дотриманні рішень провінційних Капітул. Передусім акцентувалася увага на виконанні уставів Берестейської Капітули (1772 р.) і Гоцівського Конгресу (1766 р.) та пригадуванні необхідності отцям ігуменам дотримуватися диспозицій щодо термінового відправлення монахів до інших монастирів. Очевидно, щоб уникнути свавільності у мандруванні монахів із монастиря у монастир, було наказано ігуменам обов'язково видавати ченцям письмові свідоцтва із вказівкою маршруту і часу їх подорожі. Згідно розпоряджень протоігумена в монастирях запроваджувалися щосуботи регулярні читання правил і Конституції ЧСВВ, для ознайомлення і виконання їх монахами. Провінційне керівництво звертало увагу також і на правильне тлумачення правил чернечого укладу життя місцевими ігуменами, суворо забороняючи будь-які не узаконені зміни та доповнення⁴¹.

Отже, Летнянський василіанський монастир, будучи дрібним і малопомітним чернечим осередком краю, зумів активізувати місіюну діяльність по селах Дрогобицького деканату та провадження духовних реколекцій для місцевого духовенства. Це релігійна інституція значною мірою доповнювала парафіяльну діяльність Летнянських церков. У своєму інституційному розвитку чернечий осередок зазнав певної еволюції: від православ'я до унії, від повноцінного монастиря до підпорядкованої рези-

⁴⁰ Музей «Дрогобиччина». – Архівна частина. – Спр. 4929. – Арк. 15.

⁴¹ Там само. – Арк. 70 – 74.

денції, від юрисдикції Перемишльського владика до підпорядкування протоігумену Святопокровської провінції ЧСВВ. Адже його діяльність припадає на складний і переломний період в історії української Церкви, що й зумовило його досить непомітне і нетривке функціонування на теренах краю.

5.3. Лішнянський монастир

Історія створення та функціонування Лішнянського василіанського монастиря до сьогодні залишається малодослідженим питанням. Адже до наших днів практично не зберігся в цілісному комплексі архів монастирської канцелярії. Поодинокі документи віднаходимо серед різних рукописних збірок, які зберігаються в архівних установах, наукових бібліотеках та музеях⁴².

До нашого часу не збереглося документальних відомостей ані про фундацію монастиря, ані його храму. Адже, ще у 1764 р. візитатори Святопокровської провінції ЧСВВ, відзначали про відсутність фундаційних актів у монастирському архіві. Натомість зауважують, що народна традиція виводить початки монастиря ще із княжих часів, адже точної дати його заснування ніхто не пам'ятає⁴³.

За умов відсутності фундаційної документації, яку натовість заміняють королівські привілеї – як юридично-правові акти, залишається дискусійним питання про початки заснування монастиря. Так, В. Слободян, опираючись на фінансово-майнову документацію кінця XVIII – початку XIX ст., виводить першу документальну згадку про монастир від 1570 р⁴⁴. Натомість, візитатори монастиря у протоколі візитації від 1764 р. зазначають, що у зв'язку із відсутністю фундаційних актів не можливо визначити часу утворення чернечої обителі та її фундаторів. При цьому було відзначено, що його витоки слід шукати ще в княжих

⁴² Історіографічний та джерелознавчий огляди подані в авторській статті Стецик Ю. Храм св. Іллі Лішнянського монастиря – середньовічна пам'ятка історії та архітектури (XVII – XVIII ст.) // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму. – Львів: ЛІЕТ, 2013. – С.211 – 222.

⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 351.

⁴⁴ Слободян В. Церкви України. Перемиська Єпархія. – Львів, 1998. – С.160.

часах⁴⁵. Однак, документація періоду Галицько-Волинської держави не подає жодних натяків на існування чернечого осередку в околицях с. Лішня⁴⁶. Вважаємо, що за таких обставин науково прийнятливим може стати орієнтовна дата 1650 р. – як час офіційного визнання польською владою Лішнянського монастиря. Адже, до нашого часу збереглася облята (нотаріальна реєстрація) привілею Яна Казимира від 30.10.1650 р., вписана до Перемишльських гродських актів (1650 р.), про призначення о. Сильвестра Ленкевича, ігуменом Лішнянського монастиря⁴⁷.

Незабаром 12.02.1652 р. польський король Ян Казимир повторно підтвердив новим привілеєм призначення на посаду ігумена Лішнянського монастиря о. Сильвестра Ленкевича із даруванням ґрунтів та прав вільної вирубки лісу і помолу в королівському млині. Наявність малих прибутків змусила короля дозволити збудувати на монастирській границі броварню (пивоварню), а також влаштувати виноградник і корчму. Передбачалося, що всі отримувані від них прибутки будуть використовуватися на потреби монастиря. Проте, очевидно, чернеча обитель існував не так вже й довго і надалі розбудовувалася, розширюючи межі монастирського фільварку⁴⁸.

У 1653 р. до Перемишльських гродських актів внесено запис про припинення оренди нерухомості Лішнянського монастиря у зв'язку із виникненням непорозумінь між ігуменом о. Сильвестром Ленкевичем, громадою с. Лішня та орендарем Ароном Йозефовичем⁴⁹.

Надання наступного привілею від 02.07.1666 р., було пов'язане із смертю настоятеля о. Сильвестра. Ленкевича та призначення ігуменом о. Сильвестра Тваровського. Відповідно до змісту привілею описано межі монастирських землеволодінь, маєтностей та вольностей: рілля, ґрунти, доходи, вільний виріб дерева у Лішнянському і Медвежицькому лісах для опалення та на інші

⁴⁵ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 351.

⁴⁶ Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинської князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. – Львів. 2004. – 1284 с.

⁴⁷ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.377. – Арк. 113 – 115.

⁴⁸ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 354.

⁴⁹ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.380. – Арк. 165 – 167.

монастирські потреби, вільного помолу в Лішнянському млині без міри та черги, вільним пивоварінням та торгівлею напоїв, що привозились звідусіль на празник св. Іллі⁵⁰.

Наступний король Ян III Собеський (1674 – 1697 рр.) значно розширив монастирські маєтності шляхом надання привілею від 31.03.1681 р. на володіння ланом Раневиського попівства⁵¹.

На прохання монастирської адміністрації Ян III від 06.07.1691 р. видав привілей про доповнення земельного фонду монастирського фільварку ґрунтами, які були означені топонімічними назвами «Міндина Поляна» та урочище «Погар» із навколишніми потоками та старими дворищами від старого села, які простягалися до чернечої загороди. У зв'язку із смертю настоятеля о. Сильвестра Тваровського польський король призначив ігуменом монастиря о. Митрофана Радзимінського. Під управління нового ігумена, крім полів, ріллі, лугів, садів, городів, будинків, лісів, ставів із млином та корчмою і підданих із всіма їх повинностями, надавалися сіножатті в Хаші Псіна та урочище Погар із навколишніми потоками та старими дворищами. Ці землі не були записані в давніх інвентарях і не належали до королівського економічного обліку. Також було пожертвовано землю на передмісті Дрогобича із правом вільного солеваріння для потреб монастиря⁵².

У 1680 р. була створена комісія на підставі розпорядження короля Яна III з метою розгляду земельної суперечки між Лішнянським монастирем та громадою с. Лішня. До складу комісії увійшли: о. Самуель Ожеховський, Холмський схоластик та парох римо-католицької парафії у м. Дрогобичі, Іван Нагуєвський, Тереховлянський підчашник, Матвій Винницький. При укладенні Королівською Комісією акту від 26.06.1693 р. були присутні представники довколишніх шляхетських родів: Станіслав Унятицький, Олександр Кропивницький, Андрій Мошковський, Теодор Коблянський, Іван Турянський, Михайло Сілецький, Стефан Яворський, Теодор Сілецький, Іван Квіч, вїт с. Унятичі. Позиваючу сторону представляв о. Митрофан Радзимінський,

⁵⁰ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк. 1.

⁵¹ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк. 141 – 143.

⁵² ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк. 135 – 136.

генеральний економ Перемишльської єпархії грецького обряду та водночас ігумен Лішнянського монастиря, а відповідаючу – Леонтій Угрин, вїт с. Лішня, яке належало до Самбірської економії, та селяни Яць Серник, Яць Настушин, Василь Мельник, Павло Волошин, Іван Гнатик, возний с. Лішня, які представляли громаду.

Позиваюча сторона (монастир) представила для комісії лист короля Яна III від 22.04.1693 р. про завдання цієї комісії провести розмежування земель між монастирем та громадою с. Лішня, повернувши у власність монастиря ті ґрунти, які були незаконно захоплені. Визначення земельних меж мало проводитися відповідно до королівських привілеїв, які надавалися монастиреві польськими королями.

Також адміністрація монастиря надала комісії документ, який був укладений нею з метою встановлення терміну розгляду земельної суперечки. В цьому документі зазначався день зібрання сторін між якими виникли непорозуміння. У визначений день для вирішення суперечки прибули особисто обидві сторони (монастир і представники громади с. Лішня).

Позиваюча сторона представила королівські привілеї Яна Казимира (від 12.02.1652 та 02.07.1667 рр.) в яких було визначено межі монастирських землеволодінь. Ці два привілеї були конфірмовані (підтверджені) королем Яном III (Варшава, 31.03.1681 р.). Також о. Митрофан Радзимінський, ігумен Лішнянського монастиря, представив привілей наданий обителі після смерті о. Сильвестра Тваровського на право користуватися всіма монастирськими землеволодіннями (Варшава, 06.07.1691 р.).

Однак, частину монастирських ґрунтів селяни з Лішні самовільно засіяли та використали для власних потреб.

Відповідаюча сторона (громада с. Лішні) зауважила, що ці ґрунти тривалий час стояли пустою, оскільки їх ані монастир, ані громада не використовували. Тому селяни розоравши та засіявши ці ґрунти, сплачували до Самбірського замку за їх використання по кілька злотих. Проте, ця сторона не представила жодного документу на підтвердження своїх слів. Натомість представники громади подали комісії лист короля

Яна III до Андрія Жечицького, Грабовецького хорунжого та адміністратора Самбірської економії (Гродно, 12.04.1693 р.) про необхідність прибуття на засідання комісії для розмежування ґрунтів між Лішнянським монастирем та вільниками і громадою с. Лішня, з метою захисту власності королівських земель.

Комісари розглянули та врахували всі права та привілеї сторін, які з'явилися особисто на розгляд справи та визначили межі монастирських ґрунтів, позначивши їх хрестами та земельними насипами (копцями). Щодо ґрунтів, які відповідно до привілеїв належать монастиреві, однак були свавільно розорані селянами Лішні, мають бути повернуті⁵³.

В цьому ж 1693 р. декрет Королівської Комісії було облятовано (внесено запис) до Перемишльських гродських актів⁵⁴. Згодом цей декрет 10.07.1694 р. затверджений польським королем Яном III, який наказував уряду Самбірського королівського замку привести до виконання його положення. Для цього адміністрація Самбірської економії 30.08.1694 р. скликала конфліктуючі сторони (монастир та громада с. Лішні) для ознайомлення із пунктами королівського декрету та накладення зобов'язання про їх дотримання⁵⁵.

Таким чином, на кінець XVII ст. монастирський фільварок Лішнянського монастиря набрав чіткого окреслення. Завдяки королівським привілеям було створено економічне підґруття для духовної праці монастиря. Вище розглянуті нами привілеї, окрім економічної складової, містили в собі питання про регулювання адміністративного управління монастирем. Адже, розглядувана нами обитель була розташована на ґрунтах, які входили до складу столових маєтків Самбірської економії. Відповідно на монастир поширювалося королівське право патронату та право подання. Оскільки, як засвідчують привілеї, королі не тільки надавали ґрунти для монастирського фільварку, але й призначали настоятелів чернечої братії, яка, очевидно, не брала участі у виборах свого ігумена.

⁵³ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.461. – Арк. 2001 – 2007.

⁵⁴ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.459. – Арк. 2459 – 2468.

⁵⁵ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.461. – Арк. 2008 – 2010.

У королівських привілеях, які дозволяють говорити про королівське право патронату над монастирем, не подано опису його церкви, а тільки маєтності та вольності⁵⁶. Адже, Монастир-Лішнянський, будучи в цей час присілком села Лішні, належав до королівської власності Самбірської економії.

Королівські привілеї Яна Казимира від 1650, 1652 р. і 1666 р. та Яна III Собеського від 1681 р. і 1691 р. дійшли до нас у копіях, які були внесені до «Книги запису копій привілеїв польських королів і австрійських імператорів наданих церквам, монастирям» у 1780 – 1887 рр⁵⁷. Незважаючи на відсутність оригіналів згаданих джерел, сумніватися в їх вірогідності не доводиться. Основою цих джерел є юридично-правова канва. У них конкретно відображені права і володіння землевласника. Привілеї надавалися не тільки новопризначеним ігуменам, але й з нагоди обрання нового короля, оскільки монастир знаходився на землях королівських столових маєтків і тому був постійно в центрі уваги влади. Надання королівських привілеїв було спрямоване на покращення фінансового становища та юридичне оформлення нових землевласників із зазначенням їх прав та обов'язків. При визначенні меж володінь часто згадуються різноманітні топоніми, що зумовлює певні проблеми при перекладі тексту, а також при локалізації місцевостей. У привілеях можна виділити певні структурні одиниці: 1. Вступ – вказано ім'я, титули, королівські володіння та причини й мета надання нового привілею; 2. Основна частина – про призначення нового ігумена з переліком конкретних землеволодінь і прав монастиря; 3. Заклучна частина містить в собі юридичні переконання і запевнення в непорушності землеволодінь і прав монастиря.

Фрагментарні витяги з привілеїв уперше подані у шематизмі М. Коссака⁵⁸. Нам удалося віднайти повні тексти привілеїв (у копіях), які вміщують цінний фактологічний матеріал про фінансово-господарське і юридично-правове становище Лішнянського монастиря. За умови відсутності фундаційних документів, приві-

⁵⁶ ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.245. – Арк.135, 138.

⁵⁷ Там само.

⁵⁸ Коссака М. (ЧСВВ). Монастирі Галичини (перевидання 1862 р.) / Михайло Коссака // Лавра. – 1999. – Ч.7. – С. 55.

леї дозволяють з'ясувати найраніші (з відомих) історичні відомості про монастир.

Найдавніший опис храму укладено під час проведення провінційної візитації монастиря у 1764 р.⁵⁹. В цьому протоколі подано відомості, очевидно вже про другу монастирську дерев'яну церкву св. Іллі, споруджену в 1698 р. Очевидно, що попередній храм було зруйновано під час татарських набігів на Перемишльську землю в другій половині XVII ст. Так, зокрема у 1648 р. спільне татарсько-козацьке військо завдало шкоду для Лішнянського попівства⁶⁰.

Церква св. Іллі знаходилася посередині монастирського подвір'я. Храм мав два куполи, хори та був зведений на місці каплиці Зачаття Пресвятої Богородиці, шляхом прибудови нового бабинця та двох малих бічних вівтарів: праворуч – св. Івана, а ліворуч – св. Онуфрія. Іконостас («Деїсус») складався на половину із старих (знизу) та нових (зверху) позолочених ікон. За іконостасом знаходився великий вівтар на честь Божої Матері, який був весь різьблений. У вівтарній частині храму праворуч було розміщено шухляди для зберігання церковних речей, а ліворуч кам'яна плита, яка накривала вівтар. Перед іконостасом стояли дві лавки для монастирського хору, до яких примикали три лавки від Бабинця для світських людей⁶¹.

Візитатори подали докладний інвентарний опис посрібленого церковного посуду, ікон та культових предметів: три срібні чаші, ложечка, дароносиця, хрест, кадило, срібні коронки на образах – 5 великих, 2 менші та 8 коронок над царськими воротами. На іконі Пресвятої Діви Марії були дві срібні ручечки, зірочка на раменах, срібна штучка під шиєю. Образ св. Миколая було прикрашено срібним хрестиком та паском.

На всіх трьох вівтарях (головному та двох бічних) знаходилися антимінси, які не були ані обпалені, ані подерті, будучи освя-

⁵⁹ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 351.

⁶⁰ Gliwa A. Najazd tatarsko-kozacki na Ruś Czerwoną w 1648 r. Straty materialne i demograficzne na terenie ziemi Przemyskiej / Andziej Gliwa // Rocznik Przemyski. – T. XLV. – z.I. – 2009. – S. 99.

⁶¹ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 351.

ченими Перемишльськими владиками Винницьким та Устрицьким. Також в храмі була наявна одна плащаниця.

У церкві використовувалися нова празнична хоругва св. Іллі, із в'язаними кутами та дві старі малі хоругви, мальовані на полотні. Відокремлено від церкви була споруджена дерев'яна дзвіниця із трьома дзвонами, яку перед 1816 р. було розібрано за наказом ігумена Дрогобицького василіянського монастиря. Натомість два дзвони повішали на дерев'яних стовпах, а третій ченці забрали до Дрогобича⁶².

При монастирському храмі було організовано бібліотеку та архів. Серед інвентарного опису бібліотечного фонду зустрічаємо богослужбову (Біблію, Апостол, Богослужіння, Требники, Октоїх, Ірмологій, Мінеї, Часослов, Трефолой, Акафісти, Молебні, Новий Завіт), духовно-проповідницьку (Проповіді, Життя святих, книги прикладів, повчань, соборні зібрання, Плач Руський, Манна душі, теологія, риторика) та аскетична (чернечий постриг, обряд чернечого поховання, медитації, правила св. Василя Великого) література як друкованого, так і рукописного формату. В основному переважали видання Почаївської друкарні отців-василіан. Серед архівної документації можна виокремити три фасцикули: 1) оригінали ерекційної документації; 2) документи про грошові позики; 3) документи про купівлю-продаж ґрунтів. Зокрема, копії цінних фінансово-майнових документів зберігалися в архіві Добримильського монастиря⁶³.

В наш час мистецтвознавці звернули увагу на вивчення фрагментарно збережених намісних образів із іконостасу монастирської церкви св. Іллі. Зокрема, Левко Скоп охарактеризував дві ікони із цього храму: «Богородиця Одигітрія» та «св. Ілля». В результаті їх дослідження він прийшов до висновку, що ці ікони виконані невідомим майстром із Дрогобича приблизно у 20-их роках XVII ст. На сьогодні згадані ікони зберігаються в музеї історії релігій м. Львова⁶⁴.

⁶² ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 352.

⁶³ Там само. – Арк. 353.

⁶⁴ Скоп Л. Ікони намісного ряду початку XVII ст. із церкви св. Іллі села Монастирець Лішнянський / Левко Скоп // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич: Вимір, 2002. – С. 437.

Відповідно до запису на внутрішній північній стіні храму св. Іллі у 1802 р. його було докорінно перебудовано, а в 1832 р. реставровано. У притворі для верхніх вінців зрубу використані бруси із живописом XVII ст. із сюжетними та орнаментальними мотивами. Використання брусів із іншого храму, очевидно, результат перебудови 1802 р.

Сучасна дерев'яна церква св. Іллі реставрована у 1969 р. Вона вважається найкращим зразком народної архітектури галицької школи. Храм відноситься до пам'ятки архітектури місцевого значення (охоронний номер 424)⁶⁵.

Окрім головної церкви св. Іллі до Лішнянського монастиря було перевезено дерев'яний храм св. Онуфрія, у зв'язку із ліквідацією Унятицького монастиря у 1661 р. розпорядженням Антонія Винницького, Перемишльського єпископа та Київського митрополита. Адже Унятицький монастир занепав внаслідок татарських набігів на Перемишльську землю впродовж першої половини XVII ст. Зокрема, ще у 1621 р. шляхта с. Унятичі подала маніфестацію до Перемишльських гродських актів про спалення села татарами. Однак, до сьогодні подальша доля цього храму залишається не відомою⁶⁶.

Також слід зауважити, що візитатори у 1764 р. подають докладний опис розташування та забудови монастиря. Чернеча обитель знаходилася в Самбірській економії Перемишльської землі за пів милі від Дрогобича, поблизу села Лішня, від якого й отримала свою назву. Монастир стояв на пагорбі вкритому яловим лісом і був оточений із сходу, півдня та заходу п'ятьма озерами.

В'їздаючи зі Сходу від села Лішня праворуч, поза монастирським обістям, знаходилася дерев'яна церква під титулом св. Онуфрія. За нею, трохи далі на захід, простягався монастирський город під назвою «Лозина». Ліворуч знаходився фільварок, а із півдня господарський двір із хлівом та возівнею. Всі ці будівлі були під солом'яним покриттям та потребували репарацій. По лівій стороні від великої монастирської церкви св. Іллі розміщу-

⁶⁵ Памятники градостроительства и архитектуры УРСР. Львовская область. – Т.3. – К., 1985. – С. 127 – 128.

⁶⁶ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 355.

валася студня, яка була належно очищена та покрита гонтами завдяки старанням отця-ігумена Люткевича. В'їзні ворота споруджені разом із старою дзвіницею, що потребувала репарацій. На дзвіниці знаходилися чотири дзвони, один більший, а три менші.

В'їхавши у цю браму по лівій стороні стояла пекарня із коморою. Далі до паркана, у куті мала броварня. Повертаючись до броварні, від котрої тягнулися паркан із воротами у південному напрямку, і таким чином обгороджуючи велику церкву. Навпроти великих вхідних дверей до церкви вибудовано льох із тесаного дуба, який поділено на двоє та покрито гонтою. Збудований за ігумена о. Люткевича. Від цього льоху розпочиналася нова монастирська резиденція. Можна було побачити старшинську келію із коморою. При виході із неї розміщувалися дві келії по одній стороні із коридором посередині та вікном із залізними ґратами, а по другій стороні чотири келії, навпроти рефектар, в якому знаходилися дві комори. Резиденція та рефектар були дерев'яними і добре пофарбованими. Нова келія із ганком, вікном, без п'єца та із дверима знаходилася на горі Смілій, будівництво якої розпочалося за ігумена о. Смольницького, а продовжено за ігумена о. Лашекековського.

При виході із цвинтаря на заході стояла мала стайня в одному зрубі із стодолю та коморою, які побудовані з дерева. Далі від них зведена друга стодола, яка поділена на дві загальні засіки. За нею розташоване ціле обійстя. Великий монастирський сад, пасіка та сушарня були обгороджені плотом. Тут знаходилися 4 оборogi, а на фільварку 2. Крім названого саду у посіданні монастиря були ще два сади.

Цей монастир станом на 1764 р., за підрахунками візитаторів, міг мати річний прибуток приблизно у 2 тисячі польських злотих, а від провізій 10 тисяч. Із цієї провізії частина виплачувалася до Летні. Ігуменові дозволялося брати для потреб монастирської братії також інші частки із відпустів на свята св. пророка Іллі, св. Онуфрія, Зачаття та Введення Пресвятої Богородиці, св. Івана Богослова, що могло складати приблизно 400 злотих. Підданий швець виплачував грошо-

вий чинш у розмірі 10 злотих та в більшості виконував також роботу.

Монастирський фільварок у 1764 р. обслуговувало 8 залежних селян-підсадків, із котрий 5 сплачували грошову ренту, а 2 піші селяни відробляли по два дні панщину, а один швець, як вище згадано, виплачував грошовий чинш. До обслуговування господарства також залучалася челядь: господиня, парубок, пас-тух, хлопець, дівчина.

У південній стороні монастирського фільварку, на великому ставку, побудовано млин. У монастирському господарстві вирощували пшеницю, жито, овес, ячмінь, гречку, льон⁶⁷.

Досліджуваний монастир від самих початків відомий під титулом св. пророка Іллі. Цей культ зародився в середовищі єврейського народу, зазнавши певної еволюції. Спочатку Ілля вшановувався як Бог Іл (Ел), покровитель дощу, грому й урожаю, потім – як пророк та легендарний засновник культу святилища Ягве на горі Кармель, а ще згодом – як історична особа, сучасник царя Агава і ревний прихильник культу Єдиного Бога⁶⁸. З іудаїзму образ Іллі перейшов до християнства, посівши місце пророка-предтечі для приготування нового приходу Месії на землю. Виникнення християнського свята на честь Іллі Фесвітінана (20 липня (2 серпня н.с.)) відноситься до II – III ст. н. е. Адже саме із цього часу дійшли до нас повчання, виголошені на його честь святими отцями⁶⁹.

Культ святого почав проникати в Київську Русь ще задовго до її хрещення, в міру того, як міцніли економічні і політичні зв'язки Києва із Візантією. Відомо, що на початку X ст. в Києві була церква св. пророка Іллі, де греки складали присягу про

⁶⁷ Україномовний переклад протоколу візитації опублікований автором дивись Стецик Ю. Візитаційний опис Лішнянського василіянського монастиря святого пророка Іллі (1764 р.) // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – Вип. 6. – С. 61 – 72. Оригінал документу зберігається ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 351 – 355 (зв.).

⁶⁸ Рижский М. Библиейские пророки и библиейские пророчества / М. Рижский. – М., 1987. – С. 73.

⁶⁹ Пинчук Л. Ильин день / Л. Пинчук. – М., 1975. – С. 35.

непорушність умов торгівельних договорів. Хрещення Русі призвело до перевтілення язичницького божества Перуна у св. пророка Ілля⁷⁰. Цю думку підтверджують українські народні повір'я та звичаї, які мають язичницьке походження. Так, щоб задобрити Ілля-пророка та віддячитися за зібраний урожай, селяни залишали на полі сніп нескошеного жита. Іноді хлібороби ставили на воротах чашу із зерном жита і вівса для того, щоб священик її поблагословив та прославив святого Ілля – як покровителя цих дарів⁷¹.

Поширенню культу пророка Іллі сприяли князі, які не тільки засновували церкви та монастирі (монастир св. Іллі в Чернігові із XII ст.), але й охрещували своїх синів на честь цього святого. Так, найстарший син Ярослава Мудрого отримав ім'я Ілля (1020 р.) та князівський престіл у Новгороді.

Незважаючи на те, що з культом Іллі пов'язані перші святині Київської Русі, про що свідчить хоча б побудований у X ст. за князя Ігоря храм у Києві, однак вже у XVI ст. цей святий не мав у церковному мистецтві значної популярності. Тому збудований у XVII ст. храм св. Іллі у Лішні міг, крім усього, ставити за мету відродити культ колись славного пророка⁷².

У середньовіччі культ св. Іллі в Перемишльській єпархії зустрічався в титулах частіше парафіяльних, аніж монастирських церков. Так, на 1772 р. із 17 церков на честь святого тільки одна була монастирською (Лішня)⁷³.

Розміри володінь уточнюються пізнішими джерелами. Так, згідно із інвентарним описом (1803 р.), до Лішнянського монастиря належали:

- поля – 49 моргів;
- луги – 3 морги 1688 сажнів ;
- ліс, званий Діброва – 36 моргів;
- ліс березовий – 4 морги.

⁷⁰ Там само. – С. 25.

⁷¹ Там само. – С. 33.

⁷² Скоп Л. Ікони намісного ряду початку XVII ст. із церкви св. Іллі села Монастирєць Лішнянський / Левко Скоп // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич: Вимір, 2002. – С. 439.

⁷³ Kołbuk W. Kościoły Wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjne / Witold Kołbuk. – Lublin, 1998. – S. 56.

На території володінь монастиря проживали селяни, які користувалися землею і мали статус загородників:

1. Іван Бойко: поле, садиби, городи – 1 морг 146 сажнів;
2. Ілько Василик: поле – 3 морги;
– ‘ – городи – 539 сажнів;
3. Ілько Баняс: рілля – 2 морги;
– ‘ – городи – 490 сажнів;
4. Яцько Білах: поле – 3 морги;
5. Гринь Бойко: город – 777 сажнів;
– ‘ – поле – 3 морги;
6. Яцько Лисович: поле – 1 морг 1373 сажнів;
7. Данько Лисович: поле – 1 морг 1000 сажнів;
– ‘ – город – 406 сажнів;
8. Гринь Лисович: поле – 2 морги 3873 сажнів;
9. Стефан Хабриор: поле – 1 морг 113 сажнів;
10. Федір Кунікор: поле – 3 морги 208 сажнів;
11. Стефан Банич: поле – 1166 сажнів;
12. Іван Білах: поле – 2 морги 1440 сажнів.

Піддані повинні були виконувати покладені на них сервітути (повинності): один день панщини взимку й улітку та прядіння по півштуки кужелі. В цілому монастирські землеволодіння становили 125 моргів 128 сажнів, до числа яких входили, крім вищезгаданих, ще пізніше відібрані ліс Погар, луки Медіна, Мамінка, Варадина⁷⁴.

З усіх своїх володінь монастир на 1754 р. отримував річний дохід у 800 флоринів, які використовувалися для потреб монастирської братії, яка в той час нараховувала 6 ченців: о. Габріель Смольницький, ігумен, о. Йосиф Концевич, вікарій, о. Йосиф Михайлевич, о. Фауст Яремкевич, о. Юстініан Філянський, о. Варлаам Поморянський⁷⁵.

Загальні уявлення про забудову монастиря подає інвентарний опис 1803р.:

⁷⁴ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3595. – Арк. 32.

⁷⁵ Каталоги Святопокрівської провінції // Ваврик М. (ЧСВВ). Нариси розвитку і стану Василіянського Чину XVIII – XX ст. Географічно-статистична розвідка. – Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція 1. – Праці. Т.10. – Рим: В-во отців-василіян, 1979. – С.138.

1. Монастирська церква св. пророка Іллі, яка не визнана парафіальною. Побудована із різьбленого і гибльованого дерева. Крита гонтом. У досить доброму стані. Оцінена в 200 флоринів.

2. Дзвіниця зі старого дерева. Покрита гонтом. Нахилена до землі. Оцінена в 30 флоринів.

3. Резиденція ченців, збудована з дерев'яних балок та покрита гонтом. Має 6 келій. Нахилена до землі. Оцінена в 60 флоринів.

4. Корчма, що стоїть окремо на границі володінь монастиря та занепадає.

5. Господарські будівлі: комора із ячменем та зеленими овочами, покрита соломою та оцінена в 10 флоринів; стайня для худоби та кормів, також покрита соломою та злучена із стодолюю і оцінена в 10 флоринів⁷⁶.

Таким чином, монастир св. пророка Іллі постає перед нами як комплекс дерев'яних будівель культового та господарського призначення.

До кінця XVII ст. Лішнянський монастир входив до складу Перемишльської православної єпархії. Відчутні зміни у житті монахів розпочалися після переходу єпархії до унії (1691 р.), що було зумовлено не тільки реорганізацією управління монастирів, але й запровадженням різних внутрішніх постанов, спричинених оформленням ЧСВВ на зразок західних католицьких орденів на теренах новоз'єднаних єпархій шляхом утворення Святопокровської провінції до якої увійшов Лішнянський монастир. Одночасно із цими перетвореннями було видано декрет папи Венедикта XIV про проведення касації або об'єднання малих монастирів, котрі не могли утримувати хоча б 8 ченців. До цієї категорії увійшов і Лішнянський монастир. У 1745 р. було запропоновано план об'єднання монастирів Дрогобицького краю навколо більш заможнішого Лішнянського монастиря. Проте тоді до згоди так і не дійшли. Тільки ліквідація Речі Посполитої та входження Галичини до Австрії зумовили реалізацію давно задуманих, хоча й дещо змінених, планів.

Уже 4 червня і 23 липня 1774 р. із Відня до Львова були вислані декрети, які зобов'язували губернатора розглянути

⁷⁶ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3623. – Арк.1 – 2.

питання об'єднання малих монастирів із більшими. Одночасно провінціал василіян в Галичині о. Онуфрій Братковський подав прохання (квітень 1774 р.) імператорові про скасування трьох монастирів (Лішня, Летня, Дерезичі) і заснування одного (Дрогобич). Прохання було від імені цілої провінції із поясненням, що утримування малих монастирів є не виправданим. Василіани передбачали, що будуть мати в місті обширніше поле діяльності та служіння громаді через духовне проповідування та навчання в школі. Про це також просили і самі мешканці Дрогобича, які були готові разом із навколишньою шляхтою надати необхідні для будівництва кошти.

Архимандрит звертався до губернатора, але прохання потрапило до Відня 4 травня 1774 р. і було відіслано до Галицької надвірної канцелярії. Доповідав про нього на сесії Еверс і висловив таку думку: «...Само собою зрозуміло, що в наших малих монастирях жодною мірою не вдається встановити та підтримати дисциплінованість та порядок, як у великих монастирях. Тому це буде корисним для тих, хто вступає у ченці та потрібним для виконання обов'язків та покликання...». Проте Марія-Тереза хотіла порадитися з губернатором щодо запропонованого об'єднання. Тільки згодом вона власноручно підписала прохання: «...схвалюю тепер, якщо губернатор не має цьому заперечень...». Було додано досить суворі зауваження:

- щоб у новому монастирі в Дрогобичі число ченців не перевищувало їх загальної кількості в колишніх трьох скасованих монастирях;
- будівництво монастиря мало проводитися тільки за кошти василіян, отримувані від прибутків маєтків трьох скасованих монастирів.

До виконання розпочатих намірів вдався о. Йоаким Маргуліс, ігумен монастиря св. Іллі в Лішні, найстарший і найдосвідченіший серед братії. Він уклав контракт купівлі землі на Лішнянському передмісті в Дрогобичі на дві чверті поля за три тисячі злотих із Миколою Яворським, котрий підписали ще напередодні об'єднання, 18 листопада 1773 р. Проте дозвіл на будівниц-

тво, оформлений окремим вищезгаданим декретом Марії Терези, отримали аж через рік, 31 грудня 1774 р⁷⁷.

Таким чином, до новоутвореного Дрогобицького монастиря св. апостолів Петра і Павла відійшло все майно і землеволодіння Лішнянського монастиря, який разом із сусідніми чернечими посіlostями в Дерезичах і Летні послужив основою для заснування василіанської обителі в Дрогобичі. Новозаснований монастир перейняв не тільки всі фінансово-господарські і майнові надбання своїх попередників, але й духовно-релігійну традицію чернечого життя та подвигу на теренах нашого краю.

5.4. Нагуєвицький монастир

Село Нагуєвичі на Дрогобиччині відоме передовсім як батьківщина Івана Франка, який протягом усього свого життя зберігав пошану до рідних з дитинства місць. Це знайшло відображення в його творах, зібраних ним бувальщинах, приповідках, легендах та переказах. Вивчаючи історію села, дослідник зібрав різноманітний матеріал, у тому числі й з історичної топографії. Так, наприклад, у його творах згадуються мікротопоніми: гора Могила, ліс Дубники, ліс Тернавка, вигін Село з кутом Базарище, слобода Гора та ін⁷⁸. Оскільки давня історія Нагуєвич, тривалий час залишалася невивченою (зокрема, через малодоступність джерел), то й Франко її спеціально не дослідив. З віддаленого минулого він згадує лише, що на місці стародавнього поселення Сольне колись знаходився укріплений замок Башево/Дашево⁷⁹. Щодо місцевого монастиря, то І. Франко не мав про нього якоїсь скільки-небудь достовірної інформації, хоча в селі досі згадують Монастирський потік, а Верхніх Нагуєвичах – урочище Монастирець⁸⁰.

⁷⁷ Chotkowski W. *Historia polityczna kościoła w Galicyi* / Wladislaw Chotkowski. – Kraków, 1909. – Т.2. – S. 380 – 382.

⁷⁸ Див. напр.: Франко І. Неолітичні знахідки в околицях Нагуєвич і їх сучасне уживанє // *Записки Наукового Товариства Шевченка*. – Т.103. – 1911. – С.201; Його ж. *Сожжение упырей в с.Нагуєвичах в 1831 г.* // Франко І.Я. *Твори* у 50-ти т. – Т.46, кн.1. – С.572-573, 557.

⁷⁹ Франко І. *Татарські напади на Підгір'я* // *Життє і слово*. – Львів, 1895.

⁸⁰ Гром Г. *Нагуєвичі*. – Дрогобич, 2002. – С.248-249.

Назагал, історія монастирів завжди цікавила І. Франка, який розглядав їх у культурно-освітньому, релігійному та політичному контексті розвитку Русі. Відомості про чернечі обителі, незважаючи на відсутність у творчому доробку вченого великих спеціальних праць, є важливим компонентом його наукових та публіцистичних творів. І. Франко зосередив свою увагу на вивченні давніх монастирських рукописів, що зберігалися у збірках великих василіанських обителей, які автор відвідав з археографічною метою (напр., Крехівський монастир)⁸¹. Він звертається також до культурної спадщини визначних монастирів, які зберігали давні традиції, наприклад, Києво-Печерського, Скиту Манявського⁸². У своїх творах автор згадує низку галицьких монастирів: Дерезицький, Добромільський, Крехівський, Лаврівський, Лішнянський, Львівський св. Онуфрія та св. Юра, Підгорецький, Свято-спаський, Унівський, Щеплотський⁸³.

Історики – сучасники і наступники Івана Франка – лише пунктирно окреслили історію Нагуєвицького монастиря. Так, фрагментарні відомості про обитель віднаходимо у каталогах монастирів ЧСВВ (М. Коссака, Ю. Никоровича, І. Крип'якевича, М. Ваврика)⁸⁴. Не пішли далі також і вихідці з Підгір'я (Ю. Рабій, О. Твердовський), які опинилися в діаспорі⁸⁵ та автори статті про Нагуєвич в «Історії міст і сіл»⁸⁶. Проте, нагуєвицький краєзнавець

⁸¹ Шкрабюк П. Крехів: дороги земні і небесні. – Львів, 2002. – С. 181-182.

⁸² Андрійчук М. Історія монастирів у творчій спадщині Івана Франка // Дрогобицький краєзнавчий збірник.-Вип. 2. – Дрогобич, 1996. –С.137-138.

⁸³ Андрійчук М. Вказ. праця. – С.135-136.

⁸⁴ Коссака М. (ЧСВВ) Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // Лавра. – Вип.7. – 1999. – С.41.; Никорович Ю.(ЧСВВ) Церкви та монастирі Перемишля та Перемишльської єпархії (передрук праці 1879 р.) // Лавра. – Вип.12. – 1999. – С.51.; Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині (спроба каталогу) // Лавра. –Вип.5. – 1999. – С.58.; Ваврик М. (ЧСВВ) Історичний нарис чернечого життя і василіанські монастирі на Бойківщині // Бойківщина. Монографічний збірник матеріалів про Бойківщину з географії, історії, етнографії і побуту. – Філадельфія-Нью-Йорк, 1980. – С.256.

⁸⁵ Рабій Ю. Село Нагуєвичі. Історичний нарис // Свобода. – США, 1962; Твердовський О. Нагуєвичі – село Івана Франка // Дрогобицьчина – земля Івана Франка. – Т І. – Нью-Йорк-Париж-Сідней. –Торонто, 1973. – С.328-332.

⁸⁶ Данилькевич Г.О., Гром Г.П. Івана Франка // Історія міст і сіл Української РСР. Львівська обл. – К., 1968. – С.286-296.

Ганна Гром у нарисі з історії села подає досить цінну підставову інформацію про монастир, зокрема, згадує грамоту князя Лева (без відповідного датування), локалізує монастир у поселенні Башево, а також наводить помонастирську історію об'єкта⁸⁷.

Таким чином, оглянута література, здебільшого, не приділяє спеціальної уваги маловідомій й доволі загадковій чернечій обителі в Нагуєвичах. Тому ставимо собі за мету, на основі віднайдених архівних джерел пролити світло на засадничі аспекти історії Нагуєвицького монастиря впродовж XVI – XVII ст., які реконструюються, головним чином, при ретроспективному вивченні джерел XVII – XVIII ст.

Зупинимося коротко на підставовій інформації про давні Нагуєвичі, перша писемна згадка про які датується 1424 р. (наданням локаційного привілею Владислава Ягайла)⁸⁸. У 1430 р. Пашко Мороховський купив солтиство в Нагуєвичах⁸⁹. У перемишльських актах від 1437 р. виступає свідком Клімашко із Нагуєвич⁹⁰. Перші документальні відомості про солянну жупу в місцевості Башево (Нагуєвичі) фіксуються під 1443 р⁹¹. Відомий також декрет Сигізмунда I 1531 р., яким було відмежовано села Нагуєвичі, Медвежа та Ясениця від м. Дрогобича та с. Унятичі⁹².

Із впровадженням нового адміністративного поділу, згідно з даними люстрації 1565 р., Нагуєвичі входили до Озиминської волості⁹³. Однак утворення Самбірської економії (1590 р.) спричинило поступову ліквідацію цієї волості. Так, у 1625 р. зустрічаємо відомості про урядника Озиминського ключа Самбірської економії Войцеха Кохановського⁹⁴, а у 1630 р. – про крайника

⁸⁷ Гром Г. Вказ. праця. – С.99-100. Рец. на працю Г. Гром див.: Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич, 2002. – С.591-594.

⁸⁸ Słownik Geograficzny (надалі SG.) – T.6 – Warszawa, 1885. – S.880.

⁸⁹ AGZ.-T.XI. – № 394. – Lwów, 1886. – S.55.

⁹⁰ Ibidem.- T. XIII. – № 457. – S.38.

⁹¹ Ibidem – № 2043. – S.145 – 146.

⁹² Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові (1233-1799 рр.). – К., 1972. – С.211 – 212.

⁹³ Грушевський М. Жерела до історії України-Руси. – Т.I. – Львів, 1895. – С.292

⁹⁴ Відділ стародруків та рукописів бібліотеки Львівського Національного університету ім. І. Я. Франка. – 518/ III. – Арк. 389.

Підбузького Станіслава Татомира⁹⁵. Адже саме до Підбузької волоської країни Самбірської економії було приєднано с. Нагуєвичі⁹⁶, і тільки у 1779 р., за новим австрійським адміністративним поділом, воно увійшло до складу Самбірського циркулу⁹⁷.

Упродовж XVI – XVIII ст. в селі проживали різні категорії залежних селян: кметі, підсадки, які сплачували грошовий чинш і подимне (XVI ст.)⁹⁸, кухонне від кожного двору та проводили обслуговування і ремонт жупи (XVII ст.)⁹⁹, збирали очерет та виконували тяглове на користь жупи, виплачували поголовний чинш, торгове, квартиру (XVIII ст.)¹⁰⁰. Серед жителів села зустрічаємо не тільки хліборобів, але й ремісників – ткачів, шевців, мельників (діяло два млини)¹⁰¹. Від 1564 р. тут з'явилися нові поселенці, яких зараховано до категорії вільних кметів, оскільки їм було надано у користування по чверть лану землі терміном на 16 років. Вони були зобов'язані сплачувати тільки подимне й стацію (XVI ст.)¹⁰² та служили у жупі (XVIII ст.)¹⁰³.

Громада Нагуєвич судилася за німецьким правом¹⁰⁴, сплачувала грошовий чинш і почот для утримання війта (XVI – XVII ст.) та допомагала в обслуговуванні жупи (XVIII ст.)¹⁰⁵. В документах XVII – XVIII ст. віднаходимо прізвища деяких нагуєвицьких війтів, які наділялися королівськими привілеями на володіння війтівськими ланами та черуном в жупі: Мацей Ковінський (1611 – 1637 рр.), Казимир Турський (1637 – 1656 рр.), Станіслав Дрогоцький (1656 – 1674 рр.)¹⁰⁶, Юзеф Скетуський (1735 р.), Ілля

⁹⁵ Там само – 548 / III. – Арк. 539 – 540.

⁹⁶ Lustracja województwa Ruskiego 1661 – 1665. – Cz.I. – Wrocław, 1970. – S.127.

⁹⁷ Czernyński K. O dobrach koronnych bylej Rzeczypospolitej polskiej. – Łwów, 1870. – S.204.

⁹⁸ Грушевський М. Вказ. праця. – Т. III. – С. 292.

⁹⁹ Lustracja województwa Ruskiego 1661 – 1665. – Cz. I. – Wrocław, 1970. – S. 129.

¹⁰⁰ S. G. – T. I. – S.881.

¹⁰¹ Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1651 r. – T. I. – Cz. 2. – Rzeszów, 1997. – S. 82.

¹⁰² Грушевський М. Вказ. праця. – Т. I. – С. 294.

¹⁰³ S. G. – T. 6. – S. 881.

¹⁰⁴ Інкін В. Ф. Сільські суди німецького права в Галичині XVI – XVIII ст.// Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Вип. 20. – Львів, 1984. – С. 35.

¹⁰⁵ S. G. – T. 6. – S. 881.

¹⁰⁶ Rejestr poborowy ziemi przemyskiej z 1658 r. – T. I. – Cz. 3. – Rzeszów, 2000, – S.30.

Туркул (1760 – 1779 рр.), Петро Туркул (1779 р.)¹⁰⁷. Нагуєвицькі війти мали формальне право здійснювати юрисдикцію тільки щодо власних підсадків та кметів, а також робочого персоналу війтівської солеварні. Спроби узурпувати юрисдикцію над громадою села викликали впертий опір¹⁰⁸. Боротьба селян, що вилася у непокору проти війта 1637 – 1638 рр.¹⁰⁹, тривала ще із кінця XVI ст. Так, у 1580 р. король Стефан Баторій заборонив Станіславові Гербурту з Фельштина, Львівському каштелянові, Самбірському старості, перешкоджати Вікторові Ковальському, власнику солтиства у Нагуєвичах, у збиранні належних йому данин¹¹⁰.

Солтису переважно належало право на одержання третини від судових штрафів. Однак війт Нагуєвич домагався привілею, за яким дістав під владу «...громаду і мешканців села ... з усім послухом і юрисдикцією ... скаргами, судами...», причому штрафи належали самому війту, а зверхність самбірського замку не повинна була втручатися в жодну юрисдикцію, застерігаючи апеляцію від війта до королівських судів. Така узурпація викликала антагонізм між війтом та громадою. У 1638 р. нагуєвицький війт звинувачував громаду в тому, що вона не визнавала війтівського суду і що селяни провадили власний суд. Цей антагонізм, особливо підсилювався ще й конфесійними суперечками. Так, у Нагуєвичах було складено план для побудови костьолу в XVII ст., однак він так і не був споруджений, оскільки більшість населення було православним¹¹¹.

Найдавніше свідчення про попівство віднаходимо під 1565 р. Воно складалося із двох ланів та перебувало під управлінням двох «руських» священників, одного парафіяльного, а іншого із монастиря, що під лісом¹¹².

Нагуєвицька жупа перебувала під наглядом Котовського піджупника. При солянім вікні діяло 30 приватних джерел та

¹⁰⁷ S. G. – T. 6. – S. 882.

¹⁰⁸ Інкін В. Ф. Вказ. праця. – с. 35.

¹⁰⁹ Селянський рух на Україні 1569 – 1647 рр. Збірник документів та матеріалів. – К., 1993. – С. 259, 466, 469.

¹¹⁰ S. G. – T. 6. – S. 882.

¹¹¹ Інкін В. Ф. Вказ. праця. – С. 37, 39.

¹¹² Lustracja województw Ruskiego, Podolskiego i Bełskiego. 1564 – 1565 rr. – Cz. II. – Warszawa, 2001. – S. 130

4 королівські черуни, останні орендував місцевий тивун¹¹³. У 1566 р. самбірський піджупник Станіслав з Кожухова одержав 2 соляні королівські черуни¹¹⁴. На середину XVII ст. кількість приватних черунів скоротилася до шести, а у 1788 р. занедбано варіння солі у Нагуєвичах¹¹⁵.

У XVII – XVIII ст., крім вище описаних землеволодінь (війтівське, попівське), були ще вільницький та гайдуцький лани. У громадських володіннях окремо виділявся гайдуцький лан, який звільнявся від будь-яких податків на користь Королівського Скарбу (XVII ст.), однак утримував за собою військові зобов'язання, які у XVIII ст. замінили грошовим чиншем (квартою)¹¹⁶. У 1756 р. король Август III надав привілей Степанові Маху, Петрові Дрогобицькому, Степанові Лужничому та іншим членам громади Нагуєвич на використання «вибранецьких» ланів із дозволом збирання хмизу та дерева для опалення, мелення в місцевому млині та право пропінації¹¹⁷.

Вільницький лан упродовж XVI ст. посідали новопоселенці (вільники), які були зобов'язані служити в жупі. На 1760 р. половина цього лану була у володінні 5 осіб (Степана та Івана Кімаковичів, Василя Дрогобицького, Степана Степ'юка, Костя Лановича), які були зобов'язані прислужувати при жупі та сплачувати гіберну і експеншизну. Друга частина лану перебувала в оренді Михайла Дрогобицького разом з іншими невідомими 8 співорендарями, які сплачували ті ж, вищеназвані, грошові оброки¹¹⁸.

Динаміку чисельності населення можемо простежити за вибірковими статистичними даними. Так, на 1565 р. люстратори в с. Нагуєвичі нарахувують 83 двори, 4 підсадків, 2 «руських» священників та 7 вільних кметів¹¹⁹. За даними ревізії Перемишльської землі (1692 р.) в селі було 89 дворів, королівська корчма та жупа,

¹¹³ Грушевський М. Вказ. праця. – Т II. – С. 51.

¹¹⁴ *Matricularum Regni Poloniae Summaria*. – Pars. V. – Vol. 1 – № 3448. – Warsawia, 1919. – S. 197.

¹¹⁵ S. G. – Т. 6. – S. 882.

¹¹⁶ *Ibidem*. – S. 881.

¹¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф.856. – Оп.1. – Спр. 427. – Арк. 1 – 2.

¹¹⁸ S. G. – Т. 6. – S. 881.

¹¹⁹ Грушевський М. Вказ. праця. – Т. I. – С.292.

при ній 30 будинків виварювальників солі, які не сплачували громадських податків¹²⁰. На 1785 р., за даними метричних книг та актів парафіяльних візитацій, кількість населення складала 1389 осіб, із яких 1300 греко-католики, 65 римо-католики та 24 євреї. Площа села в той час становила 28,30 км², із густотою заселення 49.1 особи на км²¹²¹.

Єдиним видом джерел, яке документально засвідчує існування в Нагуєвичах монастиря є актовий матеріал. Тривалий час, упродовж XVI – середини XIX ст., фундаційним документом даного монастиря вважалася дарча грамота князя Лева (1244 р.). Внаслідок того, що в другій половині XIX ст. було проведено детальний джерелознавчий аналіз грамот князя Лева, частина їх була визнана неавтентичною. Наприклад, Д. Зубрицький, який тривалий час у своїх ранніх працях уважав деякі із них автентичними, в пізніших наукових розвідках, також доходить висновку про їх сфальсифікованість¹²². Переконливіше, аргументованіше пояснення у розв'язанні даної проблеми подали А. Петрушевич¹²³, І. Линниченко¹²⁴, М. Грушевський¹²⁵, погляди котрих залишаються актуальними в сучасній історичній науці¹²⁶. Вони

¹²⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 258. – Оп. 1. – Спр. 225. – Арк. 7.

¹²¹ Budzyński Z. Ludność pogranicza polsko – ruskiego w drugiej połowie XVIII w. Stan. Rozmieszczenie. Struktura wyznaniowa i etniczna. – Przemyśl. – Rzeszów, 1993. – S. 256.

¹²² Зубрицький Д. Критико-историические повѣсти Червоной Руси. – Львовъ, 1875.

¹²³ Петрушевичъ А. Обзоръ важнѣйшихъ политическихъ и церковныхъ произшествій въ Галицкомъ княжествѣ съ половины XII- до конца XIII вѣка//Зоря Галицкая. – Ч.7. – Львовъ, 1854. – Годъ VII. – С.73-75.

¹²⁴ Линниченко І. Суспільні верстви Галицької Русі XIV-XV века. – Львів, 1899. – С.54-55, 57.

¹²⁵ Грушевський М. Чи маємо автентичні грамоти князя Лева? Критично-исторична розвідка // Записки НТШ.- Т.XIV. – 1902. – с.1-22.; Його ж: Історія України-Руси. – Т.V.- К., 1994.- С.262 – 267.

¹²⁶ Мицько І. Феномен грамот князя Лева // Старосамбірщина. Альманах. – Т. II. – Старий Самбір, 2002. – С.187- 194; Інкін В. Ф. Чи є історична основа в фальсифікатах грамот князя Лева Даниловича ? //Вісник Львівського університету. – Серія історична. – Вип. 24. – Львів, 1988. – с. 59 – 61.; Купчинський О. А. Дослідження та публікації грамот Галицько-Волинського князівства у XVIII ст. – перша половина XIX ст. // Київська Русь. Культура, традиції. – К., 1982. – С. 129 –149.

провели джерелознавчий аналіз майже 20 різних надань князя Лева, не враховуючи грамоти, про які не має певних відомостей. Дослідники зауважують, що жодна з грамот не збереглася в оригіналі, а тільки в підтвердженнях та облятах значно пізнішого часу, починаючи від XV ст. Всі грамоти з'являлися в невеликій кількості, що викликало сумніви вже в польських урядовців. Так, під час ревізії 1564 р. ревізори зауважили разючу схожість документів. У більшості грамот фігурують одні й ті ж свідки, вони продатовані одним і тим же днем, хоча й видавалися в різних місцях. Очевидно, більшість фальсифікатів було укладено в XVI ст., оскільки в них згадуються межі володінь, яких за князя Лева не існувало. Справа про підтвердження старих привілеїв Лева неоднаразово порушувалася на сеймах XVI ст. І тільки на Люблінському сеймі (1569 р.) було прийнято остаточне рішення про їх визнання і земельні володіння були залишені власникам¹²⁷. Отже, грамоти князя Лева були сфальсифіковані з метою захисту майнових прав перед новою польською адміністрацією. Відповідно і польські королі, намагаючись зблизитися з вищими станами Галицької Русі пішли на поступки і підтвердили староземельні надання. Таким чином, протягом XV – XVI ст. тривав процес підтвердження фальсифікованих грамот князя Лева¹²⁸.

Серед відомого переліку згаданих грамот віднаходимо декілька документів, пов'язаних із монастирями Перемишльської єпархії, – Нагуєвичі (1244 р.), Спас, Созань (1291, 1292 рр.), Лаврів (1291 р.).

Привертає увагу дарча грамота князя Лева, яка була надана нібито вже існуючому в той час (1244 р.) монастиреві св. Миколая на володіння двома ланами та чотирма соляними черунами в урочищі Башево, розташованому на території Верхніх Нагуєвич. Аналіз джерела, в основному, підтверджує висловлені раніш аргументи про його сфальсифікованість. Передусім дана грамота відома не в оригіналі, а подана у королівських підтвердженнях (1566, 1601, 1658 рр.). У датуванні наведено тільки рік та місце без означення числа та місяця. Досить важко повірити в те, що у 1244 р., в юнацькому віці, Лев Данилович посідав Перемишльське

¹²⁷ Грушевський М. Вказана праця. – С.15-16.

¹²⁸ Линниченко І. Вказ. праця. – С.54.

князівство, допомагаючи своєму батькові Данилові Романовичу (1205 – 1264 рр.) керувати державою. Адже, як згадує Волинський літопис, він ще був надто молодим для участі в бойових діях¹²⁹.

Розглядувана грамота належить до фундаційних документів і мала служити підставою до заснування монастиря та його майнового забезпечення. Однак оригінал цього документа не відомий. Найраніший його список належить до 60-их років XVI ст. Текст документа, писаний від імені князя Лева Даниловича, включено до підтверджувальної грамоти польського короля Сигізмунда II (Люблін, 09.08.1566 р.). Загалом грамота відома у 12 списках, укладених в різний час впродовж XVI – XIX ст. Усі вони засвідчують один і той же дипломатичний вид документа.

Князівська грамота підтверджувалася королями п'ять разів (1566, 1601, 1658, 1681, 1748 рр.). Окрім королівських підтверджень текст грамоти протягом XVI – XVIII ст. вносився у Коронну метрику і облятувався у Перемишльських гродських і земських судово-адміністративних книгах.

Слід зауважити, що майже всі, хто оглядав і досліджував документ, приходили до однакової думки, що грамота князя Лева беззаперечний фальсифікат. Сьогодні, не зважаючи на не автентичність грамоти, поновно використовується текст документа. Грамота, на думку деяких дослідників, заслуговує на увагу як історичне джерело, що відтворює традиції солеваріння¹³⁰.

Підсумовуючи відзначимо, що на підставі сфальсифікованої грамоти було б науково не коректно виводити початки монастиря в Нагуєвичах із 1244 р. Також діяльність монастиря не підтверджена іншими джерелами XIII – XV ст. Отже, пізніші, вищезгадані королівські конфірмації, які підтверджують сфальсифіковану дарчу грамоту кн. Лева, містять вірогідну інформацію про існування монастиря в значно пізніший час (XVI – XVII ст.), Значно пізніша конфірмація (1658 р.), яка збереглася в оригіналі, містить цінні відомості про попередні королівські підтвердження, як і зміст сфальсифікованої гра-

¹²⁹ Петрушевич А. Вказ. праця. – С.74.

¹³⁰ Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004. – С. 454 – 464.

моти¹³¹. Проаналізуємо кожну з них, з'ясувавши обставини їх появи.

Перше юридичне підтвердження дарчої грамоти 1244 р. було зроблене 1566 р. королем Сигізмундом II Августом. Документ подано Перемишльським єпископом Антонієм Радилівським, який був зацікавленим у закріпленні двох ланів та чотирьох соляних черунів, розташованих у місцевості Башево, на території Верхніх Нагуевич, за маєтками Перемишльської катедри. Прагнучи зберегти єпархіальні маєтності, владика посиляється на текст грамоти кн. Лева в рукописному Євангелії місцевої церкви св. Миколая¹³². Отже, за ініціативою єпископа сфальсифіковані грамоти кн. Лева (1244, 1291, 1302 рр.), що стосувалися надань Перемишльського єпископства, були перекладені польською мовою і запропоновані у 1549 та 1566 рр. королеві Сигізмундові Августу для затвердження і отримали, таким чином, схвалення. Відомо також, що владика Антоній Радилівський примножував церковні бенефіції шляхом купівлі численних володінь у приватних власників: 1552 р. купив від Василя Негребецького вйтівство у Шегинях, а від Якова Гербурта – сіножать між селами Воютичі, Пацьковичі та Малгоничі. Збільшенню володінь сприяли також організовані ним розмежування сіл на користь владичих дібр. Так, наприклад, у 1558 р. єпископ здійснив розмежування владичого села Страшевичі та Воля Кобилянська¹³³. Таким чином, розглядувана нами конфірмація була зумовлена прагненням Перемишльського єпископа Антонія Радилівського обстояти свої давні права на володіння перед польською адміністрацією та певною мірою розширити їх. Королівське підтвердження 1566 р. містить текст грамоти кн. Лева та його юридичне визнання Сигізмундом Августом. Ця конфірмація послужила підставою для наступних королівських підтверджень (1601, 1658 рр.). Частково вона опублікована в працях А. Петрушевича¹³⁴ і М. Кос-

¹³¹ ЦДІАЛ. – Ф.856. – Оп.1. – Спр.423. – Арк.1-2.

¹³² Там само. – Арк. 1 (зв.).

¹³³ Добрянський А. Исторія епископовъ трехъ соединенныхъ епархій Перемишльської, Самборской и Сяноцкой отъ найдавніѣйшихъ временъ до 1794г. – Львовъ, 1803.- С. 46 – 48.

¹³⁴ Петрушевич А. Вказ. праця. – С.73.

сака¹³⁵, а повний текст подано в рукописній конфірмації 1658 р., яка збереглася в оригіналі¹³⁶. Згодом 1601 р. Сигізмунд III повторно підтвердив конфірмацію 1566 р., на цей раз – для Михайла Копистенського¹³⁷, потім для владики Атанасія Крупецького – першого унійного єпископа на теренах Перемишльщини, для підтримки у боротьбі з православними. Так з'явився окремий привілей про введення у володіння церковними бенефіціями. Згідно із цим актом (1612 р.), за владикою були закріплені землеволодіння церкви, монастиря із дворами, фільварками, до котрих входили ґрунти, ліси та соляне джерело у Нагуєвичах, згідно з наданнями раніших королівських конфірмацій (1566, 1601 рр.)¹³⁸. Цей же єпископ 1614 р. під час ревізії Самбірської економії уклав опис Нагуєвицької жупи, в якому, зокрема, згадуються чотири соляні черуни в урочищі Башево, які належали до маєтностей перемишльської катедрі¹³⁹. У середньовічній Європі церква, зокрема й монастирі, часто володіли соляними джерелами. Така практика була поширена на Західному Помор'ї, в Угорському королівстві та в Речі Посполитій¹⁴⁰. На Підкарпатській Русі з багатими покладами солі, ряд монастирів Перемишльської єпархії користувалися правом солеваріння, закріпленим королівськими привілеями, – Нагуєвицький (1566 р.), Дережицький (1680 р.), Лішнянський (1681 р.)¹⁴¹.

Нова нестабільна релігійна ситуація, зумовлена наслідками Берестейської унії (1596 р.), яка тривала на теренах Перемишльської єпархії впродовж майже всього XVII ст., призвела до занепаду та зменшення владичих володінь. Так, наприклад, староста Самбірської економії Ян Данилович, скориставшись релігійним безладом, приєднав кілька владичих сіл з околиць Самбора до Самбірської економії: Бабине, Нагуєвичі, Стрілки, Тисовицю, Плоске, Лінину, Потік, Волошинове, Волю Коблянську, Завадку та

¹³⁵ Коссак М. Вказ. праця. – С.41.

¹³⁶ ЦДІАЛ. – Ф.856. – Оп.1. – Спр.423. – Арк.1(зв).

¹³⁷ Там само.

¹³⁸ Там само. – Спр.424. – Арк.1.

¹³⁹ Там само. – Арк.1 (зв.).

¹⁴⁰ Мицько І. Про солі // Вказ. праця. – С.10.

¹⁴¹ Стецик Ю. Монастирі Дрогобиччини (XIV – початок XIX ст.). – Дрогобич, 2000.- С.16-17.

Лужок Горішний. Унійний владика Атанасій Крупецький у судовому порядку домагався їх повернення. Однак через втручання Владислава IV рішення не було виконане¹⁴². Тільки згодом, за Яна Казимира, було надано конфірмацію для монастирського маєтку в Нагуєвичах. Цим документом підтверджувалася грамота кн. Лева та конфірмації попередників¹⁴³. Незабаром, 1659 р., король адресує лист новопризначеному старості Самбірської економії Станіславу Скаржевському (1656 – 1665 рр.), зобов'язуючи його зберігати володіння, закріплені за Антонієм Винницьким, Перемишльським православним єпископом, згідно з давніми правами, конфірмованих польськими королями¹⁴⁴.

Останні відомості про монастир св. Миколая в Нагуєвичах віднаходимо серед фрагментарних витягів із інвентарного опису Самбірської економії 1669 р., зроблених у 1754 р. на домагання громади Нагуєвич при вирішенні спірних прав на землеволодіння¹⁴⁵. На жаль, оригінал інвентарного опису не зберігся, оскільки був знищений під час Другої світової війни у Варшаві (Архів давніх актів). Однак збереглися дотичні відомості у різноманітних джерелах, повторюваних у науковій літературі. На цей час монастир разом із його маєтностями (двома ланами та чотирма соляними черунами Нагуєвицької жупи) перебував і надалі у підпорядкуванні Перемишльських владик, зокрема був у юрисдикції помічника-ординарія Юрія Гошовського, номінованого згодом єпископом (1670 р.) після призначення Антонія Винницького архиєпископом Київської митрополії. За даними інвентарного опису, владика підготував перелік документальних свідчень про єпископські бенефіції у Нагуєвичах. До цього переліку, поданого у зворотній хронологічній послідовності, увійшли вищезгадані відомості про введення у володіння Атанасія Крупецького (1612 р.), королівські конфірмації (1658, 1601, 1566 рр.) та повний текст фальсифікованої грамоти (1244 р.), витяги з опису Нагуєвицької жупи за даними ревізії Самбірської економії (1614 р.), огляд листа

¹⁴² Добрянський А. Вказ. праця. – С.23 – 24.

¹⁴³ ЦДІАЛ. – Ф.856. – Оп.1 – Спр.423. – Арк.1.

¹⁴⁴ Там само. – Спр.424. – Арк.1(зв).

¹⁴⁵ Там само. – Арк.1-2.

Яна Казимира, адресованого старості Самбірської економії (1659 р.)¹⁴⁶.

Згодом, у 1694 р. Іннокентій Винницький, Перемишльський унійний владики, надав братам о. Степанові та добродію Яну Кімаковичам помонастирську церкву св. Миколая у Нагуєвичах із правом використання всіх посіlostей, що до неї віддавна належали. В грамоті від 11.05.1694 р. (Перемишль) згадано про необхідність реставрації місцевої церкви із правом залучення 1000 злотих, призначених на відбудову Перемишльської катедри та 500 злотих, закладених за парафіяльними будинками. Останні надавалися за добровільною згодою попереднього пароха о. Хіличковського. В документі також визначалися межі володінь попівства, до якого входили два лани та чотири черуни згідно підтверджень давніх привілеїв (про які згадано в грамоті під 1244, 1566, 1601, 1658 pp.)¹⁴⁷.

Зауважимо, що детальних відомостей про обставини ліквідації монастиря в історичних документах не збереглося. Місцеві перекази оповідають про спалення монастиря татарами близько 1600 р. Як уважає Г. Гром, монастир був спалений значно пізніше, приблизно в першій половині XVIII ст. При цьому дослідниця невмотивовано аргументує своє припущення привілеєм 1658 р.¹⁴⁸ З судових актів Перемишльської греко-католицької консисторії (1744 р.) довідуємося про існування монастирської церкви св. Миколая у Верхніх Нагуєвичах, яка фігурує як парафіяльна. Парохом храму, фундованого, очевидно, василіанами, був о. Степан Кімакович, який через суд обстоював право свого попівства на володіння частиною єпископських дібр у Нагуєвичах. Суть справи полягала в тому, що наявна фальсифікована дарча грамота князя Лева та вищезгадані королівські конфірмації не фіксували точних меж монастирських володінь, правонаступником яких стала парафія Верхніх Нагуєвич. Отець Степан Кімакович вимагав передати йому два лани та соляне джерело в урочищі Башево. Отримавши відмову, він удався до самовільного приєднання частини лану, порушивши розмежування церковних володінь.

¹⁴⁶ Там само.

¹⁴⁷ Archiwum Państwowe w Przemyślu .- ABGK .- Dyplomy. – Syg. 173. – S. 1.

¹⁴⁸ Гром Г. Вказ. праця. – С.100.

Затим парох церкви Нижніх Нагуєвич о. Теодор Коблянський в свою чергу зініціював судову справу в Перемишльській греко-католицькій консисторії (1744 р.)¹⁴⁹. З'ясовується, що майнові суперечки між парафіями Верхніх та Нижніх Нагуєвич сягають ще 1686 р., коли до Люблінського Коронного трибуналу було подано судовий позов проти парафіяльної помонастирської церкви за перерозподіл володінь. Згідно з декретом, володіння поділили порівну, оскільки встановити давні межі не вдалося¹⁵⁰. Однак сторони тривалий час зволікали із виконанням цього рішення, що призвело до видання митрополичого декрету (1713 р.) про розподіл володінь та встановлення офіційного межового знаку¹⁵¹.

Відтак, справа затягнулася на десятки років, переважно через опір парафіян Нижніх Нагуєвич. Цікаво, що найдавніші відомості про цей храм походять з 1507 р.¹⁵². В результаті, як і монастирська, так і парафіяльна церква володіла королівськими привілеями (1650, 1672 рр.), які слугували документальною підставою для їх володінь у численних судових суперечках (1686, 1744, 1746 рр.). Оглянемо коротко кожен із цих привілеїв для окреслення майнових володінь парафії.

У 1650 р. Ян Казимир надав привілей парафіяльній церкві Нижніх Нагуєвич, за яким самбірський староста Богуслав Лещинський виділив із королівських маєтків у Нагуєвичах лан ріллі для місцевих парохів о. Федора Сушицького, о. Євстафія, дяка Ігната та їхніх синів. Слід зауважити, що лан був розділений на дві частини: півлану поблизу нижньої церкви, інший – біля монастирської горішньої церкви. Такий поділ пізніше й став приводом для судових претензій помонастирської парафії. За попівством закріплювалася місцевість «Мости», яка починалася від вийтівських ланів і тягнулася вздовж меж сіл Винники, Ступниця, Медвежа, разом зі всіма городами, луками, сіножатями, потоками, лісами, пустирями. Надавалося право користуватися

¹⁴⁹ Archiwum Państwowe w Przemyślu. – ABGK. – Supl. – Syg. 14. – S. 280-288. Копія цієї судової справи також знаходиться в Національному музеї у Львові в теках Подолинського. – Ркл. – 2204. – Т.ІІ. – Арк. 167.168.

¹⁵⁰ Ibid. – S.282.

¹⁵¹ Ibid. – S.284.

¹⁵² Слободян В. Церкви України. Перемиська єпархія. – Львів, 1998. – С.164.

громадським ставком і млином, які звільнялися від будь-яких повинностей, однак попівство зобов'язувалося сплачувати чинш Самбірському замку за використання лану ріллі – 2 злотих і 22 гроші щорічно¹⁵³.

Наступний привілей 1672 р. був наданий королем Михайлом Вишневецьким відповідно до нового клопотання місцевих парохів нижньої церкви о. Євстахія Бучинського, о. Теодора Сушицького, дяка Івана Б'ялозовича та їхніх синів. Цим документом було затверджено попередні землеволодіння за новими власниками попівства та надано певні права: дозволено мати двох підсадків на своїх ґрунтах, корчму та броварню. Надавалося право пропінанції та вільного вирубу у місцевих лісах. Прийнято рішення про проведення триденного торгу на празник Святого Миколая з вільним продажем без жодних грошових стягнень на користь Самбірської економії. Згідно з ревізією Самбірської економії, попівство зобов'язувалося на свято св. Мартина сплачувати за чверть лану 40 грошів. Парафія звільнялася від повинностей і зобов'язувалася дотримуватися законів Речі Посполитої та християнської церкви¹⁵⁴.

Отже, нижня церква отримала юридичне підтвердження своїх маєтностей, натомість горішня помонастирська церква була позбавлена цього. Згадані обставини змусили о. Степана Кімаковича до незаконних дій і він порушив межовий знак. У 1744 р. проти отця, як уже згадувалося, було подано судовий позов до Перемишльської греко-католицької консисторії. Єпископський суд на чолі з єпископом Єронімом Устрицьким прийняв рішення поділити наявні володіння порівну – по одному лану кожній парафії¹⁵⁵.

Про виконання судового рішення 1744 р. свідчать візитаційні протоколи церков Верхніх та Нижніх Нагуєвич (1744 р.). Так, за верхньою церквою закріплювалося півлану з соляним джерелом, який межував із землями с. Ясениця. Друга частина лану перебувала в оренді Якова Сікори. Згідно з судовим вердиктом, було надано монастирський обшар з будинком пароха. Нижня

¹⁵³ Національний музей у Львові. – Ркл. 2204. – Т.I. – Арк. 115 – 118.

¹⁵⁴ Там само. – Арк. 119.

¹⁵⁵ Archiwum Państwowe w Przemyślu. – ABGK. – Supl. – Syg. 14. – S. 282.

церква залишила за собою лан землі «Мости» та частину ґрунтів, що перебували у власності Ф. Нагуєвського і В. Чернецького¹⁵⁶.

Згодом о. Степан Кімакович, незадоволений таким розподілом, у 1746 р. подав апеляцію до Митрополичої Курії для повторного судового розслідування, скаржачись, що нижча судова інстанція погано вивчила майнову і фундаційну документацію та прийняла хибне рішення¹⁵⁷. Однак він зазнав чергової невдачі, оскільки згідно з митрополичим декретом 1746 р. був позбавлений права на володіння соляним джерелом, а також зобов'язаний відшкодувати судові витрати в розмірі 1200 злотих¹⁵⁸.

Судовий процес, зініційований парохом верхньої церкви, на цьому не завершився. У 1753 р. він подав клопотання до Королівської Скарбової комісії з проханням надати йому пустир при нагуєвицькій жупі поблизу горішньої церкви у місцевості Башево, апелюючи до ревізії Самбірської економії 1614 р. та декрету Люблінського Трибуналу 1694 р. Позивач уважав, що саме тут знаходилося давнє соляне джерело, яке згадано в дарчій грамоті князя Лева (1244 р.), оскільки двісті років тому воно було занедбане. Комісія передала цю місцевість парохіві, проте це викликало невдоволення громади с. Нагуєвич, яка звернулася у 1754 р. до самбірського замку з проханням надати документальні свідчення¹⁵⁹. Саме з цією метою й було зроблено згадані витяги з інвентарного опису Самбірської економії 1669 р. Для ведення цієї судової справи вищезгаданий парох вимушений був вдаватися до грошової позики на суму 158 злотих 16 грош у о. Шегеля Негребецького (ЧСВВ), вікарія Лішнянського монастиря. Однак, очевидно, через матеріальні нестатки та невдалі судові процеси, вимушений був двічі прохати про продовження терміну грошового повернення (1756, 1759 рр.)¹⁶⁰.

Останні відомості про існування давньої помонастирської церкви походять з кінця XVIII ст., тобто з часу її занепаду. За даними на 1780 р., у Верхніх та Нижніх Нагуєвичах були дві

¹⁵⁶ Національний музей у Львові.- Ркл. 2205. – Т.ІІІ. – Арк. 415-415 (зв).

¹⁵⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 856. – Оп.1. – Спр. 425. – Арк.1.

¹⁵⁸ Там само. – Арк.3 (зв) .- 4.

¹⁵⁹ Національний музей у Львові.- Ркл. 2204. – Т.ІІ. – Арк. 122-127.

¹⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1917. – Арк. 491.

церкви, обидві під титулом св. Миколая, які входили до складу Мокрянського деканату¹⁶¹. У 1785 р. Перемишльський єпископ Максиміліан Рилло передав частину Нагуєвич, яка становила давню монастирську фундацію і належала пізніше до перемишльських владичих володінь, у користування світським людям¹⁶². Тільки згодом, у 1801 р. на місці давнього монастиря у Верхніх Нагуєвичах було побудовано сучасний храм Перенесення мощей Святого отця Миколая¹⁶³.

Культ святого Миколая був досить шанованим у Нагуєвичах, що засвідчує збережена й дотепер традиція побудови парафіяльних храмів на його честь у різних частинах села. Очевидно, особливе шанування цього святого було зумовлене місцевою специфікою. Адже, як відомо, св. Миколай уважався охоронцем від стихійних лих, характерних для Підгір'я. Так, Нагуєвичі поділені річкою Збір на дві частини, від якої в різні боки відходять потічки Шишів, Задній, Монастирський, Ріпницький, Черемосник, розливи яких спричинювали повені¹⁶⁴.

Давніми осередками почитання культу святого Миколая були монастирі Галичини – Нагуєвицький, Добромиський, Белзький, Домашівський, Крехівський, Микулицький, Нимирівський, Перемишльський, Тустановицький. У цих чернечих обителях відбувалися урочисті, багатолюдні відпусти під час святкування літнього та зимового свята Миколая.

Заслужує на увагу зібрана Г. Гром інформація про те, що з помонастирської церкви залишилися монастирські книги, які зберігав у ХХст. дяк Микола Хруник. За радянських часів він віддав їх до інших церков, бо церква у Верхніх Нагуєвичах була вже нечинною¹⁶⁵. Доля їх невідома. Припущення ж дослідниці про існування монастирської школи не знаходить поки що джерельного підтвердження. Маємо лише поодинокі свідчення з 1726 р., за яким у Нагуєвичах фіксується парафіяльний бакаляр (ідеться

¹⁶¹ Kołbuk W. Kościoły wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772r. – Lublin, 1998. – S. 253.

¹⁶² Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. – T. 6. – Warszawa, 1885. – S.882; Гром Г. Вказ. праця. – С.100.

¹⁶³ Слободян В. Вказ. праця. – С.165.

¹⁶⁴ Гром Г. Вказ. праця. – С.12.

¹⁶⁵ Там само. – С.100.

про вирок церковного суду, яким йому наказувалося навчати співу і читанню, а також допомагати у відправленні служб)¹⁶⁶. На жаль, імені згаданого вчителя ми не знаємо.

Оглянуті фрагментарні документальні свідчення ставлять більше запитань, аніж дають відповідей. Однак документальні джерела таки підтверджують існування монастиря в Нагуєвичах, згаданого в грамоті Лева Даниловича. Цінними є відомості про майнові відносини парафії Нагуєвич із місцевим монастирем впродовж XVI – XVIII ст.

5.5. Документальні згадки про дрібні чернечі осередки

Рибник (присілок Брюховиця). Фрагментарні відомості про діяльність василіанської обителі біля Рибника у присілку Брюховиця віднаходимо передусім в каталозі ЧСБВ М. Ваврика¹⁶⁷. Цікаву інформацію про монастир, зібрану на основі спогадів жителів с. Рибник подає о. Г. Мороз¹⁶⁸. Проте конкретні дані про час, спосіб і умови заснування цього монастиря в згаданих працях відсутні.

Фундація монастиря Воскресіння Христового (за іншими даними св. Михайла) тісно пов'язана із шляхетським родом Нагуєвських. Зокрема, 9 травня 1706 р, в с. Довге Іоан (Іван), Францішек-Антоній та Петро Нагуєвські уклали відповідний привілей про заснування монастиря «на прохання всієї громади с. Довге і прилеглих сіл»¹⁶⁹. Це була типова шляхетська фундація.

У даному привілеї умовно можемо виділити певні структурні одиниці: 1) Вступ – в якому фундатори зазначають причини й мету заснування монастиря; 2) Основна частина – яка містить перелік землеволодінь монастиря, а також перераховувалися права та обов'язки монахів; 3) Заклучна частина – містить в собі

¹⁶⁶ Pelczar R. Szkolnictwo parafialne w ziemi przemyskiej i sanockiej (XIV-XVIII w.). – Warszawa, 1998. – S.65, 98, 128, 196.

¹⁶⁷ Ваврик М. (ЧСБВ). Нарис розвитку і стану Василіанського Чину XVII – XX ст. Топографічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василія Великого. – Серія II. – Секція I. – Т. 10. – Рим, 1979. – С. 180

¹⁶⁸ Мороз Г. Монастир Василіанський та церква в Рибнику // Діло. – 4.125. – Львів, 1892. – 4 (16 червня).-С. 2.

¹⁶⁹ Центральний державний історичний архів у м. Львові. – Ф. 13. Перемишльський Гродський суд. – Оп. 1. – Спр. 495. – С. 1443.

юридичні підстави і запевнення непорушності землеволодінь і прав монастиря, вказано час, ім'я та титули фундаторів, а також імена присяжних із громади с. Довге.

Відомості наведені в документі про причини заснування монастиря можемо порівняти із спогадами старожилів с. Рибник, опублікованих отцем місцевої парафії Г. Морозом у 1892 р. в львівській газеті «Діло»¹⁷⁰. Так, в документі читаємо, що новий монастир був заснований, оскільки попередній монастир в Глинному Потоці згорів «випадковим вогнем під час шведсько-московської війни і морового повітря». Настоятелем новозаснованої обителі призначено отця Кречковського. Натомість, Мороз стверджував, що ця пожежа, в результаті якого згорів монастир, сталася з вини самого дідича Нагуєвського, котрий «...близько нього полював, запалив тріски з гонтя, робленого василіанами і через те стався пожар». За словами священика постраждала і церква, яка, очевидно, знаходилася не далеко від монастиря. «Сокрушнний тим випадком дідич спровадився позоставших всього двох ченців до Рибника, тут поставив їм монастир і перевіз з Кропивника стареньку церкву, а на її місці виставив нову кам'яну»¹⁷¹. Монастир був заснований над рікою Стрий та її лівою притокою річкою Рибник.

В грамоті також зазначені матеріальні надання, які отримав монастир. Зокрема, йому припали землі: 1) “потоки коло монастиря по дорозі на Кропивник”; 2) “кавалок ґрунту на Ровені”; 3) сіножаті, що належали церкві св. Миколая на Шебелі; 4) з прибутків, отриманих із власних шляхетських ґрунтів на Локті, давати щорічно десять кіп збіжжя на потреби монастиря; 5) дарчий грошовий запис на 200 злотих для монастирської скарбниці в намірені використовувати їх на оплату праці людям, які працювали у монастирському господарстві; 6) надавався ліс для задоволення потреб монастиря; 7) дозволялося виготовляти сукно. Окрім того, монахам дозволялося молоти збіжжя в Довжанському і Кропивнянському млинах без мірки (плати) і черги.

¹⁷⁰ Мороз Г. Монастир Василіанський та церква в Рибнику // Діло. – Ч. 125, – Львів, 1892. – 4 (16 червня). – С.2.

¹⁷¹ Там само.

Фундатори монастиря покладали на монахів ряд обов'язків. Зокрема, отець-ігумен повинен був кожну суботу протягом року служити відправу за душі померлих та кожну середу – за живих ктиторів із роду Нагуєвських. За невиконання цих обов'язків фундатори погрожували “страшним Божим судом”¹⁷².

У кінці документа вказувалися ім'я та титули фундаторів: Ян Нагуєвський, підчаший теребовлянський, Францішек-Антоні Нагуєвський, хорунжий чернігівський, Петро Нагуєвський, підчаший подільський. Грамота була підписана присяжними довжанцями: Матвієм Кулиничом, Іваном Сирваткою та Василем Фазаном, «які писати не вмючи, поклали хрести»¹⁷³.

Слід зауважити, що реформи в церкві, що мали місце по Замойському соборі (1720 р.), не оминули монастир у Брюховиці. Починаючи з 1740-х років, помітною тенденцією розвитку василіанських монастирів Перемишльської єпархії стає скорочення чернечих осередків, шляхом об'єднання їх із більшими монастирями. Проект про об'єднання василіанських монастирів у Святопокровській провінції укладено на Дубенській нараді (1745 р.), який впроваджувався в життя впродовж другої половини XVIII ст. під ревним контролем Риму¹⁷⁴. Згідно положень проекту 1745 р. Святопокровські монастирі поділялися на самовистачальні й такі, що в злуці з іншими були б спроможні утримувати братію, принаймні 8 ченців, решта піддавалися скасуванню. До другої категорії потрапив і монастир на присілку Брюховиця, який в 1745 р. був приєднаний до Добромильського монастиря.

На дещо інші причини закриття монастиря вказували місцеві жителі. Так, вони пов'язували занепад монастиря із смертю його опікуна Нагуєвського, після чого монахи, «не маючи із села підмоги, почали нарікати і грозити, що підуть». Так і сталося, після того, як помер один з двох ченців, другий таємно в ночі, зібравши церковні книги, надумав втікати в напрямку Дрогобича. Проте, вранці люди довідались, що отець втік, наздогнали і повернули

¹⁷² ЦДІАЛ. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр.495. – С. 1444.

¹⁷³ ЦДІАЛ. – Ф. 13. – Оп.1. – Спр.495. – С. 1445.

¹⁷⁴ Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії: інституційний розвиток, економічне становище та релігійна діяльність (кінець XVII – XVIII ст.). Автореферат дисертації кандидата історичних наук. – Львів, 2005. – 20 с.

його до монастиря, де він помер та був похований. З того часу монастир остаточно занепадав, а із його звалищ поставили люди збоку кам'яну курну хату, в якій мешкав о. Григорій Кретович, уже світський священик. По його смерті доживала в резиденції вдова, бо знов не було священика, яка ймовірно могла спалити монастирську документацію¹⁷⁵.

Дорожів. В Дорожеві Нижньому, недалеко від села, на пагорбі, званому Дубина, засновано у XVII ст. монастир Преображення Господнього, на місці якого у 1877 р. побудовано каплицю Вознесіння Ісуса Христа¹⁷⁶. Згадується він у пом'янику Крехівського монастиря¹⁷⁷. Згідно постанов Дубнівської наради (1745 р.) закрито монастир в Дорожеві (1746 р.)¹⁷⁸.

До нашого часу збереглися судові акти Перемишльської унійної Консисторії, які розкривають внутрішні проблеми чернечої спільноти, що створювали передумови до занепаду та ліквідації монастиря. Пропонуємо запровадити до наукового обігу україномовний переклад судові справи.

Документ

“Судова справа розглядувана в Перемишльській унійній Консисторії

**супроти о. Сильвестра Винницького,
ігумена Дорожівського монастиря”(1702 р.)**

В справі судового позову селян Василя, Гната, Івана та Юрка, жителів королівського села Дорожів та ктиторів Дорожівського монастиря під титулом Преображення Господнього, супроти о. Сильвестра Винницького, ігумена того ж монастиря. Про те, що позваного звинувачують, посилаючись на смерть небіжчика Гриця Лаврова, брата та стрижа позивачів. Отець ігумен взяв від померлого карту (*авт. фінансовий документ про отримання*

¹⁷⁵ Петриків В. Фундаційний акт на заснування монастиря в селі Довгому на присілку Брюховиця // Збірник наукових праць студентів історичного факультету. – Дрогобич, 2011. – Випуск 2. – С. 26 – 32.

¹⁷⁶ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Т.ІІ. – Warszawa, 1881. – S.125.

¹⁷⁷ Схиматізмъ всего клира руского-католического... епархіи Перемышльской на годъ... 1879. – Перемышль, 1879. – С.426.

¹⁷⁸ Ваврик М. (ЧСВВ). Вказ. праця. – С.26 – 28.

кредиту із заставою майна), яка була дана Грицеві від Дорожівського жида орендаря на суму – 28 зл., а цю карту взяв ігумен (...) оскільки Гриць тримав – 20 зл. на Сорокоуст, а 8 зл. – для проведення похорону, він віддав до монастирської церкви. Однак, після смерті Гриця отець-ігумен взяв у його жінки за похорони та відправлення сорокоустів – 30 зл. та кожух, і відповідно повинен повернути дружині взятую карту, однак цього не зробив (...)

Цю карту жид-орендар вимагає від позивачів, як кривих наступників померлого, люди невірних (*авт. жидів*) із громади грабують за цю карту та закабальють. Тому домагання і посягання жида їх (*авт. позивачів*) турбують (...). Покликаний (*авт. ігумен*) беручи за похорон 30 зл. від дружини небіжчика Гриця, проголошував обіцянку про повернення карти. Однак, признався, що він не повернув тієї карти, оскільки вона була викрадена із церковного престолу самою вдовою Матроною, дружиною небіжчика Гриця Лаврова, коли він давав шлюб (...), так відповідав отець-ігумен.

Також, духовний отець-суддя позиває на о. Сильвестра, ігумена, який спалив Дорожівський монастир, волочучись по кілька неділь по світі та в монастирі не буває, через що ледь 3 рази в рік відправляє богослужіння в монастирі. Монастир спустошив до того, що при ньому немає жодного ченця (...). Все це змушений визнати.

Суд духовний постановив:

- 1) оскільки, сам отець-ігумен Дорожівський визнає, що він взяв 30 зл та кожух у дружини небіжчика за проведення похорону та відправлення сорокоусту і проголосив, що поверне взятую карту, однак не повернув. Оскільки, під присягою Василь та Гнат, позивачі, повідомили, що вони не брали карти із вівтаря під час укладення шлюбу та не відають де вона знаходиться. Тому обвинувачений о. Сильвестр повинен відшкодувати своїм коштом втрату карти для Дорожівського жида-орендаря та звільнити позивачів від подальшого жидівського нагнітання. Відповідно від тепер Василь та Гнат проголошувалися вільними.

- 2) оскільки той же о. Сильвестр, ігумен Дорожівський, поступає ліниво та не дбало, не пильнує монастиря та не дбає

про Прославу Божу, тому віддаємо його від Дорожівського монастиря та щоб о. Павло Кульчицький, Мокрянський намісник, поїхав до Дорожова та склав опис монастирських книжок, апаратів, воску та церковних речей (...) все це заерестровав (...) і церковний ключ віддав до духовного управління (...) для подальших розпоряджень¹⁷⁹.

Попелі. Про діяльність цього чернечого осередку до нашого часу збереглася поодинокі згадки у Перемишльських земських та гродських актах. Зокрема, в каталогах монастирів (М. Коссака, Ю. Никоровича, І. Крип'якевича, М. Ваврика) відсутні відомості про цю місцевість. У 1630 р. місцевий шляхтич Іван Попель Романович, який згодом номінований перемишльським православним єпископом (1633 – 1634 рр.), вніс до Перемишльських гродських актів роборацію (підтвердження) фундаційного документу на монастир в Попелях, яким мав укладатися за правилами святого Василя і дотримуватися приписів грецького обряду. Ігуменом монастиря призначено шляхетного отця Василя Копистинського, який в різний час посідав врядування в цілому ряді монастирів: ієромонах в Уневі (1612 – 1613 рр.), ігумен у Ліську (1623 – 1624 рр.), ігумен Перемишльського монастиря святої Трійці (1625 – 1630 рр.), ігумен монастиря в Топільниці (1641 р.), ігумен монастиря в Попелях (1630, 1646 – 1647 р.)¹⁸⁰. Для потреб монастиря дарувалися шляхетські маєтки, однак не означено розміри рухомого і не рухомого майна. Водночас ігумен обителі зобов'язувався молитися за здоров'я фундатора, а після смерті за упокій його душі. Для гарантування непорушності цієї фундаційної грамоти було зроблено грошову заставу в розмірі 5000 злотих, локалізованих на маєтках роду Попелів, які в разі порушення пунктів привілею мають бути сплачені цьому ігумену¹⁸¹.

У 1647 рр. о. Василь Копистинський, будучи ігуменом Попелівського монастиря, вніс до Перемишльських земських актів запис про звільнення від зобов'язань, у зв'язку із їх виконанням

¹⁷⁹ APP. – ABGK. – Supl – Syg 2. – Str. 368.

¹⁸⁰ Смуток І. Формування еліт та історія шляхетського стану Прикарпаття доби пізнього середньовіччя (XIV – XVIII ст.). Навчальний посібник. – Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2012. – С. 58.

¹⁸¹ ЦДІАЛ. – Ф.14. – Оп.1. – Спр.114. – С. 60.

(яких саме не вказано), шляхтича Теодора Комарницького¹⁸². А рік перед тим у 1646 р. відкликав судовий позов проти Теодора та Миколая Турянських Кіселичків¹⁸³.

Записи такого характеру свідчать про те, що о. Василь був заможною людиною, походячи із багатого шляхетського роду Копистинських, оскільки надавав допомогу для своїх родичів та для інших дрібношляхетських родів Перемишльської єпархії.

У XVIII ст. частина ґрунтів с. Попелі належала до монастирських землеволодінь Добромильської та Лаврівської обителей. Зокрема, фрагментарні згадки віднаходимо в актовій документації Перемишльського гродського суду. У 1700 р. Олександр Копистинський записав на потреби Добромильського монастиря 160 злотих, локалізованих на маєтках у селах Котів, Попелі, Мразниця, Борислав. Новий власник цих маєтків Яків Копистинський відмовився сплачувати із цієї частки певні відсотки, тому у 1739 р. проти нього була подана протестація до Перемишльських гродських судових актів¹⁸⁴.

У 1737 р. внесено маніфестацію о. Гедеона Зубовського, ігумена Лаврівського монастиря проти Якова Копистинського, який повинен сплачувати 500 злотих Лаврівському монастиреві за користування ґрунтами у с. Попелях. Записав ці землі Василь Загвойський, червоногородський староста і власник частини ґрунтів у с. Попелях для Самбірського домініканського монастиря, а згодом ці маєтки були передані Лаврівській василіанській обителі¹⁸⁵. В наступному 1738 р. о. Єзекиїл Бончаківський, ігумен Лаврівського монастиря, маніфестує (заявляє) про те, що записані Василем Загойським 4 000 злотих, локалізовані на маєтках с. Шашаровичі, із яких монастир отримував доходи, були перенесені його спадкоємцями у Східницю та Попелі. Із приводу чого між самбірськими домініканцями та лаврівськими василіанами виникли певні непорозуміння щодо їх розподілу¹⁸⁶.

¹⁸² ЦДІАЛ. – Ф.14. – Оп.1. – Спр.121. – С. 2429.

¹⁸³ ЦДІАЛ. – Ф.14. – Оп.1. – Спр.120. – С. 754.

¹⁸⁴ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.551. – С. 1776 – 1778.

¹⁸⁵ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.546. – С. 1656.

¹⁸⁶ ЦДІАЛ. – Ф.13. – Оп.1. – Спр.549. – С. 905.

Невідомо, коли обитель припинила своє функціонування.

1. нива, звана Старе Сідлисько – 3 морги 1281 сажнів;

1. нива, звана Лопати –	1 морг 380 сажнів;
2. – ‘ – ‘ – ‘ – ‘ – ‘ – ¹⁹¹	850 сажнів;

¹⁸⁸ Балик Б. Монастирі Перемиської єпархії за владництва Іннокентія Винницького (1679 – 1700 рр.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція II. – Т. 3. – Рим, 1958. – С. 81.

¹⁸⁹ Добрянський Б. Унятичі: нові архівні дані // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.178.

¹⁹⁰ ЦДІАЛ. – Ф.201. – Оп.46. – Спр.1917. – Арк. 355.

¹⁹¹ Так у джерелі.

- 3. ліси на Забудді – 1 морг 1280 сажнів;
- 4. город – 180 сажнів.

Крім того, у 1804 р. василіани виступили із протестами проти Туркули Іллі, який уже тривалий час (із 1760-х рр.) посідав частину землі у Варадині, що раніше належала зруйнованому Унятицькому монастиреві. Проте через давність позиву ченцям не вдалося добитися виконання своїх вимог. Одночасно із захистом. Д. Туркулі наказано продати два наділи в Унятичах М. Д. Сабатовському¹⁹². Єдиними свідками про існування в цій місцевості монастиря були поруйновані чернеча резиденція та дерев'яна церква Втечі Божої Матері до Єгипту, які оцінювались досить дешево – від 7 до 45 флоринів¹⁹³.

¹⁹² ЦДІАЛ. – Ф.684. – Оп.1. – Спр.1475. – Арк.11.

¹⁹³ ЦДІАЛ. – Ф.159. – Оп.9. – Спр.3671. – Арк.1-4.

Розділ VI.

ПРОСОПОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАСЕЛЬНИКІВ ОКРЕМИХ ОБИТЕЛЕЙ (друга половина XVIII ст.)

6.1. Насельники Дерезицької обителі (1739 – 1775 рр.)

Історія заснування Дерезицького василіянського монастиря до сьогодні залишається маловідомою, оскільки до нашого часу не збереглися фундаційні документи обителі. Натомість дослідники послуговуються фрагментарними згадками про монастир із інших дотичних джерел. Наприклад, Михайло Грушевський датує початки обителі 1531 р.¹, а сучасний дослідник історії церкви Володимир Ульяновський відносить заснування монастиря до 1570 р.² Тай загалом православний період (до 1691 р.) залишається досить фрагментарно висвітленим у спеціальних церковних документах. І тільки приєднання обителі у 1739 р. до Святопокровської чернечої провінції Чину Святого Василя Великого (далі ЧСВВ) започаткувало докладне документування діяльності монастиря. З цією метою 5 серпня 1740 р. до Дерезицької обителі була делегована Провінційною Управою із Почаєва комісія для опису її становища, щоб вподальшому обирати ефективні кроки для розвитку місцевого чернецтва. Делегати звернули увагу на особовий склад монастирської спільноти, подавши їх коротку характеристику, та її матеріальне забезпечення. Із наведеної статистики помітно, що воно було недостатнім, оскільки витрати переважали над прибутками. Для ревізії монастирських землево-

¹ Михайло Грушевський, Історія України-Руси. (Київ: Наукова думка, 1994), V. 267.

² Володимир Ульяновський, Історія церкви та релігійної думки в Україні. (Київ: Либідь, 1994), 1. 190.

лодінь комісари вдалися до вивчення королівських і шляхетських привілеїв, якими послуговувалася обитель для провадження господарської праці.

Станом на 5 серпня 1740 р. у дережицькій обителі, за поданням візитатора, проживало тільки четверо монахів:

бр. дякон Атанасій Тустановський, вік – 24 р., в чернецтві – 10 р., у Ліску був дяконом – 4 роки;

о. Йосиф Михайлович родом із с. Бабинці із-за Перемишля (Тарногородський деканат Перемишльської єпархії), вік – 40 р., Добромильський профес, 12 років священиком (капланом), скаржився, що настоятель не лікує ченців (не піклується про їх здоров'я, не провадить харитативну працю);

о. Коріф Солецький, вік – 70 р., в Чині – 40 р., Дережицький профес, капланом – 24 р., знає руську мову;

о. Ілля Якубинський ігумен, вік – 49, габіт отримав у Лаврові. При церкві св. Юрія 9 років. Капланом 8 років. Закінчив студії із риторики, філософії та один рік теології.

Прибутки Дережицької обителі від 20 жовтня 1739 р. до 15 серпня 1740 р. становили: прибутки – 897 зл. 17 гр. та видатки – 932 зл. 14 гр. Різниця у недостачі становила – 34 зл. 97 гр.

Дережицький монастир мав привілеї від 1689 р., внесений до Перемишльських гродських актів. До нього було внесено привілеї попередніх королів – Стефана Владислава та Яна III із наданням Дережицького попівства, прав та вольностей.

Шляхтич Станіслав Бориславський Костович подарував Дережицькому монастиреві частину своїх землеволодінь у с. Борислав – лан поля із підданими селянами, із правом вільного млинарства на р. Тисьмениця, правом вільної вирубки дерева у місцевому лісі для потреб монастиря, ченців та їх підданих селян (ремонт та опалення приміщень). Це дарування візитатор датував 1592 р., вказавши місце укладення місто Перемишль³.

Візитатором у протоколі від 1740 р. окреслив основні матеріальні засади забезпечення Дережицької обителі, її особовий склад та королівські й шляхетські привілеї. Згадані привілеї дозволяють визначити конкретні ґрунти, які належали до монастир-

³ Державний архів Тернопільської області, ф.258, оп.3, спр.1194, арк. 33.

ських землеволодінь та права вольностей, якими послуговувалися монахи для провадження господарської праці та матеріального забезпечення чернечої спільноти.

Відповідно до каталогу монастирів та чернецтва Святопокровської чернечої провінції за 1754 р. чисельність насельників Дерезицької обителі збільшилася із 4 до 6 іноків: о. Інокентій Гарасимович (ігумен), о. Езекиїл Негребецький (вікарій), о. Серафим Левицький, о. Іов Адамович, о. Єронім Медевський, бр. Нектарій Розолович⁴. Збільшення чисельності насельників була зумовлена прагненням зберегти обитель від закриття, оскільки Апостольська столиця видала декрет про об'єднання дрібних монастирів, де проживало менше 8 насельників. Відповідно, ще у 1743 р., відповідно до рішень Дубнівської провінційної капітули, до Дерезицького монастиря було приєднано Летнянську обитель (на 1754 р. мешкало тільки 4 ченці), оскільки сусідній Лішнянський монастир ще тривалий час був населений належною кількістю іноків (на 1754 р. проживало 6 іноків)⁵.

Про насельників Дерезицької обителі 60–70-их років XVIII ст. віднаходимо фрагментарні згадки у рукописній хроніці під назвою «Книга актів домових Лішнянського, Летнянського та Дерезицького монастирів» (друга половина XVIII ст.). Нажаль, ця рукописна хроніка фіксує тільки відомості про прибуття та відправлення монахів до різних монастирів провінції. Тобто фіксується інформація про мобільність василіянського чернецтва, зумовлена потребами місійного служіння по різних місцевостях Речі Посполитої. На сторінках цієї рукописної книги не віднаходимо цілісного переліку особового складу дерезицької монастирської спільноти по роках візитаційних обстежень. Натомість згадано про окремих її насельників. Тож практично не можливо реконструювати цілісний склад монастирської братії за 1755 – 1772 рр. Також у цьому часовому проміжку не укладалися і не видавалися Провінційною Управою каталоги монастирів та їхніх насельників, як

⁴ «Cathalogus monasteriorum et personarum provinciae protectionis B. V. Mariae Ordinis S. Basilii Magni. Anni 1754» *Analecta OSBM Series II., Sectio I., Vol. XL* (1979): 105.

⁵ Юрій Стечик, *Василіянські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 132.

це практикувалося у попередній період⁶. Зауважимо, що й у формулярах протоколів візитаційних обстежень 60-их років XVIII ст. відсутні окремі рубрики, де б описувалися відомості про населеників монастирів, як це практикувалося у 30-40-их роках XVIII ст. Натомість більша увага зверталася на опис майнового, господарського та фінансового становища монастирів⁷. Більш докладніші біографічні відомості про монахів зафіксовані у рукописному каталозі василіянського чернецтва Святопокровської провінції, укладення якого розпочав о. Атанасій Пйотровський у 1766 р., будучи секретарем Провінційної Управи⁸. Наступні провінційні урядники довели цей каталог до 1780 р., коли відбулася реорганізація чернечих провінцій ЧСВВ: замість двох (польська і литовська) було утворено чотири (польська, галицька, литовська, білоруська).

Наслідки першого поділу Речі Посполитої (1772 р.) зумовили необхідність у відновленні практики щодо укладення та видання каталогів монастирів і чернецтва Святопокровської провінції ЧСВВ, оскільки підвладні їй обителі опинилися у складі різних світських державних утворень (Польського королівства, Австрійської та Російської імперій, Пруського князівства), що створювало відчутні труднощі для адміністративного управління, оскільки кожна державна влада по різному відносилася до василіянського чернецтва: одні переслідували, інші прагнули реформувати і скоротити, а ще інші заохочували до духовної праці та шукали підтримки. Відповідно у 70-их років XVIII ст. було укладено чотири каталоги Святопокровської чернечої провінції. Зокрема, статистичний каталог за 1772/1773 рр. подає відомості про те, що у Дерезицькій обителі проживало 7 монахів (6 отців – 2 проповідники, 4 сповідники; 1 брат – профес, лаїк)⁹.

⁶ Юрій Стецик, *Василіянські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 137.

⁷ Юрій Стецик, “Візитація дережицького василіянського монастиря 1763 року,” *Дрогобицький краєзнавчий збірник XIV–XV* (2011): 519–529.

⁸ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ЛНБ ВР), ф.3, спр. 435, 436, 614.

⁹ “Tabella monasteriorum Ordinis S. Basilii M. provinciae tituli protectionis B. V. Mariae in Dominio Regni Poloniae situatorum et tabella monasteriorum in moderno dominio Caesareo-regiae majestatis situatorum 1772/1773” *Analecta OSBM Series II., Sectio I.*, Vol. XL (1979): 136.

Напередодні ліквідації ДЕРЕЖИЦЬКОГО ВАСИЛІАНСЬКОГО МОНАСТІРЯ (1775 р.), проведеної у часі релігійних реформ австрійською світською державною владою, розглядувану обитель населяли 7 монахів (6 ієромонахів та 1 брат-профес): о. Юстин Мекович (ігумен), о. Блажій Лесевич (вікарій), о. Герман Сташинський (сповідник), о. Інокентій Левицький (прокуратор дому), о. Бенедикт Величко (прокуратор в Летні), о. Максиміліан Хіцевич (соцій у Летні), бр. Ісаак Чайковський (послушник)¹⁰.

Після приєднання до Дрогобицького монастиря (1775 р.) в ДЕРЕЖИЦЬКІЙ ЧЕРНЕЧІЙ РЕЗИДЕНЦІЇ перебували тільки 2 монахи, котрі проводили душпастирську, місійну діяльність та доглядали за господарськими справами монастирського фільварку, який було закріплено за новофундовою обителю у Дрогобичі¹¹.

Тож розглянемо докладніше основні просопографічні характеристики ченців ДЕРЕЖИЦЬКОЇ ОБИТЕЛІ за окремо взяті роки, які передували ліквідації цього монастиря. Щодо територіального походження, то більшість насельників обителі були рекрутовані до чернецтва серед місцевої людності. Зокрема три кандидати у ченці народилися на теренах Перемишльської землі, двоє походили із Львівської землі Руського воєводства та по одному представнику із Белзького та Волинського воєводств. Щодо соціального походження то переважали вихідці із селянства (чотири із семи), яким не поступалися вихідці із дрібношляхетських родів Чайковських, Сташинських, Левицьких.

Загальний вік ченців, станом на 1774 р., коливався від 34 до 62 років. Більшість досягнули віку 50 років – три монахи, яких доповнювали ченці старші 60 років – два представники, а натомисть молодше покоління представляли тільки два аскети. Наявність не значної кількості молодих монахів була обумовлена очевидно відсутністю при обителі чернечих студій. Адже монастир в основному провадив душпастирську та місіонерську діяльність, а

¹⁰ *Cathalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 in Annum 1774.* (Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1773).

¹¹ Юрій Стецик, *Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 149.

не освітню. Більшість ченців завершували свій аскетичних спосіб життя у віці 70 років. Однак, досить частими були смерті в період 50 – 60 років. Найчастіше кандидати у ченці вступали до монастиря в юнацькому віці 22 – 30 років, що дозволяло їм належно підготуватися до аскетичного укладу життя та набути духовного досвіду. Адже вагому частину свого життя (24 – 38 років) вони проводили у Василянському Чині.

Духовна формація чернецтва передбачала проходження освітній студій. Першою духовною школою у становленні кандидата у послушники була школа новіціату, яка у розглядуваний період становила один рік. Таких шкіл новіціату в Перемишльській єпархії до 1739 р. було три (Доброміль, Лаврів Щеплоти). Після вилучення монастирів із юрисдикції єпископів та входження їх до окремої адміністративної одиниці – Святопокровської провінції, де поширювалася юрисдикція протоігумена, на її теренах функціонувало також два будинки для вишколу новиків (Доброміль, Почаїв). Якщо порівняти ці дві школи новіціату, то у кількісному співвідношенні переважала Почаївська. Зокрема, із 7 ченців 3 особи проходили новіціат у Почаєві, тільки 1 у Добромилі, 1 у Верхраті (до 1739 р.), 1 у Крехові (після 1739 р.), а в одного не визначено місця новіціату. Також траплялися поодинокі випадки, коли кандидати до вступу у чернецтво зголошувалися до Добромиля, оскільки були вихідцями із Перемишльської землі, однак скеровувалися до Почаївського новіціату. Такий підхід очевидно був зумовлений обмеженими фінансово-майновими можливостями Добромильського монастиря, який іноді був переповнений.

Після завершення новіціату монахи складали чернечі обіти та продовжували освітні студії із риторики (Гоща, 2 роки), філософії (Львів, 2 роки), теології (Лаврів, 2 роки) і по здобутті духовної освіти отримували піддияконівські, дияконівські та ієрейські свячення.

Частина ченців (3 із 7 осіб) перед вступом до чернецтва, ще у світському житті, здобули початкову освіту у громадських школах із граматики, логіки, риторики та співу.

Відповідного до свого покликання, освіти та здібностей на ченців покладалися певні монастирські обов'язки: адміністра-

тивні (ігумен, вікарій, прокуратор (соцій), префект, резидент), господарські (економ), церковні (парох, сповідник, проповідник, ризник, місіонер), освітні (катехит). Згідно монастирського законодавства ченці-брати не могли посідати вищих керівних посад (ігумена, вікарія) або ж виконувати відповідальніші церковні обов'язки (сповідника, провідника), які вимагали належної духовної освіти. Натомість на братів покладалися обов'язки послушника, рефектарія, хориста, помічника ризника¹².

Таким чином, під час проведення порівняльних характеристик, із врахуванням чисельності монахів, встановлено, що Дережицький монастир належав до малих чернечих осередків не тільки Перемишльської єпархії, але й цілої Святопокровської провінції. Наявність не значної кількості ченців була обумовлена відсутністю при обителі чернечих студій. Брати – як насельники даної обителі виконували допоміжні обов'язки у духовній праці отців-василіян. Соціальна база рекрутації до чернецтва охоплювала в основному представників селянства та шляхти. Освітній вишкіл братів був традиційно обумовлений навчанням у новіціаті, студіями з риторики, філософії, теології. Завдяки виконанню ченцями покладених на них обов'язків Дережицький монастир продовжував функціонувати як осередок духовності та культури, незважаючи на досить мінливі суспільно-політичні обставини розвитку ранньомодерного суспільства.

6.2. Насельники Дрогобицької обителі (1783 р.)

Персональний склад насельників Дрогобицького монастиря постійно змінювався та оновлювався, що було зумовлено його розбудовою. Адже монастир фундовано у 1775 р., в результаті об'єднання трьох довколишніх обителей (Лішнянського, Летнянського, Дережицького). Першими насельниками Дрогобицької обителі були ченці згаданих ліквідованих монастирів, що стали їхніми монастирськими фільварками та резиденціями.

Історія монастиря у м. Дрогобич, зокрема його ранній період (1775 – 1825 рр.), досліджена нами і результати цих розвідок наве-

¹² Юрій Стецик, *Чернецтво Святопокровської провінції ЧСВВ (1739 – 1783): про-сопографічне дослідження* (Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2018), 183–187.

дені в низці публікацій¹³. Тож не будемо характеризувати історію обителі, а перейдемо до загальної просопографічної характеристики ченців Дрогобицького монастиря.

Статистичні джерела дають можливість простежити динаміку чисельності монастирської братії у Дрогобицькому монастирі в хронологічних межах 1775 – 1802 рр.¹⁴:

Роки	Пресвітер (отці)	Клірики (брати)	Лаїки (послушники)	Примітки	Разом
1775	7	3	–	2 – поза монастирем (Летня, Лішня)	10
1780	–	–	–		11
1781	–	–	–		18
1784	11	3	1		15
1785	11	3	1		15
1787	11	–	1		12
1790	11	–	1		12
1791	11	–	–	4 – поза монастирем	11
1795	12	–	1	2 – поза монастирем на місіях	13
1797	9	4	–		13
1799	12	–	1		13
1800	10	2	–	3 – поза монастирем	12
1801	11	2	–		13
1802	10	2	–		12

¹³ Стецик Ю. Монастирі Дрогобищини (XIV – початок XIX ст.). – Дрогобич : Коло, 2000. – 75 с.; його ж Дрогобицький василіянський монастир св. апостолів Петра і Павла: фундаційно-майнові аспекти (кінець XVIII – початок XIX століття) // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів : Логос, 2009. – Кн. I. – С. 606 – 612.; його ж Монастирський комплекс Дрогобицького василіянського монастиря святих верховних апостолів Петра і Павла (1775 – 1825 рр.) // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму. – Львів : ЛПЕТ, 2014. – С. 152 – 160; його ж Василіянські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.): монографія. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ, 2014. – 388 с.

¹⁴ ЛННБ ВР. – Ф.3. – Спр.1238, 1239, 1254, 1256.

Така нестабільність складу братії була зумовлена постійним переїздом ченців із монастиря до монастиря, а також їхньою місійною діяльністю та проходженням чернечих студій в різних обителях провінції. Так, у 1786 р. до Дрогобича із Буцацького монастиря прибув отець Амврозій Гурлецький для студіювання німецької мови. Із Дрогобича в цей час вибули: о. Лерегінус Канович, який вирушив до Підбужа 27 серпня 1786 р., отець Юстиніан Чолковський – до Сяноку, брат Теофіл Дуринський – до монастиря в Підгірці¹⁵. Із наведених приміток у таблиці, що наведена вище, можна зауважити, що певна кількість ченців (від 2 до 4) розподілялися по монастирських фільварках для управління господарством і для обслуговування церков.

Проаналізуємо тепер відомості про насельників Дрогобицького монастиря за 1783 р.:

- а) загальний вік – від 22 до 65 років;
- б) час висвячення в ченці – як правило в 20 – 24 роки. Проте були і винятки ранішого вступу в 13 – 19 років та пізнішого в 43 роки;
- в) перебували досить молоді за стажем ченці – від 2 до 7 років. Таких була меншість, бо більшість складали досвідчені монахи – 20 – 40 років перебування в ЧСВВ;
- г) більшість ченців походили із невеличких сіл (Боневичі, Неліпковиці, Полянчина) та міст (Стрий, Риботичі) Перемишльської землі, а також були вихідцями із сусідніх земель Руського воєводства: м. Львів, с. Звертів (Львівська земля), м. Канчуга (Сяноцька земля). Також до монастиря прибували з Брацлавського воєводства: Почаєва, Вінниці та їхніх околиць;
- д) більшість проходили чернечі випробовування у новіціатах Почаєва чи Добромиля, де також склали чернечі обіти професа, і тільки деякі – у Білостоці, Битені, Крехові;
- е) серед монастирської братії трапляється незначна кількість ченців, що провадили душпастирську працю, більшість займалися освітньою діяльністю;
- є) більшість ченців відзначалися задовільним станом здоров'я і хворіли незначними тимчасовими захворюваннями;

¹⁵ ЛННБ ВР. – Ф.3. – Спр.1254. – Арк. 2.

ж) під час здобуття теологічної освіти отримували піддияконівські та дияконівські свячення, а по завершенні навчання – ієрейські;

з) після проходження новіціату та складення чернечих обітів професа монахи скеровувалися на освітні студії із риторики, філософії та теології. В основному навчалися у монастирських школах, які функціонували при окремих обителях Святопокровської провінції ЧСВВ (Лаврова, Добромиля, Щеplot, Львова, Замостя, Гощі) або ж поодинокі із них навчалися у колегіумах інших католицьких згромаджень (отців-театинів або ж отців-єзуїтів у Львові, Перемишлі). Деякі вивчали канонічне право. Більшість ченців на кінець XVIII ст. володіли в основному «руською» мовою і тільки дехто з них знав латинську мову. На жаль, джерела не фіксують відомостей про рівень оволодіння польською мовою, а натомість звертають увагу на вивчення граматики німецької мови. Адже м. Дрогобич після 1772 р. увійшло до складу Австрійської імперії, і тому відповідний акцент робився на вивченні офіційної державної мови, оскільки в цей час більшість вихідної монастирської документації велося німецькою мовою, особливо листування монастирської канцелярії із державними органами влади;

и) відповідно до отриманої освіти, фаху, здібностей та чернечого ступеня (новик – брат – отець), на монахів покладалися певні обов'язки щодо обслуговування монастиря та храму. Серед монастирських обов'язків можна виокремити посади: ректор, ігумен, вікарій, прокуратор, економ, студент, викладач, магістр, професор, послушник, тесляр. Аналогічно можна виокремити і церковні обов'язки ченців: ризник, сповідник, проповідник, місіонер, парох, сотрудник пароха, катехит. В окремих випадках ченці звільнялися від виконання церковних обов'язків: у випадку досягнення старечого віку та проголошення еміритом (70 – 80 рр.), і в іншому випадку – під час проходження навчання або ж відбуття новіціату, чи за умови відсутності будь-яких чернечих студій та свячень¹⁶.

Таким чином, монастирська братія об'єднувала в собі як молодше, так і старше покоління (людей із різним досвідом),

¹⁶ APP. – ABGK. – Sygn. 222. – S.1 – 4.

а також більшість вихідців із західноукраїнських земель, що увійшли до складу Австрійської імперії. Більшість ченців працювали над духовним удосконаленням своєї особистості і тільки частина із них провадила пастирську та місіюну діяльність.

6.3. Насельники Летнянської обителі (1754 – 1774 рр.)

Летнянська василіянська обитель у другій половині XVIII ст. була невеликим чернечим осередком у порівнянні із значно більшими монастирями Дрогобицького краю, як наприклад Дережицького і Лішнянського. До нашого часу зберігся тільки за один рік повний список насельників Летнянської обителі за 1754 р. Цей реєстр летнянського чернецтва було включено до офіційного документального видання Провінційної Управи тогочасної Святопокровської провінції Чину Святого Василя Великого. Інші фрагментарні згадки про окремих насельників віднаходимо у книзі «Актів домових Лішнянського, Летнянського і Дережицького монастирів». Адже, через свою малочисельність Летнянська обитель впродовж 60-70-их років XVIII ст. зазнала реорганізації, будучи спочатку приєднана до Дережицького, а згодом Дрогобицького василіянського монастирів. Тож розглянемо біографічні відомості про насельників Летнянської обителі, які впродовж 1754 – 1774 рр. служили в ній, виконуючи різноманітні обов'язки. Через не збереженість монастирського архіву не маємо можливості повністю реконструювати біограми всіх насельників обителі. Тож подаємо для ознайомлення біографічні відомості про тих ченців про яких вдалося віднайти описи у загальнопровінційній статистично-довідковій документації.

Барицький Варнава

Світське ім'я – Василій. Батьки – Микола та Пелагія. Народився 01.01.1706 р. у с. Олховець Руського воєводства. У 1744 р. вступив до чернечого стану в Добромильському монастирі. Після року новіціату 24.09.1745 р. склав обіти професа, висвячений у диякони. У 1748 р. отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владики Онуфрія Шумлянського у Святоспаському

монастирі. Після цього відправлений до монастиря у Білині, будучи впродовж трьох років прокуратором обителі. Потім скерований до Лішнянського монастиря, де також виконував обов'язки прокуратора впродовж шести років. Опісля посідав цю ж посаду у Летнянському монастирі протягом трьох років. Згодом повернувся на один рік до Лішнянської обителі, звідки відправлений до Краснопушівського монастиря для керування монастирським господарством, де пробув один рік та три місяці. Згадані обов'язки виконував по одному році в різних монастирях провінції: Завалівському, Литвинівському, Чернилавському, Білінському, Лаврівському, Святоспаському, Топільницькому¹.

(рукописне джерело – *Cathalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski...T.I. (01.07.1766, Ovruciae)*, місце зберігання – ЛННБ. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. – С.152.)

¹ час та місце смерті не встановлені (авт.).

Величко Бенедикт

Світське ім'я – Василь. Батьки – Василь та Ксенія. Народився у березні 1712 р. на теренах Белзького воєводства. Хорист та послушник. Вступив до чернецтва 11.04.1736 р. у Верхратському монастирі. Після року випробовування у новіціаті 02.05.1737 р. склав чернечі обіти професа. 01.05.1739 р. отримав ієрейські свячення із рук холмського владики Феліціана Володковича у монастирській церкві у Вільхівцях. Виконував обов'язки захристиянина у Вільхівцях. У жовтні 1754 р. переїхав до Крехівського монастиря, де протягом 4 років був захристиянином. Із червня 1758 р. вибув до монастиря у Вічині, де також був захристиянином. Через два роки скерований до Страклова для виконання обов'язків захристиянина та пароха. У липні 1762 р. відбув до Четвертні, де резидував 9 місяців. Згодом відбув до Гощі, де призначений парохом у Курозвані. 10.09.1763 р. переїхав до Городища, будучи парохом та вікарієм монастиря. 13.06.1765 р. відправлений до Лішні для виконання обов'язків вікарія у резиденції Дерезичі. Згодом переїхав до Дрогобича, внаслідок ліквідації монастирів у Лішні, Летні та Дерезичах. Виконував обов'язки

прокуратора. Згодом відправлений до Святоспаського монастиря, осівши в одній із його резиденцій у Топільниці. У 1776 р. повернувся до Дерезич, звідки скерований до Летні, однієї із резиденцій Дрогобицького монастиря¹. У 1781 р. перемістився до Щеплотського монастиря, зокрема до його резиденції у с. Поруби. Звідки 23.02.1782 р. переїхав до Верхратської обителі².

(рукописне джерело – *Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski... T.I. (01.07.1766, Ovruciae)*, місце зберігання – ЛННБ. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. – С.183.)

¹ 1778 р. – соцій у Топільницькій резиденції (Стецик Ю. *Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.)* : монографія. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ, 2014. – С. 223.)

² помер у 1782 р. (Лось В., Сінкевич Н. *Catalogus partum et fratrum defunctorum* Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки*. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 86.)

Хіцевич Максиміліан

Світське ім'я – Михайло. Батьки – Олександр та Агата. Народився 08.09.1729 р. у с. Тулинків на Волині. Вступив до чернецтва 23.08.1758 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 14.08.1759 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до монастиря у Поддембецені, будучи економом протягом 2 років та 3 місяців. Надалі скеровувався до різних монастирів: до Луцька (2 місяці), Білостоку (2 місяці), Загорова (2 р. економ), Волсвин (3 місяці прокуратор), Низкиначі (2 р. економ). 02.06.1763 р. – дияконівські свячення із рук турівського єпископа Адама Антонія Млодовського. 22.06.1763 р. – ієрейські свячення у Володимирі. Потім був прокуратором у Зимному (3 місяці), економ у Любліні (2 р.), прокуратор у Верхраті (3 р.). Звідтіля переїхав до Лішні, де також був прокуратором місцевого монастиря¹. Через 5 років відбув до Дерев'ян. В червні 1776 р. поїхав до Чорткова, де перебував 5 років і спочатку був прокуратором, а потім став ризником².

(рукописне джерело – *Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium*

Piotrowski...Т.П. (01.07.1766, Ovruciae), місце зберігання – ЛННБ. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-436. – С. 81.)

¹ впродовж 1770 – 1774 рр. був резидентом у Лішні та Летні, будучи прокуратором та місіонером. До нашого часу збереглися дисциплінарні записи про покарання о. Максиміана за порушення чернечих обітів під час місіонерської праці по селах Дрогобиччини. (Відділ фондів музею «Дрогобиччина». – Од. зб. KB-4929/A: Księga Aktow Domowych klasztorów Lisznianskiego, Letnianskiego y Derażyckiego Reguły Swientego Bazylego Wielkiego. – Ч.I. – Арк. 1 – 35.)

² час та місце смерті не встановлені (авт.).

Зінкевич Еразм

Світське ім'я – Григорій. Батьки – Матей та Марія. Народився у 1735 р. в с. Мокрець. Закінчив клас граматики у Володимирській школі. 11.08.1756 р. вступив до чернецтва у Почаєві. Після року випробовувань 08.07.1757 р. склав чернечі обіти професа та відправлений на студії до Гощі. 25.03.1759 р. отримав дияконівські свячення, а 30.03.1759 р. – ієрейські свячення. Після цього був резидентом у Сваричові¹.

(рукописне джерело – *Cathalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski...Т.П. (01.07.1766, Ovruciae), місце зберігання – ЛННБ. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – С. 397.)*

¹ у 1768 р. вибув із Гошівського до Лішнянського монастиря. Протягом 1768 – 1771 рр. перебував у Лішні, а далі переїхав до Летні. У дисциплінарній справі зазначено, що о. Еразм часто мандрував із монастиря в монастир із метою уникнення влади ігуменів. Цими діями подавав погані приклади для інших. Проте, з часом за допомогою реколекцій змінив свою поведінку. (Відділ фондів музею «Дрогобиччина». – Од. зб. KB-4929/A: Księga Aktow Domowych klasztorów Lisznianskiego, Letnianskiego y Derażyckiego Reguły Swientego Bazylego Wielkiego. – Ч.I. – Арк. 5 – 6.). Час та місце смерті не встановлені (авт.).

Татаркевич Ісаак

Світське ім'я – Іван. Батьки – Стефан та Анна. Народився у січні 1736 р. в місті Яворів, старостві Перемишльської землі. Закінчив навчання у класі логіки у Львівській школі. Вступив 31.08.1760 р. до чернечого стану в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 01.09.1761 р. склав чернечі обіти промеса. 01.02.1762 р. відправлений до Гощі для проходження студій з риторики. У серпні 1762 р. переїхав до Лаврова, де студіював філософію. Під час навчання отримав дияконівські свячення із рук

перемишльського владики Атанасія Шептицького. 13.10.1762 р. відправлений до Святоспаського монастиря для виконання обов'язків економа. 30.08.1763 р. переїхав до Загаців для продовження філософських студій. 30.04.1764 р. відправлений до Тригір'я, де був катехитом, а через рік 21.08.1765 р. скерований до Білостока, де також був катехитом. З 09.08.1766 р. катехит у Гранові, з 19.06.1767 р. проходив студії з моральної теології у Тербовлі (4 місяці). Після цього катехит в Улашківському монастирі, звідкіля через три роки відправлений до Сокульця (катехит), Лішня (катехит), Летня (катехит з 30.09.1769 р.). 05.05.1771 р. у Валяві отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владики Атанасія Шептицького. Із 1773 р. – проповідник у Щеплотському монастирі, з 1775 р. – Верхрата, і в цьому ж році переїхав до Сокульця, де й помер у 1788 р. Деякий час (1784 р.) перебував у Почаєві. Прожив всього 52 роки із яких 28 років перебував у Василіанському Чині. Із цих 28 років більшість часу проживав по монастирях Галичини (22 роки). За час перебування в Чині здобув філософську та теологічну освіту¹.

(рукописне джерело – *Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski... T.I. (01.07.1766, Ovruciae), місце зберігання – ЛННБ. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – С.702)*

¹ помер 1790 р. у Галицькій провінції (Лось В., Сінкевич Н. *Catalogus partum et fratrum defunctorum* Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6).* – Львів, 2014. – С. 88)

6.4. Насельники Лішнянської обителі (1740 – 1774 рр.)

Опис 1740 р. До часу вилучення обителі із юрисдикції перемишльського владики та переходу у підпорядкування автономної територіально-адміністративної одиниці – Святопокровської провінції Чину святого Василя Великого, збереглися фрагментарні згадки про окремих ченців обителі у документації різного походження: судових актах Перемишльської єпископської консисторії, Перемишльського гродського суду, королівських привілеях, фінансово-манових описах¹⁷. Нажаль, нам не вдалося

¹⁷ Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.): монографія. – Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ, 2014. – С.174.

віднайти монастирського пом'яника із XVII – XVIII ст., до якого вписувалися імена померлих іноків. Натомість більш докладні відомості про ченців обителі збереглися після 1739 р., коли запроваджується практика проведення візитацій монастирів. Під час візитаційних оглядин делегована комісія від протоігумена провінції або ж протоархимандрита Чину не тільки укладала протокол про фінансово-майновий стан обителі, але й окремо складала реєстр насельників цього монастиря, подаючи їх загальну характеристику¹⁸. Нам вдалося віднайти такого типу документацію, яка відноситься до Лішнянського монастиря із 1740 р.¹⁹. На підставі цих відомостей та даних каталогів василіанського чернецтва із другої половини XVIII ст. вдалося реконструювати біографічні відомості про монахів Лішнянської обителі.

Розглядувана обитель належала до категорії дрібних чернечих осередків Перемишльської єпархії, в порівнянні із Добромильським, Лаврівським та Спаським монастирями. Однак, економічне підґрунття цієї обителі було значно більшим у порівнянні із сусідніми монастирями у Дережичах та Летні²⁰.

Відповідно від доходів та завдань, які покладалися на монастир, визначався кількісний склад монастирської спільноти, динаміку чисельності якої можемо прослідкувати за окремо взяті роки, коли укладалися відповідні каталоги: 1740 – 6 ченців, 1747 – 5 ченців, 1754 р. – 6 ченців, 1772 – 1773 – 5 ченців, 1773 – 1774 рр. – 5 ченців²¹. Отже, Лішнянський монастир був невеликим чернечим осередком в якому проживало в середньому 5 ченців. Наявність не значної кількості насельників була обумовлена відсутністю при монастирі різноманітних чернечих студій та парафіяльної спільноти.

Станом на 1740 р. у Лішнянському монастирі проживали ченці, які пройшовши відповідні ступені духовної формації (кандидат – новик – брат – отець) стали ієромонахами. І тільки один

¹⁸ Візитації василіанських монастирів Перемишльської єпархії 1747 – 1767 років / Упорядник Юрій Стецик. – Жовква : Місіонер, 2016. – С.10.

¹⁹ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

²⁰ *Сов'як П.* Монастир-Лішнянський на Франковій землі. – Дрогобич: Посвіт, 2017. – С.12.

²¹ *Стецик Ю.* Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.): монографія. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ, 2014. – С.355.

із них продовжував залишатися братом. Відповідного до свого покликання, освіти та здібностей на ченців покладалися певні монастирські (ігумен, вікарій), церковні (ричник, сповідник, катехит) та господарські (кравець, пасічник, економ) обов'язки. Кандидати до чернецтва були рекрутовані суто із теренів Перемишльської землі. Адже Лішнянський монастир розташовувався на теренах Перемишльської землі, де знаходився один із тогочасних духовних центрів вишколу кандидатів до чернецтва (Добромильський новіціат), який підтримував контакти із Лішнянським монастирем. По здобутті духовної освіти іноки отримували ієрейські свячення із рук місцевого, перемишльського владики Єроніма Устрицького²².

Відповідно до соціального стану у середовищі монастирської спільноти було рівномірне представництво вихідці із місцевих дрібношляхетських (Грабовецьких, Нестранський), міщанських (Галинських, Тарногородських) та селянських (Гамаровських, Щербів) родів Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. Всі вони народилися та отримали хрещення у парафіях, які вже належали до Перемишльської унійної єпархії східного обряду. Із шести ченців тільки два (Гамаровський, Нестранський) одразу вступили до Лішнянського монастиря, де склали аскетичні обіти професа і тривалий час до 1740 р. проживали в цій обителі, прийшовши до монастиря у віці 22 – 23 років. Проте, інші кандидати зголосилися до чернецтва в досить ранньому віці 17 – 19 років (Тарногородський, Щерба), які прибули до Лішні із Щеплотського та Добромильського монастирів. І тільки один кандидат (Галинський) у віці 33 років, для якого характерна сформованість світогляду, наявність життєвої позиції, обрав аскетичний уклад життя у Добромильському монастирі, який продовжив у Лішнянській обителі.

Відповідно, за віковими показниками, монастирська спільнота Лішнянської обителі відзначалася перевагою молодого покоління чернецтва (4 монахи станом на 1740 р. перебували у віковому проміжку від 28 до 38 років), яке незважаючи на вік вже посідало певний аскетичний досвід, перебуваючи в Чині понад

²² Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

10 років. І тільки двом монахам (Грабовецькому, Галинському) виповнилося у 1740 р. – 48 та 50 років. Відповідно, ієромонах Амвросій Галинський (у віці 50 років), будучи найстарший серед монастирської спільноти, призначений до виконання обов'язків настоятеля обителі²³. Подана статистика засвідчує, що монастир населяли досвідчені ченці, які пройшли духовний вишкіл та досягнули відповідних результатів у практикуванні аскетичного укладу життя.

На підставі опрацьованих джерел нам вдалося реконструювати підставові біографічні відомості ченців, які проживали у Лішнянському василіанському монастирі станом на 1740 р. Під час проведення порівняльних характеристик встановлено, що розглядуваний монастир належав до дрібних чернечих осередків Перемишльської єпархії, хоча й посідав вагоме економічне підґрунтя. Наявність незначної кількості чернецтва була обумовлена відсутністю парафії та культурно-освітньої інституції. Ченці – як насельники даної обителі зосереджували свою діяльність у напрямку проведення місійної та катехитичної праці по селах Дрогобиччини. Вікові характеристики засвідчують, що монастир населяли досвідчені ченці, які здобувши духовний вишкіл належно практикували основи аскетичного укладу життя. Соціальна база рекрутації до чернецтва охоплювала представників шляхетського, міщанського та селянського середовищ.

Опис 1747 р. Для продовження цих студій вирішили укласти біограми чернецтва, яке мешкало у згаданому монастирі, відповідно до записів у візитаційному протоколі від 26 жовтня 1747 р.²⁴

Візитаційний опис 1747 р. є підставовим біографічним джерелом, оскільки подає відомості про загальний вік, тривалість перебування в Чині та в означеному монастирі, місце складення аскетичних обітів, священичі свячення, місце народження, рівень грамотності (вміння читати, писати та співати різними мовами – руською, польською, латинською), чернечі чесноти та дисциплінарні провини. Адже під час проведення візитаційних огляд обителі протоігумен або ж делегована ним комісія проводила ревізію

²³ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

²⁴ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska. – Sygn. 2. Skrutenia. – S. 64.

не тільки монастирського майна, але й проводила опитування іноків для визначення їх освітньої підготовки та моральності. До повноважень візитаційної комісії належали судові функції: проводити розгляд дисциплінарних справ чернецтва із збиранням інформації про характеристику поведінки окремих іноків монастирської спільноти.

Станом на 1747 р. у Лішнянському монастирі проживало 5 ченців, із яких 4 ієромонахи та 1 брат-профес²⁵. Оскільки у попередньому випуску Літопису Бойківщини ми вже подали біографічні нотатки про о. Кипр'яна Гамаровського, який надалі проживав у згаданій обителі, тож зупинимось на реконструкції біограм чернецтва, яке прибуло до Лішнянської монастирської спільноти. Мобільність монашества була обумовлена особливостями законодавства Василянського Чину, яке передбачало проведення періодичних виборів протоархимандрита, протоігумена та консулторів, а натомість настоятелів призначала провінційна управа. Зміна генерального та провінційного управлінь призводила до переміни особового укладу монастирських спільнот.

Опис 1754 – 1767 рр. Для продовження біографічних нарисів проведемо реконструкцію відомостей про монахів, які населяли розглядувану обитель впродовж 1750-их років. До уваги не беремо тільки тих ченців про яких вже згадували у попередніх розвідках.

Найбільш повну інформацію про персональний склад монастирської спільноти подає каталог монастирів та чернецтва всієї Святопокровської провінції Чину Святого Василя Великого за 1754 р.²⁶:

- о. Гавриїл Смольницький, ігумен
- о. Йосиф Концевич, вікарій
- о. Йосиф Михалевич
- о. Фаустин Ярембкевич²⁷

²⁵ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska. – Sygn. 2. Skrutenia. – S. 64.

²⁶ Cathalogus monasteriorum et personarum provinciae protectionis B. V. Mariae Ordinis S. Basilii Magni. Anni 1754 // Записки ЧСБВ. – Серія II. – Секція I. – Т. XL. – Рим, 1979. – С. 108.

²⁷ (біограма подана у Літописі Бойківщина Ч.1/96(107) Рік 2019 С. 74)

- о. Юстин Філянський²⁸
- о. Варлаам Помажанський²⁹

Цей каталог подає тільки реєстр населеників, який вдалося доповнити згадками з різночасових каталогів чернецтва і таким чином провести загальну реконструкцію біографічних відомостей. Ми свідомі того, що зібрані нами біограми не претендують на вичерпність, а натомість потребують подальших джерелознавчих пошуків.

Досить фрагментарні відомості про населеників віднаходимо у книзі «Акти домові Лішнянського, Летнянського та Дерезицького монастирів за 1759 – 1770 рр.»³⁰:

- 1759 – о. Езикиїл Негребецький
- 1764 – о. Методій Гордовський
- 1765 – о. Геронтій Червінський
- 1767 р. – о. Йосиф Комажанський
- о. Йосиф Березецький

Біографічні відомості про них подано у додатках до цієї книги.

Опис 1768 – 1770 рр. Для продовження біографічних нарисів проведемо реконструкцію відомостей про монахів, які населяли розглядувану обитель впродовж 1768 – 1770 років. До уваги не беремо тільки тих ченців про яких вже згадували у попередніх розвідках.

Досить фрагментарні відомості про населеників віднаходимо у книзі «Акти домові Лішнянського, Летнянського та Дерезицького монастирів за 1768 – 1770 рр.»³¹: 1768 р. – о. Герман Линкевич (*біографічні відомості не встановлені*), о. Мелетій Пікульський; 1769 р. – о. Аполоній Окунський, 1770 р. – о. Самуель Седлинський (*біографічні відомості не встановлені*); о. Ісає Татаркевич, о. Іван Шмирецький, о. Модест Трусевич, о. Максиміліан Хіцевич.

²⁸ (*біографічні відомості не встановлені*)

²⁹ (*біограма подана у Літописі Бойківщина Ч.1/96(107) Рік 2019 С. 74*)

³⁰ Відділ фондів музею «Дрогобиччина». – Од. зб. KB-4929/A: Księga Aktow Domowych klasztorów Lisznińskiego, Letnińskiego y Derażyckiego Reguły Swiętego Bazylego Wielkiego. – Ч.І. – Арк. 1 – 35.

³¹ Відділ фондів музею «Дрогобиччина». – Од. зб. KB-4929/A: Księga Aktow Domowych klasztorów Lisznińskiego, Letnińskiego y Derażyckiego Reguły Swiętego Bazylego Wielkiego. – Ч.І. – Арк.4.

Біографічні відомості про насельників обителі подані у додатках до цієї книги.

Опис 1773 – 1774 рр. Завдяки збереженості до нашого часу значного пласту монастирської документації маємо можливість в загальному встановити підставові біографічні відомості про окремих ченців, фрагментарна інформація про яких розпорошена по різних видах джерел. Зокрема, для проведення дослідження використано каталоги монастирів та ченців Святопокровської провінції Чину Святого Василя Великого (далі ЧСВВ)³². При написанні статті взято за основу «*Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae...*», укладення якого розпочав у 1766 р. о. Анастасій Пйотровський, який будучи секретарем Провінційної Управи намагався зібрати та узагальнити біографічні дані про ченців Святопокровської провінції ЧСВВ³³. Цю інформацію доповнено відомостями із дисциплінарних справ ченців, які занотовані у «Книзі актів домових Лішнянського, Летнянського та Дерезицького монастирів» (друга половина XVIII ст.)³⁴.

Перед тим, як розпочати огляд біографічних відомостей монахів, слід зупинитися на підставовій історичній інформації про фундацію та діяльність монастиря. До нашого часу не збереглася фундаційна документація Лішнянського монастиря. Адже, ще у 1764 р. візитатори Святопокровської провінції ЧСВВ, відзначали про відсутність фундаційних актів у монастирському архіві. Натомість зауважили, що народна традиція виводила початки

³² *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 a Mense Septembri ad Septembrem 1774 Anni.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczaiovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1773; *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1775 in Annum 1776.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczaiovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1775; *Catalogus Professorum Ordinis S. B. Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae juxta Ordinem Alphabetici in Monasteriorum ex Anno 1778 in Annum 1779.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczaiovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1778.

³³ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – С. 377 – 784; Спр. 614. – С. 1 – 376.

³⁴ Відділ фондів музею «Дрогобиччина». – Од. зб. KB – 4929/A. – Ч. I. – Арк. 1 – 35.

монастиря ще із княжих часів, адже точної дати його заснування ніхто не пам'ятав³⁵.

Про існування монастиря на території сучасного с. Монастир Лішнянський віднаходимо найранішу інформацію (з відомих джерел) у привілею короля Яна Казимира від 1663 р.³⁶. Надання його було пов'язане з малими прибутками монастиря, що, очевидно, не було байдужим владі, оскільки монастир розташовувався на території королівських столових маєтків Самбірської економії

Королівські привілеї (1663, 1666, 1681, 1691 рр.) поступово розширювали монастирські землеволодіння, які створювали матеріальну базу для функціонування монастиря та його насельників. Так, 1681 р. Ян III Собеський передав у розпорядження чернечої обителі Раневицьку парафію із підданими селянами³⁷. Згодом, 1691 р., король надав у користування монахів сіножаті в хаші Псина та урочищі Погар у місцевості Монастир Лішнянський, які не були внесені до інвентарного опису володінь Самбірської економії. Цим же привілеєм було закріплено за монастирем соляні жупи на одному із передмість Дрогобича та надано право вільного солеваріння³⁸. Таким чином, солеварний промисел був одним із джерел фінансування для утримання монастирської братії.

Окрім згаданих прав, привілеї також надавали монастиреві цілий ряд середньовічних вольностей, які разом створювали економічне підґрунття для функціонування монастиря та його братії: право пропінання, вільного вирубування лісу для потреб монастиря³⁹.

Монастирські землеволодіння обробляли піддані селяни, які посідали статус загородників. Піддані повинні були виконувати

³⁵ Стецик Ю. Візитаційний опис Лішнянського василіанського монастиря святого пророка Іллі (1764 р.) // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – Вип. 6. – С. 63.

³⁶ Стецик Ю. Архів Лішнянського Василіанського монастиря Св. Іллі (XVII – XVIII ст.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч. 1/86 (97). – С. 101.

³⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 575. – Оп. 1. – Спр. 245. – Арк. 136.

³⁸ Стецик Ю. Привілей Лішнянського монастиря св. пророка Іллі (1691 р.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч.2/87 (98). – С. 96.

³⁹ Стецик Ю. Привілей Лішнянського монастиря св. пророка Іллі (1691 р.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч.2/87 (98). – С. 95.

покладені на них сервітути (повинності): один день панщини взимку й улітку та прядіння по півштуки кужелі. В цілому монастирські землеволодіння на кінець XVIII ст. охоплювали 125 моргів та 128 сажнів, до числа яких входили, крім вищезгаданих, ще пізніше вилучені ліс Погар, луги Медіна, Мамінка, Варадіна⁴⁰.

До кінця XVII ст. Лішнянський монастир Св. пророка Іллі входив до складу Перемишльської православної єпархії. Відчутні зміни у житті монахів розпочалися після переходу єпархії до унії (1691 р.), що було зумовлено не тільки реорганізацією управління монастирів, але й запровадженням різних внутрішніх постанов, спричинених оформленням ЧСВВ на зразок західних католицьких орденів. На теренах новоз'єднаних єпархій утворено Святопокровську провінцію до якої увійшов Лішнянський монастир. Одночасно із цими перетвореннями було видано декрет папи Венедикта XIV про проведення касації або об'єднання малих монастирів, котрі не могли утримувати хоча б 8 ченців. До цієї категорії увійшов і Лішнянський. У 1745 р. було запропоновано план об'єднання монастирів Дрогобицького краю навколо більш заможнішого Лішнянського монастиря. Проте тоді до згоди так і не дійшли. Тільки ліквідація Речі Посполитої та входження Галичини до Австрії зумовили реалізацію давно задуманих, хоча й дещо змінених, планів.

Уже 4 червня і 23 липня 1774 р. із Відня до Львова були вислані декрети, які зобов'язували губернатора розглянути питання об'єднання малих монастирів із більшими. Одночасно провінціал василіян в Галичині о. Онуфрій Братковський подав прохання (квітень 1774 р.) імператорові про скасування трьох монастирів (Лішня, Летня, Дерезичі) і заснування одного (Дрогобич). Прохання було від імені цілої провінції із поясненням, що утримування малих монастирів є невинправданим. Василіани передбачали, що будуть мати в місті обширніше поле діяльності та служіння громаді через духовне проповідування та навчання в школі. Про це також просили і самі мешканці Дрогобича, які були готові разом із навколишньою шляхтою надати необхідні для будівництва кошти.

⁴⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 159. – Оп. 9. – Спр. 3595. – Арк. 32.

До виконання розпочатих намірів вдався о. Йоаким Моргулець, ігумен монастиря Св. Іллі в Лішні, найстарший і найдосвідченіший серед братії. Він уклав контракт купівлі землі на Лішнянському передмісті в Дрогобичі на дві чверті поля за три тисячі злотих із Миколою Яворським, котрий підписали ще напередодні об'єднання, 18 листопада 1773 р. Проте дозвіл на будівництво, оформлений окремим декретом Марії Терези, отримали аж через рік, 31 грудня 1774 р.⁴¹

Таким чином, до новоутвореного Дрогобицького монастиря Св. Петра і Павла відійшло все майно і землеволодіння Лішнянського монастиря, який разом із сусідніми чернечими посілками в Дерезичах і Летні послужив основою для заснування василіанської обителі в Дрогобичі. Новозаснований монастир перейняв не тільки всі фінансово-господарські і майнові надбання своїх попередників, але й духовно-релігійну традицію чернечого життя та подвигу на теренах нашого краю.

Оглянувши загальні історичні відомості про Лішнянський монастир та окресливши матеріальні джерела його функціонування, зауважимо, що розглядувана нами обитель належала до категорії дрібних чернечих осередків Перемишльської єпархії, в порівнянні із Добромільським, Лаврівським та Спаським монастирями. Однак, економічне підґрунття цієї обителі було значно більшим у порівнянні із сусідніми монастирями у Дерезичах та Летні.

Відповідно від доходів та завдань, які покладалися на монастир, визначалася й кількість монастирської братії, динаміку чисельності якої можемо прослідкувати за окремі роки, коли укладалися відповідні каталоги: 1754 р. – 6 ченців, 1772 – 1773 – 5 ченців, 1773 – 1774 рр. – 5 ченців⁴². Отже, Лішнянський монастир був невеликим чернечим осередком в якому проживало в серед-

⁴¹ Chotkowski W. *Historia polityczna kościoła w Galicyi* / W. Chotkowski. – Kraków, 1909. – Т.2. – с.280.

⁴² *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 a Mense Septembri ad Septembrem 1774 Anni.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1773; *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1775 in Annum 1776.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1775.

ньому 5 ченців. Наявність не значної кількості насельників була обумовлена відсутністю при монастирі різноманітних чернечих студій та парафіяльної спільноти.

Впродовж 1773 – 1774 рр. монастирську резиденцію у Лішні населяли в більшості монахи, які пройшовши відповідні ступені духовної формації (послушник – кандидат – брат – отець) стали ієромонахами. І тільки один із них продовжував залишатися братом. Відповідного до свого покликання, освіти та здібностей на ченців покладалися певні монастирські (ігумен, вікарій, прокуратор) та церковні (ричник, сповідник, катехит, соцій) обов'язки. За територіальним походженням переважали уродженці із теренів Перемишльської землі Руського воєводства (троє ченців) на противагу вихідцям із Волинського воєводства (двоє ченців)⁴³. Такий факт свідчить про значний відсоток рекрутації до чернецтва серед місцевої людності. Адже Лішнянський монастир розташовувався на теренах Перемишльської землі, де знаходився один із тогочасних духовних центрів вишколу кандидатів до чернецтва (Добромільський новіціат), який підтримував контакти із Лішнянським монастирем, де за описами візитаторів 1764 р. зберігалася архівна документація Добромільської обителі⁴⁴. Хоча більшість, розглядуваних нами ченців проходила школу новіціату в Почаївському монастирі. Після завершення новіціату, який тривав один рік, новики опановували чернечі студії із риторики (Гоцівський монастир), філософії (монастирські школи у Загайцях, Луцьку), теології (по монастирях у Теребовлі, Львові, Добромилі) та по здобутті духовної освіти отримували ієрейські свячення із рук єпископів у залежності від того на теренах якої єпархії знаходився монастир, в якому вони проживали на момент свячень.

Відповідно до соціального стану у середовищі монастирської братії переважали вихідці із місцевих дрібношляхетських родів Перемишльської землі (Копистинських, Вишенських, Червінських), а значно менший відсоток становили міщани та селяни. Такий факт, очевидно, свідчить про те, що представники із шля-

⁴³ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – С. 377 – 784; Спр. 614. – С. 1 – 376.

⁴⁴ Стечик Ю. Архів Лішнянського Василянського монастиря Св. Іллі (XVII – XVIII ст.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч. 1/86 (97). – С. 101.

хетського стану мали більше можливостей у здобутті духовної освіти та релігійного виховання.

Загальний вік ченців становив від 36 до 66 років. Переважали монахи у віці 42 – 46 років, які перебували у чернецтві вже понад 20 років⁴⁵. Подана статистика засвідчує, що монастир обслуговували досвідчені ченці, які пройшли духовний вишкіл та досягнули відповідних результатів у практикуванні аскетичного укладу життя.

На підставі опрацьованих джерел нам вдалося з'ясувати історичні відомості про монастир та узагальнити біографічні дані ченців, які проживали у Лішнянському василіанському монастирі впродовж 1773 – 1774 рр. Під час проведення порівняльних характеристик встановлено, що розглядуваний монастир належав до дрібних чернечих осередків Перемишльської єпархії, хоча й посідав вагоме економічне підґрунтя. Наявність незначної кількості чернецтва була обумовлена відсутністю парафії та культурно-освітньої діяльності. Ченці – як насельники даної обителі зосереджували свою діяльність у напрямку проведення місійної та катехитичної праці по селах Дрогобиччини. Вікові характеристики засвідчують, що монастир населяли досвідчені ченці, які здобувши духовний вишкіл належно практикували основи аскетичного укладу життя. Соціальна база рекрутації до чернецтва охоплювала представників шляхетського, міщанського та селянського середовищ. Освітній вишкіл чернецтва був традиційно обумовлений навчанням у новіціаті, духовних семінаріях та студіями з риторики, філософії, теології.

⁴⁵ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – С. 377 – 784, Спр. 614. – С. 1 – 376.

ВИСНОВКИ

Віднайдені та опрацьовані архівні джерела та матеріали дозволили розкрити різні аспекти історії монастирів Дрогобиччини як релігійно-церковних, національних та суспільно-культурних осередків краю від часу їх утворення до XIX ст. крізь призму зовнішньої та внутрішньої церковної історії.

Підсумовуючи процес виникнення та початкової історії монастирів Дрогобиччини, варто наголосити, що він реконструюється лише в загальних рисах.

Опрацьовані писемні джерела дають можливість визначити час та місце існування монастирів з огляду на відомий в наш час матеріал. Подані нами фрагментарні історичні факти доводять, що:

- доля монастирів тісно пов'язувалася із королівськими привілеями. Це свідчить про те, очевидно, що вони засновувались на коронних землях;
- в монастирях була вироблена система призначення ігуменів польським королем із підтвердженням старого або наданням нового привілею. Це було пов'язано із середньовічним правом патронату польських королів;
- монастирі перебували на самоутриманні із прибутків власних маєтків та господарств.

Тому перед сучасним дослідником стоїть завдання виявлення нових джерел інформації. Так, значний прогрес у дослідження поставленої проблеми внесли б археологічні розкопки на місцях колишніх монастирів.

Типові труднощі відчутні і при дослідженні переходу православних монастирів до унії. Тому розглядувані нами події подаються в загальних рисах. Проте слід зазначити, що прийняття унії монастирями спричинило тенденцію до їх об'єднання та вступу

до Чину Святого Василя Великого. Всі ці перетворення призвели до скасування ряду чернечих посіlostей. І вже наприкінці XVIII ст. маємо відомості про існування тільки трьох монастирів на Дрогобиччині: Дерезичі, Лішня, Летня. Розглянуті маєтності та економічні засади цих монастирів дають підстави стверджувати, що вони не належали до великих землевласників та не мали значних прибутків. Однак їм вдалося створити відповідну основу для свого функціонування. На основі інвентарних описів пізнішого часу вдалося провести загальну реконструкцію складових елементів найбільших василіянських монастирів Дрогобицького краю.

Католицькому кармелітському монастирю були притаманні свої особливості, в порівнянні із православними монастирями:

- побудова монастиря не на передмісті, а в центрі міста;
- численні пожертви заможної польської шляхти та побудова мурованого, а не дерев'яного монастиря і костелу;
- розкиданість землеволодінь в різних місцевостях Галичини.

Кармеліти зуміли організувати економічні засади функціонування своєї установи, що стали також основою їхньої душпастирської, місійної та освітньої діяльності. Відкриття бурси при монастирі отців кармелітів перетворило місто Дрогобич в один із освітніх центрів Галичини, бо подібні школи існували тільки у Кракові та Львові. Започаткована освітня діяльність, після закриття монастиря, була перейнята та продовжена отцями василіянами.

Проведене дослідження поставило перед автором проблеми, які є актуальними для подальшої наукової роботи:

- точний час заснування монастиря;
- архітектурні зміни в будові монастиря і костелу для встановлення їх первісного вигляду;
- розміри і прибутки землеволодінь;
- відомості про монастирську братію (чисельність, посади, обов'язки і персональні дані).

Утворення Дрогобицького греко-католицького монастиря відбувалося в умовах жорсткої релігійної політики нової австрій-

ської влади. Новоутворений монастир об'єднав в собі землеволодіння і господарства довколишніх скасованих чернечих посілостей, що стали його фільварками. Економічні засади та маєтності були самодостатніми для його функціонування. Проте всі успадковані давні привілеї монастирів довелося відстоювати у судових інстанціях, як і численні порушення орендарів землеволодінь.

Численні довідково-статистичні джерела свідчать про те, що монастирська братія зазнавала постійних змін у своєму кількісному та якісному складі. Персональні відомості про ченців свідчать про наявність чіткої системи регламентації посад та обов'язків.

Отці василіяни продовжили започатковану кармелітами в Дрогобичі освітню традицію. Вони поєднали два типи культур: західної (польської і німецької) і східної (руської).

На основі опрацьованих джерел та дослідницької літератури вдалося проаналізувати процес виникнення та діяльності монастирів Дрогобицького краю, з'ясувавши перші писемні згадки, час, місце, титул, фундаторів, економічні засади, структуру, особовий склад та напрямки їх діяльності. Також виокремлено основні етапи в розвитку монастирів і розглянуто принципи релігійної політики польських і австрійських властей щодо чернецтва.

Передбачається, що дана тема зберігає чималі резерви для продовження наукових пошуків:

- проведення археологічних розкопок;
- віднайдення і вивчення візитацій монастирів XVII-XIX ст.;
- пошук монастирських хронік;
- вивчення архіву конгрегації кармелітів;
- дослідження актових книг (дрогобицьких XVIII ст. і перемиських XV-XVIII ст.);.

Однак в силу об'єктивних причин автор не зміг опрацювати вищеназвані джерела, що зумовлено їх розкиданістю в архівах Перемишля, Кракова, Варшави і Відня.

Список джерел та літератури

Архівні матеріали

1 Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1193, 1194,

2 Відділ рукописів Львівської наукової бібліотеки ім.В.Стефаника НАН України:

- Ф.3 (Бібліотека та центральний василіянський архів у Львові). – Спр.660/1-23; 406/1-6; 106/1-7, 435, 436, 614, 1238, 1239, 1254, 1256.

- Ф.4 (Баворовських). – Спр.1104/І.

- Ф.45 (Дідушицьких). – Спр.1 о/н 2505.

- Ф.ІІІ (Рукописи інституту Оссолінських, зібрані др. А.Чоловським). – Спр.628.

3 Відділ стародруків та рукописів бібліотеки Львівського Національного університету ім. І. Я. Франка. – 518/ ІІІ. – Арк. 389.

4 Відділ стародруків і рукописів наукової бібліотеки Львівського національного університету ім.І.Я.Франка. – Zbiór rękopisów. – 362.І.

5 Музей «Дрогобиччина». Архівна частина. – Спр. 4929, 4952-5420.

6 Національний музей у Львові. – Ркл. 2204. – Т.І. – Арк. 115 – 118; Ркл. 2205. – Т.ІІІ. – Арк. 415-415 (зв).

7 Центральний державний історичний архів України у м.Львові:

- Ф.13 (Перемишльський городський суд). – Оп.1. – Спр.377,380,431, 459, 461,495,544,546,549,551,559,560,

- Ф.14 (Перемишльський земський суд). – Оп.1. – Спр.114,120,121,

- Ф.146 (Галицьке намісництво). – Оп.20а. – Спр.128.

- Ф.159 (Галицька фінансова прокуратура). – Оп.9. – Спр.3595,3671
- Ф.201 (Греко-католицька митрополича консисторія, м.Львів). – Оп.46. – Спр.1917.
- Ф.358 (Андрей Шептицький). – Оп.2. – Спр.326.
- Ф.364 (Лукань Роман – священик). – Оп.1. – Спр.181, 183, 199, 196.
- Ф.575 (Становий комітет). – Оп.1. – Спр.245.
- Ф.684 (Протоігуменат монастирів Василян Великої області Спасителя у Львові). – Оп.1. – Спр.317, 1410, 1412, 1469-1495.
- Ф.856 (Самбірська економія). – Оп.1. – Спр.423.
- 8 Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska. – Sygn. 2. Skrutenia.
- 9 Archiwum Państwowie w Przemyślu. – ABGK. – Dyplomy. – Sygn. 173. – S. 1.
- Supl. – Sygn.2, 14. – S. 280-288.
- Sygn. 222. – S.1 – 4.

Опубліковані документи

9. Візитації василіанських монастирів Перемишльської єпархії 1747 – 1767 років / Упорядник Юрій Стецик. – Жовква : Місіонер, 2016. – 232 с.

10. *Catalogus monasteriorum et personarum provinciae protectionis B. V. Mariae Ordinis S. Basilii Magni. Anni 1754 // Analecta OSBM Series II., Sectio I., Vol. XL (1979): 105.*

11. *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 in Annum 1774. (Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1773).*

12. *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1775 in Annum 1776. – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1775.*

13. *Catalogus Professorum Ordinis S. B. Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae juxta Ordinem Alphabetici in Monasteriorum ex Anno 1778 in Annum 1779. – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1778.*

14. *Tabella monasteriorum Ordinis S. Basilii M. provinciae tituli protectionis B. V. Mariae in Dominio Regni Poloniae situatorum et tabella monasteriorum in moderno dominio Caesareo-regiae majestatis situatorum 1772/1773* // *Analecta OSBM Series II., Sectio I., Vol. XL* (1979): 136.

Дослідження

1. Андрійчук М. Історія монастирів у творчій спадщині Івана Франка // Дрогобицький краєзнавчий збірник.-Вип. 2. – Дрогобич, 1996. –С.137-138.

2. Балик Б. (ЧСВВ). Монастирі Перемиської єпархії за владицтва Ін.Винницького // Записки ЧСВВ. – Т.3. – Рим, 1958. – С.69-97

3. Балик Б. (ЧСВВ). З історії культу Святого Йосафата в Перемиській єпархії (XVII-XVIII ст.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція II. – Т.VIII. – Вип.1-4. – Рим, 1973. – С.1-55.

4. Балик Б. (ЧСВВ). Ін.Виницький – єпископ Перемиський, Самбірський і Сянівський // Записки ЧСВВ. – Т.38. – Рим, 1978. – С.28-40.

5. Ваврик М.(ЧСВВ). По василіянських монастирях. – Торонто, 1958. – 280 с.;

6. Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василіянського Чину XVII-XX ст. Географічно-статистична розвідка // Записки Чину Св.Василія Великого. – Секція I. – Праці. Т.10. – Рим, 1979. – 180 с.

7. Ваврик М. (ЧСВВ). Історичний нарис чернечого життя та василіянських монастирів на Бойківщині // Бойківщина. – Філадельфія, Нью-Йорк, 1980. – С.7-37.

8. Гаврилюк М. Доля дрогобицьких храмів під час совітської окупації // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.35-43;

9. Грушевський М.С. Історія України-Руси. – Т.V. – К., 1994. – 335 с.

10. Добрянський Б. Унятичі: нові архівні дані // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.176-180.

11. Каталоги Святопокровської провінції // Ваврик М. (ЧСВВ). Нариси розвитку і стану Василіянського Чину XVIII –

XX ст. Географічно-статистична розвідка. – Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція I. – Праці. Т.10. – Рим: В-во отців-василіян, 1979. – С.138.

12. Коссак М. (ЧСВВ). Монастирі Галичини (перевидання 1862 р.) // Лавра. – 1999. – Ч.7. – С.49-56.

13. Коссак М. (ЧСВВ). Шематизм провінції Св. Спасителя Чина Св. Василя Великого в Галіції и короткий поглядъ на монашество Руске и монастыри. – Львовъ, 1867. – 250 с.

14. Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині (Спроба каталогу) // Записки ЧСВВ. – Рік III, 1926. – Том II. – Жовква, 1927. – 240 с.

15. Купранець О. (ЧСВВ) Церковне життя Дрогобича й Дрогобиччини // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.І. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С.143-160.

16. Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинської князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. – Львів. 2004. – 1284 с.

17. Мацюк О. Пам'ятки оборонного будівництва Трускавця // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.І. – Дрогобич, 1995. – С.28-32.

18. Мацюк О. Замки і фортеці Західної України. – Львів, 1998. – 230 с.

19. Мороз Г. Монастир Василіанський та церква в Рибнику // Діло. – 4.125. – Львів, 1892. – 4 (16 червня). – С. 2.

20. Назарук О. (ЧСВВ). По наших монастирях Дрогобича // Нова Зоря. – 1939. – Ч.26. – С.10-11.

21. Никольский Н.М. История русской церкви. – Минск, 1990. – 340 с.

22. Никонов К., Тажуризина З. Критика идеологических основ православного монашества. – М., 1982. – 30 с.

23. Никорович Ю. (ЧСВВ). Схиматізм всего клира греко-католицкого епархії перемышльської на год 1877. – Перемышль, 1878. – 230 с.

24. Памятники градостроительства и архитектуры УРСР. Львовская область. – Т.3. – К., 1985. – 230 с.

25. Пастух Р. Вулицями старого Дрогобича. – Львів, 1991. – 160 с.

26. Пастух Р., Сов'як П. Історія Дрогобича. – Львів, 1991. – 50 с.
27. Патрило І. (ЧСВВ). Нарис розвитку Василян 1743-1889 рр. // Записки ЧСВВ. – Т.48. – Рим, 1992. – С.160-210.
28. Пекар А. (ЧСВВ). Доля занепаду українського чернецтва (др. пол. XIII – кінц. XVI ст.) // Записки ЧСВВ. – Т.48. – Рим, 1992. – С.71-95.
29. Петриків В. Фундаційний акт на заснування монастиря в селі Довгому на присілку Брюховиця // Збірник наукових праць студентів історичного факультету. – Дрогобич, 2011. – Випуск 2. – С. 26 – 32.
30. Підручний П. (ЧСВВ). Василянський Чин від Берестейського з'єднання (1596 р.) до 1743 року // Записки ЧСВВ. – Серія II. Секція I. – Праці. – Т.48. – Рим, 1992. – С.96-159.
31. Площанський В. Королівське вільне місто Дрогобич (перевидання 1867 р.). – Дрогобич, 1991. – 35 с.
32. Скоп Л. Ікони намісного ряду початку XVII ст. із церкви св. Іллі села Монастирець Лішнянський / Левко Скоп // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. VI. – Дрогобич: Вимір, 2002. – С. 437.
33. Слободян В. Церкви України. Перемиська Єпархія. – Львів, 1998. – С.160.
34. Смуток І. Формування еліт та історія шляхетського стану Прикарпаття доби пізнього середньовіччя (XIV – XVIII ст.). Навчальний посібник. – Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2012. – С. 58.
35. Соневицький Л. Український єпископат Перемиської та Холмської єпархій в XV – XVI ст. // Записки НТШ. – Т.202. – Париж – Нью-Йорк – Сідней – Торонто, 1982. – С.13-111.
36. Сов'як П. Монастир-Лішнянський на Франковій землі. – Дрогобич: Посвіт, 2017. – 120 с.
37. Тарнавський Р. Походження назви Борислава в підтвердженому привілеї на с.Тустановичі польського короля Сигізмунда I Старого // Галицька Брама. – Серпень, 1997. – № 8 (32). – С.5-6.
38. Тимошенко Л. Хмельниччина і міщансько-селянське повстання в Дрогобичі 1648 р. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.ІІІ. – Дрогобич, 1998. – С.29.

39. Тустанівський В. Лішня – монастир Лішнянський // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т.IV. – Дрогобич, 1997. – С.162-166.
40. Ульяновський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – В 3-х кн. – К., 1994.
41. Шараневичь И. Иосифъ Шумлянський рускій єпископъ Львовскій (1666-1708 pp.). – Львовъ, 1896. – 20 с.
42. Шараневичь И. Изъ общественной исторіи Галицкой Руси. Черты зъ истории церковныхъ бенефидій и мірскаго духовенства въ Галицкой Руси. – Львовъ, 1897. – 240 с.
43. Budzyński Z. Ludność pogranicza polsko – ruskiego w drugiej połowie XVIII w. Stan. Rozmieszczenie. Struktura wyznaniowa i etniczna. – Przemyśl. – Rzeszów, 1993. – S. 256.
44. Chotkowski W. Historia polityczna dawnych klasztorów pańieńskich w Galicyi 1773-1848. – Kraków, 1905
45. Chotkowski W. Historia polityczna kościoła w Galicyi. – Kraków, 1909. – T.1 – 2.
46. Chotkowski W. Grabieże kościelne w Galicyi. – Kraków, 1919. – T.1-2.
47. Chotkowski W. Redukcje monasterów Bazyljańskich w Galicji. – Kraków, 1922. – 150 s.
48. Encyklopedia Katolicka. – T.4. – Lublin, 1983. – 560 s.
49. Encyklopedia Kościelna. – T.X. – Warszawa, 1877. – 220 s.
50. Gątkiewicz F. Kościół w Drohobyczu. – Drohobycz, 1903. – 72 s.
51. Gątkiewicz F. Z Archiwum miasta Drohobycza. – Drohobycz, 1903. – 390 s.
52. Gliwa A. Najazd tatarsko-kozacki na Ruś Czerwoną w 1648 r. Straty materialne i demograficzne na terenie ziemi Przemyskiej // Rocznik Przemyski. – T. XLV. – z.I. – 2009. – S.116.
53. Kołbuk W. Kościoły Wschodnie w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjne / Witold Kołbuk. – Lublin, 1998. – S. 56.
54. Księga radziecka miasta Drohobycza 1542-1563. Wydała Helena Polaczówna. – Lwów, 1936.
55. Kultys Z. Historia gimnazjum Drohobyckiego. – Drohobycz, 1908. – 200 s.

56. Mściwujewski M. Królewskie wolne miasto Drogobycz. – Lwów, Drogobycz, 1929. – 35 s.

57. Mściwujewski M. Z dziejów Drohobycza. – Cz.I-II. – Drohobycz, 1935-1939.

58. Nabywaniec S. Recepja reform kościelnych cesarza Jozefa II w greckokatolickiej diecezji przemyskiej // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – T.3. – Przemysł, 1995. – S.95-125.

59. Pajtasz W. Historyczne znaczenie dzieła biskupa Innocentego Winnickiego // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – T.3. – S.51- 62.

60. Pelczar R. Szkolnictwo parafialne w ziemi przemyskiej i sanockiej (XIV-XVIII w.). – Warszawa, 1998. – S.65, 98, 128, 196.

61. Pidtypczak-Majerowicz M. Bazylianie w Koronie i na Litwie. Szkoły i książki w działalności zakonu. – Wrocław, 1986. – 273 s.

62. Sliwa T. Przemyska diecezja grekokatolicka w XVIII w. (do 1772 r.) // Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa. – T.3. – Przemysł, 1995. – S.130-138.

63. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – T.II, V. – Warszawa, 1881, 1884.

64. Szaraniewicz I. Patryjarchat wschodni wobec kościoła ruskiego i Rzeczypospolitej Polskiej. – Kraków, 1879. – 250 s.

65. Wołyniak (Giżycki I.M.) Z przeszłości zakonu bazylianskiego // Przewod. Nauk. i Lit. – T.32. – 1904. – S.65-82.

66. Wołyniak (Giżycki I.M.) Z przeszłości karmelitów na Litwie i Rusi. – Cz.1-II. – Kraków, 1918.

Публікації автора за темою дослідження

67. Стецик Ю. Причинки до історії монастирів Дрогобищини // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип.III. – Дрогобич, 1998. – С.200-209.

68. Стецик Ю. Монастирі Дрогобищини (XIV – початок XIX ст.). – Дрогобич: Коло. 2000. – 75 с.

69. Стецик Ю. Із життя чернецтва у монастирях Дрогобищини (кінець XVIII ст.) // Дрогобицький краєзнавчий збірник ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич: Вимір, 2000. Вип. IV. С. 128 – 134.

70. Стецик Ю. Із життя ченців Лішнянського монастиря за даними книги «Актів» Лішнянського, Летнянського та Дережицького монасти-рів (друга половина XVIII ст.) // *Історія релігій в*

Україні: Праці XII Міжнарод. наук. конф. (20-24 травня 2002 р.). Львів: Логос, 2002. Кн. I. С. 344 – 349.

71. Стецик Ю. Візитаційні описи василіянських монастирів Дрогобицького краю (1763 – 1764 рр.) // *Дрогобицький краєзнавчий збірник ДДПУ ім. І. Франка*. Дрогобич: Вимір, 2002. Вип. VI. С. 512 – 520.

72. Стецик Ю. Дерезицький монастир XVI – XVII ст. // *Літопис Бойківщини*. – Ч. 1/64 (75). – ЗСА-Канада-Україна, 2003. – С. 72 – 76.

73. Стецик Ю. Нагуєвицький монастир Св. Миколая (XVI – XVII ст.): спроба ретроспективної реконструкції // *Дрогобицький краєзнавчий збірник ДДПУ ім. І. Франка*. Дрогобич: Коло, 2003. Вип. VII. С. 182 – 192.

74. Стецик Ю. Дрогобицький кармелітський монастир (XVIII ст.) // *Drohobycz – miasto wielu kultur*. Rzeszów, 2005. S. 77 – 88.

75. Стецик Ю. Дерезицький василіянський монастир (XVI – XVIII ст.) // *Старожитності Дрогобиччини*. Науково-популярний краєзнавчий часопис історичного факультету ДДПУ імені Івана Франка. – № 2. – Квітень 2008. – С.14–15.

76. Стецик Ю. Дрогобицький василіянський монастир св. апостолів Петра і Павла: фундаційно-майнові аспекти (кінець XVIII – початок XIX століття) // *Історія релігій в Україні*. Науковий щорічник. – Львів : Логос, 2009. – Кн. I. – С. 606 – 612.

77. Стецик Ю. Візитація дерезицького василіянського монастиря 1763 року // *Дрогобицький краєзнавчий збірник / ДДПУ імені Івана Франка*. – Дрогобич: Коло, 2011. – Вип. XIV – XV. – С. 519 – 529.

78. Стецик Ю. Візитаційний опис Летнянського василіянського монастиря (1763 р.) // *Парадигма sacrum & profanum в літературі та культурі*. Збірник наукових праць. Матеріали міжнародного науково-практичного семінару. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – Вип. 6 – С. 230 – 240.

79. Стецик Ю. Храм св. Іллі Лішнянського монастиря – середньовічна пам'ятка історії та архітектури (XVII – XVIII ст.) // *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму*. – Львів: ЛІЕТ, 2013. – С.211 – 222.

80. Стецик Ю. Візитаційний опис Лішнянського василіянського монастиря святого пророка Іллі (1764 р.) // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – Вип. 6. – С. 61 – 72.

81. Стецик Ю. Монастирський комплекс Дрогобицького василіянського монастиря святих верховних апостолів Петра і Павла (1775 – 1825 рр.) // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2014. – С. 152 – 160.

82. Стецик Ю. Архів Лішнянського Василіянського монастиря Св. Іллі (XVII – XVIII ст.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч. 1/86 (97). – С. 101.

83. Стецик Ю. Привілей Лішнянського монастиря св. пророка Іллі (1691 р.) // Літопис Бойківщини. – Рік 2014. – Ч.2/87 (98). – С. 96.

84. Стецик Ю. Ченці Дережицького василіянського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика // *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015). – С.10.

85. Стецик Ю. Дорожівський монастир Преображення Господнього (XVII – XVIII ст.) // *Літопис Бойківщини*. Рік 2015. Ч. 1/88 (99). С. 88 – 92.

86. Стецик Ю. Біограми ченців Дрогобицького василіянського монастиря Святих верховних апостолів Петра і Павла (1783 р.) // *Генеалогічні записки*. Львів, 2015. Вип. 13 (нової серії 7). С. 35 – 46.

87. Стецик Ю. Отець Аркадій Зеневич (ЧСВВ) професор Дрогобицької василіянської гімназії (1780 – 1781 рр.): біографічний огляд // *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті*: тези І-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (19 – 20 листопада 2015 р.). Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 33 – 34.

88. Стецик Ю. Отець Гліцерій Дубицький – ректор та професор Дрогобицької василіянської гімназії (1775 – 1784 рр.): адміністративна та педагогічна праця // *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті*: матеріали II-ї

Міжнар. наук.-практ. конф. (24 – 25 березня 2016 р.). Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 67 – 68.

89. Стецик Ю. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII – XVIII ст.). – Жовква: Місіонер, 2015. – 388 с.

90. Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм. – Жовква: Місіонер, 2015. – 312 с.

91. Стецик Ю. Ченці-педагоги дрогобицької василіанської гімназії (1775 – 1780 рр.): біографічний огляд // *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Посвіт, 2016. Вип. 16. С. 103 – 110.

92. Стецик Ю, Брат Альфонс Созанський (ЧСВВ) магістр Дрогобицької василіанської гімназії (1778 – 1779 рр.): біографічний огляд // *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: збір. матер. II-ої Міжнар. наук.-практ. конф. / [редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря]. – Баку – Ужгород– Дрогобич: Посвіт, 2017. С. 90 – 91.

93. Стецик Ю. Інвентарний опис Лішнянського монастиря 1764 р. як джерело до реконструкції житла та побуту чернецтва // *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму*: зб. матер. V Регіональної наук.-практ. конф. (30 березня 2017 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський інститут економіки і туризму. Львів: ЛІЕТ, 2017. С. 22 – 32.

94. Стецик Ю. Отець Ганчаковський Йосафат (ЧСВВ) – професор Дрогобицької василіанської гімназії (1775 – 1776 рр.): біографічний огляд // II Міжнародна науково-практична конференція «*Питання всесвітньої історії*» (10 листопада 2017 р.) / За наук. ред. проф. О. Петречка, доц. В. Галика. Дрогобич: Видавництво ТзОВ «Трек-ЛТД», 2017. С. 58 – 61.

95. Стецик Ю., Погоральський Я. Монастир Богоявлення Господнього біля села Попелі на Дрогобиччині (XVII ст.) // *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. Івано-Франківськ, 2017 – 2018. Вип. 7 – 8. С. 431 – 440.

96. Стецик Ю. Чернецтво Святопокровської провінції ЧСВВ (1739 – 1783): просопографічне дослідження. – Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2018. – 472 с.

97. Стецик Ю. Дрогобицькі міщани – подвижники Василіанського Чину (XVIII ст.): біографічні нотатки // *Дрогобицький краєзнавчий збірник ДДПУ ім. І. Франка*. Дрогобич: Посвіт, 2019. Вип. XXI. С. 478 – 484.

98. Стецик Ю. Монахи Лішнянського василіанського монастиря (1754 – 1767 рр.): біографічний огляд // *Літопис Бойківщини*. Рік 2019. Ч. 2/97 (108). С. 74 – 78.

99. Стецик Ю. Вихідці із Нагуєвич у Василіанському Чині (друга половина XVIII ст.): біографічні нотатки // *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич: Посвіт, 2020. Кн. 1. С. 341 – 344.

100. Стецик Ю. Книга «Актів» Лішнянського, Летнянського та Дережицького василіанського монастирів (1762 – 1797 рр.) // *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич: Посвіт, 2020. Кн. 1. С. 409 – 418.

101. Стецик Ю. Аскетичні подвижники Лішнянського василіанського монастиря (1768 – 1770 рр.): біографічні нариси // *Літопис Бойківщини*. Рік 2020. Ч. 1/98 (109). С. 44 – 50.

102. Стецик Ю. Життєписи василіанського чернецтва (Дрогобицька обитель 1783 р.) // *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич: Посвіт, 2021. Кн. II. С. 607 – 621.

ДОДАТКИ

**Зведена таблиця монастирів Дрогобицького краю
(XIV – поч. XIX ст.)**

Місцевість	Титул	Час заснування	Перехід до унії	Інкорпорація до ЧСВВ	Час ліквідації
1. Борислав	Св. Миколая	≈ 1387 р.	невід.	невід.	невід.
2. Стебник	невід.	≈ 1409 р.	невід.	невід.	невід.
3. Дрогобич	Св. Параскеви	1496 р.	невід.	невід.	невід.
4. Трушавець	невід.	невід.	невід.	невід.	невід.
5. Нагуєвичі	Св. Миколая	1566 (? – др. пол. XIII ст.)	невід.	невід.	1600 р.
6. Дерезичі	Успіння Пресвятої Богородиці	1531 (? – 1570 р.)	1691 р.	1732 р.	1774 р.
7. Лішня	Св. пророка Іллі	1660 р.	1691 р.	1735 р.	1774 р.
8. Летня	Св. пророка Іллі	XVII ст.	1691 р.	1739 р.	1774 р.
9. Унятичі	Св. Онуфрія	XVII ст.	1691 р.	невід.	початок XVIII ст.
10. Дорожів (нижній)	Преображення Господнього	XVII ст.	невід.	невід.	1746 р.
11. Мокряни	Св. Михайла	XVII ст.	невід.	невід.	1687 р.
12. Дрогобич (католицький монастир отців кармелітів взутих)	Св. Михайла	1700 р.	невід.	невід.	1789 р.
13. Рибник (прісілок Брюховиця)	Св. Михайла	≈ XVIII ст.	невід.	1743 р.	1745 р.
14. Дрогобич	Св. апостолів Петра і Павла	1775 р.	невід.	невід.	1825 р.
15. Дрогобич	Св. Трійці	1825 р.	невід.	невід.	1845 р.
16. Лужок Долишній	Св. Георгія	XVIII ст.	невід.	невід.	невід.
17. Підмонастирок (коло Урожа)	Богоявлення Господнього	невід.	невід.	невід.	невід.

**Списки
ченців чернечої громади
Дрогобицького монастиря Св. апостолів Петра і Павла**

Табл. № 1. Станом на 1775 р.¹

Ім'я	Вік	Час перебування в Чині	Роки перебування в монастирі	Функції
1. А.Р.Р. Гліцерій Дубицький	39	14	3	Ігумен. Молільник. Місіонер
2. о. Аліпій Ящевський	50	25	2	Вікарій. Сповідник
3. о. Андрій Андрушкевич	29	6	1	Місіонер. 1
4. о. Варлаам Калинович	38	12	1	Місіонер 2
5. о. Йосафат Потелицький	29	6	1	Проповідник. Професор латини
6. о. Бенедикт Величко	65	40	1	Резидент в Летні
7. о. Павло Грибовський	64	37	1	Резидент в Дерезичі
8. брат Паладій Левкович	33	28	1	Послушник
9. брат Македоній Тарнавський	52	21	3	Послушник
10. брат Юлій Кульчицький	22	-	1	Послушник (кандидат)

¹ Подано за: Каталогом Святопокровської провінції 1766-1767 рр. // Ваврик М. (ЧСВВ). Нарис розвитку і стану Василянського Чину XVIII – XX ст. Географічно-статистична довідка // Записки ЧСВВ. – Секція І. Праці. – Т.40. – С.175..

Табл. № 2. Станом на 1784 р.*

Ім'я	Функція	Вік	Місце народження	Час перебування в Галичині	Місце поспити	Час перебування в Чині	Якими мовами і студіями володіє	Душпастирська діяльність	Стан здоров'я
1. Отці									
1. Гліерій Дубицький	Консульта-тор і ректор місцевої парафії	46	Польща м.Вінниця	21	Почаїв	22	латинська, філософія, теологія	ніколи	задовільне захворювання [нерозбірливо]
2. Мар'ян Тарнавський	Віцек-тор, професор	29	м.Канчуга	6	Доброміль	12	Латинська, німецька, філософія, теологія, математика	ніколи	[нерозбірливо]
3. Августин Ставинський	Професор	36	Польща	5	Почаїв	14	література, грецька, філософія, теологія, математика	ніколи	побіжні хвороби. Здоровий
4. Лукаш Кондрацький	Сповідник. Кооператор. Парох	32	Польща	7	Доброміль	7	латинська, філософія, теологія	ніколи	тимчасові захворювання. Здовільний стан
5. Лонгін Санович	Молільник. Кооператор. Парох	29	с.Красно-вицьке	8	Почаїв	9	латинська, філософія, теологія	ніколи	[нерозбірливо]
6. Себастьян Юрешкевич	Поручитель Парох с.Дережичі	27	м.Риботичі	9	Доброміль	12	латинська, філософія, теологія	1 рік	[нерозбірливо]

7. Теодор Леснянський	Резидент в Летні. Адміністратор. Парох	55	Перемишль	20	Почаїв	22	латинська, філософія, теологія	7 років	[нерозбірливо]
8. Теофан Душинський	Резидент, кооператор в Лішні	55	м.Дрогобич	17	Почаїв	33	латинська, теологія	8 років	[нерозбірливо]
9. Йосиф Тарчановський	Номінатор. Парох у Луцку	28	с.Кривсько	5	Добромиль	7	латинська, філософія, теологія	ніколи	[нерозбірливо]
10. Юстій Чеховський	Професор	26	м.Львів	6	Почаїв	7	латинська, філософія, теологія	ніколи	[нерозбірливо]
11. Йосиф Білинський	Адміністратор. Парох Луцка	68	с.Білина	4	не вказано	4	латинська, філософія	кілька років (?)	[нерозбірливо]

2. Клерики

1. Тадей Дубровський	Прокуратор	22	с.Криниця	4	Почаїв	6	латинська, філософія		[нерозбірливо]
2. Епіфан Некович	Вчитель латинської німецької мов	28	с.Рейлінова	2	Добромиль	2	латинська, гуманістика		[нерозбірливо]
3. Панас Коваловський	Вчитель	23	?	3	не вказано	3			[нерозбірливо]

3. Лаїк

1. Сільвестр Плайба		46	с.Бюньовичі	4	Добромиль	4			[нерозбірливо]
---------------------	--	----	-------------	---	-----------	---	--	--	----------------

* ВР ЛБАН. – Ф. 3 (МВ). – Оп.1256. – Спр.1. – Арк.6.

Табл. № 3. Станом на жовтень 1799 – квітень 1800 р.*

В монастирі	Поза монастирем
1. о. Гліцерій Дубицький. Ректор і парох 2. о. Августин Ставинський. Директор школи. Катехит 3. о. Лукаш Кондратський. Професор 4. о. Єфрем Костецький. Професор 5. о. Маврікій Квятковський. Каліграф (незадовільний стан здоров'я) 6. о. Теофіл Гнатковський. Адміністратор парафій в сс. Лішні та Унятичах 7. о. Спірідон Білогурський. Кооператор 8. о. Филімон Гарасимович. Управитель в с. Летня 9. брат Лампадій Маркевич. Лаїк 10. Амброзій Галічкович. Вікарій, кооператор	11. брат Сильвестр Красницький. Кооператор с. Сосниця (від 1795 р.) 12. о. Леонід Воронович. Адміністратор с. Шкляри 13. Андрій Петрович. Адміністратор парафії с. Городище, недавно прибулий із Перемиської Консисторії (від 29 жовтня 1799 р.)

* ВР ЛБАН. – Ф.3 (МВ). – Оп.1254. – Спр.3. – Арк.16.

Реєстр насельників монастирів**Дережичі²**

- 1662 р. – о. Віктор Кам'янецький, архимандрит
1684 р. – о. Сильвестр Тваровський, архимандрит
1744 р. – о. Анекняж Латчанський, ігумен
1754 р. – о. Інокентій Гарасимович, ігумен
о. Езекеїл Негребецький, вікарій
о. Серафим Левицький
о. Іов Адамович
о. Ієронім Медевський
бр. Нектарій Розолович
1756 р. – о. Антоній Підгірський
о. Серафим Левицький
1757 р. – о. Доситей Романович
1761 р. – о. Габріель Арламовський
1769 р. – о. Антоній Чернявський
о. Йосиф Березецький

Летня³

- 1707 р. – о. Пахомій, ігумен
1754 р. – о. Варнава Барицький, ігумен
о. Кипріян Гамараківський
о. Теофіл Охримовський
бр. Антоній Куземський
1761 р. – бр. Варлаам Помажанський

Лішня⁴

- 1698 р. – о. Митрофан Радзимінський, ігумен
1744 – 1745 рр. – о. Інокентій Гарасимович, ігумен

² Каталог Святопокровської провінції ЧСВВ (1754 р.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція I. – Т.XL. – Рим, 1979. – С.105; ВР ЛНБ. – 3(МВ). – Спр.337. – Арк.8-11; Там само. – Чол.(141). – 1837/II. – Арк.7; ЦДІАЛ. – Ф.575. – Оп.1. – Спр.246 – Арк.118.

³ Каталог Святопокровської провінції ЧСВВ (1754 р.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція I. – Т.XL. – Рим, 1979. – С.124; ВР ЛНБ. – 3(МВ). – Спр.377. – Арк.10; ЦДІАЛ. – Ф.364. – Оп.1. – Спр.78. – Арк.31 (зв).

⁴ Каталог Святопокровської провінції ЧСВВ (1754 р.) // Записки ЧСВВ. – Серія II. – Секція I. – Т.XL. – Рим, 1979. – С.108; ВР ЛНБ. – 3(МВ). – Спр.377. – Арк.11; Там само. – Спр.137. – Арк.8 (зв.).

1754 р. – о. Габріель Смольницький, ігумен

о. Йосиф Концевич, вікарій

о. Йосиф Михайлович

о. Фауст Яремкевич

о. Юстиніан Філянський

о. Варлаам Поморянський

1759 р. – о. Єзекеїл Негребецький

1767 р. – о. Юзеф Комашанський

1768 р. – о. Герман Линкевич

о. Мелетій Пікульський

**Реєстр насельників Дерезицького василіянського
монастиря 1740, 1754, 1773/1774 рр.**

№	ступінь монашества, чернече ім'я, прізвище	загаль- ний вік	роки у чернецтві	обов'язки
1740 р.				
1	о. Ілля Якубинський	49	понад 10	ігумен
2	о. Коріф Солецький	70	40	капелан
3	о. Йосиф Михайлович	40	понад 12	капелан
4	бр. Атанасій Тустановський	24	10	диякон
1754 р.				
1	о. Інокентій Гарасимович	64	37	ігумен
2	о. Езекиїл Негребецький	67	48	вікарій
3	о. Серафим Левицький	-	-	сповідник
4	о. Іов Адамович	50	23	прокуратор у Лет- ні
5	о. Єронім Медевський	27	4	ризник
6	бр. Нектарій Розолович	31	6	послушник
1773/1774 рр.				
1	о. Юстин Мекович	51	25	ігумен
2	о. Блажій Лесевич	53	25	вікарій
3	о. Герман Сташинський	60	36	сповідник
4	о. Інокентій Левицький	56	23	прокуратор дому
5	о. Бенедикт Величко	62	37	прокуратор у Лет- ні
6	о. Максиміліан Хіцевич	45	15	соцій у Летні
7	бр. Ісаак Чайковський	34	3	послушник

Біографи ченців, які проживали у Дерезицькому василіянському монастирі впродовж 1740 – 1774 рр.

Адамович Іов

Світське ім'я – Іван, син Ігнатія та Пелагії. Народився 6 серпня 1704 р. у Краківському воєводстві. Закінчив Подільську школу отців-піярів із граматики. Вступив 12 червня 1731 р. до чернечого стану в Лаврівському монастирі. Після року випробовувань у новіціаті 15 червня 1732 р. склав чернечі обіти професа та виконував обов'язки економа. 5 жовтня 1732 р. уділено дияконівські, а 16 квітня 1736 р. – ієрейські свячення у Святоспаському монастирі із рук перемишльського владики Єроніма Устрицького. Після цього призначений віце-прокуратором монастирського фільварку у Висоцьку Верхньому. У квітні 1737 р. відправлений до Топільниці, будучи вікарієм обители. Через чотири роки у серпні 1741 р. повернувся до Лаврова. У квітні 1742 р. вибув до Білини, де був резидентом впродовж чотирьох років. 3 квітня 1746 р. відбув до Лаврова для виконання обов'язків прокуратора та економа. В лютому 1747 р. скерований до Святоспаського монастиря. Від липня 1750 р. вибув до Топільниці, будучи прокуратором. В серпня 1752 р. прибув до Дерезич на посаду прокуратора. Із липня 1754 р. прокуратор у Летні. У лютому 1756 р. – вікарій у Білині, січень 1758 р. – належить до монастирської братії у Добромилі. Через рік переїхав до Бесід. В серпні 1759 р. у Лаврові, звідкіля незабаром відправлений до Теребовлі, де був прокуратором. У вересні 1760 р. переїхав у Більче, а у серпні 1763 до Сатанова, 2 липня 1766 р. до Низкинич (парох), 19 червня 1767 р. до Верхрати, будучи захристиянином впродовж 4 років. Після цього переїхав до резиденції у Ямниці, будучи соцієм, прокуратором. Помер у 1769 р⁵.

Арламовський Гавриїл

Народився 1661 р. у Волі Арламовській. До утворення Святопокровської чернечої провінції вступив до чернечого стану в До-

⁵ Юрій Стецик, *Василіянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 19–20.

бромилі (1707 р.), де склав довічні обіти професа (1708 р.) та отримав ієрейські свячення. Багато років посвятив місійній праці в Угорщині. Після завершення місій повернувся до Добромилля. Незабаром став ігуменом Чернилявського монастиря, де впродовж кількох років управляв обителлю та побудував церкву в новому реформованому вигляді із захристям. У 1758 р. захворів. Останні роки свого життя провів у Дерезицькому монастирі, виконуючи обов'язки сповідника. Помер 23 серпня 1761 р. у Дерезичах⁶.

Березецький Йосиф

Світське ім'я – Іван, син Теодора та Анни. Народився 8 липня 1711 р. в селі Березиці Люблінського дистрикту. Вступив 24 березня 1739 р. до чернечого стану у Почаєві. Після року випробовувань склав 29 березня 1740 р. чернечі обіти професа та відправлений до Ямницького монастиря. 6 жовтня 1740 р. висвячений у диякони, а 9 жовтня 1740 р. – отримав ієрейські свячення із рук київського митрополита Атанасія Шептицького. Впродовж наступних чотирьох років був вікарієм Ямницького монастиря. З 1744 р., впродовж восьми років вікарій Тригірського монастиря. 1752 р. – прокуратор у Забродзі (2 роки). 1754 р. – сповідник у Шаргородському монастирі (2 роки). 1756 р. – сповідник у Кошовиці (1 рік). 1757 р. – сповідник та вікарій у Кам'янці (6 років). 1763 р. – вікарій Крилоського монастиря (1 рік). 1764 р. – вікарій Білинського монастиря (8 місяців). 1765 р. – ігумен Дерезицького монастиря, а згодом вікарій Лішнянського монастиря. Через рік відправлений до Замостя, будучи сповідником. Деякий час перебував у Любліні, а звідтіля скерований до Домашова для виконання обов'язків вікарія, де у 1775 р. був ігуменом. Помер у 1786 р⁷.

Величко Бенедикт

Світське ім'я – Василь, син Василя та Ксенії. Народився у березні 1712 р. на теренах Белзького воєводства. Закінчив клас

⁶ Юрій Стецик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 22–23.

⁷ Юрій Стецик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 28–29.

співу. Вступив до чернецтва 11 квітня 1736 р. у Верхратському монастирі. Після року випробовування у новіціаті 2 травня 1737 р. склав чернечі обіти професа. 1 травня 1739 р. отримав ієрейські свячення із рук холмського владики Феліціана Володковича у монастирській церкві у Вільхівцях. Виконував обов'язки захристиянина у Вільхівцях. Станом на 1747 р. проживав у Ямницькому монастирі. У жовтні 1754 р. переїхав до Крехівського монастиря, де протягом 4 років був захристиянином. Із червня 1758 р. вибув до монастиря у Вічині, де також був захристиянином. Через два роки скерований до Страклова для виконання обов'язків захристиянина та пароха. У липні 1762 р. відбув до Четвертні, де резидував 9 місяців. Згодом відбув до Гощі, де призначений парохом у Курозвані. 10 вересня 1763 р. переїхав до Городища, будучи парохом та вікарієм монастиря. 13 червня 1765 р. відправлений до Лішні для виконання обов'язків вікарія, а далі до Летні на посаду прокуратора, яка була приєднана до Дережицького монастиря. Згодом відправлений до Святоспаського монастиря, осівши в одній із його резиденцій у Топільниці, будучи вікарієм. У 1773 р. повернувся до Дережич, звідки скерований до Летні, однієї із резиденцій згаданої обителі. У 1781 р. перемістився до Щеплотського монастиря, зокрема до його резиденції у с. Поруби. Звідки 23 лютого 1782 р. переїхав до Верхратської обителі. Помер у 1782 р.⁸

Гарасимович Інокентій

Народився у 1690 р. Вступив до чернецтва 1717 р. у Лаврові, де склав чернечі обіти у 1718 р. Згодом у 1719 р. отримав ієрейські свячення. На 1754 р. був настоятелем Дережицької обителі. Помер у 1760 р.⁹

Левицький Інокентій

Світське ім'я – Іван, син Гавриїла та Євдокії. Народився 12 вересня 1718 р. у с. Звертів Львівського дистрикту. Вступив до черне-

⁸ Юрій Стецик, “Ченці Дережицького василіанського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 10.

⁹ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ЛНБ ВР), ф.3, спр. 435, арк. 589.

цтва 1 серпня 1750 р. у Крехівському монастирі. Після року випробувань. у новіціаті 1 серпня 1751 р. склав чернечі обіти професа та продовжував перебувати у Крехові впродовж 3 років. 6 січня 1753 р. у м. Львові отримав дияконівські свячення із рук львівського владики Лева Шептицького. Переїхав до Щеплотського монастиря, де протягом 9 років був прокуратором та префектом обителі. 25 березня 1755 р. у с. Страшевичі отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владики Онуфрія Шумлянського. Надалі переїхав до монастиря у Бесиді, де був прокуратором 2 роки., а далі до Добромиля – прокуратор 3 р., до Щеплот – прокуратор 2 роки. Повернувся до Добромиля та скерований до Комарник – як резиденції цього монастиря, будучи прокуратором. У 1773 – 1774 рр. був прокуратором дому в Дерезицькій обителі. Звідтіля повернувся знову до Щеплот, де призначений ризником, а далі до Свято-спаського монастиря, будучи у 1775 – 1776 рр. ризником та парохом у с. Висоцьке Верхнє – резиденції Лаврівського монастиря. У 1776 р. відправлений до Черниляви на посаду вікарія, а у травні 1778 р. – до Львівського монастиря св. Івана, де виконував обов'язки вікарія. а у квітні 1780 р. – до Верхрати, будучи вікарієм у Ямниці. 6 червня 1780 р. виїхав із Верхрати до Дрогобича, де у 1784 р. був резидентом та ризником у Лішні, що належала до Дрогобицького монастиря. Помер у 1792 р¹⁰.

Левицький Серафим

Час та місце народження невідомі. До утворення Свято-покровської чернечої провінції склав чернечі обіти професа та отримав ієрейські свячення. Після проголошення рішення про організацію згаданої провінції на Львівській капітулі (1739 р.) скеровувався провінційною управою до різних монастирів провінції. Впродовж 1754 – 1756 рр. фігурує у документах як ієромонах Дерезицької обителі, де провів останні дні свого земного аскетичного життя та відійшов до вічності у 1756 р¹¹.

¹⁰ Юрій Стецик, “Ченці Дерезицького василіанського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 9–10.

¹¹ Юрій Стецик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 134.

Лесевич Блажій

Світське ім'я – Василь, син Констянтина та Марії. Народився 1721 р. на теренах Перемишльської землі. Закінчив клас співу. Вступив 3 липня 1748 р. до чернецтва у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 13 серпня 1749 р. склав чернечі обіти професа. Через три роки та п'ять місяців отримав дияконівськi свячення. 1750 р. скерований до Загорівського монастиря, де 30 жовтня 1751 р. отримав ієрейські свячення та проживав в цій обителі чотири роки та п'ять місяців, а пізніше скеровувався до різних монастирів Святопокровської провінції: Крехова (1 рік 3 місяці), Загорова (3 роки), Почаєва (6 років 5 місяців), Кам'янця (вікарій 1 рік), Почаєва (3 роки), Лаврова (ігумен), Летні (резидент), Дерезич (вікарій у 1773 – 1774 рр.). У 1776 р. переїхав до Сваричівського монастиря, який приєднано до Гошівської обителі, де й помер у 1778 р¹².

Медевський Єронім

Світське ім'я – Яків, син Івана та Агати. Народився 1727 р. у с. Висоцьке. Завершивши клас поетики вступив 9 лютого 1750 р. до Добромильського монастиря, де по році аскетичних випробовувань склав обіти професа. По завершенні студій із моральної теології отримав у 1753 р. ієрейські свячення з рук перемишльського владики Онуфрія Шумлянського та залишався у Добромильській обителі. У 1754 р. проживав у Дерезицькому монастирі. У 1760 р. відправлений до Люблінського монастиря для виконання обов'язків ризника та катехита. За один рік та шість місяців переїхав до Жовкви, де впродовж шести місяців 1762 р. був сповідником. Потім призначений на посаду вікарія Крехівського монастиря, де урядовав пів року. У подальшому був резидентом у Верхраті (один рік та шість місяців 1763 р.). Наступні чотири роки був резидентом у Домашівській обителі. У подальшому був капеланом у родині Лосів, де служив два роки. Відправлений до монастиря у Піддубцях, будучи місіонером. Через пів року призначений вікарієм Мільченського монастиря. У 1773 р. призначе-

¹² Юрій Стецик, “Ченці Дерезицького василіанського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 9.

ний місіонером та хористом до Крехівського монастиря. У 1774 р. відправлений до Зимненської обителі для виконання обов'язків вікарія. Через рік був повернутий до Крехівського монастиря, будучи місіонером і хористом. Дня 5 червня 1778 р. відправлений до монастиря у Піддубцях, будучи сповідником. У березні 1783 р. згадується серед насельників Крехівського монастиря. Помер у 1785 р¹³.

Мекович Юстин

Світське ім'я – Іван, син Андрія та Галини. Народився 26 вересня 1723 р. у с. Кліцко Львівської землі. Закінчив клас логіки у Львові. Вступив до чернецтва 6 березня 1748 р. у Добромилі. 19 березня 1749 р. склав чернечі обіти професа. По складенні обітів відправлений на студії з риторики до Гоші, де навчався два роки. По їх завершенні скерований до Львова на філософські студії, а по їх проходженні переїхав до Лаврова для вивчення моральної теології. Через два роки, по здобутті теологічної освіти, отримав спочатку дияконівські свячення із рук перемишльського єпископа Онуфрія Шумлянського (6 серпня 1752 р.), а згодом ієрейські (15 серпня 1752 р.). В цьому 1752 р. о. Йосафат Сідлецький, ігумен Лаврівського монастиря скерував о. Юстина до с. Висоцько Верхнє, резиденції та фільварку Лаврівського монастиря, для виконання обов'язків катехита та місіонера, де перебував до 1767 р. 20 травня 1767 р. переїхав до Жовкви для виконання обов'язків сповідника та проповідника. Звідтіля скерований до монастиря у Луці на Покутті, де був призначений ігуменом. Згодом став ігуменом Дерезицької обителі, де й помер 15 травня 1774 р¹⁴.

Негребецький Езикиїл

Народився 1687 р. у с. Негребка біля Перемишля. Вступив до чернецтва 1706 р. Склавав монаші обіти професа 1707 р. у Щеплотському монастирі, де проживав впродовж наступних 12 років. Отримав ієрейські свячення 1717 р. Вивчав «руську» мову. Доглядав

¹³ ЛНБ ВР, ф.3, спр. 435, арк. 465.

¹⁴ Юрій Стецик, “Ченці Дерезицького василіанського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 9.

за порядком у захристії монастирського храму. На 1754 р. виконував обов'язки вікарія у Дерезицькій обителі. Помер у 1759 р.¹⁵.

Підгірський Антоній

Час та місце народження не відомі. Здобув теологічну освіту у Львівській колегії отців театинів. По завершенні навчання отримав ієрейські свячення. Призначений священником до львівського храму св. Миколая. До утворення Святопокровської чернечої провінції (1739 р.) вступив до монашества і здійснив чернечий постриг в Унівській обителі, а після цього був капеланом, писарем і київським офіціалом при митрополиті Атанасію Шептицькому. Призначався на служіння до різних монастирів провінції: магістр новиків у Почаєві, Білостоці, Добромилі; ігумен Дерезицької обителі. Помер 1756 р. у Дерезичах¹⁶.

Розолович Нектарій

Світське ім'я – Микола, син Івана та Анастасії. Народився у 1723 р. Здобув філософську освіту у Львівській школі. Вступив 5 вересня 1748 р. до чернецтва у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 30 лютого 1749 р. склав чернечі обіти професа. По складенні обітів протягом трьох місяців перебував у Почаєві, а потім відправлений до Добромиля (1 рік), Лаврова (2 роки), Дерев'ян (3 роки), Крехова (1 рік), Мокрян – як фільварку Лаврівського монастиря (1 рік), Дерезич (станом на 1754 р. брат цієї обителі), Львівського монастиря св. Онуфрія (1 рік), Підгірців (1 рік), Унева, Львівського монастиря св. Юрія (травень 1774 р.), резиденції у Горпині (серпень 1774 р.). Помер 1785 р. у Львівському монастирі св. Івана¹⁷.

Романовський Доситей

Час та місце вступу до чернецтва не встановлені. Перед прибуттям на територію Святопокровської провінції склав аскетичні обіти професа, отримав ієрейські свячення у Підгорецькому

¹⁵ ЛНБ ВР, ф.3, спр. 614, арк. 319.

¹⁶ ЛНБ ВР, ф.3, спр. 614, арк. 319.

¹⁷ Юрій Стецик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 180–181.

монастирі. Після утворення згаданої провіції у 1739 р. на Львівській капітулі, за дотримання приписів монастирського уставу, був обраний ігуменом Добрянського монастиря, урядуючи на цій посаді впродовж наступних 18 років. Останні дні свого земного аскетичного життя провів у Дерезицькій обителі, де й помер у 1757 р¹⁸.

Сташинський Германій

Світське ім'я – Григорій, син Іллі та Марії. Народився у січні 1714 р. на теренах Перемишльської землі. Вступив до чернецтва 6 серпня 1736 р. у Почаєві. Через два роки чернечих випробовувань 6 серпня 1738 р. склав монаші обіти професа у Луцькій катедрі. У 1741 р. отримав ієрейські свячення у Рожищі, де впродовж 5 років виконував обов'язки ризника. Звідтіля у 1743 р. відправлений до Піддубців, де 3 роки продовжував бути ризником. Із 1746 р. – ризник у Луцьку, де проживав 6 років. У січні 1752 р. скерований до Білостоку, будучи ризником впродовж двох років. Із квітня 1755 р. перебуває у Жовкві протягом 2 років. В червні 1757 р. переїхав до Любліна, де мешкав 2 роки. Звідтіля у червні 1759 р. скерований до Львівського монастиря св. Онуфрія, де перебував один рік. У вересні 1760 р. переїхав до Збаража, будучи вікарієм впродовж 5 років. 19 серпня 1765 р. відправлений до Страклова, де виконував обов'язки сповідника впродовж 4 років. Після цього скерований до Мильчена, будучи також сповідником. Однак, через пів року переїхав до Летні, будучи призначеним ігуменом місцевої обителі, а через 5 місяців скерований (30 вересня 1769 р.) до Дерезич, де також призначений настоятелем. У 1775 р. відправлений до Унівського монастиря, будучи місіонером, а через рік та чотири місяці скерованих до Крехова. Помер у 1778 р¹⁹.

¹⁸ Юрій Стецик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 182–183.

¹⁹ Юрій Стецик, “Ченці Дерезицького василіанського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 9.

Хіцевич Максиміліан

Світське ім'я – Михайло, син Олександра та Агати. Народився 8 вересня 1729 р. у с. Тулинків на Волині. Вступив до чернецтва 23 серпня 1758 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 14 серпня 1759 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до монастиря у Піддубцях, будучи економом протягом 2 років та 3 місяців. Надалі скеровувався до різних монастирів: до Луцька (2 місяці), Білостоку (2 місяці), Загорова (2 р. економ), Волсвина (3 місяці прокуратор), Низкинич (2 р. економ). 2 червня 1763 р. отримав дияконівські свячення із рук турівського єпископа Адама Антонія Млодовського. 22 червня 1763 р. уділено ієрейські свячення у Володимирі. Потім був прокуратором у Зимному (3 місяці), економом у Любліні (2 р.), прокуратором у Верхраті (3 р.). Згодом переїхав до Лішні, де також був прокуратором місцевого монастиря. Впродовж 1770 – 1774 рр. був резидентом у Лішні та Летні (остання належала до Дерезицького монастиря), виконуючи обов'язки прокуратора та місіонера. До нашого часу збереглися дисциплінарні записи про покарання о. Максиміліана за порушення чернечих обітів під час місіонерської праці по селах Дрогобиччини. Через 5 років відбув до Деревлян, будучи впродовж 1775 – 1776 рр. прокуратором місцевої обителі. В червні 1776 р. поїхав до Чорткова, де перебував 5 років і спочатку був прокуратором, а потім став ризником, проповідником та сповідником. Помер у 1791 р²⁰.

Чайковський Ісаак

Народився у 1740 р. Місце народження та імена батьків не встановлені. 1770 р. вступив до василіянського чернецтва, у якому монастиря не відомо. У 1771 р. склав чернечі обіти професа. 1773 – 1774 рр. – брат-послушник Дерезицького монастиря. 1775 – 1777 рр. – брат профес-клірик для послушання у Білостоцькому монастирі. 1777 – 1779 рр. – брат-послушник Почаївського монастиря. Помер у 1800 р²¹.

²⁰ Юрій Стецик, “Ченці Дерезицького василіянського монастиря 1773–1774 рр.: просопографічна характеристика,” *Емінак: науковий щоквартальник* 4(12) (2015): 10.

²¹ Юрій Стецик, *Чернецтво Святопокровської провінції ЧСВВ (1739 – 1783): просопографічне дослідження* (Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2018), 398.

Чернявський Артемій

Світське ім'я – Олександр, син Стефана та Анни. Народився у 1728 р. на теренах Перемишльської землі. Здобув філософську освіту ще до вступу до чернецтва. Вступив 25 березня 1749 р. до чернечого стану в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 25 березня 1750 р. склав аскетичні обіти професа та отримав ієрейські свячення із рук луцького владики Теодора Рудницького. Через два роки вибув із Почаєва до Тригірського монастиря, будучи капеланом. Через рік призначений капеланом у Почаєві, а через два місяці проповідником у Любарі, а через п'ять місяців повернувся до Почаєва, а за місяць став вікарієм у Любарі, де впродовж чотирьох років старанно виконував монастирські обов'язки. Потім переїхав до Овруча, будучи вікарієм архимандрита, а через рік та десять місяців призначений ігумен монастиря у Колодіжному. З 22 лютого 1764 р. став вікарієм у Кошовці, а через рік резидент філіалу Головчинського монастиря, а через два роки ігумен Угорницького монастиря, а ще за два роки ігумен у Луцьку і через два з половиною роки став вікарієм Лішнянського монастиря, звідкіля відправлений до Дерезич, будучи резидентом чернечого осередку (згаданий у цій місцевості під 1769 р.). 22 лютого 1771 р. призначений вікарієм у Крехові, а згодом ігуменом монастиря у Волі Деревецькій. У 1776 р. відправлений до Віцина, будучи вікарієм монастиря. По одному року був вікарієм по монастирях у Головчині, Мільчені. У 1779 р. переїхав до Низкинівського монастиря, де й помер у 1784 р.²².

²² Юрій Стечик, *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.)* (Жовква: Місіонер, 2015), 242–243.

**Звіт про персональні дані ченців Дрогобицького монастиря Перемишльської єпархії,
укладений 1783 р. [день не вказано]²³**

Ім'я та прізвище ченця	Край на- родження	Час і місце вступу до черне- цтва	Час і місце складення чернечих обітів	Свячення	Студії	Монастирські обов'язки	Церковні обов'язки	Вік	Примітки
о. Гліцерій Дубицький ¹	польський	10.05.1762 Почаїв	01.07.1763 Почаїв	17.10.1765 піддиякон диякон 19.10.1767 ієромонах	теологія та канонічне право у Добро- милі	професор (1 р.) вікарій проповідник місіонер (5 р.) ректор школи в Дрогобичі (8 р.)		46	останні 19 р. про- живає у Галичині працював над новою фундацією цього монастиря усуваючи недоліки у побудові
о. Авустин Ставин- ський ²	польський	15.08.1769 Почаїв	15.08.1770 Почаїв	30.06.1774 піддиякон диякон ієромонах	теологія та канонічне право у Віленсько- му алюмнаті	професор риторики (2 р.) філософії і матема- тики (6 р.) проповідник (1 р.), вікарій (5 р.)	філософ математики теолог, але не ду- шпастир	34	проживає у Галичині постійно 5 р.
о. Маркіян Тарнав- ський ³	галицький	18.09.1773 Добро- міль	18.01.1780 Добро- міль	02.02.1780 піддиякон 05.02.1780 диякон 18.02.1780 ієромонах	теологія у Львівсько- му монас- тирі св. Юрія	професор риторики та поезики в Дрого- бичі (2 р.)	проповід- ник професор гуманістики	27	проживає у Галичині постійно 5 р.

²³ APP. – ABGK. – Sygn. 222. – S.1 – 4.

о. Лука Кондраць- кий ⁴	польський	14.08.1776 Почаїв	22.08.1777 Добро- міль	02.02.1779 піддякон дякон 20.02.1779 ієромонах	теологія у Львівсько- му монас- тирі св. Юрія	місіонер та пропо- відник (2 р.)	добрий про- повідник, душпастир, професор гуманістики	32	проживає у Галичині 7 р.
о. Севастіан Івашкевич ⁵	галицький	14.10.1773 Добро- міль	07.01.1779 Добро- міль	10.03.1779 ієромонах	теологія Львів Лаврів	професор синтакси- су в Дрогобичі (1 р.)	проповід- ник, ду- шпастир,	26	проживає у Галичині постійно 7 р.
о. Юстин Чеховський ⁶	галицький	01.08.1777 Почаїв	01.08.1778 Почаїв	26.10.1780 піддякон 01.08.1781 дякон 16.08.1783 ієромонах	теологія Львів Лаврів	професор класики в Дрогобичі (3 р.)	професор душпастир	26	проживає у Галичині постійно 5 р.
о. Гедеон Будзин- ський ⁷	галицький	08.09.1744 Почаїв	08.09.1745 Білосток	15.08.1747 піддякон дякон 25.10.1749 ієромонах	монастир- ські студії	священик на місіях	хорист	60	проживає у Галичині постійно 5 р. здоровий
о. Теоктист Лесньов- ський ⁸	галицький	20.08.1761 Почаїв	18.08.1762 Почаїв	06.10.1763 піддякон дякон 02.02.1764 ієромонах	філософія (1 р.)	катехит (6 р.) капелан (3 р.)	місіонер	56	проживає у Галичині постійно 5 р.
о. Інокентій Левицький ⁹	галицький	01.08.1750 Крехів	01.08.1751 Крехів	09.10.1752 піддякон 01.06.1752 дякон 25.03.1755 ієромонах	монастир- ські студії	виконував різні послушання в мо- настирі	місіонер	65	проживає у Галичині постійно 16 р.

бр. Герасим Крукович ¹⁰	галицький	01.08.1778 Добро-міль	не профес	немає жодних	філософія у Збаражі	професор середньої школи у класі граматики	студент першого року	23	проживає у Галичині постійно 5 р.
бр. Василь Сроковський ¹¹	галицький	06.08.1776 Почаїв	не профес	немає жодних	філософія у Збаражі	професор початкової школи у Дрогобичі	студент першого року навчання	22	проживає у Галичині постійно 3 р.
бр. Гedeон Дунаєвський ¹²	галицький	21.03.1778 Добро-міль	28.03.1779 Добро-міль	немає жодних	філософія у Дрогобичі	професор початкової школи у класі граматики	студент першого року навчання	30	проживає у Галичині постійно 5 р.
бр. Тадей Домбровський ¹³	галицький	29.08.1777 Почаїв	01.07.1778 Почаїв	немає жодних	філософія у Дрогобичі	прокуратор	студент першого року навчання	23	проживає у Галичині постійно 4 р.
бр. Смильвестр Плуйка ¹⁴	галицький	16.01.1777 Добро-міль	02.02.1778 Добро-міль	монах лаїк	монастирські студії	тесляр		40	весь час перебував в Галичині
о. Іларіон Гаєвський ¹⁵	польський	Битень Литовська провінція	Битень	ієромонах	теологія у Браунсбергу	професор німецької мови в Дрогобичі (1 р.)		30	лютий 1783 вибув до Литовської провінції де й помер
бр. Віктор Юркевич ¹⁶	польський	09.09.1779 Почаїв	10.09.1780 Почаїв	немає жодних	філософія у Дрогобичі (1 р.)	жодні		23	07.05.1782 вибув до Польської провінції
бр. Никанор Зеленецький ¹⁷	галицький	15.08.1776 Почаїв	17.08.1777 Почаїв	немає жодних	філософія у Дрогобичі (1 р.)	жодні		24	29.04.1782 вибув до Польської провінції

¹ Дубицький Гліцерій, світське ім'я – Григорій, син Сильвестра та Анни з роду Мікташевських. Народився в місяці квітні 1738 р. у м. Вінниці Брацлавського воєводства. Вивчав риторику – 4 роки. Вступив до Любарського монастиря 20.05.1762 р. (за іншими даними 10.05.1762 р. до Почаєва). Звідки був відправлений до Почаєва для проходження новіціату. Через рік 01.07.1763 р. після складення чернечих обітів відісланий до Гощі для здобуття освіти. Через рік направлений на філософські студії до Лаврівського монастиря, де 19.10.1764 р. стає піддияконом, а незабаром посвячений у дякони (за іншими даними 17.10.1765 р.). Після завершення курсів із філософії направлений до Добромила для студіювання спекулятивної теології, де був висвячений у пресвітери 17.10.1766 р. (за іншими даними 19.10.1767 р.) високодостойним Атанасієм Шептицьким, Перемишльським владикою. Після завершення чотирьохрічного курсу з теології направлений до монастиря в Замостя, де виконував обов'язки місіонера та проповідника дому (1770 – 1774 рр.). Після 5 років цієї праці направлений до новоствореного Дрогобицького монастиря для виконання обов'язків ігумена, префекта, ректора гімназії, місіонера. Спорудив церкву разом із школою, в якій викладав латинську мову, філософію і математику. У 1780 р. на Тороканській капітулі школу була піднесено до рівня головної. Після утворення Галицької провінції ЧСВВ (1780 р.) обраний секретарем провінційної управи, а на Лаврівській капітулі (15.08.1784 р.) – провінційним консультором у Перемишльській єпархії. 1800 – 1811 рр. – ігумен Крехівського монастиря. Помер 07.10.1813 р. у Краснопуцівському монастирі. (*Стецик Ю. Василянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 84 – 85).*

² Ставинський Августин, світське ім'я – Антоній, син Андрія та Катерини. Народився у 1746 р. в м. Корін. Закінчив два курси філософських студій. Вступив до чернецтва 15.08.1769 р. у Почаєві. Після одного року чернечих випробувань у новіціаті 15.08.1770 р. склав чернечі обіти професа та відправлений на теологічні студії до Віленського алюмнату. По чотирьох роках навчання повернувся із Вільна на територію Святопокровської провінції. 30.06.1774 р. отримав ієрейські свячення. Призначений професором риторики у Білостоці. Через два роки переїхав до Луцька, де був вчителем філософії, а із 1777 р. став професором філософії. 1779 р. прибув до Замостя для ведення філософського курсу. Із Замостя переїхав до Дрогобича, будучи професором філософії у нижніх класах монастирської школи та професором риторики у гімназії. 1784 р. – префект та катехит головної нормальної школи у Дрогобичі. 1786 р. призначений директором монастирської школи у Бучачі. 22.11.1810 р. – резидент у Крехівському монастирі. Час і місце смерті не встановлені. (*Стецик Ю. Василянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.): словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 205 – 206).*

³ Тарнавський Маркіян, світське ім'я – Михайло, син Івана та Єви. Народився 16.07.1755 р. в м. Канчуга Сяноцького дистрикту. Вступив до чернецтва 11.09.1773 р. у Добромилі. Після року випробування у новіціаті склав

тимчасові чернечі обіти. Відправлений до Замостя для проходження філософських студій (1775 – 1776 рр.). По їх завершенні скерований до Овруча, а далі до Кам'янця на теологічні студії (1778 – 1779 рр.). Через 1 рік та 3 місяці переїхав до Львова, монастиря св. Юрія, де продовжив студії з теології впродовж 1 року та 9 місяців. У 24 роки повернувся до Добромилля для складення довічних чернечих обітів професа (за іншими даними 18.01.1780 р.). 19.01.1780 р. відправлений до Львівського монастиря св. Юрія на теологічні студії, а 18.08.1781 р. до Дрогобича для виконання обов'язків префекта школи та професора риторики. 26.08.1781 р. у Страшевичах отримав ієрейські свячення із рук холмського владика та перемишльського адміністратора Максиміліана Рилла (за іншими даними 18.02.1780 р.). Упродовж 11 р., починаючи із 1782 р. перебував у Дрогобицькому монастирі, виконуючи різні обов'язки: викладав риторiku та поетику для юнаків (3 роки), професор, катехит, директор Головної нормальної школи (8 років), проповідник. Після цього відправлений до Бучача, де впродовж 4 років виконував ті ж самі обов'язки у монастирській школі. Обирався секретарем та консультором Галицької провінції. Помер 1823 р. (*Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 214 – 215*).

⁴ Кондрацький Лука. світське ім'я – Лев, син Симеона та Марії. Народився у 1752 р. на теренах Винницького дистрикту Брацлавського воєводства. Вступив 14.08.1776 р. до чернечого стану в Почаєві. Після отримання габіту скерований для проходження новіціату до Добромилля, де через рік (по завершенні аскетичних випробовувань) склав чернечі обіти професа (22.08.1777 р.). Відправлений до Лаврова для студіювання філософії. Через рік вибув до Львівського монастиря св. Юрія для проходження теологічних студій впродовж трьох років. У лютому 1779 р. отримав ієрейські свячення із рук київського митрополита і львівського владика Лева Шептицького (20.02.1779 р.). По завершенні теологічних студій у серпні 1781 р. відправлений до Дрогобицького монастиря, де був місіонером, проповідником, учителем німецької мови, професором гуманістики. 1784 р. – сотрудник пароха у Дрогобичі. Помер 1819 р. у Дрогобичі. (*ЛННБ ВР. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – С.774*).

⁵ Івашкевич Севастіан, світське ім'я Симеон, син Івана та Катерини. Народився 1757 р. у м. Риботичі Перемишльської землі та єпархії. Вступив до чернецтва 14.10.1773 р. у Добромильському монастирі. Відправлений до Загайців для закінчення класу синтаксису, а далі переїхав до Щеплот для проходження студій з риторики (1775 – 1776 рр.), яку продовжив вивчати в Унівській архимандрії, де також протягом двох років проходив студії із філософії (1778 – 1779 рр.). Після цього переїхав на теологічні студії до Львівського монастиря св. Юрія. По виповненні 24 років (07.01.1779 р.) склав довічні обіти професа у Добромилі та скерований до Львова для завершення студій. 18.08.1781 р. – вибув до Лаврова на студії із моральної та догматичної теології, які завершив у серпні 1782 р. Отримав дияконівські свячення із рук перемишльського владика Максиміліана Рилла. В цьому ж році призначений вчителем синтаксису в Дрогобицькій монастирській школі. 10.03.1783 р. отримав ієрейські свячення. 1784 р. – парох у с. Дерезичі, що належали до Дрогобицького монастиря. (*Стецик Ю. Васи-*

анське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 97 – 98).

⁶ Чеховський Юстин, світське ім'я – Іван. Народився 19.08.1758 р. у м. Львів Львівської землі. Закінчив клас логіки у Львівській академії. Вступив до чернецтва 01.08.1777 р. у Почаєві. Далі проходив філософські студії в Уневі (1777 – 1778 рр.). 01.08.1778 р. склав чернечі обіти професа у Почаєві. 02.08.1778 р. переїхав до Лаврова на теологічні студії. Отримав 01.08.1781 р. дияконівські свячення із рук холмського владика та адміністратора перемишльської єпархії Максиміліана Рилла. Після одного року проходження теологічних студій переїхав до Львова для продовження цих студій. У лютому 1782 р. відправлений до Дрогобича для виконання обов'язків учителя. 1783 р. отримав ієрейські свячення. Із 1784 р. професор головної школи у Дрогобичі. Час і місце смерті не встановлені. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм.* – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 243).

⁷ Будзинський Гедеон, світське ім'я – Григорій, син Івана та Галини. Народився 1724 р. у Замості. Хорист і послушник. Вступив до чернецтва 08.07.1744 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 1745 р. склав чернечі обіти професа у Білостоці. Також у Білостоцькому монастирі в 1749 р. отримав ієрейські свячення із рук луцького владика Теодозія Рудницького, перебуваючи в цій обителі до 1759 р. Надалі скеровувався до різних монастирів Святопокровської провінції: Луцька (1 р., ризник), Загорів (4 р., вікарій), у 1763 р. до Піддубців (1 р., сповідник), 1765 р. до Краснопуші (1 р., сповідник), 1766 р. до Віцина (1 р., вікарій), Летні (1 р. та 6 місяців, резидент), Львівського монастиря св. Юрія (6 місяців, прокуратор), Зимного (1 р., прокуратор), Луки (2 р., резидент), Семенок (ризник), Манковка (резидент), Колодіжне (1773 – 1774 рр. вікарій). У 1774 р. відправлений до Зимненського монастиря, де проживав упродовж двох років (1775 – 1776 рр. вікарій, парох), а потім відправлений до Замостя для виконання обов'язків пароха на одному із передмість Замостя (1776 – 1779 рр.). Згодом із Замостя переїхав до Білостока на посаду вікарія. Звідтіля у жовтні 1780 р. вибув до Верхрати, де призначений вікарієм обителі. У вересні 1781 р. переїхав до Домашова, будучи ризником та сповідником. 1783 р. був місіонером і хористом Дрогобицького монастиря. Незабаром у 1784 р. відправлений до Спасу для виконання обов'язків сповідника, де й помер за одним записом 12.03.1786 р., а за іншим – травень 1787 р. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм.* – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 38 – 39).

⁸ Лесньовський Теокист, світське ім'я Теодор, син Данила та Марії. Народився 08.02.1729 р. в с. Полянчики на теренах Перемишльської землі. Закінчив клас риторики. Вступив 20.08.1761 р. до чернецтва у Почаєві. Після року випробовування у новіціаті 18.08.1762 р. склав чернечі обіти професа. Упродовж 6 місяців студіював філософію у Лаврові. По завершенні студій 30.09.1762 р. у Страшевичах отримав дияконівські свячення (за іншими даними 06.10.1763 р.). Відправлений до Білинського монастиря. У травні 1763 р. (за іншими даними 02.02.1764 р.) в Страшевичах уділено ієрейські свячення із рук перемишльського владика Атанасія Шептицького. По свяченнях повернувся до Білини, де був

проповідником упродовж 2 років та 6 місяців, а далі відправлявся до інших монастирів провінції: Львівського монастиря св. Івана (6 місяців), св. Онуфрія (капелан та касир, 10 місяців), Унів (проповідник, 1 рік), Лаврів (прокуратор, проповідник, 1 рік), Дерезичі, Ясениця, Підгірці (парох в Голубиці, 2 роки 6 місяців 1773 – 1776 рр.), Малейовці (священик та парох, 2 роки), з травня 1777 р. до 1779 р. – вікарій та сповідник у Сокульці, з серпня 1782 р. – резидент у Летні – як резиденції Дрогобицького монастиря, 1784 р. – адміністратор парафії у Летні (катехит, місіонер). Помер 1798 р. (*Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 137–138).*

⁹ Левицький Інокентій, світське ім'я Іван, син Гавриїла та Євдокії. Народився 12.09.1718 р. у с. Звертів Львівського дистрикту. Вступив до чернецтва 01.08.1750 р. у Крехівському монастирі. Після року чернечих випробовувань у новіціаті 01.08.1751 р. склав чернечі обіти професа та продовжував перебувати у Крехові впродовж 3 років. 06.01.1753 р. у м. Львів отримав дияконівські свячення із рук львівського владыки Лева Шептицького. Переїхав до Щеплотського монастиря, де протягом 9 років був прокуратором і рефектарієм обителі. 25.03.1755 р. у с. Страшевичі отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владыки Онуфрія Шумлянського. Надалі переїхав до монастиря у Бесідах, де був прокуратором 2 роки, а далі до Добромиля – прокуратор 3 р., до Щеплот – прокуратор 2 роки. Повернувся до Добромиля та скерований до Комарник як резиденції цього монастиря, будучи прокуратором. Звідтіля переїхав знову до Щеплот, де призначений ризником. 1773 – 1774 рр. був прокуратором Дерезицького монастиря. 1775 – 1776 рр. – ризник та парох у с. Висоцьке Верхнє резиденції Лаврівського монастиря. У 1776 р. відправлений до Чернеляви на посаду вікарія, а у травні 1778 р. – до Львівського монастиря св. Івана (1778 – 1779 рр. вікарій). а у квітні 1780 р. – до Верхрати, будучи вікарієм у Ямниці. 06.06.1780 р. виїхав із Верхрати до Дрогобича, будучи спочатку місіонером, а із 1784 р. – резидентом і ризником у Лішні, що належала до Дрогобицького монастиря. Помер 1792 р. на теренах Галицької провінції. (*Стецик Ю. Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 133–134).*

¹⁰ Крукович Герасим, світське ім'я Гавриїл, син Олександра та Анни. Народився 13.07.1760 р. в с. Неліпковиці Перемишльської землі. Закінчив клас риторики у Ярославі. 01.08.1778 р. вступив до чернецтва у Добромилі. Після року випробовувань 1779 р. не склав чернечих обіти професа, оскільки ще не досягнув 24-річного віку. 15.08.1779 р. відправлений до Святоспаського монастиря для проходження студій із риторики. У січні 1781 р. скерований до монастиря у Збаражі на студії із філософії. У кінці студій у серпні 1782 р. переїхав до Лаврова для вивчення моральної та догматичної теології. Через рік скерований до Львівської академії для здобуття теологічної освіти. 29.08.1783 р. переїхав до монастиря у Дрогобичі для викладання граматики у монастирській школі (брат-учитель). Згодом переїхав із Галичини на терени польської провінції ЧСВВ. Час і місце смерті не встановлені. (*Стецик Ю. Василіанське чернецтво*

Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 125).

¹¹ Сроковський Василь, світське ім'я – Валентин, син шляхтича Григорія та Анни. Народився 09.02.1762 р. у м. Львів. Закінчив клас синтаксису у Львівській академії та працював писарем у Львівському гродському суді. Вступив до чернецтва 01.08.1775 р. у Почаєві (за іншими даними 06.08.1776 р.). Після року випробовування у новіціаті не склав чернечих обітів професа (на 1783 р. брат-непрофес). 06.08.1776 р. переїхав до монастиря у Білостоці для проходження студій з риторики. По їх завершенні у вересні 1780 р. вибув до монастиря у Збаражі на студії з філософії. Із серпня 1782 р. – учитель нижчих класів у Дрогобицькій школі. Через один рік скерований до Львова для проходження теологічних студій. 1783 р. – брат-учитель молодших класів у Дрогобицькій василіанській гімназії. Із 1784 р. вивчав теологію на другому курсі Львівської академії. Подальша доля залишається не відомою. Час і місце смерті не встановлені. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 203).*

¹² Дунаєвський Гедеон, світське ім'я – Григорій, син Андрія та Варвари. Народився 10.01.1752 р. у Львівському дистрикті. 21.03.1778 р. вступив до чернецтва у Добромилі. 28.03.1779 р. склав чернечі обіти професа та відправлений на студії з риторики до Збаража. По їх завершенні переїхав до Крехова на вищі студії з риторики. У серпні 1781 р. скерований до Дрогобича для проходження філософських студій, де був одночасно вчителем граматики у нижчих класах до 1783 р. Незабаром переїхав із Галичини до польської провінції ЧСБВ. Отримав ієрейські свячення. Призначений ігуменом у Тригир'ї. Помер 04.05.1812 р. у Білостоці. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 87).*

¹³ Домбровський Тадей, світське ім'я – Тома, син шляхтичів Йосифа та Марії. Народився 07.03.1762 р. у м. Стрий Жидачівського дистрикту. Закінчив клас поетики у Шаргородській школі. Вступив до чернецтва 29.08.1777 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 01.07.1778 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до Білостоцького монастиря на студії з риторики. У серпні 1780 р. переїхав до монастиря у Збаражі на студії із філософії, а через два роки у січні 1782 р. відбув до Золочова, будучи прокуратором обителі. У серпні 1782 р. переїхав до Дрогобича, де продовжив вивчати курс філософії, а із 1784 р. призначений прокуратор цієї обителі. Час і місце смерті не встановлені. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 80 – 81).*

¹⁴ Плуйка Сильвестр, світське ім'я – Симеон, син Стефана та Анни. Народився 01.07.1736 р. у с. Боневичі Перемишльської землі. Вступив до чернецтва 30.01.1779 р. (за іншими даними 16.01.1777 р.) у Добромилі. Після року випробовувань у новіціаті 02.02.1780 р. (за іншими даними 02.02.1778 р.) склав чернечі обіти професа. Протягом семи років був ремісником (тесля) у Добромильському монастирі. У липні 1781 р. скерований до Дрогобицького монастиря, де був братом-послушником і здобував чернечі студії. Час і місце смерті не встановле-

ні. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм.* – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 170 – 171).

¹⁵ Гаєвський Іларіон прибув із Литовської провінції, куди незабаром і повернувся.

¹⁶ Юркевич Віктор. світське ім'я – Василь, син Івана та Марії. Народився 03.03.1762 р. у с. Почаїв Кременецького дистрикту. Вступив до чернецтва 06.08.1778 р. (за іншими даними 09.09.1779 р.) у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 20.08.1779 р. (за іншими даними 10.09.1780 р.) склав чернечі обіти професа у Крехівському монастирі, куди скерований на студії з риторики. 1783 – 1784 рр. проходив філософські студії у Дрогобицькому монастирі. Час і місце смерті не встановлені. (Стецик Ю. *Василіанське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм.* – Жовква : Місіонер, 2015. – С. 257).

¹⁷ Зеленецький Никанор, світське ім'я – Никифор, син Луки та Марії. Народився 1759 р. у с. Дзвинячка Подільського повіту. Вступив до чернецтва 14.07. (за іншими даними 15.08.) 1776 р. у Почаєві, де по році аскетичних випробовувань у школі новіціату 14.07.(за іншими даними 17.08.) 1777 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений на чернечі студії з риторики до Святоспаського (1 р.), Збаразького (1 р.) та Крехівського (1 р.) монастирів. Із 1783 р. розпочав філософські студії у Дрогобицькому монастирі. Подальша доля залишається не відомою. (*ЛННБ ВР.* – Ф.3. – Спр. 436. – С. 857).

[відсутні дані про час, місце укладення звіту
і оригінали підпису та печатки]

**Біографи ченців Лішнянського монастиря станом на
1740 р.**

Галинський Амвросій

Походив із міщанського роду. Народився 1690 р. у м. Канчуга Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. До вступу в чернецтво служив придворним, будучи військовим, вмів читати і писати руською та польською мовами. Був не знатного походження. Вступив 1723 р. до Добромильського монастиря, де після року аскетичних випробовувань у новіціаті склав чернечі обіти професа. 1724 р. отримав у Спаському монастирі ієрейські свячення із рук перемишльського владики Єроніма Устрицького. Із жовтня 1739 р. призначений настоятелем Лішнянського монастиря. Із чернечою спільнотою перебував у добрих відносинах, без поширення розбрату та конфліктів між ними. Помер 1748 р.²⁴.

Гамаровський Кипр'ян

Походив із селянського роду. Народився 1711 р. у с. Ляцько Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. Навчався руською мовою, якою добре володів, а натомість тільки дещо знав із польської. У 1733 р. вступив до Лішнянського монастиря, де по році навчання склав обіти професа. 1735 р. перемишльський владики Єронім Устрицький уділив ієрейські свячення у Спаському монастирі. Призначений сповідником до Лішнянського монастиря. Помер 1758 р.²⁵.

Грабовецький Манасій

Походив із шляхетського роду. Світське ім'я – Михайло, син Томи та Тетяни. Народився 1692 р. у с. Грабовиця Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. Вивчав руську мову і тільки дещо вмів писати польською.. Вступив 1721 р. до Добромильського монастиря, де склав чернечі обіти професа. 1723 р. отримав дияконівські свячення. Ієрейські свячення 1729 р. уділив перемишльський владики Єронім Устрицький.

²⁴ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

²⁵ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

Деякий час перебував у Добромилі. У Лішнянському монастирі мешкав впродовж семи років, будучи кравцем, касиром. Скаржився візитаторові на те, що настоятель Лішнянської обителі не видає йому нового чернечого одягу. Надалі призначався до інших монастирів: Летні (5 р.), Щеплот (6 р.), Крехова (1 р.). Домашова (3 р.), Бесід (3 р.), Черниляви (2 р.). Призначався настоятелем до монастирів у Летні, Угорниках. Помер 1774 р. в Угорниках²⁶.

Дністрянський Діонісій

Походив із шляхетського роду. Народився 1702 р. в м. Комарно Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. У світському житті вивчав руську мову і трішки навчився писати польською. Вступив 1725 р. до Лішнянської обителі, де по році аскетичних випробовувань склав чернечі обіти професа. Іерейські свячення отримав від перемишльського владики Єроніма Устрицького. До 1740 р. проживав у Дорожівському монастирі. Із 1740 р. призначений економом та господарем Лішнянського монастирського фільварку. 1747 р. соцій та прокуратор у Журавині, резиденції Добромильського монастиря. Помер 1758 р.²⁷

Тарногородський Варлаам

Походив із міщанського роду. Народився 1710 р. в м. Тарногород Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. У світському житті вивчав руську мову, однак, так і не навчився нею писати. Вступив 1727 р. до монастиря у Щеплотах, де по році аскетичних випробовувань склав чернечі обіти професа. Проте весь час залишався братом, оскільки не був грамотним, проте був здібним до роботи на полі. Час та місце смерті не встановлені²⁸.

Щерба Антоній

Походив із селянського роду. Народився 1712 р. в с. Накло Перемишльської землі Руського воєводства Речі Посполитої. Вивчав руську мову, вмів писати уставом. Вступив 1731 р. до монас-

²⁶ Стецик Ю. Василянське чернецтво Перемишльської єпархії (друга половина XVIII ст.) : словник біограм. – Жовква : Місіонер, 2015. – С.64.

²⁷ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

²⁸ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

тиря у Добромилі, де по році аскетичних випробовувань склав чернечі обіти професа. Ієрейські свячення отримав у Валяві із рук перемишльського владики Єроніма Устрицького. Проживав чотири роки у Лішнянському монастирі, де виконував обов'язки економа. Отримав в ігумена новий чернечий одяг. Перебував під постійним контролем настоятеля. Характеризувався ігуменом як миролюбивий аскет. Час та місце смерті не встановлені²⁹.

Насельники Лішнянського монастиря станом на 1747 р.

Боцневич Северин

Народився 1707 р. в Угорщині. Вступив до чернецтва 1726 р. у Добромилі, де по році випробовувань у новіціаті склав аскетичні обіти професа. 1731 р. отримав ієрейські свячення. 1747 р. був ієромонахом Лішнянського монастиря³⁰. Подальша доля залишається невідомою.

Корницький Варлаам

Походив із шляхетського роду. Світське ім'я – Василій, син Івана та Анастасії. Народився 01.01.1708 р. у Добромилі, Перемишльська земля Руське воєводство. Здобув філософські студії у Перемишльській школі. Вступив до чернецтва 12.06.1735 р. у Добромилі. Після короткого періоду випробовувань 19.08.1735 р. склав обіти професа. 13.03.1736 р. був висвячений у диякони Чину, а згодом 06.03.1737 р. отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владики Ієроніма Устрицького. Продовжував знаходитися у Добромильському монастирі виконуючи спочатку обов'язки диригента хору, а наділі у 1741 р. – ігумен, 1742 р. – вікарій цієї ж обителі. У 1743 р. призначений настоятелем Лішнянського монастиря, де урядовав впродовж п'яти років [4: 64]. Після цього знову повернувся до Добромиля, будучи вікарієм та сповідником. Згодом відправлений для проведення місій до Почаєва. За нетривалий період знову повернувся до Добромиля, будучи вікарієм обителі, а із 1754 р. сповідником. Звідти відправлений до Львівського монастиря св. Онуфрія для зміни ігумена, а згодом

²⁹ Держаний архів Тернопільської області. – Ф.258. – Оп.3. – Спр.1194. – Арк. 30.

³⁰ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska. – Sygn. 2. Skrutenia. – S. 64.

до Дерезицького монастиря на виконання обов'язків ігумена. Незабаром черговий раз повернувся до Добромиля, будучи сповідником та вікарієм обителі. У 1767 р. відправлений на посаду вікарія Лаврівського монастиря³¹. Помер 17.05.1767 р. у Лаврові³².

Помажанський Варлаам

Походив із міщанського роду. Народився 1707 р. у м. Перемишль. Вступив 1726 р. до чернецтва у Щеплотах, де по році випробувань у новіціаті склав аскетичні обіти професа. 1747 р. брат-профес Лішнянського монастиря, де працював у монастирському господарстві, будучи добрим господарем³³. Помер 1761 р.³⁴

Яремкевич Фаустин

Походив із селянської родини. Світське ім'я – Теодор, син Георгія та Теодозії. Народився у лютому 1721 р. в с. Ляшки біля м. Ярослава Перемишльської землі Руського воєводства. Закінчив клас синтаксису. Вступив 18.01.1743 р. до чернецтва у Добромилі, де по році випробування у новіціаті 26.12.1744 р. склав аскетичні обіти професа. По отриманні ієрейських свячень (1745 р.) призначався економом до різних обителей провінції: 1745 – 1747 р. економ у Лішнянському монастирі. До 1765 р. перебував у Гошеві. 20.01.1765 р. відправлений до Чорткова для виконання обов'язків хориста, де захворів та помер 12.06.1765 р.³⁵.

³¹ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. *Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski... T.I.* (01.07.1766, Ovruciae). – S. 133.

³² Лось В., Сінкевич Н. *Catalogus partum et fratrum defunctorum* Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип. 12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 83.

³³ *Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska*. – Sygn. 2. Skrutenia. – S. 64.

³⁴ Лось В., Сінкевич Н. *Catalogus partum et fratrum defunctorum* Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип. 12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 83.

³⁵ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. *Catalogus Alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia Polona Tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae... conscriptus secretarum ARP Anastasium Piotrowski... T.I.* (01.07.1766, Ovruciae). – S. 326.

Насельники Лішнянського монастиря 1754 – 1767 рр.

Березецький Йосиф

Світське ім'я – Іван, син Теодора та Анни. Народився 08.07.1711 р. в селі Березиці Люблінського дистрикту. По здобутті духовної освіти вступив 24.03.1739 р. до чернечого стану у Почаєві. Після року випробовувань склав 29.03.1740 р. чернечі обіти професа та відправлений до Ямницького монастиря. 06.10.1740 р. висвячений у диякони, а 09.10.1740 р. – отримав ієрейські свячення із рук львівського митрополита Атанасія Шептицького. Впродовж наступних чотирьох років був вікарієм Ямницького монастиря. З 1744 р., впродовж восьми років вікарій Тригирівського монастиря³⁶. За іншими джерелами 06.06.1746 р. перебував у монастирі м. Бар (Семенки). Вмів писати польською мовою, хоча навчався «руською» мовою³⁷. 1752 р. – прокуратор у Забродзі (2 роки). 1754 р. – сповідник у Шаргородському монастирі (2 роки). 1756 р. – сповідник у Кошовиці (1 рік). 1757 р. – сповідник та вікарій у Кам'янці (6 років). 1763 р. – вікарій Крилоського монастиря (1 рік). 1764 р. – вікарій Білинського монастиря (8 місяців). 1765 р. – ігумен Дережицького монастиря, а згодом вікарій Лішнянського монастиря. Через рік відправлений до Замостя, будучи сповідником³⁸. 1773 – 1774 р. – вікарій Люблінського монастиря³⁹. 1775 – 1776 рр. – вікарій та сповідник у Домашівському монастирі⁴⁰. 1778 – 1779 рр. – вікарій Верхратського монастиря⁴¹.

³⁶ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.667.

³⁷ Archiwum Polskiej Prowincji Dominikanów w Krakowie – Zespół Ławra Poczajowska. – Sygn. 2. Skrutenia. – S. 190.

³⁸ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.667.

³⁹ *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1773 in Annum 1774.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1773.

⁴⁰ *Catalogus monasteriorum Ordinis Sancti Basilii Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae cum residentibus in iis Religiosis Patribus et Fratribus ex Anno 1775 in Annum 1776.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1775.

⁴¹ *Catalogus Professorum Ordinis S. B. Magni provinciae Protectionis Beatissimae Virginis Mariae juxta Ordinem Alphabetici in Monasteriorum ex Anno 1778 in Annum 1779.* – Typis S.R.M. Monaste: Poczajovien: O.S.B.M. Anno Domini, 1778.

1783 р. – отець-старець (72 р.) Щеплотського монастиря. Не виконував жодних монастирських обов'язків через похилий вік та загальне захворювання. Не володів латинською мовою, а тільки «руською». Помер 1787 р.⁴²

Гордовський Методій

Світське ім'я – Михайло, син Теодора та Теодозії. Народився у вересні 1708 р. в м. Сокаль Белзького воєводства. Здобув теологічну освіту у Львівському колегіумі отців-театинів. 09.04.1734 р. отримав ієрейські свячення від львівського владика Атанасія Шептицького. 21.09.1734 р. вступив до чернецтва у Львівському монастирі св. Юрія. Після року випробовувань 09.10.1735 р. склав чернечі обіти професа. Призначений проповідником у цьому ж монастирі. У 1737 р. призначений помічником митрополита, будучи асистентом впродовж двох років. У вересні 1739 р. призначений ігуменом Добромильського монастиря. В липні 1742 р. відправлений до Луцька, будучи аудитором курії луцького владика Теодора Рудницького, а через 10 місяців вибув до Жовкви на посаду ігумена. Із жовтня 1743 р. – ігумен у Верхраті, з квітня 1744 р. – ігумен у Теребовлі, з липня 1746 р. – ігумен Святоспаського монастиря, з січня 1747 р. – у Володимирі, будучи аудитором владика Теофіла Годобського, протоігумена Святопокровської провінції. В липні цього ж року вибраний аудитором та ігуменом Верхратського монастиря. На Берестейській капітулі (1751 р.) обраний секретарем провінції, виконуючи ці обов'язки впродовж чотирьох років, будучи водночас ігуменом у Верхраті. У вересні 1756 р. переїхав до Гощі, де був ректором монастирської школи. З травня 1757 р. – ігумен у Бесідах, з лютого 1760 р. – ігумен у Верхраті, з серпня 1764 р. – ігумен Лішнянського монастиря⁴³. Час та місце смерті не встановлені.

⁴² Лось В., Сінкевич Н. *Catalogus partum et fratrum defunctorum* Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 86.

⁴³ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-436. – Арк.820.

Комажанський Йосиф

Світське ім'я – Йоаким, син Івана та Анастасії. Народився у липні 1687 р. у місті Комарно. Хорист та послушник. Вступив 1713 р. до чернецтва у Добрянах. 26.03.1713 р. склав чернечі обіти професа та був послушником у різних монастирях. У 1718 р. отримав дияконівські свячення. Впродовж 14 років був дияконом у Львівському ставропігійному монастирі. У квітні 1732 р. переведений до Львівського монастиря Св. Юрія, будучи економом, а після року послушання у 1733 р. отримав ієрейські свячення від львівського владики та київського митрополита Атанасія Шептицького. Надалі скеровувався щороку по різних монастирях провінції: Крехів, Львів (прокуратор), Тереховля (1736 р. керівник будівництва), Львів (вересень 1737 р. резидент у Ставропігії, захристиянин), Крехів (травень 1739 р. захристиянин), Віцин (1742 р. захристиянин, сповідник, екзорцист), Добряни (травень 1745 р. прокуратор), Львівська ставропігія (1746 р. сповідник), Унів (1747 р. захристиянин), Рудники (1749 р. резидент), Гошів (1750 р.), Дерезичі (лютий 1763 р.). Після приєднання Дерезицького монастиря до Лішнянського місцевий ігумен запросив о. Йосифа до монастирської братії у Лішні⁴⁴. Помер 06.10.1767 р. у Лішнянському монастирі⁴⁵.

Концевич Йосиф

Народився 1722 р. Вступив 1745 р., на 23 році життя, до василіанського чернецтва. По році випробовування у новіціаті склав чернечі обіти професа. Після здобуття духовної освіти отримав ієрейські свячення. Служив у Чині впродовж 26 років. Помер у 1771 р. на 49 році життя⁴⁶.

⁴⁴ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.666.

⁴⁵ *Лось В., Сінкевич Н.* Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки.* – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 83.

⁴⁶ *Стецик Ю.* Чернецтво Святопокровської провінції ЧСВВ (1739 – 1783 рр.): просопографічне дослідження. – Дрогобич, 2018. – С.326.

Михалевич Йосиф

Народився 1700 р. на теренах Перемишльської єпархії. Вступив 1720 р. до Добромильського новіціату, де по році чернечих випробовувань склав аскетичні обіти професа. По здобутті духовної освіти, у віці 28 років, отримав ієрейські свячення. Служив у Василянському Чині 47 років, будучи капеланом⁴⁷. Помер 11 жовтня 1767 р. у Летнянському монастирі, у віці 67 років, після тривалої хвороби⁴⁸.

Негребецький Езикийїл

Народився 1687 р. у с. Негребка біля Перемишля. Вступив до чернецтва 1706 р. Склали монаші обіти професа 1707 р. у Щеплотському монастирі, де проживав 12 років. Отримав ієрейські свячення 1717 р. Вивчав «руську» мову. Доглядав за порядком у захристії монастирського храму⁴⁹. Помер 1759 р. у Лішнянському монастирі⁵⁰.

Смольницький Гавриїл

Народився 1701 р. Перед утворенням Святопокровської провінції склав чернечі обіти професа та отримав ієрейські свячення. На Дубнівській капітулі представляв Лішнянський монастир, будучи ігумен цієї обителі впродовж 16 років. У січні 1761 р. відправлений до Волсвинського монастиря для виконання обов'язків ігумена. Однак, через один рік та вісім місяців управління, дня 23.10.1762 р. помер⁵¹.

⁴⁷ Стецик Ю. Чернецтво Святопокровської провінції ЧСБВ (1739 – 1783 рр.): просопографічне дослідження. – Дрогобич, 2018. – С.348.

⁴⁸ Лось В., Сінкевич Н. Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 83.

⁴⁹ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. – Арк.319.

⁵⁰ Лось В., Сінкевич Н. Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 83.

⁵¹ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. – Арк.352.

Червінський Геронтій

Світське ім'я – Яків, син Григорія та Катерини. Народився у серпні 1708 р. в селі Башня Любачівського староства. Вступив 1733 р. до чернецтва у Верхраті. Через шість місяців склав чернечі обіти професа. Був послушником по різних монастирях провінції. 20.05.1735 р. отримав ієрейські свячення із рук холмського владики Феліціана Володковича у церкві м. Белз, де був захристинином впродовж семи років. У липні 1745 р. переїхав до Дерезич, будучи резидентом. Із липня 1751 р. – резидент у Щеплотах, а з січня 1763 р. – ризник у Черниляві. Із 02.09.1764 – ризник та сповідник у Лішнянському монастирі. 1775 – 1776 рр. – соцій у Лішнянській обителі, яка в той час приєднана до Дрогобицького монастиря. Помер 1776 р. у зв'язку із похилим віком⁵².

Насельники Лішнянського монастиря 1768 – 1770 рр.

Окунський Аполоній

Світське ім'я – Андрій, син Георгія та Мар'яни. Народився в 1721 р. Вступив 10.08.1747 р. до чернецтва в Добромилі. Після року новіціату 09.08.1748 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до Гощі на студії з риторики, а через рік переїхав до Замостя, будучи катехитом. Однак через два роки повернувся до Гощі. 21.08.1751 р. висвячений у диякони, а через місяць отримав ієрейські свячення із рук луцького владики Теодора Рудницького, а опісля скерований до Шаргорода. Через два роки відбув до Любліна, будучи ігуменом впродовж року. Потім переїхав до Низкинич, де був проповідником. Через рік скерований до Верхрати, будучи економом, проповідником та сповідником. Наступного року переїхав до Загорова, де був катехитом. Через рік відправлений до Львівського монастиря св. Юрія, будучи прокуратором та сповідником. Наступного року вибув до Любара. Через два роки вікарій та прокуратор Страклівського монастиря. Наступного року скерований до Четвертинського монастиря, будучи проповідником і сповідником. Після року переїхав до Крилоса (проповідник), а через три місяці прибув у Сокілець, будучи вікарієм.

⁵² Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.784.

Проте через деякий час переїхав до Сокаля. Згодом став ігуменом Литвинівського монастиря, а потім вікарієм Віцинського, проповідник Золочівського, сповідальник Лішнянського, вікарій Добрянського (30.09.1769 р.), вікарій монастиря у Коржівцях. Через два роки став адміністратором цього ж монастиря. Після цього прибув до Львівського монастиря св. Онуфрія, будучи проповідником. 1773 – 1776 рр. – ігумен та сповідник монастиря у Добрянах. У 1776 р. сповідник у Святоспаському монастирі. 1778 – 1779 рр. – ігумен та сповідник монастиря у Золочові. Пізніше був ігуменом у Волі Деревлянській, Горпині. 12.04.1781 р. відправлений до Добромила, будучи віце-магістром та сповідником⁵³. Помер у 1785 р.⁵⁴.

Пікульський Мелетій

Світське ім'я – Матей, син Василя та Марії. Народився у 1730 р. Здобув філософську освіту у Кам'янці. Вступив до чернецтва 12.08.1761 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 13.08.1762 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений на теологічні студії до Львова, де навчався 3 роки. Був ігуменом Унівського монастиря протягом 9 місяців. Проходив студії із моральної теології у Щеплотах впродовж 2 років. По їх завершенні 06.08.1764 р. отримав дияконівські свячення. В цьому ж році, 15 серпня, отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владыки Атанасія Шептицького у Валяві. Мешкав у монастирях провінції: Пугінки (місіонер, 1 р.), Четвертня (парох і проповідник, 1 р. 6 місяців), Лішня (проповідник, 1 р.), Львівський монастир Св. Онуфрія (проповідник) [3: 813]. Впродовж 1768 – 1769 рр. – перебував у Лішнянському монастирі. У дисциплінарній справі занотовано, що часто відволікався від сумлінного виконання монастирських обов'язків. 1773 – 1774 рр. – ігумен монастиря в Угорниках. 1775 – 1776 рр. – вікарій, проповідник та сповідник монастиря у Струсо-

⁵³ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-614. – Арк.46.

⁵⁴ Лось В., Сінкевич Н. Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василія Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 87.

ві. 1778 – 1779 рр. – проповідник монастиря у Кременці⁵⁵. Помер 1788 р. в Овручі⁵⁶.

Татаркевич Ісає

Світське ім'я – Іван, син Стефана та Анни. Народився у січні 1736 р. в місті Яворів, Перемишльської землі. Закінчив навчання у класі логіки у Львівській школі. Вступив 31.08.1760 р. до чернецтва в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 01.09.1761 р. склав чернечі обіти професа. 01.02.1762 р. відправлений до Гощі для проходження студій з риторики. У серпні 1762 р. переїхав до Лаврова, де студіював філософію. Під час навчання отримав дияконівські свячення із рук перемишльського владики Атанасія Шептицького. 13.10.1762 р. відправлений до Святоспаського монастиря для виконання обов'язків економа. 30.08.1763 р. переїхав до Загайців для продовження філософських студій. 30.04.1764 р. відправлений до Тригір'я, де був катехитом, а через рік 21.08.1765 р. скерований до Білостока, де також був катехитом. Із 09.08.1766 р. катехит у Гранові, а з 19.06.1767 р. проходив студії з моральної теології у Теребовлі (4 місяці). Після цього катехит в Улашківському монастирі, звідкіля через три роки відправлений до Сокільця (катехит), Лішня (катехит), Летня (катехит із 30.09.1769 р.). 05.05.1771 р. у Валяві отримав ієрейські свячення із рук перемишльського владики Атанасія Шептицького. 1773 – 1774 рр. – проповідник у Щеплотському монастирі, а з 1775 р. у Верхраті, і в цьому ж році переїхав до Сокільця, де й помер у 1788 р. Деякий час (1784 р.) перебував у Почаєві. Прожив всього 52 роки із яких 28 років перебував у Василіанському Чині. Із цих 28 років більшість часу проживав по монастирях Галичини (22 роки). За час перебування в Чині здобув філософську та теологічну освіту⁵⁷.

⁵⁵ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-436. – Арк.813.

⁵⁶ *Лось В., Сінкевич Н.* Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василя Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // *Генеалогічні записки.* – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 87.

⁵⁷ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.702.

Трусевич Модест

Світське ім'я – Михайло, син Симеона та Анастасії. Народився у 1724 р. Здобув теологічну освіту в Перемишлі. Вступив 16.05.1752 р. до чернецтва в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 16.05.1753 р. склав чернечі обіти професа. Отримав ієрейські свячення у Дермані із рук Холмського владики Феліціана Володковича. Відправлений до Львівської ставропігійної церкви, де був проповідником. З вересня 1754 р. – проповідник у Жовкві, а з лютого 1755 р. – проповідник у Любліні, лютого 1756 р. – вікарій та проповідник у Жовкві, березня 1756 р. – місіонер у Замості. 12.08.1763 р. – ігумен у Теребовлі. 05.08.1764 р. – ігумен та префект місіонерів у Замості. Жовтень 1770 р. – ігумен у Лішні. Липень 1772 – 1774 рр. – ігумен та префект у Пугінках. Травень 1774 р. – вікарій, проповідник та сповідник монастиря у Битені. 1775 – 1776 рр. – сповідник монастиря у Білилівці. Жовтень 1776 р. – сповідник у Почаєві. Із вересня 1777 р. – вікарій та проповідник у латинській церкві в Тартакові, що належала до Кристинопільського монастиря, а з червня 1780 р. – ігумен Зимненського монастиря. На Тороканській капітулі (1780 р.) обраний архимандритом Жовківської архимандрії. Із березня 1781 р. вікарій та проповідник церкви у Тартакові⁵⁸. Помер у 1804 р.⁵⁹.

Хіцевич Максиміліан

Світське ім'я – Михайло, син Олександра та Агати. Народився 08.09.1729 р. у с. Тулинків на Волині. Вступив до чернецтва 23.08.1758 р. у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 14.08.1759 р. склав чернечі обіти професа. Відправлений до монастиря у Подденбці, будучи економом протягом 2 років та 3 місяців. Надалі скеровувався до різних монастирів: до Луцька (2 місяці), Білостоку (2 місяці), Загорова (2 р. економ), Волсвина (3 місяці прокуратор), Низкинич (2 р. економ). 02.06.1763 р. отримав дияконівські свячення із рук турівського єпископа Адама Антонія Млодовського. 22.06.1763 р. уділено ієрейські свячення у Во-

⁵⁸ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-436. – Арк.843.

⁵⁹ Lorens B. Bazylianie prowincji koronnej w latach 1743 – 1780. – Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2014. – s.475.

лодимирі. Потім був прокуратором у Зимному (3 місяці), економ у Любліні (2 р.), прокуратор у Верхраті (3 р.). Звідтіля переїхав до Лішні, де також був прокуратором місцевого монастиря [3: 811]. Впродовж 1770 – 1774 рр. був резидентом у Лішні та Летні, будучи прокуратором та місіонером. До нашого часу збереглися дисциплінарні записи про покарання о. Максиміліана за порушення чернечих обітів під час місіонерської праці по селах Дрогобиччини. 1773 – 1774 рр. – соцій у Летні, яка приєднана до Дерезицького монастиря. Через 5 років відбув до Деревлян. 1775 – 1776 рр. – прокуратор монастиря у Деревлянній Волі. В червні 1776 р. поїхав до Чорткова, де перебував 5 років і спочатку був прокуратором, а потім став ризником. 1776 – 1779 рр. – проповідник та сповідник монастиря у Чорткові⁶⁰. Помер 1791 р⁶¹.

Шмирецький Іван

Світське ім'я – Ігнатій, син Сеня та Марії. Народився у жовтні 1737 р. у Волинській землі. Закінчив клас риторики в Острозі. Вступив до чернецтва 29.08.1760 р. у Почаєві. Після року чернечих випробовувань у новіціаті 1761 р. склав чернечих обітів професа та відправлений до Гощі на студії з риторики. По року навчання, у серпні 1762 р., скерований до Любара, будучи вчителем у школі, а у серпні 1763 р. переїхав до Лаврова для проходження студій із філософії. По завершенні філософських студій 02.07.1766 р. отримав дияконівські свячення та відправлений до Львівського монастиря св. Онуфрія, будучи проповідником та касиром. 18.08.1766 р. уділено ієрейські свячення із рук львівського владики Льва Шептицького. Через пів року відправлений до Краснопуші для виконання обов'язків проповідника та касира, а ще через пів року переїхав до Теробовлі для проходження студій з моральної теології. За три місяці скерований до Завалова, будучи проповідником та касиром. Через рік відправлений до Збаража для продовження студій з моральної теології. Звідкіля через рік

⁶⁰ Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-436. – Арк.811.

⁶¹ Лось В., Сінкевич Н. Catalogus partum et fratrum defunctorum Чину св. Василія Великого у фондах інституту рукописів НБУВ (середина XVIII – початок XIX ст.) // Генеалогічні записки. – Вип.12 (нової серії 6). – Львів, 2014. – С. 88.

11.08.1769 р. переїхав до Лішні для виконання обов'язків проповідника. Впродовж 1770 – 1771 рр. перебував у Лішнянському монастирі, звідкіля переїхав до Гощі. 1773 – 1774 рр. – проповідник монастиря у Краснопущі. Звідтіля скерований до Добрян, а далі до Погоні. 1775 – 1776 рр. – проповідник та сповідник монастиря у Погоні. 1776 р. – перебував в Угорниках. Із жовтня 1778 р. – проповідник у Чорткові⁶². Час та місце смерті не встановлені.

Насельники Лішнянського монастиря 1773 – 1774 рр.

Беньковський Ігнатій

Світське ім'я – Якуб. Батьки – Іван та Теодора. Народився в 1732 р. у с. Возище Володимирського повіту. Закінчив клас поетики. Вступив 03.09.1752 р. до чернецтва у Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 19.10.1753 р. склав чернечі обіти професа. По різних монастирях Святопокровської провінції виконував послушання. Отримав ієрейські свячення у Низкиницькому монастирі. Прибув до Лішнянського монастиря у 1773 р. із Кристинополя. Призначений вікарієм у Лішнянському монастирі (1773 – 1774 рр.), будучи водночас помічником ігумена у двох сусідніх монастирях – Дерезичах та Летні, які з часом були приєднані до монастиря у Дрогобичі. Відповідно був вікарієм Дрогобицького монастиря у його резиденціях, зокрема впродовж 1775 – 1776 рр. був вікарієм у Лішнянській резиденції. У 1776 р. відправлений до Почаєва, будучи префектом монастирської церкви, де відійшов до вічності 23 квітня 1778 р⁶³.

Вишенський Діонісій

Світське ім'я – Даніель. Батьки – Іван та Галина. Народився 11.10.1728 р. у містечку Судова Вишня (передмістя Загороди) в Перемишльській землі. Хорист та послушник. Вступив 01.08.1752 р. до чернецтва у Крехові. Після року випробовувань у новіціаті в 1753 р. склав чернечі обіти професа. Впродовж 6 років виконував різні послушання у Крехівському монастирі. 02.09.1759 р.

⁶² Львівська національна наукова бібліотека України імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.3. – Спр. МВ-435. – Арк.601.

⁶³ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – Арк. 552.

відправлений до Деревача, де 4 роки виконував різні обов'язки. 25.03.1763 р. отримав ієрейські свячення у Страшевичах із рук перемишльського владики Онуфрія Шумлянського. У квітні 1763 р. скерований до Деревлян, будучи ризником. 10.07.1764 р. повернувся назад до Деревача, де виконував ті ж самі обов'язки. В червні 1766 р. прибув до Крехова, де впродовж 4 років виконував різні послушання. У березні 1770 р. відправлений до монастиря у Подденбці, будучи економом обителі. В травні 1772 р. переїхав до Луцька, де проживав два роки. Із квітня 1774 р. повернувся знову до Деревача, будучи прокуратором. Звідкіля у червні 1774 р. вибув до Летні для виконання обов'язків прокуратора. З травня 1775 р. – прокуратор у Лішні, а з вересня 1776 р. – прокуратор у Гошові, з жовтня 1776 р. – парох та ризник у Крилосі. 03.03.1787 р. переїхав із Крехова до Верхрати, будучи ризником, де відійшов до вічності у 1788 р⁶⁴.

Копистинський Маврикій

Світське ім'я – Михайло. Батьки – Якуб та Марія. Народився у вересні 1738 р. на теренах Перемишльської землі. Закінчив один рік навчання у класі риторики Ярославської школи. Вступив 30.08.1763 р. до чернецтва в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті в 1764 р. склав чернечі обіти професа та відправлений на студії з риторики до монастиря у Гощі. 04.06.1765 р. переїхав до Загайців для проходження студій з філософії, а по їх завершенні на теологічні студії до Теробовлі. По закінченні всіх студій отримав ієрейські свячення та скеровувався до різних монастирів провінції, де виконував обов'язки катехита, пароха тощо. У 1760 – 1770-их роках був братом Лішнянського та Дерезицького монастирів. До нашого часу дійшла дисциплінарна справа брата Маврикія Копистинського. 1773 – 1774 рр. був братом-катехитом Лішнянського монастиря. 1775 – 1776 рр. – отець-катехит монастиря у Зимному. 1778 – 1779 рр. – отець-ризник монастиря у Зимному. Помер 11.04.1781 р⁶⁵.

⁶⁴ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 614. – Арк. 260.

⁶⁵ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 436. – Арк. 808.

Моргулець Йоахим

Світське ім'я – Іван. Батьки – Констянтин та Варвара. Народився у 1728 р. у селі Козів Волинського воєводства. Навчався у Кременецькій школі. Вступив 19.01.1750 р. до чернецтва в Почаєві. Після року випробовувань у новіціаті 1751 р. склав чернечі обіти професа та відправлений до Гощі на студії з риторики, де після трьох місяців навчання став вчителем початкової школи. В липні 1752 р. переїхав до Любара для виконання обов'язків проповідника, а в жовтні цього ж року вибув до Луцька на філософські студії, де навчався впродовж 2 років. В серпні 1754 р. відправлений до Львова на студії з теології, а через рік у серпні 1755 р. вибув до Гощі на посаду вчителя початкової школи. В серпні 1756 р. скерований на студії з теології до Добромиля, де навчався 2 роки. Після їх завершення у серпні 1758 р. відправлений до Почаєва, де був прокуратором впродовж 5 років. Із липня 1762 р. вікарій Овруцької архимандрії. Через рік у липні 1763 р. відправлений до Підгірців, будучи вікарієм та проповідником, звідкіля 18.09.1763 р. вибув до Луцька (проповідник), а в подальшому побував у різних монастирях провінції: з 24.07.1764 р. професор риторики в Білостоці, з 02.07.1765 префект школи та професор риторики у Гощі, з 27.07.1765 р. ігумен монастиря у Городищі, 1767 р. ігумен Задарівського монастиря, з 09.04.1770 р. ігумен Лішнянського монастиря аж до 1775 р., коли ця обитель була приєднана до Дрогобицького монастиря. Після цього відбув до Крехова на посаду вікарія, звідкіля за досить короткий час переїхав до Загайців (1774 – 1776 рр. – вікарій). Із травня 1777 р. – сповідник у Львівському монастирі Св. Онуфрія, однак в цьому ж місяці вибув на посаду адміністратора Щеплотського монастиря. а незабаром став ігуменом цієї обителі (1777 – 1779 рр.). У липні 1781 р. переїхав до Домашова, а із вересня цього ж року сповідник у Замості. Помер 1798 р. у Любарському монастирі⁶⁶.

Червінський Геронтій

Світське ім'я – Яків. Батьки – Григорій та Катерина. Народився у серпні 1708 р. в селі Башня Любачівського староства. Вступив 1733 р. до чернецтва у Верхраті. Через шість місяців склав

⁶⁶ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – Арк. 595.

чернечі обіти професа. Був послушником по різних монастирях провінції. 20.05.1735 р. отримав ієрейські свячення із рук холмського владики Феліціана Володковича у церкві м. Белз, де був захристиянином впродовж семи років. У липні 1745 р. переїхав до Дерезич, будучи резидентом. Із липня 1751 р. – резидент у Щеплотах, а з січня 1763 р. – ризник у Черниляві. Із 02.09.1764 – ризник у Лішні (згодом призначений ризником і сповідником у 1773 – 1774 рр.), а через 11 років відправлений із Лішнянського до Дрогобицького монастиря (впродовж 1775 – 1776 рр. був соцієм у лішнянській резиденції, яка була прикріплена до Дрогобицького монастиря). Помер 1776 р. у зв'язку із похилим віком⁶⁷.

⁶⁷ ЛННБ ВР. – Ф. 3. – Спр. 435. – Арк. 457.

Короткий словник монаших ступенів, звань та посад¹

Архімандрит – найвище духовне звання у ченців; титул настоятелів (ігуменів) великих чоловічих монастирів, а також ректорів духовних семінарій та проповідників духовних місій.

Вікарій – заступник декана або єпископа.

Ігумен – титул настоятеля чоловічого монастиря або його заступника.

Сповідник – (староукр.) святий, що зазнав переслідування за віру; чернець, що мав офіційний дозвіл на прийняття сповіді.

Каліграф – посада вчителя письма.

Катехит – посада вчителя релігії або наставника оглашених (неохрещених).

Каплан – священослужитель (отець) у католицькій церкві.

Консультатор – назва члена чернечої ради.

Лаїк – чернець, що не прийняв висвячення.

Місіонер – посада проповідника слова Божого.

Новіціат – у католицькій церкві школа чернечого послуху; випробувальний термін для ченців.

Номінат – претендент на єпископську посаду.

Поручитель – посада відповідального за майно монастиря.

Послушник – особа, котра готується до чернечого постригу й відбуває випробувальний термін.

Пресвітер – назва старійшини, священика.

¹ Крижанівський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Кн.3. – К., 1994. – 331с.; Ульяновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – Кн.2. – К., 1994. – 253 с.; Християнство. Енциклопедический словарь. – Т.1-3. – М., 1993; Церковно-исторический словарь. Составиль протоіерей Леонидъ Петровъ (перевидання 1889 г.). – Издание Сретинского монастыря, 1996. – 294 с.; Mirosław Daniluk SCJ, Karol Klauza. Podręczna encyklopedia instytutów życia konsekrowanego. – Lublin, 1994. – 298 s.

Провінціал – титул настоятеля католицьких монастирів на території певної провінції (адміністративна одиниця, що об'єднує кілька єпархій).

Прокуратор – посада завідуючого, економа; генеральний офіційний представник згромадження.

Протоігумен – титул настоятеля всіх монастирів на території однієї провінції.

Професор – епітет посади вчителя.

Резидент – чернець, що мешкає в **резиденції**; назва старшого ченця, якому через стан здоров'я і вік не визначено монастирських функцій і управління; світська або духовна особа, що не належить до ченців, але живе при монастирі, маючи його духовну та матеріальну опіку.

Резиденція – малий осідок, підлеглий конвенту; монастирський дім, що колись належав більшому монастиреві (абатству).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Юрій Стецик

**ХРИСТИЯНСЬКІ АСКЕТИЧНІ СПІЛЬНОТИ:
ІСТОРИКО-ПРОСОПОГРАФІЧНІ СТУДІЇ**

**Т.І. ДРОГОБИЧЧИНА
(XIV – ПОЧАТОК XIX СТ.)**

Монографія

Макетування та верстка

Василь Герман

Здано до набору 01.09.2025 р. Підписано до друку 31.10.2025 р.

Гарнітура Minion Pro. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 12,32. Зам. № 14103.

Наклад 50 примірників.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

Серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

Друк ПП «ПОСВІТ»

Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100 Україна

e-mail: posvitdruk@gmail.com
